© 2003 Cosmic Software and Vedic Engineering. This text is made available exclusively for on-line use, and for printing individual copies for personal use. Distribution of hard copies, or distribution of electronic files via the internet is expressly prohibited. For licensing, and for an editable text version on CD-ROM, please contact cssetzer@yahoo.com.

अथ श्रीपाद्मे महापुराणे सप्तमं क्रियाखंडं प्रारभ्यते

अथ प्रथमोऽध्यायः

श्रीगणेशाय नमः
अथ क्रियायोगसारखण्डमारभ्यते
लक्ष्मीनाथपदारविंदयुगलंब्रह्मेश्वराद्यामरश्रेणीनम्रशिरोलिरोलिमाश्रमलं
वंदामहेसंततम्
भक्तयायोगिमनस्तडागसुषमासंदोहपुष्यत्तमंगङ्गाम्भोमकरंदविन्दुनिकरंसंसार
दुःखापहम् १
योमूर्तीर्बहुधाविधायभगवान्रक्षन्नशेषंजगद्यत्पादार्चनतत्परानहिपुनर्मज्जंतिविश्व
ार्णवे
सर्वप्राणिहृदंबुजेषुवसतिर्यस्यप्रभोः
संततंरम्यक्रोडवपुर्धरायहरयेदेवायतस्मैनमः २
वेदेभ्यउद्धृत्यसमस्तधर्मान्योऽयपुराणेषुजगाददेवः
व्यासस्वरूपेणजगद्धितायवंदेतमेतंकमलासमेतम् ३
एकदामुनयः सर्वेसर्वलोकहितैषिणः
सुरम्येनैमिषारण्येगोष्ठींचक्रुर्मनोरमाम् ४
तत्रांतरेमहातेजाव्यासशिष्योमहायशाः
सूतः शिष्यगणैर्युक्तःसमायातोहरिंस्मरन् ५
तमायांतंसमालोक्यसूतंशास्त्रार्थपारगम्
नेमुःसर्वेसमुत्थायशौनकाद्यास्तपोधनाः ६
सोऽपितान्सहसाभक्तयामुनीन्परमवैष्णवान्
ननामदंडवद्भूमौसर्वधर्मविदांवरः ७
वरासनेमहाबुद्धिस्तैर्द्दत्तेमुनिसत्तमैः
उवासहमुनिर्मध्येसर्वैःशिष्यगणैर्वृतः ८
तत्रोपविष्टंतंसूतंशौनकोमुनिसत्तमः
बद्धाञ्जलिरिमांवाचमुवाचविनयान्वितः ९
शौनकउवाच-
महर्षेसूतसर्वज्ञकलिकालेसमागते
केनोपायेनभगवन्भूरिभक्तिर्भवेन्नृणाम् १०

कलौसर्वेभविष्यंतिपापकर्मरताजनाः
वेदविद्याविहीनाश्चतेषांश्रेयःकथंभवेत् ११
कलावन्नगताःप्राणालोकाः स्वल्पायुषस्तथा
निर्धनाश्चभविष्यंतिनानादुःखप्रपीडिताः १२
प्रयाससाध्यंसुकृतंशास्त्रेषुक्रियतेद्विज
तस्मात्केऽपिकरिष्यंतिकलौनसुकृतंजनाः १३
सुकृतेषुविनष्टेषुप्रवृत्तेपापकर्मणि
सवंशाःप्रलयंसर्वेगमिष्यंतिदुराशयाः १४
स्वल्पश्रमैरल्पवित्तैरल्पकालैश्चसत्तम
यथाभवेन्महापुण्यंतद्ब्रूहिकथयसूतज १५
यस्योपदेशतः पुण्यंपापंवाकुर्वतेजनाः
सतद्भागीभवेन्मर्त्यइतिशास्त्रेषुनिश्चितम् १६
पुण्योपदेशःसदयः कैतवैश्चविवर्जितः
पापमार्गविरोधीचचत्वारः केशवोपमाः १७
ज्ञानंसंप्राप्यसंसारेयः परेभ्योनयच्छति
ज्ञानरूपीहरिस्तस्मैप्रसन्नइवनेक्षते १८
ज्ञानरत्नैश्चरत्नैश्चपरसंतोषकृन्नरः
सज्ञेयः सुमतिर्नूनंनररूपधरोहरिः १९
त्वमेवमुनिशार्दूलवेदवेदाङ्गपारगः
त्वदृतेनहिवक्ताऽन्योयतस्त्वंव्यासशासितः २०
सूतउवाच-
धन्योऽसित्वंमुनिश्रेष्ठत्वमेववैष्णवाग्रणीः
यतःसमस्तलोकानांहितंवाञ्छसिसर्वदा २१
शृणुशौनकवक्ष्यामियत्त्वयाश्रोतुमिच्छितम्
सर्वलोकहितार्थायवैष्णवानांविशेषतः २२
पृष्टोजैमिनिनासर्वंयदुवाचशृणुष्वतत्
महर्षिर्जैमिनिर्नामयोगाभ्यासरतःसदा २३
प्रणम्यशिरसाव्यासंपप्रच्छमुनिसत्तमः
जैमिनिरुवाच-
भगवन्सर्वधर्मज्ञव्याससत्यवतीसुत २४

कलौकस्माद्भवेन्मोक्षस्तन्ममाचक्ष्वमूलतः
सुतउवाच-
जैमिनेर्वचनंश्रुत्वाव्यासः संतुष्टमानसः २५
प्रारेभेमुनिशार्दूलकथांमंगलसंयुताम्
व्यासउवाच-
जैमिनेमुनिशार्दूलधन्योऽसित्वंमहामते २६
नारायणकथांश्रोतुंयतोवांछसिसर्वदा
सत्कथाश्रवणेबुद्धिर्यस्ययस्यप्रवर्तते २७
तस्यतस्यभवेज्ज्ञानंज्ञानंमोक्षप्रदंविदुः
नवैष्णवकथायस्मैरोचतेपापिनेभुवि २८
वृथैवसृष्टाविधिनाभूमिर्भारवतीकृता
कथायैजगतीवक्तुंश्लाघ्यतेवैष्णवैर्जनैः २९
तांमिथ्यामिवयोवक्तिसज्ञेयःपापिनांवरः
यस्मिन्दिनेमुनिश्रेष्ठश्रूयतेनहरेः कथा ३०
तद्दिनंदुर्दिनंमन्येघनच्छन्नंनदुर्दिनम्
यत्रयत्रमहीभागेवैष्णवीवर्ततेकथा ३१
सांनिध्यंतत्रभगवान्नजहातिकदाचन
योवैष्णवकथारम्भेविघ्नकृन्मानवोभवेत् ३२
तमेवशप्त्वाभगवान्दैवतैः सहगच्छति
प्रभावंवासुदेवस्य श्रुत्वाहृष्यंतियेजनाः ३३
ज्ञेयास्तएवदेवांशाःपूज्यादृश्याश्चसत्तमाः
नारायणप्रभावंयेश्रुत्वाचोपहसंतिवै ३४
तेविज्ञेयादानवांशानरानरकभागिनः
तत्रतीर्थानिसर्वाणिगङ्गादीनिद्विजोत्तम ३५
देवर्षयश्चदेवाश्चमुनयश्चतपोधनाः
शृणवतांलोकसंघानांपापव्याधिविनाशनी ३६
नारायणकथायत्रवर्ततेप्रतिवासरम्
मुनेक्रियायोगसारंबह्वर्थंपापनाशनम् ३७
नारायणकथोपेतंसेतिहासंनिशामय ३८

इति श्रीपाद्मेमहापुराणेक्रियायोगसारेजैमिनिव्याससंवादेप्रथमोऽध्यायः १

द्वितीयोऽध्यायः

व्यासउवाच-
सृष्टेरादौमहाविष्णुःसिसृत्तुःसकलंजगत्
स्रष्टापाताचसंहर्तात्रिंमूर्तिरभवत्स्वयम् १
सृष्ट्यर्थमस्यजगतः ससर्जब्रह्मसंज्ञकम्
दक्तिणांगतश्रात्मानमात्मनाश्रेष्ठपूरुषः २
ततस्तुपालनार्थायजगतोजगतीपतिः
विष्णुंससर्जवामांशान्निजांशंकेशवंमुने ३
अथसंहरणार्थायजगतोरुद्रमव्ययम्
मुनेससर्जमध्यांगात्कृतपद्मालयः प्रभुः ४
रजःसत्वंतमश्चेतिपुरुषंत्रिगुणात्मकम्
वदंतिकेचिद्ब्रह्माणंविष्णुंकेचिच्चशंकरम् ५
एकोविष्णुस्त्रिधाभूत्वासृजत्यत्तिचपातिच
तस्माद्भेदोनकर्त्तव्यस्त्रिषुलोकेषुसत्तमैः ६
आद्याप्रकृतिरेतस्यमहाविष्णोःपरात्मनः
निदानंभूतविश्वस्यविद्याविद्येतिगीयते ७
भावाभावस्वरूपासाजगद्धेतुःसनातनी
ब्राह्मीलक्ष्मीरम्बिकेतित्रिमूर्तिःसहसाऽभवत् ८
सृष्टिस्थितिविनाशेषुयांनियोज्यततोमुने
आद्यांचैवाद्यपुरुषस्तत्रैवांतरधीयत ९
यस्याज्ञयाततोब्रह्मामहाभूतान्ससर्जह
पृथिव्याकाशवाय्वंबुवह्नीन्पञ्चसमाधिना १०
भूर्भुवःस्वस्तथा चैवमहश्चैवजनस्तथा
तपश्चसत्यमित्यादीन्सृष्टवान्कमलासनः ११
अतलंसृष्टवान्ब्रह्माततोऽधोवितलंद्विज
ततोऽधसुतलंचैवततोऽधश्चतलातलम् १२
महातलमधस्तस्मात्ततोऽधश्चरसातलम्
तस्मादधश्चपातालंलोकानेवंयथाक्रमम् १३
देवतानांनिवासार्थंरत्नसानुंमहागिरिम्
सृष्टवान्पृथिवीमध्येजाम्बूनदसमुज्ज्वलम् १४

मंदरंचरमंचैवत्रिकूटमुदयाचलम्
अन्यांश्चपर्वतांश्चैवसृष्टवान्विविधानपि १५
लोकालोकस्ततश्चैवतन्मध्येसप्तसागराः
सप्तद्वीपाश्चविप्रेन्द्रपरमेशस्वयंभुवा १६
जम्बुद्वीपोद्विजश्रेष्ठद्वीपश्चप्लक्षसंहितः
विज्ञेयोद्विगुणस्तस्माच्छाल्मलोद्विगुणस्ततः १७
तेचप्लक्षादयोद्वीपाःसर्वभागसमन्विताः
समस्तगुणसंयुक्तादेवदेवर्षिमूर्तयः १८
सप्तद्वीपाइमेविप्रसप्तसागरवेष्टिताः
तेषांनामानिवक्ष्यामिसागराणांनिशामय १९
लवणेक्षुसुरासर्पिर्दधिदुग्धजलांतकाः
एतेसमुद्रादेवर्षेपूर्वस्माच्चपरः पराः २०
विज्ञेयाद्विगुणाःसर्वआलोकालोकपर्वताः
द्वीपेद्वीपेततोब्रह्मावृक्षगुल्मलतादिकान् २१
तिर्यग्योनिगताञ्जतून्सृष्टवान्द्विजसत्तम
अथदेवान्मनुष्यांश्चनागान्विद्याधरांस्तथा २२
क्रमात्ससर्जपुत्रांश्चततोदक्षादिकान्मुनीन्
ब्रह्मक्षत्रियविट्शूद्रानन्यांश्चैवांत्यजांस्तथा २३
तेषांचवर्तनादीनिसृष्टवान्सप्रजापतिः
हेमाद्रिदक्षिणंयद्वैविंध्याद्रेरुत्तरंतथा २४
आहुस्तद्भारतंवर्षंशुभाशुभफलप्रदम्
आसाद्यभारतेवर्षेयेजन्मनिनरोत्तमाः २५
धर्मकर्माणिकुर्वंतितेसर्वेकेशवोपमाः
कर्मभूमौकृतंकर्मशुभंवाशुभमेववा २६
तत्फलंभुंजतेलोकोभोगभूमिषुसत्तम
कर्मभूमिंसमागत्ययोधर्मकर्मसूद्यतः २७
नचतेनसमःकोऽपित्रिषुलोकेषुविद्यते
तस्यस्यात्सफलं जन्मजीवितंचसुजीवितम् २८
श्रीनारायणसेवायांमतिर्यस्यनविद्यते
जन्मकोटयर्जितैःपुण्यैःसंसारैकाधिनायके २९

नारायणेदेवदेवेभक्तिःस्यात्सुदृढानृणाम्
समस्तसुखदश्चापिसश्लाघ्योनिर्भयोऽपिच ३०
त्याज्यःसदेशः सहसानातिष्ठेद्यत्रवैष्णवः
जन्मांतरार्जितंपापंस्वल्पंवायदिवावहु ३१
तत्क्षणात्क्षयमाप्नोतिभगवद्भक्तदर्शनात्
वैष्णवांघ्रिजलंयस्तुसमस्तपातकापहम् ३२
वहेत्स्वशिरसाभक्त्यागङ्गास्नानेनतस्यकिम्
मुहूर्तमपियः कुर्यात्सङ्गंभागवतैः सह ३३
समुच्यतेसर्वपापैर्ब्रह्महत्यामुखैरपि
धर्मकर्माणिविप्रेन्द्रक्रियंतेयानिकानिच ३४
भगवद्भक्तपुरतस्तानिस्युरक्षयाणिच
मुहूर्त्तंवामुहूर्ताद्धंयत्रतिष्ठंतिवैष्णवाः ३५
सत्यंसत्यंपुनःसत्यंतत्तीर्थंतत्तपोवनम्
अन्नंवासलिलंवापिफलंवावैष्णवायच ३६
यत्किंचिद्दीयतेविप्रतद्दानमक्षयंभवेत्
समस्तदेवतारूपोवैष्णवः परिकीर्तितः ३७
सचेत्संतोषितोयेनतोषिताः सर्वदेवताः
संसारेऽस्मिन्महाघोरेनानादुःखसमन्विते ३८
भगवद्भक्तपुरुषःकदाचिन्नावसीदति
तस्मात्त्वमपिविप्रेन्द्रक्रियायोगेनकेशवम् ३९
समाराध्यसदाभक्त्याव्रजविष्णोःपदंपरम्
सूतउवाच-
तदेतद्वचनंश्रुत्वाकानीनस्यमहात्मनः ४०
शिरसांजलिमादायजैमिनिः पर्यपृच्छत
जैमिनिरुवाच-
भगवद्भक्तमाहात्म्यंत्वयाप्रोक्तंपुनः पुनः ४१
गुरोकिंलक्षणंतेषांतत्सर्वंब्रूहिसांप्रतम्
कथंवावैष्णवालोकाज्ञातव्यामुनिसत्तम ४२
आदितोब्रूहितत्सर्वंयदितेमय्यनुग्रहः
व्यासउवाच-

मधुकैटभयोः पूर्वंहतयोर्वेधसास्वयम् ४३
पृष्टोयदाहभगवांस्तन्निशामयवेद्म्यहम्
कल्पांतेरुद्ररूपेणसंहार्यसकलंजगत् ४४
स्वयमेकश्चभगवान्सुष्वापयोगमायया
सुप्तेतस्मिन्भगवतियोगनिद्राविमोहिते
अभवत्पृथिवीसर्वासलिलौघपरिप्लुता ४५
अतोब्रह्माजगत्स्रष्टातन्नाभिकमलोपरि
तमादिपुरुषंध्यात्वातस्थौतद्गतमानसः ४६
तस्मिन्कालेमहाघोरेविष्णोःकर्णमलाद्द्विज
जातौमहासुरौघोरौमधुकैटभसंज्ञितौ ४७
अंतरिक्षेभ्रमंतौतौदानवावतिदारुणौ
श्रीविष्णोर्नाभिकमलेब्रह्माणंतावपश्यताम् ४८
तंहंतुमथदैत्यौतौमहाबलपराक्रमौ
उद्यमंचक्रतुर्विप्रक्रोधसंरक्तलोचनौ ४९
ततोब्रह्माजगत्स्रष्टाविचिंत्यतद्वधंहृदा
योगनिद्रांभगवतींतुष्टावश्लक्ष्णयागिरा ५०
तस्यस्तवंसमाकर्ण्यब्रह्मणः परमेष्ठिनः
उवाचेतिवचःप्रीत्याकिंतेऽभिमतमुच्यताम् ५१
ब्रह्मोवाच-
अत्युग्रदानवावेतौहंतुंमांकृतनिश्चयौ
माययामोहयद्विप्रंत्रातारमच्युतंत्यज ५२
ततोभागवतीनिद्रामहाविष्णुंतमत्यजत्
दानवाभ्यांततस्ताभ्यामंतरिक्षेकृपामयः ५३
युयुधेबाहुयुद्धेनशरणागतवत्सलः
पञ्चवर्षसहस्राणिकृत्वायुद्धंसुदारुणम् ५४
विजयंनागमत्कोऽपिनचकोऽपिपराभवम्
अथतौदानवौतत्रमहामायाविमोहितौ ५५
वरंवृणिवतिचास्मत्तोऽगदतांकेशवंप्रति
ततः प्रहस्यदेवेशउवाचेतिवचोद्विज ५६
यदितुष्टौचवांदैत्यौमद्वध्यौभवतंद्रुतौ

ततस्तौदानवौघोरौभगवंतंजनार्दनम् ५७
इत्यूचतुर्महामायौमहामायाविमोहितौ
अयमेववरोदत्तोभवतेनात्रसंशयः ५८
मारयावांविनावारिमहीयत्रजनार्द्दन
महासुरौततस्तौतुआनीयजघनंप्रति ५९
निहतौसहसाविप्रचित्रयाचक्रधारया
चक्रिणानिहतौदृष्ट्वादानवौमधुकैटभौ
तुष्टावदेवदेवेशंब्रह्माविगतसाध्वसः ६०
ब्रह्मोवाच-
नमोनमस्तेपरमेश्वरायप्रपन्नसर्वार्तिविनाशनाय
नमोनमस्तेत्रिगुणात्मकायनारायणायामितविक्रमाय ६१
त्वत्पादपाथोजयुगंप्रपन्नाजनाःक्वचिन्नोविपदंमनुष्याः
एतन्मयाज्ञातमनंतकीर्तेसद्योहृतेयंमहतीममापत् ६२
योगेश्वरोऽसिसदयोऽसिजगत्त्रयेशत्वंदेवदेवशरणागतपालकेश
त्वंनिर्द्दयोऽरिनिकरस्यविनाशनेषुयद्रक्षितोऽहमसुरौनिहतौत्वयैतौ ६३
यद्यप्यत्यंतकठिनौमधुकैटभौतौमन्येतथापिस्वजनाविहचेतसाहम्
यस्मात्स्वजीवनविनाश वरप्रदानैः संतोषितोऽखिलशुभप्रदईश्वरस्त्वम् ६४
रम्यजगत्त्रयमिदंपुरुषस्यतस्यनश्यंतिसर्वरिपवः स्वकुलैःसमेताः
वृद्धिंव्रजंतिसुहृदोऽखिलबांधवाश्चयंपश्यसित्वममरेशदयाभिरत्र ६५
लक्ष्मीमुखांबुजमधुव्रतदेवदेवसंसारलोकभयशोकविनाशकारिन्
त्वच्चारुपादकमलद्वयमाश्रयंतंमांपाहिनाथकृपयासततंनमस्ते ६६
प्रसीदपुण्डरीकाक्षप्रसीदकमलेश्वर
प्रसीदसर्वभूतेशविश्वंभरनमोस्तुते ६७
नमस्तेभक्ततुष्टायनमस्तेभक्तिदायिने
नमस्तेज्ञानरूपायशरणंमेभवानघ ६८
नमस्तुभ्यंनमस्तुभ्यंनमस्तुभ्यंनमोनमः
परित्राहिपरित्राहिपरित्राहिजगन्मय ६९
व्यासउवाच-
एतैरन्यैरपिस्तोत्रैर्ब्रह्मणालोककारिणा
स्तुतः सदेवोभगवान्परमांप्रीतिमाययौ ७०

श्रीभगवानुवाच -
स्तोत्रेणानेनतेभक्त्यातुष्टोऽस्मिकमलासन
किमस्त्यभिमतंब्रूहितत्तेदास्याम्यहंभुवि ७१
ब्रह्मोवाच-
यदितुष्टोऽसिदेवेशकरुणाब्धे जगन्मय
नापदस्तवभक्तानांभवंत्वितिवरोमम ७२
श्रीभगवानुवाच-
एवमस्तुसुरश्रेष्ठदत्तोऽयतेमयावरः
मद्भक्तस्यकदाप्यापन्नभवेत्क्षितिमण्डले ७३
वैष्णवानांशरीरेषुसततंनिवसाम्यहम्
लभंतेनापदस्तस्मात्कदाचिद्वैष्णवानराः ७४
ब्रह्मोवाच-
सर्वमेवजगन्नाथत्वयादत्तंनसंशयः
यद्येतौचमहादैत्यौसंग्रामेविनिपातितौ ७५
कियत्कालंसमासाद्यस्तोत्रेणानेनवैप्रभो
स्तौतित्वांपरयाभक्त्यातस्य त्राताभविष्यसि ७६
अहोध्यानैरपिध्यातुंदेवैस्त्वंनहिशक्यसे
सत्वंवैष्णवदेहेषुभ्रमसीत्यद्भुतंमहत् ७७
क्षणमात्रमपिस्वामिंस्त्वयितुष्टेनकिं भवेत्
सत्वंवैष्णवसंगेनभ्रमसीत्यद्भुतंमहत् ७८
केवैष्णवाः कैटभारेकिंवातेषांचलक्षणम्
कथंज्ञेयास्तुतेसर्वेतन्मेकथयकेशव ७९
श्रीभगवानुवाच-
वैष्णवानांलक्षणानिकल्पकोटिशतैरपि
सम्यग्वक्तुंनशक्तोऽस्मिसंक्षेपाच्छृणुसत्तम ८०
संसारोवैष्णवाधीनोदेवा वैष्णवपालिताः
अहंचवैष्णवाधीनस्तस्माच्छ्रेष्ठाश्चवैष्णवाः ८१
क्षणमात्रमपिब्रह्मन्विहायवैष्णवंजनम्
तिष्ठामिनाहमन्यत्रवैष्णवाममबांधवाः ८२
कामक्रोधविहीनायेहिंसादंभविवर्जिताः

लोभमोहविहीनाश्चज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ८३
अमत्सरादयायुक्ताःसर्वभूतहितैषिणः
सत्योक्तिभाषिणश्चैवविज्ञेयास्तेचवैष्णवाः ८४
धर्मोपदेशिनश्चैवधर्माचारधरास्तथा
गुरुशुश्रूषिणश्चैवविज्ञेयास्तेचवैष्णवाः ८५
समानंयेचपश्यन्तित्वांचमांचमहेश्वरम्
कुर्वन्तिपूजामतिथेर्ज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ८६
वेदविद्यानिरुक्तायेविप्रभक्तिरताःसदा
नपुंसकाः परस्त्रीषुज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ८७
एकादशीव्रतंयेचभक्तिभावेनकुर्वते
गायंतिममनामानिज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ८८
देवायतनकर्तारस्तुलसीमाल्यधारकाः
पद्माक्षधारिणोयेचज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ८९
शङ्खचक्रगदापद्मैरङ्कितानिममायुधैः
ब्रह्मन्येषांशरीराणिज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ९०
धात्रीफलस्त्रजोयेषांगलेषुकमलासन
मांपूजयंतितत्पत्रैर्ज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ९१
तुलसीमूलमृद्भिश्चतिलकानिनयंतिये
तुलसीकाष्ठपंकैश्चज्ञेया स्तेवैष्णवाजनाः ९२
गङ्गास्नानरतायेचगङ्गानामपरायणाः
गङ्गामाहात्म्यवक्तारोज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ९३
शालग्रामशिलायेषांगृहेवसतिसर्वदा
शास्त्रंभागवतंचैवज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ९४
संमार्जयंतियेनित्यंममस्थानानिसत्तम
दीपंयच्छंतितत्रैवज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ९५
शीर्णंमन्मंदिरंयेचकुर्वन्तिनूतनंपुनः
तत्रायतनशोभांचज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ९६
अभयंयेचयच्छन्तिभीरुभ्यश्चतुरानन
विद्यादानंचविप्रेभ्योज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ९७
मत्पादसलिलैर्येषांसिक्तानिमस्तकानिच

ममनैवेद्यमश्नन्तिज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ९८
क्षुत्तृट्प्रपीडितेभ्यश्चयेयच्छंत्यन्नमंबुच
कुर्युर्येयोगशुश्रूषांज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ९९
आरामकारिणोयेचपिप्पलारोहिणोऽपिच
गोसेवांयेचकुर्वन्तिज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः १००
अत्यन्तभक्त्यायेब्रह्मन्पितृयज्ञंप्रकुर्वते
कुर्वन्तिदीनशुश्रूषांज्ञैयास्तेवैष्णवाजनाः १०१
तडागग्रामकर्तारः कन्यादानरताश्चये
सेवंतेश्वशुरौयेचज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः १०२
सेवंतेज्येष्ठभगिनींज्येष्ठभ्रातरमेवच
परनिंदांनकुर्वंतिज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः १०३
वैष्णवेषुगुणाः सर्वेदोषलेशोनविद्यते
तस्माच्चतुर्मुखत्वंचवैष्णवोभवसांप्रतम् १०४
समाराधयमांनित्यंक्रियायोगैःप्रजापते
सर्वमेवाशुभद्रंतेभविष्यतिनसंशयः १०५
देवस्वंब्राह्मणद्रव्यंपरस्वंचचतुर्मुख
पश्यन्तिविषवद्येचज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः १०६
पाखंडभक्तिरहिताः शिवभक्तिपरायणाः
चतुर्द्दशीव्रतरताज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः १०७
बहुनात्रकिमुक्तेनभाषितेनपुनः पुनः
ममार्चांयेचकुर्वंतिविज्ञेयास्तेचवैष्णवाः १०८
भूयः पूर्वस्थितमिवसृज्यतांसकलंजगत्
इत्युक्त्वांतर्द्दधेदेवस्तत्रैवपरमेश्वरः १०९
ततस्तुपूर्ववद्ब्रह्मासृष्टवान्सकलंजगत्
क्रियायोगैर्हरिंचेष्ट्वाजगामपरमंपदम् ११०
येपठंतीममध्यायं भक्त्यानारायणाग्रतः
सर्वपापविनिर्मुक्ताअन्तेयान्तिहरेर्गृहम् १११
इति श्रीपाद्मेमहापुराणेक्रियायोगसारेद्वितीयोऽध्यायः २

तृतीयोऽध्यायः

जैमिनिरुवाच-
क्रियायोगस्यतत्वंमेब्रूहिव्यासमहामते
क्रियायोगमहंज्ञातुमिच्छामिभवदग्रतः १
व्यास उवाच-
शरीरंमानुषंविप्रदुर्लभंचात्रभूतले
धीरः शरीरमासाद्यमोक्षार्थंयोगमभ्यसेत् २
क्रियायोगध्यानयोगावुभौयोगौप्रकीर्तितौ
तयोराद्यः क्रियायोगः कुर्वतांसर्वकामदः ३
गङ्गाश्रीर्विष्णुपूजाचदानानिद्विजसत्तम
ब्राह्मणानांतथाभक्तिर्भक्तिरेकादशीव्रते ४
धात्रीतुलस्योर्भक्तिश्चतथाचातिथिपूजनम्
क्रियायोगाङ्गभूतानिप्रोक्तानीतिसमासतः ५
क्रियायोगादृतेविप्रध्यानयोगेनसिद्ध्यति
क्रियायोगरतोयातितद्विष्णोःपरमंपदम् ६
जैमिनिरुवाच-
क्रियायोगाङ्गभूतानियानिप्रोक्तानिभोःप्रभो
तन्महात्म्यानिकथययदिभोमय्यनुग्रहः ७
गङ्गायाः केगुणाब्रह्मन्विष्णुपूजाफलं चकिम्
श्रेष्ठानिकानिदानानिकावाभक्तिर्द्विजन्मनाम् ८
एकादश्याःफलंकिंबाधात्रीभक्तिश्चकीदृशी
तुलस्याःकीदृशीभक्तिः किंवाचातिथिपूजनम् ९
एतत्सर्वंमुनेब्रूहिश्रोतुमस्तिममादरः
त्वत्तोऽन्यकथितुंकोऽपिनशक्नोतिजगत्त्रये १०
व्यासउवाच-
साधुसाधुद्विजश्रेष्ठमनस्तेविमलंध्रुवम्
यतोगुह्यकथामेतां श्रोतुंश्रद्धाचकौतुकम् ११
भागीरथ्यागुणांसम्यक्कथितुंनहिशक्यते
तस्मात्समासतोवक्ष्ये श्रूयतामेकचेतसा १२
गङ्गेत्यक्षरयुग्मंचजपत्यत्यन्तकोमलम्

मन्येव्रजेत्तथाप्येनोमहाभूतरसायनम् १३
सर्वत्रसुलभागङ्गात्रिषुस्थानेषुदुर्लभा
गङ्गाद्वारे प्रयागेचगङ्गासागरसङ्गमे १४
सवासवाःसुराः सर्वेगङ्गाद्वारंमनोरमम्
समागत्यप्रकुर्वन्तिस्नानदानादिकंमुने १५
दैवयोगान्मुनेतत्रयेत्यजंतिकलेवरम्
मनुष्यपशुकीटाद्यालभंतेपरमंपदम् १६
अत्रेतिहासंविप्रर्षेकथ्यमानंमयाशृणु
सम्यक्छ्रवणमात्रेणसर्वपापैः प्रमुच्यते १७
मनोभद्रोनामराजासोमवंशसमुद्भवः
पूर्वमासीज्जगत्यस्मिन्बलवान्सर्वधर्म्मवित् १८
तस्यहेमप्रभानाममहिषीप्रियवादिनी
पतिव्रतामहाभागासर्वलक्षणसंयुता १९
सराजासमरेहत्वासकलानेवशात्रवान्
शशासपृथिवींकृत्स्नांसाब्धिद्वीपांमहाबलः २०
सएकदामहीपालः समाहूयस्वमंत्रिणः
उवाचेदंवचः प्रीत्यासभामध्येमहायशाः २१
मनोभद्रउवाच-
अमात्याः पृथिवीसर्वामयेयंपरिपालिता
निहतारिपवःसर्वेसपुत्रबलवाहनाः २२
पालितानिस्वगोत्राणिदानैर्विप्राश्चतोषिताः
शिष्टाश्चत्रिदशाः सर्वेसपुत्रबलवाहनाः २३
पालितानिस्वगोत्राणियज्ञैःसर्वैःसदक्षिणैः
एतद्धिजरयासर्वंमहत्यामेबलंहृतम् २४
कर्माणिकानिचित्कर्त्तुंनहिशक्नोमिदुर्बलः
सामर्थ्यहीनेपुरुषेराजश्रीर्नहिशोभते २५
सर्वाभरणसंयुक्तावृद्धाङ्गाइवकामिनी
तावद्बिभ्यतिसर्वेऽपिशत्रवः पृथिवीतले २६
यावद्धिगतसामर्थ्यंनेच्छन्तिचारुचक्षुषा
समस्तगुणसम्पन्नामपितद्गतमानसम् २७

पृथ्वीत्यजेन्नृपंवृद्धंस्वैरिणीपालितायथा
भक्तिलभ्यागुणाःसर्वेगुणलभ्यंमहद्यशः २८
निःश्रेयसंदानलभ्यंबललभ्यातुमेदिनी
सामर्थ्यहीनः कृपणोनिश्चितोरिपुशासने २९
मूर्खमात्रवचोग्राहीसनृपः शत्रुनंदनः
ततोऽहसकलंराज्यंविभज्यवरमंत्रिणः ३०
दातुमिच्छामिपुत्राभ्यांयुष्माभिर्यदिमन्यते
मन्त्रिणऊचुः -
यदेतद्वचनंप्रोक्तंत्वयानीतिविदानृप ३१
तदेवमतमस्माकंसदेहोनात्रविद्यते
अथायातौनृपादेशात्संसदंप्रतिसत्तमौ ३२
वीरभद्रयशोभद्रनामानौतनयाबुभौ
तौचसर्वगुणोपेतौकुमारौप्रियवादिनौ ३३
पितृभक्तौसदाशांतौबलिनौधर्मतत्परौ
ततः सभूपः सहसाराजनीतिविदांवरः ३४
विभज्यसकलंराज्यंददौताभ्यांकुतूहलात्
अत्रांतरेगृध्रएकःस्वकीयस्त्रीसमन्वितः ३५
आगत्यतत्सभामध्येउपविष्टोद्विजोत्तमाः
तावागतौसमालोक्यपक्षिणावतिहर्षितौ ३६
राजाहयुवयोः कस्माच्छुभागमनमुच्यताम्
गृध्रउवाच-
गृध्रोऽहपृथिवीपालममेयंस्त्रीपरंतपः ३७
आगतोऽस्मिमुदाद्रष्टुंसंपदंपुत्रयोस्तव
एतयोर्महतीदृष्टाविपत्तिः पूर्वजन्मनि ३८
इहजन्मनिसंपत्तिंद्रष्टुमावांसमागतौ
तस्यैतद्वचनंश्रुत्वागृध्रस्यपरमाद्भुतम्
राजोवाचपुनर्विप्रविस्मयाविष्टमानसः ३९
राजोवाच-
अत्यद्भुतंवचोगृध्रत्वत्तः श्रुतमिदंमया
एतयोःपूर्ववृत्तान्तोभवताज्ञायतेकथम् ४०

यदिजानासितत्वेनपूर्ववृत्तांतमेतयोः
ब्रूहितर्हिखगश्रेष्ठसर्वमेतदशेषतः ४१
गृध्रउवाच-
नृपतेवृषलावेतौयुगेद्वापरसंज्ञके
गरसंगरनामानौसत्यघोषसुतौस्थितौ ४२
एककालेचभूपालमृतौनिजगृहांतरे
ततोनेतुमिमौभूपदंष्ट्रिरणोयमकिंकराः ४३
पाशहस्ताःसमायाताः कोटिकोटिसहस्रशः
बबंधुश्चर्मपाशेनद्वावेतौतौमदोद्धतौ ४४
निन्युश्चनिलयंमृत्योरतिदुर्गमवर्त्मना
इमौदृष्ट्वाधर्मराजश्चित्रगुप्तमुवाचह ४५
एतयोः सकलंवृत्तंचित्रगुप्तविचार्यताम्
तस्याज्ञयाचित्रगुप्तः सर्वकर्मशुभाशुभम् ४६
मूलाद्विचारयामासततइत्याहचांतकम्
चित्रगुप्तउवाच-
सत्यमेतौमहाबाहोपुण्यव्रतमहाशयौ ४७
अस्तिचेद्दुष्कृतंकिञ्चित्सर्वकर्मविलोकितम्
स्वयंदानंसमुत्सृज्यनहिदत्तंद्विजातये ४८
तेनैवकर्मणाराजन्निमौनरकगामिनौ
दातादानंसमुत्सृज्ययोनदद्याद्दिवजातये ४९
सयातिनरकंघोरंसर्वभूतभयावहम्
दाताहिनस्मरेद्दानंप्रतिग्राहीनयाचते ५०
उभयोर्नरकेवासोयावच्चन्द्रदिवाकरौ
तस्मादिमौमहापापौब्रह्मस्वाहारिणौप्रभो ५१
नयंतुकिंकराःशीघ्रंनरकंप्रतिदारुणम् ५२
यमाज्ञयाततोदूताः संदष्टौष्ठपुटाःक्रुधा
चिक्षिपुर्नरकेघोरेतावेतौपृथिवीपते ५३
तस्मिन्नेवदिनेराजन्ननयाभार्ययासह
यमदूतैः समागत्यनीतोऽहयममन्दिरम् ५४
मयापितत्कृतंकर्मतदाकर्णयभूपते

मूलात्सर्वंप्रवद्म्यामिशृणवतांविस्मयप्रदम् ५५
पुरासीत्सर्वगोनामब्राह्मणोऽहमहाकुलः
सौराष्ट्रदेशवासीचवेदवेदाङ्गपारगः ५६
इयंमंजूकषानाममममपत्नीयशस्विनी
पतिव्रतामहाभागापवित्रकुलसंभवा ५७
प्रमत्तोऽहमहाभागविद्ययावयसाधनैः
अवज्ञांमनसापित्रोश्चकाराहंयुवैकदा ५८
अहंभूरिसभाश्लाघ्योवनस्थः सर्वकर्मकृत्
धनवान्सुन्दरोज्ञानीज्ञातिपोषणतत्परः ५९
ममैवपुंसःपितरौतौचपापपरायणौ
मुखरौदययाहीनौपाखंडिसङ्गलोलुपौ ६०
पौरुषंजीवनंचैवधनंचैवकुलंतथा
विद्याकीर्तिश्चसर्वस्वंपितृभ्यांविफलीकृतम् ६१
एतद्विचिन्त्यमनसामयानृपमुहुर्मुहुः
अवज्ञयापरित्यक्तापित्रोःसेवाशुभप्रदा ६२
अनेनकर्मणाराजन्सदारोऽहयमाज्ञया
विन्निप्तोनरकेदूतैर्यत्रतौपापिनांवरौ ६३
एताभ्यांसहपापाभ्यां सदारेणमयानृप
स्थितंचनरकेघोरेयावत्कालंशृणुष्वतत् ६४
युगकोटिसहस्राणियुगकोटिशतानिच
अनुभूतंमहादुःखंनरकस्यनृपोत्तम ६५
नरकांतेततः सोऽहकांतयासहभूपते
गृध्रपन्नकुलेजातौमृतमांसाशनौतथा ६६
एतावपिचतौराजन्नरकांतगतैषिणौ
जातौशलभयोर्वंशेभोक्तुंफलंस्वकर्मणः ६७
यदेताभ्यांकृतंकर्म्मराजञ्छलभजन्मनि
तदाकर्णयवद्म्यामिश्रोतृणांविस्मयप्रदम् ६८
एकदासुमहान्वायुःसमायातोमहीपते
उड्डीयपातितौतेनगङ्गागर्भेसुनिर्मले ६९
निपत्यगङ्गासलिलेकोमलाङ्गाविमौतथा

जग्मतुःपंचतांसद्यः समस्तकलुषापहम् ७०
ततोनेतुमिमौदूताआयाताश्चारुचक्षुषः
आयातानिविमानानिसर्वभोगान्वितानिच ७१
विमुक्तौसर्वपापेभ्यस्तुलसीमाल्यशोभितौ
दिव्यंविमानमारुह्यगतौविष्णुपुरंप्रति ७२
तावत्कालंस्थितौराजन्ब्रह्मणोऽव्यक्तजन्मनः
ब्रह्माज्ञयासमायातौततइन्द्रपुरंप्रति ७३
भुक्तवंतौसुखंतत्रदुर्ल्लभंयत्सुरैरपि
तावत्कालंस्थितौराजन्भोक्तुंकृच्छ्रांवसुंधराम् ७४
पवित्रेभवतोवंशेजातावेतौमहायशौ
गङ्गायांत्यजतोदेहंभूयोजन्मनविद्यते ७५
तथापिवसुधांभोक्तुंजातौपुण्यतमाविमौ
चिरंभुक्त्वामहींकृत्स्नांपुत्रपौत्रसमन्वितौ ७६
गङ्गामरणमासाद्ययोगिनामपिदुर्ल्लभम्
नारायणस्यसायुज्यमिमौभूपगमिष्यतः ७७
एतत्सर्वंमयाप्रोक्तंपूर्ववृत्तांतमेतयोः
जातिस्मरप्रभावेननृपवर्गशिरोमणी ७८
गङ्गामरणमासाद्यगतावेतौदशामिमाम्
आवयोःकःपरित्राणंकरिष्यतिदुरात्मनोः ७९
मित्रावज्ञामनुष्याणांनरकक्लेशदायिनी
ममैवपृथिवीपालदृष्टाकेवलमेवतत् ८०
पित्रभक्तिर्द्विजश्रेष्ठइहामुत्रचदुःखदा
इहसंपद्विनाशायपरत्रनरकायच ८१
वरंमन्येमहीपालब्रह्महत्यादिपातकम्
कदाचिन्निष्कृतिस्तस्मादियंभवतिशाश्वती ८२
दुःखार्जितंपुण्यवृक्षंसर्वक्लेशविनाशनम्
पित्रवज्ञाकुठारेणच्छिंदंतिभुविमानवाः ८३
यत्किञ्चिद्दीयतेराजन्पित्र्येवक्त्रेपरंतप
तदश्नातिस्वयंविष्णुः पितृरूपोहरिर्यतः ८४
प्रत्यक्षदेवौपितरौसेवंतेयेत्वहर्निशम्

सर्वसिद्धिर्भवेत्तेषांप्रसादाज्जगतीपतेः ८५
पितृभक्तिविहीनायेदिनंतिष्ठंतिमानवाः
तावत्कल्पसहस्रंतुतिष्ठंतिनरकेजनाः ८६
तस्मादिदंमहादुःखंबभूवममसांप्रतम्
मोक्षंकदागमिष्यामिसदारोऽहनवेद्मितत् ८७
व्यासउवाच-
एतत्तस्यवचः श्रुत्वाप्रगृह्यद्विजसत्तम
बभूवहर्षितोराजाविस्मितश्चपुनः पुनः ८८
राजोवाच-
आंश्चर्यंहिवचोगृध्रश्रुतमेतन्मुखात्तव
ममचैषांचहृदयेप्रतीतिर्नहिजायते ८९
अथांतरिक्षेवागुच्चैरितिजातानृपोत्तम
सत्यंसत्यंसत्यमिदंसंदेहोनात्रविद्यते ९०
ततः सपत्नीविप्रर्षेसहसाभार्ययासह
गङ्गामाहात्म्यकथनात्पूर्वस्थितइवाभवत् ९१
दिविदुंदुभयोनेदुर्जगुर्गन्धर्वसत्तमाः
ननृतुश्चाप्सरोवर्गाह्यपतत्पुष्पवर्षणम् ९२
विमानमागतंदिव्यंसर्वभोगसमन्वितम्
समायातादूतगणाःप्रेषिताः कैटभद्विषा ९३
अथासौसर्वगोविप्रप्रिययासहभार्यया
सद्योविमानमारुह्यजगामभवनंहरेः ९४
एतच्छ्रुत्वाद्भुतंकर्मसराजाद्विजसत्तम
सपुत्रदारः सेवायांगङ्गायास्तत्परोऽभवत् ९५
भागीरथ्यासमंतीर्थंनास्तिवैभुवनत्रये
यन्नामोच्चारणादेवसर्वगोमोक्षमाप्नुयात् ९६
गङ्गाद्वारस्यमाहात्म्यंकथितंतेद्विजोत्तम
समस्तपापविध्वंसिकिमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि ९७
अध्यायमेतत्परमादरेणपठंतियेदेवगृहेमनुष्याः
शृण्वंतियेचद्विजवर्गभक्तानश्यंतितेषांदुरितानिसद्यः ९८
इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेतृतीयोऽध्यायः ३

चतुर्थोऽध्यायः

जैमिनिरुचवाच-
गङ्गाद्वारस्यमाहात्म्यंत्वत्प्रसादाच्छृतंमया
प्रयागस्यचमाहात्म्यमिदानींश्रोतुमिष्यसे १
गङ्गाब्धिसङ्गमस्यापिमाहात्म्यंकथ्यतांमुने
नसम्यक्कथितुंकोऽपिशक्नोतित्वदृतेद्विजौ २
व्यासउवाच-
प्रयागस्यफलंवत्सगङ्गाब्धिसङ्गमस्यच
सम्यग्वक्तुंनशक्नोमिसंक्षेपाच्छ्रुयतांद्विज ३
कोटिब्रह्माण्डमध्येषुयानितीर्थानिवैमुने
प्रयांतितानिसर्वाणिप्रयागप्रतिमांतुकिम् ४
गङ्गायायमुनायाश्चसरस्वत्याश्चसङ्गमे
प्रशंसंतिसुराःसर्वेब्रह्मविष्णुशिवादयः ५
मकरस्थेरवौमाघेस्नानंयेतत्रकुर्वते
तेषामागमनंनास्तिविष्णुलोकात्कदाचन ६
गवांकोटिसहस्राणिवाजिमेधमुखाध्वराः
मेरुतुल्यसुवर्णानिदानान्यन्यानिचद्विज ७
कुरुक्षेत्रेपुष्करेचप्रभासेचगयासुच
हत्वादत्वाचविप्रेभ्योयत्फलंप्राप्यतेबुधैः ८
माघेस्नात्वाप्रयागेतुतस्मात्कोटिगुणंभवेत्
तस्मात्समस्ततीर्थानांप्रयागः परमःस्मृतः ९
सिंहराशिस्थितेसूर्येगोदावर्यांद्विजोत्तम
चिरमुग्रतपस्तप्त्वास्नानदानव्रतादिभिः १०
वेदागमपुराणोक्तंयत्पुण्यमक्षयंभवेत्
माघेस्नात्वाप्रयागेतुतत्पुण्यंनात्रसंशयः ११
फाल्गुनेकृष्णपक्षेतुचतुर्दश्यामुपोषितः
काश्यांयत्फलमाप्नोतितन्मेनिगदतःशृणु १२
कोटिजन्मार्जितैः पापैर्विमुक्तःसर्वरूपधृक्
उद्धृत्यकोटिपुरुषाञ्छिवेनसहमोदते १३
माघेमासेप्रयागेतुस्नात्वासकृदपिद्विजः

कल्पकोटिशतंविष्णुंसंपूज्यान्यत्रयत्फलम् १४
एकाहमपिसंपूज्यमकरस्थेदिवाकरे
सत्यंसत्यमहंवच्मिसर्वमेवाद्वयंभवेत् १५
यावद्दिनंमाघमासेतत्रतिष्ठतिमानवः
तावत्कल्पशतंविप्रमोदतेविष्णुनासह १६
गङ्गायमुनयोस्तोयेस्नानंयेनकृतंसकृत्
सद्यस्तद्दर्शनात्पापैर्मुच्यतेसर्वपातकैः १७
तर्तुंयदीच्छंतिजनाः संसाराब्धिंसुदुस्तरम्
गङ्गायमुनयोःस्नात्वाभक्त्यापश्यंतुमाधवम् १८
यजंतिमानवास्तत्रयद्यदिष्ट्वाकलेवरम्
सद्योलभंतेविप्रर्षेतत्तदेवनसंशयः १९
इतिहासमिहैवाहंकथयामिनिशामय
यच्छ्रुत्वासर्वपापेभ्योमुक्तोभवतिमानवः २०
प्रणिधिर्नामतत्रासीद्वैश्यएकोमहाधनी
देवतातिथिपूजासुविप्रभक्त्येकतत्परः २१
तस्यपद्मावतीनामधर्मपत्नीपतिव्रता
चार्वङ्गीशीलयुक्ताचकुलजाप्रियवादिनी २२
स्त्रीणांयोग्यागुणायेयेसृष्टाःश्रीपरमेष्ठिना
तच्छरीरेगुणास्तेतेनिवसंतिद्विजोत्तम २३
अथासौप्रणिधिर्वैश्यःसमादायधनंबहु
वाणिज्यार्थेगतोविप्रशुभेलग्नेशुभेतिथौ २४
धनाद्धर्मःप्रभवतिधनाच्चविपुलंयशः
धनात्कुलमवाप्नोतिभवेत्किंवाधनादृते २५
धनहीनंजनंदृष्ट्वासखापिवापलायते
मेघःशरद्यंबुहीनः खंडंखंडंनयेन्महत् २६
खादितुंप्राप्यतेयावत्तावदेवहिबांधवाः
धनंयस्यकुलंतस्यबुद्धिस्तस्यसपंडितः २७
अर्थैर्विहीनः पुरुषोजीवन्नपिमृतोपमः
धर्मार्थविद्यार्जनतोमतिर्यस्यनिवर्तते २८
ज्ञेयःसमूर्खःसुतरामधिकस्याधिकंफलम्

कर्त्तव्यःसततंधर्मश्चार्जितव्यंसदाधनम् २९
शिक्षितव्यासदाविद्यापुंभिरेवविचक्षणैः
दानाद्धनंचविद्याचवर्द्धतेप्रतिवासरम् ३०
धर्मस्तुवर्द्धतेनैव रक्षतेनविनानृणाम्
काष्ठंतृणंतुषंवापिसंप्राप्यनपरित्यजेत् ३१
पुमान्संचयशीलोऽपिकदाचिन्नावसीदति
ततोऽसौप्रणिधिर्वैश्योनियोज्यस्त्रियमालये ३२
गृहव्यापारनिष्णातोवाणिज्येनजगामह
अथैकदातस्यपत्नीगृहीत्वोद्वर्तनादिकम् ३३
सखीभिःसहविप्रर्षेजगामस्नानहेतवे
ततोधनुर्ध्वजोनामस्वयंचपातकाश्रयः ३४
निजेच्छयाप्रकुर्वंतींस्नानकर्मददर्शताम्
विकसत्स्वर्णपुष्पाढ्यांप्रफुल्लकमलाननाम् ३५
मृगशावदृशंचारुपीनोन्नतपयोधराम्
तांवैश्यपत्नीमालोक्यश्वपचोऽसौस्मरातुरः ३६
उवाचप्रहसन्वाणींनिजमूर्तिमचिंतयन्
धनुर्ध्वजउवाच–
कासिकल्याणिसुश्रोणिचारुहासिनिसुन्दरि ३७
मनोहरसिमेकस्मात्सुयौवनरसैःप्रिये
विशालजघनेतन्विमयागुणवतासह ३८
गुणवत्यात्वयासर्वंसुखमत्यनुभूयताम्
धनुर्ध्वजवचः श्रुत्वातस्याःसख्यस्ततोद्विज ३९
ऊचुर्वाक्यंतथाक्रुद्धाः संदष्टदशनच्छदाः
सख्यऊचुः–
अरेमूढदुराचारदुराचारकुलोद्भव ४०
पादनिष्प्रेक्षणमपिनैतस्यास्तेप्रदीयते
इयंपतिव्रतानारीधर्मकर्मपरायणा ४१
आत्मानंसुखमिच्छद्भिःपापदृष्ट्यानदृश्यते
परस्त्रीमुखसौंदर्यंपरद्रव्यंचसर्वदा ४२
दृष्ट्वाकामाग्निसंखिन्नादह्यंतेमूढमानसाः

याहिपापमतेदूरंमावदोक्तिंसुदुःसहाम् ४३
वयमेवभवंतंनस्पृशामश्चरणैरपि
धनुर्ध्वजउवाच-
धिगस्त्वमुंजातिशब्दंसंजानन्नखिलंगुणम् ४४
संभावितोनयुष्माभिः श्वपचत्वेयतोऽधुना
कनकंमंदिरापूर्णंकलशाभ्यंतरस्थितम् ४५
संप्राप्यकोनगृह्णातितद्गुणग्रामवित्पुमान्
अतोऽहयुवतीमेनांयथाप्राप्नोमिसांप्रतम् ४६
तथाकुरुतहेसख्यः शरणंभोगतोस्मियत्
इतिब्रुवंतंतंमूढंभूयोभूयोद्विजोत्तम ४७
ऊचुर्वाक्यमिदंतास्तुजातात्यंतकुतूहलाः
सख्यऊचुः-
यद्येतांरमणींनूनमिच्छसित्वंसुदुर्म्मते ४८
गङ्गायमुनयोःशीघ्रंशरीरंसंगमे त्यज
मिथःकृतमुखालोकाहसंत्यस्तास्ततोद्विज ४९
तांसाधुपत्नीमादायययुर्निजगृहांतरम्
ततोऽसौश्वपचोमोहाद्ब्रह्महत्यासहस्रकृत् ५०
गंगायमुनयोस्तोयेतामिष्ट्वापंचतांगतः
तत्स्वामिसदृशाकारः समस्तगुणवान्बली ५१
सचएवश्वपाकोऽसौस्ववृत्तांतंस्मरन्नभूत्
ततोऽसौप्रणिधिर्वैश्यस्तस्मिन्नेवदिनेशुभे ५२
कृत्वावाणिज्यमायातःस्वकीयंनिलयंप्रति
श्वपाकोऽपिततोविप्रस्तस्यावासंविवेशह ५३
प्रणिधेःसदृशोरूपैर्वयोभिश्चगुणैरपि
एकाकारौसमालोक्यपुरः स्थौतौगुणाकरौ ५४
कस्याहंदयिताकोवाममभर्त्तेत्यचिंतयत्
ततः साविस्मितासाध्वीविलोक्यतत्पतिद्वयम् ५५
तुष्टावमाधवंदेवंवचनैः कोमलाक्षरैः ५६
पद्मावत्युवाच-
नमामिगोविन्दमनन्तमूर्तिंशक्रादिदेवार्चितपादपद्मम्

योगेश्वरंयोगविदांनिरीहंयोगप्रदंयोगिभिरर्चनीयम् ५७
नमोऽस्तुतेकैटभमर्द्दनायनमोमधुध्वंसकरायतुभ्यम्
नमोऽस्तुकंसासुरनाशनायनमोऽस्तुचाणूरनिपातनाय ५८
नमोऽस्तुवेदोद्धरणाग्रनित्यंनमोऽस्तुभूम्युद्धरणायतुभ्यम्
नमोस्तुपृथ्वीधरणक्षमायनमोस्तुदैत्यांतकरायतुभ्यम् ५९
गङ्गांबुधौतांघ्रियुगायतुभ्यंनमोस्तुराजन्यकुलांतकाय
नमोस्तुतेरावणवंशहंत्रेअलंचदैत्यांतकरायतुभ्यम् ६०
नमोस्तुतेचाध्वरनिंदकायनमोस्तुतेम्लेच्छकुलांतकाय
नमोऽस्तुतेहृत्कमलासनायनमोऽस्तुतेसर्वरिपुध्वजाय ६१
प्रसीदगोपीजनवल्लभप्रभोधृतैकहस्ताचलदेवदेव
प्रसीदलक्ष्मीमुखपद्मभृंगप्रसीदविष्णोसततंनमस्ते ६२
प्रसीदपद्मेक्षणचक्रपाणेकौमोदकीहस्तगदाधरत्वम्
प्रसीदविष्णोधृतपांचजन्यनमोस्तुतेपद्मधरायनित्यम् ६३
संसारकौतुहलमंदिरेतेमोहांधकारेचविवेकदीपे
संमोहिताकेशवमाययाहित्वदीययानित्यमहंभ्रमामि ६४
विरञ्चिसेन्द्रार्कमुखाः सुरेन्द्रामायांनजानन्तितवासुरारे
मानुष्यहंकिंतववेद्मिमायांपुरोभ्रमंमेहरसानुकंपम् ६५
व्यास उवाच-
तस्याः स्तवंसमाकर्ण्यभगवान्माधवः प्रभुः
समालोक्यजगन्नाथश्चतुर्वर्गफलप्रदः ६६
आविर्बभूवसहसासूर्यकोटिसमप्रभः
सामूर्ध्नाभूमिमालोक्यववंदेतत्पदद्वयम् ६७
नमस्तेकमलाकान्तभुक्तिमुक्तिफलप्रद
हरमेज्ञानहीनायाःस्वकीयमतिविभ्रमम् ६८
श्रीभगवानुवाच-
भ्रमंजहीहिचार्वंगिद्वावेतौहिपतीतव
एकभावेनसुश्रोणिकुरुसेवांतयोःसदा ६९
यश्चतेप्रणिधिःस्वामीमद्भक्तस्तरुणःसुधीः
भोक्तुंसुखफलंसाध्विसोऽभवद्द्विविधःस्वयम् ७०
अनन्तरूपिणीलक्ष्मीर्यथाक्रीडेमयासह

तथात्वमपिसुश्रोणिभुंद्त्वताभ्यांसुखंसदा ७१
पद्मावत्युवाच-
एकस्याद्रौपतीदेवनप्रशंसन्तिमानवाः
मग्नांलज्जाब्धिकल्लोलेमामुद्धरदयामय ७२
श्रीभगवानुवाच-
यदापकीर्तितः साध्विबिभेषित्वंध्रुवंभुवि
तदामत्पुरमागच्छताभ्यांसहवरानने ७३
विमानमागतंसद्यस्ततोभगवदाज्ञया
तौसमादायवैकुण्ठंसागंतुमुपचक्रमे ७४
अथसापथिगच्छन्तीभर्तृभ्यांसहजैमिने
ददर्शैकंमहात्मानंरथस्थंस्त्रीसमन्वितम् ७५
धृतंकमलपत्राक्षैरतसीकुसुमप्रभैः
चतुर्भुजैर्दूतगणैरासीनैर्गरुडोपरि ७६
विष्णुदूतांस्ततस्तांस्तुविष्णुरूपान्वरांगना
कोऽयरथस्थःपुरुषइतिपप्रच्छसासती ७७
केवायूयंमहात्मानःपुण्डरीकनिभेक्षणाः
सर्वेपिविष्णुसदृशाःशङ्खचक्रादिपाणयः ७८
ततस्तेभगवद्दूताविष्णुतुल्यपराक्रमाः
विहस्योचुर्मुहुःसर्वेपरमामोदसंयुताः ७९
विष्णुदूताऊचुः
विष्णुदूतावयंसाध्विपुण्यात्मानमिमंजनम्
समादायपदंयामउदारंलोकमुत्तमम् ८०
पद्मावत्युवाच-
केनपुण्यप्रभावेनगतोऽयमीदृशींगतिम्
विष्णुदूतामहात्मानः कथ्यतामित्यहोमम ८१
विष्णुदूताऊचुः -
अयंबृहद्ध्वजोनामराक्षसोलोकशोककृत्
अरण्यादिनिवासीचमहाबलपराक्रमः ८२
परदारपरद्रव्यहारकोरिपुकोद्यतः
गोमांसाशीनिष्ठुरोक्तिभाषीचदेवनिन्दकः ८३

यद्यत्पापरतंकर्म्मतदनेनकृतंसदा
स्वप्नेऽपिनकृतंकर्मशुभंनचपतिव्रते ८४
अयंरथंसमारुह्यसततंकामपीडितः
परस्त्रीहरणार्थायसुश्रोणिनभसिभ्रमन् ८५
यांयांसुयौवनांनारींयत्रयत्रायमीक्षते
बलाच्चालिङ्गितस्तांतुतत्रतत्रस्मरातुरः ८६
अथैकदाभीमकेशनाम्नोनरपतेः प्रियाम्
ददर्शक्रीडामध्यस्थांसुंदरींनवयौवनाम् ८७
अथासौतांसमालोक्यसुवर्णकुसुमप्रभाम्
इत्युवाचवचःप्रेम्णाकात्वमत्रकरोषिकिम् ८८
सैवोवाचततः कांताभीमकेशस्यभूपतेः
अहंसुरतशास्त्रज्ञाकेशिनीनामभूषिता ८९
अयिसर्वगुणज्ञांमांप्रेमहृष्टांनभूपतिः
स्ववंशजांदोषहीनांपश्यतिक्षणमप्यसौ ९०
स्थीयतेनित्यमत्रैवभर्त्राखंडितचर्चया
मयास्वकर्मशोचंत्याविरहानलतप्तया ९१
कस्त्वंकथमिदंप्राप्तमुद्यानं प्रतिसत्तम
समायातोऽसितत्सर्वंप्रसन्नोवक्तुमर्हसि ९२
अथायमित्याहवचः पूर्णचन्द्रनिभानने
मायावीराक्षसोऽहत्वामालिङ्गितुमिहागतः ९३
जहीहिरुष्टभर्तारंसर्वदादोषदर्शिनम्
तन्विमांभजसर्वं तेदास्यामिसुखमुत्तमम् ९४
ततोविहस्यसाध्वीयंराक्षसेन्द्रमिमंमुदा
बबंधबाहुलतयाविन्यस्यवदनेमुखम् ९५
सतामालिग्ययुवतींविवेकोद्वेगविह्वलाम्
अनयासहसुश्रोणिदिव्यमारूढवान्रथम् ९६
दंपतीभावमाश्रित्यतौजातावतिकौतुकम्
वायुवेगरथारूढौयातौगगनवर्त्मनि ९७
अथैनामयमित्याहपश्यतन्विवरानने
त्वद्भर्तृदेशादायातौगङ्गासागरसङ्गमे ९८

ततोरथस्थनारीयमधिगङ्गाब्धिसङ्गमम्
जगामपंचतांसद्यःसंदृश्यात्यंतसाध्वसैः ९९
विलप्यबहुधासाध्वींतत्रायमपिराक्षसः
गतप्राणांसमालोक्यसद्योमृत्युंजगामह १००
ऽन्तेयध्वजादेशादिमौगलितकल्मषौ
नयामः पुण्यकर्माणौवैकुण्ठंप्रतिसंप्रति १०१
जलेस्थलेचांतरिक्षेगङ्गासागरसङ्गमे
देहंसंत्यज्यगच्छन्तिपापिनोहिपरांगतिम् १०२
त्रैलोक्यदुर्लभंतीर्थंगङ्गासागरसंगमे
माघेतपसिशुक्लायामेकादश्यामुपोषितः १०३
तत्रशुद्धिमवाप्नोतिब्रह्महापिनसंशयः
गङ्गाब्धिसङ्गमेस्नात्वाहरिंदृष्ट्वाचमाधवम् १०४
कार्तिकेयमुखंदृष्ट्वापुनर्जन्मनविद्यते
कार्तिकेयोहरिःसाक्षादित्यभेदःकृतः सदा १०५
येकार्तिकेयंपश्यंतितेसर्वेमोक्षगामिनः
सर्वतीर्थाधिकंतीर्थंगङ्गाब्धिसङ्गमंशृणु १०६
जलेस्थलेचांतरिक्षेमृतोमोक्षमवाप्नुयात्
व्यासउवाच-
इत्युक्त्वाविष्णुदूतास्तेतौसमादायजैमिने १०७
जग्मुर्विष्णुगृहंसर्वेसहसाकाशवर्त्मनि
याचपद्मावतीसाध्वीभर्तृद्वयसमन्विता १०८
गतासारूप्यतांविष्णोश्चतुर्वर्गप्रदायिनः
तत्रभुक्त्वाखिलान्भोगान्दुर्ल्लभान्द्विजसत्तम १०९
परमंज्ञानमासाद्ययुः सारूप्यतांहरेः
सर्वतीर्थमयीगङ्गासर्वतीर्थमयोहरिः ११०
गङ्गायाश्चहरेश्चैवतस्माद्भक्तिर्विधीयते
गङ्गाब्धिसंगमेपूर्वंमाधवो नामभूभुजः १११
तप्त्वातपश्चिरंतत्रसदारोमोक्षमाप्तवान् ११२
जैमिनिरुवाच-
त्वयोक्तोमाधवः कोऽसौकिंकर्मसचकारह

कथंतेपेतपस्तन्मेसर्वंकथयसत्तम ११३
व्यासउवाच-
चरितंतस्यविप्रर्षेमाधवस्यमहात्मनः
आकर्णयप्रवक्ष्यामिसमासेनमहामते ११४
इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेव्यासजैमिनिसंवादेप्रयागवर्णनंनाम
चतुर्थोऽध्यायः ४

पञ्चमोऽध्यायः

व्यासउवाच-
अस्तितालध्वजानामनगरीत्रिदशोपमा
सर्वलोकेषुविख्याताप्रकीर्णागुणिनांगणैः १
तत्रासीद्विक्रमोनामाराजाशुद्धकुलोद्भवः
धार्मिकःसत्यवादीचप्रजापालनतत्परः २
तस्यहारावतीनामवल्लभाभुविदुर्ल्लभा
आसीत्स्वकीयवदनप्रभाजितशशिप्रभा ३
तस्यसैवप्रियाराज्ञः स्त्रीगणेऽपिचतिष्ठति
गङ्गेवसरितांभर्त्तुस्तिष्ठत्यपिसरिद्गणे ४
भूदेवदैवपरतः कालेनकियताद्विज
व्यजायतसुतस्तस्यांसर्वलक्षणसंयुतः ५
शास्त्रोक्तविधिनातस्यसराजासर्वशास्त्रवित्
माधवेतिततोनामचक्रवर्तीचकारह ६
ततोऽसौमाधवोविप्रःकालेनकियताबली
सर्वविद्यासरित्पारंगतः सद्गुणसंगतः ७
अथासौयौवराज्येनराज्येनरपतिःसुतम्
सिक्तवांस्तंमहीदेवसर्वदेवगणार्चकम् ८
एकस्मिन्दिवसेविप्रचतुरंगबलैर्वृतः
जगामकौतुकेनासौमृगयायैमहद्वनम् ९
तत्रहत्वाबहूञ्जतून्मध्याह्नेसमयेततः
कृतवान्नगरेगंतुमुद्यमंविपिनादसौ १०
नगरंस्वकमागच्छत्ससैन्योमाधवोमुदा

ददर्शयुवतीमेकांसरसिस्नानतत्पराम् ११
स्नानार्हद्रव्यवसनैर्व्यक्तीकृतकलेवराम्
स्वकीयमुखसौन्दर्य्यजितपूर्णनिशाकराम् १२
सुवर्णकुण्डलद्वन्द्वविभ्राजद्गण्डमण्डलाम्
सुदीर्घकेशकैश्छन्ननितंबांचारुहासिनीम् १३
सुवर्णपद्मकलिकांचारून्नतपयोधराम्
मृगारिकृशमध्यांचवसंतेकोकिलस्वराम् १४
यूनांमनोहराराज्येकन्दर्पेणमहात्मना
आरोपितापताकेवसुन्दरीसाव्यजायत १५
तादृशींतांसमालोक्यप्रान्तरेसङ्गवर्जिते
कःकामवशगोनस्यात्त्विततौप्राणान्वहन्पुमान् १६
अथविक्रमपुत्रोऽसौतामालोक्यवराननाम्
कंदर्पबाणव्रणितहृदयश्चेतिचिंतयन् १७
एतस्याःसदृशीकापिनदृष्टाक्षितिमण्डले
एतामिहसमालिङ्ग्यसफलंजन्मचेष्यते १८
श्रेष्ठोऽस्मिसर्वलोकानांवयस्तेजोगुणैरहम्
यद्यपीन्द्रांगनेयंस्यान्नेतव्याद्यतथापिच १९
परस्त्रीहरणेयोवादोषोभवतिसांप्रतम्
कोवाशक्नोतितद्वक्तुंयतोराजापितामम २०
इतिसंचिंत्यमनसासुदृढंतेनकामिना
दूरेसंस्थाप्यसैन्यानिययौसास्नातियत्रह २१
एश्वर्यंचमदश्चैवकामश्चैवमहीतले
त्रयएतेविवेकस्यतेजोघ्नंतिकिमद्भुतम् २२
पितास्यदुरितध्वंसीधर्मरक्षाकरोनृणाम्
धिक्स्वयंकामदेवोऽसौमोहयत्यखिलंजगत् २३
तमायातंसमालोक्यवेगेनमहतातातः
एकाकिनीसारमतेभृशंचिंताकुलाभवत् २४
एकाकिनींसमालोक्यकांतारस्थांसयौवनाम्
अयंधावतिवेगेनतन्मेमनसिवर्तते २५
जल्पंतिमुनयः सर्वेधर्मोरक्षतिरक्षितः

नचज्ञातव्यमत्रैवकिमत्रचभविष्यति २६
सहायहीनंयत्स्थानंपुरोधावतिशत्रवः
श्लाघ्यंपलायनंतत्रनिवासःप्राणनाशकः २७
इत्यालोच्यवरारोहासव्यकच्छेघटंततः
कृत्वापलायनेभीत्यामनश्चक्रेसरोवरात् २८
ततः समाधवश्चापिजवेनमहताद्विज
एवंतस्याःपुरोगत्वाप्रसारितकरःस्थितः २९
श्रीमाधवउवाच-
वराङ्गनेचारुदेहेसुयौवनबलान्मम
पलायसेमनोहृत्वाहतोस्म्यहमचेतनः ३०
किंनामचंचलापांगिचार्वङ्गितवकःपतिः
स्वर्गात्किंवागतासित्वंत्वत्तुल्यानास्तिभूतले ३१
सुन्दरित्वमिहश्रेष्ठासर्वलक्षणसंयुता
कथंवहसिपानीयंदासीवकमलानने ३२
पयोधरौशातकुंभौसदावहसिवक्षसि
कक्षेणजलकुम्भंचकोमलाङ्गीदमद्भुतम् ३३
दिवाकरकरात्यंतसंतप्तेपथिलोहिताः
पादांगुल्यंतराभांतिजपानांकलिकाइव ३४
सुश्रोणिभजमांप्रीत्यात्यजकुंभंवरानने
तवदुःखावसानोऽभून्ममदर्शनमात्रतः ३५
श्रीमद्विक्रमभूभर्त्तुःपुत्रोऽहमाधवाह्वयः
सर्वभावैर्भविष्यामिवराङ्गस्तवसुन्दरि ३६
ममस्त्रीगणमध्येषुसुभगात्वंभविष्यसि
सुपुष्पवल्लीमध्येषुद्विरेफस्येवमालती ३७
अथवाममवाक्यंत्वंगर्वाल्लंघितुमिच्छसि
नत्यक्षामितथापित्वांयतोऽहनृपतेः सुतः ३८
व्यासउवाच-
तेनोक्तंवचनंश्रुत्वापंथानंप्रविहायसा
तस्थावधोमुखीविप्रप्राहेतिचशनैःशनैः ३९
कदापिचेत्परस्यापिनशृणोतिवचोमम

तथापिलज्जांसंत्यज्यवन्दयाम्येवभवाग्रतः ४०
तथाह्यहंमहावीरसुबाहुक्षत्रियप्रिया
नयामिदेवपूजार्थंजलंचंद्रकलाह्यहम् ४१
यद्वचोभवताप्रोक्तंनचतत्त्वत्कुलोचितम्
त्वद्वंशप्रभवाःसर्वेपरस्त्रीषुनपुंसकाः ४२
अहमेकाकिनीनारीवीराणांप्रभबोभवान्
बलादालिङ्ग्यमामत्रयशः किंतेभविष्यति ४३
परस्त्रियंसमालिङ्ग्यक्षणमात्रसुखंभवेत्
इहापकीर्तिः शेषंचदुःखंकल्पशताधिकम् ४४
कर्मभूमिरियंशूरपुण्यमत्रविधीयताम्
परस्त्रीहरणेचित्तंकदाचिन्मांकरिष्यसि ४५
लोभात्प्रवर्ततेकामःकामात्पापंप्रवर्त्तते
पापान्मृत्युर्मृतेऽपिस्याद्दुस्तरेनरकेस्थितिः ४६
सर्वेऽपित्वद्गुणाव्यर्थंत्वज्जन्मापिचनिष्फलम्
कामस्यवशतांगत्वारंतुमिच्छेःपरस्त्रियम् ४७
मांसमूत्रपूरीषास्थिनिर्मितंमेकलेवरम्
एतदेवसमालोक्यस्मरस्यवशतांगतः ४८
भूपालवंशोत्पत्तित्वात्पौरेभ्योनबिभेषिकिम्
मस्तकोपरिगर्जंतंनेक्षसेसमवर्त्तिनम् ४९
ग्रसंतिबडिशंमत्स्यास्तेसर्वेज्ञानवर्जिताः
ज्ञानीचेत्प्राप्यबडिशंभवान्कस्माद्ग्रसिष्यसि ५०
विवेकस्त्रिषुलोकेषुसंपदांपरमंपदम्
अविवेकोहिलोकानामापदांपरमंपदम् ५१
तयोक्तंवचनंश्रुत्वामाधवः काममोहितः
उवाचजैमिनेवाचंविनयावनतः पुनः ५२
तवोद्वीक्षणनाराचधाराजर्जरमानसम्
प्रियेमांत्राहित्राहीतितवास्मिशरणंगतः ५३
तावत्प्रियतमानारीयावत्तिष्ठतियौवने
मृणालकोषांनलिनींहेमभृंगोनगच्छति ५४
प्रसीदहरिणीनेत्रेरक्षमांसेवकंस्वकम्

त्वद्वाचंनीरसां श्रुत्वाभिनत्तिहृदयंमम ५५
चन्द्रकलोवाच-
त्यजदुःखंमहावीरशृणुमद्वचनंशुभम्
प्रवक्ष्यामिमनोदुःखंहंतुंयद्भवतःक्षमाम् ५६
समुद्रपारेविख्यातापुरंदरपुरोपमा
प्लक्षद्वीपेऽस्तिदीप्यंतीविख्यातासंज्ञयापुरी ५७
गुणाकराह्वयस्तत्रराजाश्रेष्ठोमहायशाः
आस्तेसर्वगणैर्युक्तः प्रतापेऽग्निसमोबली ५८
सुशीलानामतद्भार्यासर्वलक्षणसयुता
सेवावशीकृतस्वामिहृदयासदयाजनैः ५९
सुलोचनाख्यातत्कन्यावीरतत्कुक्षिसंभवा
सदूहरूपैरजयत्सकलान्सुन्दरीगणान् ६०
तस्यारूपंगुणौघंचवर्णितुंभुविकःक्षमः
तद्रूपदर्शमालोक्यासृजदन्यांस्वयंविधिः ६१
अहमासंमहावीरतस्यादासीनृपात्मजः
समागतास्मिदैवेनत्वद्देशंप्रतिसुन्दरी ६२
तत्समासुन्दरीनास्तित्वत्समोनास्तिसुन्दरः
गृहाणतांविवाहेनस्वर्गभोगंयदीच्छसि ६३
जंबुकींबलवान्सिंहोविहायांकगतामपि
हस्तिनींनहिकिंधत्तेयत्नतःप्रतिपत्तये ६४
उद्योगीपुरुषोलोकेलभतेपरमांश्रियम्
उद्योगेनविनाब्रूहिकिंकार्यंभुविविद्यते ६५
व्यासउवाच-
तस्यास्तद्वचनंश्रुत्वामाधवोमाधवार्चकः
दूरीकृत्यस्मरोद्भावंतामित्याहवराननाम् ६६
माधवउवाच-
केनचिह्नेनतांकन्यांज्ञास्यामिकमलानने
तन्मेकथयसुश्रोणियदितेमय्यनुग्रहः ६७
सिंधुपारप्रतीपाज्ञः कथंयास्यामिमानुषः
भविष्यतितयासार्द्धंकथंसंदर्शनंमम ६८

चन्द्रकलोवाच-
तस्यास्तुवामजघनेतिलकंतिलसन्निभम्
अस्तितद्दर्शनेनैवज्ञास्यसित्वंसुलोचनाम् ६९
उच्चैःश्रवससंज्ञस्यतुरगस्यमहात्मनः
त्वन्मंदुरायांपुत्रोस्तिसर्वगामीहयोत्तमः ७०
तमश्वश्रेष्ठमारुह्यजवेनपवनोपमम्
गमिष्यसिसमुद्रांतंसुखासाध्यामहीयतः ७१
ततोभूपालपुत्रोऽसौससैन्योगृहमागतः
सापिचन्द्रकलासाध्वीसुप्रीतास्वगृहंगता ७२
विचिंत्यवचनंतस्यामाधवोऽतित्वरान्वितः
चिंताकुलितचित्तोऽसौसहसामंदुरांययौ ७३
तत्रबद्धाञ्जलिर्भूत्वावैक्रमिर्विक्रमान्वितः
तुरंगमानितिप्राहगुणयुक्तान्महाबलान् ७४
माधवउवाच-
यूयंसर्वेमहात्मानः सर्वलक्षणसंयुताः
समुद्रपारेमांनेतुंकःशक्नोतितुरङ्गमः ७५
अथतेतुरगाःसर्वेश्रुत्वातद्वचनंभिया
परस्परंक्षितिमुखास्तस्थुर्नोनेतुमुद्यताः ७६
अथैकस्तुरगस्तत्रसमस्तलक्षणैर्युतः
माधवस्यपुरोगत्वावाचमेतामुवाचह ७७
अहं भवंतंनेष्यामिसिंधुपारंनसंशयः
किंत्वाकर्णयदुःखानिमदीयानिनृपात्मज ७८
अन्यभुक्तावशिष्टंयत्तत्तृणंममभक्षणम्
ग्रंथिकोटिप्रयुक्ताभीरज्जुभिर्ममबंधनम् ७९
स्वप्नेऽपिब्रीहयोवीरनदृष्टाबलिनामया
अन्येषामपिभोगानांकाकथात्रनृपात्मज ८०
गौरवेणविनावीरनसतांविक्रमोभवेत्
जनिष्यतिकथंवह्निर्विनाकाष्ठंघृतादिभिः ८१
अहमीदृगिमेसर्वेनानाभूषासमन्विताः
नतुसिंहसमाःश्वानः सर्वाभरणभूषिताः ८२

प्रदक्षिणाकारतयासशैलद्वीपसागराः
क्षणमात्रेणपृथिवींशक्नोमिभूपतेप्रभो ८३
माधवउवाच-
क्षमस्वदोषंसकलंमत्पित्राविहितंहय
अद्यप्रभृतिमुख्योऽसिमंदुराभ्यंतरेमम ८४
परेणदत्तःसंतापःसदातिष्ठतिनोत्तमे
सलिलंवह्निसंतप्तंक्षणाच्छीतलतांव्रजेत् ८५
स्वमाधुर्यैर्भवेदिक्षुःक्षणमपिहितृप्तये
इत्युक्त्वातंनमस्कृत्यतुरंगंनृपनंदनः ८६
ततःशुभेक्षणेतस्यपृष्ठमारुह्यवाजिनः
प्रचेष्टाख्येनभृत्येनविलंघ्यजलधिंययौ ८७
पुरींसर्वगुणैर्युक्तांपुरंदरपुरोपमाम्
जगाममाधवोभ्राजन्सौधाबलिभिरुज्ज्वलाम् ८८
तत्रोपस्थांचयुवतींगंधिनींमाधवोद्विजः
दृष्ट्वास्मितमुखोवाक्यमुवाचेतिचकोमलम् ८९
वृद्धेमातरहंपार्थोदिनमेकंतवालये
स्थातुमिच्छामिकाऽज्ञातेधनवान्माधवाह्वयः ९०
आतिथेयीगंधिनीसातमादायातिथिंततः
हर्षित्वास्वगृहंतत्रजगामात्यंतभक्तितः ९१
यथोक्तविधिनाविप्रतयातस्यार्हणाकृता
माधवस्तांनिशांनिन्येचिंताव्याकुलमानसः ९२
अथप्रभातेविमलेगन्धिन्याः पुरतोद्विज
माधवःसकलंकार्यंकथयामासभूसुरः ९३
देवीसुलोचनायाश्चतस्मिन्नेवदिनेशुभे
गन्धादिवासनंकर्मरचयामाससाचतत् ९४
श्रुत्वाधिवासनंकर्मराजपुत्र्यास्ततोद्विज
शोकसागरकल्लोलनिकरोमाधवोऽभवत् ९५
यदर्थंराज्यवसतिर्मयात्यक्तातदिच्छुना
यदर्थंबांधवास्त्यक्तालंघितश्चमहोदधिः ९६
अद्यैवतस्यादैवेनभविष्यत्यधिवासनम्

निष्फलाःसकलाएवयावंतोविहिताः श्रमाः ९७
किंतुलोकानजल्पंतिमाध्व्यामुग्धोगतोऽखिलम्
कोऽपिभग्नोद्यमोनस्यात्प्रज्ञात्वाकार्यनिश्चयम् ९८
एतद्विचिंत्यमनसामाधवोऽसौपुनः पुनः
मालापुष्पादिकेकार्यैलिलेखप्रेमवर्णितम् ९९
कन्येमाधवनामाहंकुमारोधरणीपतेः
तालध्वजाधिराजस्यविक्रमस्यमहात्मनः १००
त्वच्चेटीतत्रकाप्यस्तिकन्येचन्द्रकलाह्वया
तयातवगुणग्रामः कथितोमेपुराकिल १०१
त्वद्गुणग्रामसंलग्नचित्तोऽहनिम्नसागरम्
विलङ्घ्यतुरगारूढःसमायातः पुरींतव १०२
अधुनामांवरत्वेनवृणुकन्येसुलोचने
यतः संसारमध्येऽस्मिस्तवास्मिशरणंगतः १०३
यथागुणवतींत्वांहिनान्योजानातितत्पुमान् १०४
सरोजिनीगुणंवेत्तिभृंगएवनदर्दुरः
शुभ्रस्यजलदस्यापिगगनैकस्यनोदयः १०५
तथापिनभजेदन्यंविनाचन्द्रंकुमुद्वती
अथतल्लिखनंवीरोमालाकारप्रियाकरे १०६
स्वर्णांगुलीयसहितंददौसविनयोनृपः
पुष्पमालांतरे कृत्वातंलेखंसांगुलीयकम् १०७
राजपुत्रीसमीपेसागंधिनीतरसाययौ
पुष्पमालांबलितस्यैदत्वासागंधिनीततः १०८
तस्थौबद्धाञ्जलिर्भूत्वादूरंगत्वाभियाकियत्
ततः साराजतनयालिखितंसांगुलीयकम् १०९
विलोक्यसकलंमूलात्पपाठात्यंतपण्डिता
सापितत्पृष्ठपत्रेतुतद्योग्यमुत्तरंद्विज ११०
अलिखद्विस्मिताकन्यायद्यच्चसर्वमुच्यते
राजपुत्रमहाबाहोत्वद्वाक्यमखिलंश्रुतम् १११
शृणुसत्तमवाक्यंमेयथोचितमिदंवचः
अद्याधिवासनंकर्मश्वोविवाहोममध्रुवम् ११२

पितुर्यत्संमतंकार्यंपृथिव्यांकोऽपिनत्यजेत्
कार्येतुदुःखसाध्येतुकार्योनातिश्रमोजनैः ११३
कार्येसिद्धेश्रमोनस्यादसिद्धेश्रमएवहि
तथापिशृणुवक्ष्यामियेनप्राप्नोतिमांभवान् ११४
यदर्थोभवताचैवसमुद्रोपिचलंघितः
मयाप्रदक्षणीकार्योवरोविद्याधरोह्ययम् ११५
तत्पुरोऽहगमिष्यामिनानाभरणभूषिता
वामबाहूद्ध्र्वंकृत्वाचवीरःस्यान्ममसंमुखः ११६
येनमांशक्यतेनेतुंसमेभर्ताभविष्यति
सत्यंसत्यमिदंसत्यंपत्रेऽस्मिल्लिखितंमया ११७
अन्यथासुदृढंकार्यंलंघितुंनहिशक्यते
एतद्विलिख्यसाकन्यातस्याएवकरेददौ ११८
सापितत्पत्रमादायगतामाधवसन्निधिम्
तयायल्लिखितंपत्रेतत्पठित्वातुमाधवः ११९
भूयोपिलिखितंविप्रलिलेखात्यंतकौतुकैः
त्वयायदुक्तंहेकन्येधन्येधन्यकुलोद्भवे १२०
तदेवमन्मतंसर्वंकोऽपिनास्त्यत्रसंशयः
ततस्तुगंधिनीभूयोगत्वातन्निकटेद्विज १२१
ददौसुलोचनायैसालिखनंसुन्दराक्षरम्
अथतल्लिखनंज्ञात्वाकुमारांगीकृतंद्विज १२२
बभूवात्यन्तसंहृष्टाविस्मिताचपुनः पुनः
तस्मिन्नसंशयंकार्यंयदासौस्वीकृतंददौ १२३
तदाकिंस्वयमिन्द्रोवायन्मायामाधवः पुमान्
इहलोकेपरत्रास्तिस्नेहभूमिः पतिः सदा १२४
विनासंदर्शनेनापिनवरत्वेदृतोमया
इतिसंचिन्त्यसासाध्वीनिःश्वस्यचपुनः पुनः १२५
स्नानव्याजाद्गतावासंगन्धिन्याश्चसहालिभिः
हस्तेविधृत्यतांकन्यांगंधिनीसापुरंध्रिका १२६
माधवंदर्शयामासशयानंमंचकोपरि
तंसमालोक्यसाकन्याकंदर्पसदृशंततः १२७

रोमांचितंसमस्ताङ्गमुदात्तंपश्यतिक्रमात्
तन्नेत्रयुगलंतस्मिन्यत्रयत्रनिमज्जति १२८
कष्टदृष्टयाचनान्यत्रतस्मान्नामात्रगच्छति
साक्षादयंवाकन्दर्पोदेवकीनन्दनोऽपिवा १२९
शर्वोवाविषयाधीशः साक्षाद्वापार्वतीपतिः
रूपैरेतैर्जगन्मध्येमानुषोनहिजायते १३०
अनेनस्वामिनाजन्मसफलंहरिणीदृशः
मद्भक्तिवशगोभूत्वाविधातात्यंतयत्नतः १३१
यदाहंकन्यकाजातातदैनंकिंससर्जह
अद्यप्रभृतिनाथोऽयस्वयंनास्त्यत्रसंशयः १३२
इत्युक्त्वासामतिंचक्रेगंतुंनिजगृहंप्रति
गन्धिन्युवाच-
कन्येयुक्तिरियंभद्रेत्वयापिहृदिसेव्यताम् १३३
यथासुमूर्तिःपुरुषोनतथाभाति निन्दया
उल्लासोगात्रभंगश्चमन्ददृष्टिश्चविस्मितम् १३४
सर्वाणिविष्णुचिह्नानिनिद्रायांमृगलोचने
संदष्टौष्ठपुटाक्षेपात्प्रोक्तोनोत्तिष्ठतिध्रुवम् १३५
शनैः शनैः करंतस्यस्वकराभ्यामदर्शयत्
त्वांद्रष्टुंराजकन्यायाः संधृत्यागमनंशृणु १३६
श्रुत्वैतत्सोपिचोत्तस्थौ संभ्रमाक्रांतमानसः
विनयावनतोवाक्यंमाधवश्चेत्युवाचताम् १३७
माधवउवाच-
कन्येमज्जन्मसफलंश्रमश्चसफलोमम
त्वच्चारुवदनांभोजंसाक्षादेवमयेक्षितम् १३८
सकलैर्यौवनैः कन्येत्वंवरत्वेनमांवृणु
त्वद्योगोस्तिवरोनान्योमांविनाभुविसुन्दरि १३९
सुलोचनोवाच-
सुगतेत्वंममस्वामीभाग्येनमहताभवेः
मयायद्वचनंप्रोक्तंतदेवसुदृढंखलु १४०
आज्ञांकुरुमहाभागगच्छामिनिजमंदिरम्

माधवउवाच-
तिष्ठेतियदिवावच्मिकन्येगर्वस्तदाभवेत् १४१
गच्छेतिवचनंवक्तुंनायातिवदनान्मम
स्वयंविचार्यचार्वंगियद्युक्तंतद्विधीयताम् १४२
सत्येहवचनंतस्मिन्भविष्यसिसुतत्परा
इत्युक्तातेनसाकन्याहर्षितास्वगृहंगता १४३
तत्रैवमाधवस्तस्थौवृतोबहुपरिच्छदैः
चारुविद्याधरएवस्थितोविद्याधरोवरः १४४
तत्रस्थाश्चजनाः सर्वेस्त्रक्चन्दनविभूषिताः
दिव्यांवरपरीधानारेजुर्देवगणाइव १४५
क्वचिद्गीतंक्वचिन्नृत्यंक्वचित्कोलाहलध्वनिः
क्वचित्केनप्रदीपालिस्तत्पुरेसमवर्तत १४६
हेषितैःसप्तिवृंदानांहस्तिनांचैवबृंहितैः
हर्षस्वनैश्चपत्रीणांपूरिताः ककुभोदश १४७
नानापताकानिवहैर्धवलैर्नृपसद्मभिः
समंताद्गगनंसर्वंव्याप्तंहियत्रजैमिने १४८
केऽपिशङ्खान्समादध्मुर्ढक्काडिंडिमझर्झरान्
वादयांचक्रिरेकेऽपिमधुकोहलकादिकम् १४९
ततोयुवतयः सर्वाःसरोजकोरकस्तस्था
ललितानिसुगीतानिजगुश्चन्द्रनिभाननाः १५०
परस्परंयौवनतोघर्षणाच्युतमालया
प्रस्वेदाम्बुगलद्गंधैर्बभौकन्येवतत्रभूः १५१
गंभारीकाष्ठरचितंपीठमारुह्यसुन्दरी
ज्ञातिभिर्वेष्टितायातावरंस्थानंसुलोचना १५२
अत्रांतरेविक्रमपुत्रएषशय्योपरिष्टात्किललब्धनिद्रः
नवेददैवेनविवाहकार्यंसुलोचनायाश्चसुलोचनायाः १५३
विधातृमायाशतमोहितानांकदापिनस्याद्भुवनेसुखाय
ततःस्वसंकेतविधिंजनोऽयविस्मृत्यनिद्रामभजत्सुखेन १५४
वनंपरित्यज्यकृशानुभीत्याजलंप्रविष्टानलिनीसुखार्थम्
संदह्यतेतत्रहिमानलेनयद्यस्यकर्मनतदन्यथास्यात् १५५

वेदादिशास्त्रमखिलंप्रपठंतुलोकाः कुर्वंतुनामक्षितिपालसेवाम्
उग्रंतपः प्रतिदिवंप्रतिसाधयंतुनश्रीस्तथापिचभजत्यतिभाग्यहीनम् १५६
मस्तकोपरितिष्ठंतिदुःखानिचसुखानिच
अन्यकालेसमायान्तिहठादन्यानिसत्तम १५७
निद्रावंतंसमालोक्यमाधवंदुःखभागिनम्
प्रचेष्टश्चिंतयामासजानन्संकेतमेतयोः १५८
धिगस्त्वमुंराजपुत्रंदैवमायाविमोहितः
विस्मृत्यनिजसंकेतंनिद्रांसंप्राप्यसेवते १५९
असौदुःखागताकन्यावरस्यनिकटेऽधुना
किंभवेन्नयनेतादृक्संकेतंयातिनिष्फलम् १६०
तिष्ठत्वंवैपापकर्मन्निद्रांसंसेव्यमस्तके
मयाहयंसमारुह्यनेतव्यासावराङ्गना १६१
कन्यारत्नंचरत्नंचमुदाप्राप्नोतिदुर्ल्लभम्
तदाकिंसेवयाकार्यंमाधवस्यास्यदुर्मतेः १६२
धनार्थंक्रियतेसेवासर्वभावेनभूभुजाम्
तच्चेन्मुदास्वयंप्राप्तंसेवादुःखेनकिंतदा १६३
प्रचेष्टइतिसंचिंत्यसमारुह्यतुरंगमम्
साराजकन्यायत्रास्तेययौतत्रनभः पथा १६४
वरंप्रदक्षिणीकृत्यस्मरंतीसमयंस्वकम्
वामहस्तंसमुद्धृत्यतस्थौविद्याधराग्रतः १६५
हस्तेविधृत्यतांकन्यांप्रचेष्टोऽतिजवेनसः
पृष्ठेनिवेशयामाससप्तेस्तस्यमहाबलः १६६
तांराजपुत्रीमादायपुरींकांचींसुशोभनाम्
तामथासौसमालोक्यप्रचेष्टोऽतित्वरान्वितः १६७
उवाचप्रवहन्पाणिंनष्टमानससाध्वसः
प्रचेष्टउवाच–
समुद्रांतरतीरस्थांकांचींनामपुरीमिमाम् १६८
पश्यसर्वत्रविख्यातांजनसर्वसुखप्रदाम्
अत्रमाधववीरस्यतस्यविद्याधरस्यवा १६९
कस्यापिचभयंनास्तिपश्यचन्द्रनिभानने

मच्चित्तेंधनसंलग्नांकामानलशिखावलिम् १७०
कुचकुंभकरैः सिद्धंनिर्वाणंदेहिसुंदरि
त्वच्चारुमुखपद्मेऽस्मिन्मन्मुखभ्रमरोऽधुना १७१
इच्छेत्पातुंमधून्यत्रकाऽज्ञातेतिष्ठतिप्रिये
त्वच्चारुगात्रसंस्पर्शाच्छरैस्तुदतिमांस्मरः १७२
त्राहित्राहिप्रियेत्राहितवास्मिशरणंगतः
इतिब्रुवंतंतंमूढमभिवीक्ष्यवरांगना १७३
शोकाग्नितप्तसर्वाङ्गीचिंतयामासचेतसा
अयंमूढोदुष्टचेष्टःप्रचेष्टोनामवेधसा १७४
लिखितः किंललाटेमेयन्मया हाहतास्म्यहम्
क्वमाताक्वचमेतातः क्वचविद्याधरोवरः १७५
अनेनाहंसमानीताधिगस्तुघटनांविधेः
अलंलोकाःप्रकुर्वंतिगर्वंजगतिसर्वदा १७६
वेत्तिच्छेतुंगर्ववृक्षंविधाताघटनासिना
तथापिविपदेधैर्यंनिर्भयत्वंचतत्परम् १७७
उपायाश्चेतिचत्वारःप्रशस्यादीर्घदर्शिभिः
इत्यालोक्यहृदाकन्यावचोभिः कोमलाक्षरैः १७८
प्रचेष्टंप्रत्युवाचासौसर्वकार्यविचक्षणा
सुलोचनोवाच
दृढंकुरुमनोवीरकन्याहमविवाहिता १७९
मांसमालिङ्गयमोहमेकथं यास्यसि दुर्मते
शास्त्रोक्तविधिनावीरविवाहेनगृहाणमाम् १८०
तवसेवांकरिष्यामिदासीवत्कोऽत्रसंशयः
त्वंमेप्राणाश्चमित्रश्चभूषणंबांधवस्तथा १८१
अनन्यगतयोनार्योभवान्नीतिमवैतिकिम्
विवाहयोग्यवस्तूनिविवाहार्थंसमानय १८२
मत्पाणिग्रहणंशीघ्रंकुरुजाड्यंगृहीतिच
अंतर्दृढंबहिःश्लक्ष्णंवदरीफलवद्वचः १८३
आकर्ण्यतस्यामूढोऽसौपरमांप्रीतिमाययौ
तुरंगमंचतांकन्यांसंस्थाप्यैकत्रदुर्मतिः १८४

करकंकणमादायतस्यास्तत्पुरमाययौ
ततः साचिंतयामासविधिंनूनंप्रशस्यतम् १८५
यत आवांपरित्यज्यमूढोऽसौहर्षितोययौ
किंकर्तव्यंक्वगंतव्यंक्वस्थातव्यंमयाधुना १८६
अतिसंकटकार्येस्मिन्निस्तारोमेभवेत्कथम्
यदाहमत्रतिष्ठमिकिंवदिष्यंतितेतदा १८७
पुण्यतीर्थंसमासाद्यपरत्रजन्मकाम्यया
पंचतांप्रतियास्यामिसापिश्रेयस्करीयतः १८८
मद्वियोगादयंमूढोनविद्याधरमाधवौ
जीविष्यंतित्रयोप्येतेक्षणमात्रमपिस्मरन् १८९
मयिस्थितायामेतेषांभवेज्जीवनरक्षणम्
मृतायामपियास्यंतित्रयोऽप्येतेतुपंचताम् १९०
मामुद्दिश्ययदाप्राणाः यद्यंतेतेऽत्रमेजनाः
भविष्यामितदानूनमहंतद्वधभागिनी १९१
इदानींपुण्यतीर्थेषुयष्टव्योभगवान्हरिः
तस्मिन्प्रसन्नेभद्रंमेसर्वमेवभविष्यति १९२
प्राणेषुचविनष्टेषुसर्वमेवविनश्यति
तेषुस्थितेषुसकलंस्तोकस्तोकेनसिध्यति १९३
निशावशिष्टानलिनीहिमाकरेदूरीकृतेचण्डकरेणभास्वता
सुगन्धपुष्पप्रकरोऽतिसुंदरीनाप्नोतिकिंभृगवरस्यसंगमम् १९४
हृदाविचिंत्येतिवरांगनासासप्तिंसमारुह्यमहाजवंतम्
तप्तुंतपःसागरविष्णुपत्न्योर्जगामविज्ञोत्तमसंगमाय १९५
तस्मिन्क्षेत्रवरेपुण्येगङ्गासागरसंगमे
वसेद्राजासुषेणाख्यः सोमवंशसमुद्भवः १९६
गंतुंतस्यसभांराज्ञश्चेतसासाव्यचिंतयत्
मयायुवत्याकर्तव्यंकथंभूपालदर्शनम् १९७
अधिवासनसूत्राणिसदूर्वाणिभुजेमम
कन्याहंतुरगारूढायुवतीसंगवर्जिता १९८
चारित्रंमामकंनूनंमनोविस्मयकारकम्
आत्मानंगोपयित्वाहंयास्यामिनृपतेः सभाम् १९९

इन्द्रजालप्रभावेणसाभूत्वापुरुषाकृतिः
प्रविवेशसभांराज्ञः सुधर्मामिवजैमिने २००
तंसपन्नमिवायांतंशक्तिहस्तंहयासनम्
स्वयंपप्रच्छभूपालः कस्त्वंकुतइहागतः २०१
तस्यैतद्वचनंश्रुत्वासाकन्यापुरुषाकृतिः
प्रणम्योवाचराजानंसुहृदंसज्जनाश्रयम् २०२
देववीरवरोनामपुत्रोऽहपृथिवीपतेः
वर्तनायसमायातस्त्वद्राज्यंप्रतिसंप्रति २०३
यद्यत्कार्यमसाध्यंस्यात्तदेवसाधयाम्यहम्
मयिस्थितेनमद्भर्त्तुःकुत्रापिस्यात्पराजयः २०४
इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेवीरवरप्रदर्शोनामपंचमोऽध्यायः ५

षष्ठोऽध्यायः

राजोवाच-
तिष्ठात्रैवमहाबाहोममराज्येसुशोभने
कर्तव्यातेमयावृत्तिःसंशयोनात्रविद्यते १
ततोवीरवरस्तस्यसन्निधौधरणीपतेः
उवाससततंविप्रतत्सेवागतमानसः २
अथैकदातस्यपुरेजैमिनेसकलाःप्रजाः
भीमनादोनामखड्गः क्षोभयामाससंततम् ३
तद्वधायततोराजाप्रेषयामासतंरुषा
ततोऽसौगंडकंहंतुययौवीरवरोजनैः ४
ददर्शपर्वताकारंसुप्तंतंधरणीतले
दंष्ट्राकरालवदनंखड्गिनंतंसशक्तिधृक् ५
नभसिभ्रामयन्सप्तिंसचवीरवरोरुषा
खड्गिनंतमितिप्राहमेघगंभीरयागिरा ६
उपार्जितास्त्वयायेयेदुरात्मन्पापपादपाः
बभूवुःफलिनस्तेतेऋतुंप्राप्ययथाद्रुमाः ७
खादिताः प्राणिनोयेयेराज्येऽस्मिन्पापिनात्वया
यमालयेसमस्तैस्तैर्दर्शनंतेभविष्यति ८

मुंचनिद्रामरेदुष्टमांपश्यान्तकरंनिजम्
अनयानिद्रयाकिन्तेमहानिद्रभविष्यति ९
ततः सोऽपिसमुत्तस्थौक्रोधसंरक्तलोचनः
धूलिधूसरसर्वाङ्गस्त्यक्तनिद्रोमहाबलः १०
भीमनादउवाच-
गर्वंमाकुरुदुर्बुद्धेतवायुः शेषतांगतम्
तत्संदर्शनमात्रेणप्राप्तः कोनुविमुच्यते ११
ज्वलदग्निशिखाश्रेणींप्रविशेच्छलभोयथा
मत्कोपानलराशौत्वंतथैवनिपतिष्यसि १२
इतिब्रुवंतंतंद्रष्टुंशक्त्यानिशितयातया
सजज्वालमहाकोपात्कृत्वाहुंकारनिःस्वनम् १३
सपपातमहीपृष्ठेगतायुर्गंडकस्ततः
चालयन्पृथिवींसर्वांस्वनितौघपरिप्लुतः १४
खङ्गिनंपतितंदृष्ट्वागङ्गाब्धिरोधसिद्विज
समीपंतस्य भूपस्यसगंतुमुपचक्रमे १५
सगच्छन्पथिविप्रर्षेददर्शैकंमहाशयम्
जाज्वल्यमानंतेजोभिर्द्वितीयमिवभास्करम् १६
विष्णुदूतगणैर्युक्तंतुलसीमाल्यभूषितम्
दिव्याम्बरधरंदिव्यंरथारूढंस्मिताननम् १७
पप्रच्छेतिततोभक्त्यासचवीरवरश्चतम्
कस्त्वंकुतइहायातः क्वगच्छसिवदस्वनः १८
पुरुषउवाच-
कन्येविधृतपुंवेशेमद्वृत्तांतंनिशामय
कथयामिसमासेनश्रोतुमिच्छसिचेन्मुदा १९
अहमासंपुराराजाचौरवंशवनानलः
धर्मबुद्धिरितिख्यातः सर्वधर्मपरायणः २०
मयायज्ञाःकृताः सर्वेदानानिसकलानिच
चतुर्वर्षसहस्राणिपालिताचवसुन्धरा २१
पाखण्डजनवाक्येनमया भूमिर्द्विजन्मनः
लंघिताकोपमासाद्यदोषितानहिकुत्रचित् २२

मयातेनापराधेनस्वयमेवविधिस्ततः
जहारतत्क्षणादेवसर्वांराजश्रियंरुषा २३
अथाहंगतसंपत्तिः शोकाग्निदग्धमानसः
कियद्भिर्दिवसैः साध्वियमराजवशंगतः २४
मांदृष्ट्वाचित्रगुप्तेनतत्कर्मप्रकटीकृतम्
उक्तश्चभास्करिर्देवश्चारुहासगतिः प्रभुः २५
धर्मबुद्धिरयंराजाकृतपुण्यक्रियः सदा
अस्त्यस्यदुरितंकिञ्चित्तन्निशामयवच्म्यहम् २६
पाखण्डैर्बोधितोऽयतुजहारद्विजशासनम्
तेनैवकर्मणास्थानंनरकेचास्यदुत्तरे २७
वृत्तिच्छेदःसूर्यपुत्रयस्ययेनविधीयते
सतस्यवधमाप्नोतिशास्त्रेषुइतिनिश्चितम् २८
तस्मादयंपापकर्माब्रह्महापृथिवीपतिः
एतस्यनिरयेस्थानंकल्पकोटिशतावधि २९
आत्मदत्तांहरेद्यस्तुपरदत्तांच मेदिनीम्
सकोटिकुलसंयुक्तःप्रयातिनरकंविभो ३०
योहरेच्चमहींतावद्देवस्यब्राह्मणस्यच
नतस्यनिष्कृतिर्दृष्टाकल्पकोटिशतावधि ३१
परदत्तांक्षितिंयस्तुरक्षितुर्यस्तुरक्षति
सकोटिगुणमाप्नोतिपुण्यंदातृगुणादपि ३२
ततोऽहशमनादेशाद्भुक्त्वावैपूतिमृत्तिकाम्
कल्पयोनौप्राणिहिंसासर्व दैवमयाकृता ३३
गावश्चब्राह्मणाश्चैवतथैवान्येऽपिजीविनः
मयादुष्टेननिहताःकोटिकोटिसहस्रशः ३४
कालेनप्रेरितासाध्विमांसर्वक्षयिताश्रयम्
खड्गयोनिंसमुत्पन्नंभवतीप्रजघानह ३५
गङ्गाब्धिसङ्गमंतीर्थंदुर्ल्लभंदैवतैरपि
स्थलेऽपिमृत्युमासाद्ययत्रेयंममसद्गतिः ३६
गच्छसुश्रोणिभद्रंतेभविष्यतिनसंशयः
अचिरेणैवपतिनादर्शनंतेभविष्यति ३७

व्यासउवाच-
तस्यैतद्वचनंश्रुत्वासाकन्यापरमाद्भुतम्
ववंदेचरणौतस्यधर्मबुद्धिर्महीपतिः ३८
ततोरथंसमारुह्यसराजात्रिदिवंययौ
सोऽपिवीरवरोविप्रजगामनृपतेःसभाम् ३९
राजाचतंमृतंश्रुत्वाखड्गिनंभीमविक्रमम्
तस्यैददौविवाहेनजयंतींनिजकन्यकाम् ४०
जयंतींतांसमादायसाकन्यापुरुषाकृतिः
तपस्तप्तुंमनश्चक्रेगङ्गासागरसङ्गमे ४१
गङ्गाब्धिसंगमेस्नात्वाप्रभातेद्विजसत्तम
गीतैर्वाद्यैश्चनृत्यैश्चयजेन्नारायणंप्रभुम् ४२
निरामिषंहविष्यंचफलाहारंद्विजोत्तम
कदाचिदुपवासंसाकुरुतेचवराङ्गना ४३
एकाकिनींसमालोक्यकोऽग्रहीदत्रभूतले
मांनीचमितिमत्वासौसमारुह्यचवाजिनम् ४४
भूयएवनिजंराज्यंसाजगामवराङ्गना
माधवस्यवियोगेनतस्यविद्याधरस्यवा ४५
मृतासाराजतनयायतोऽन्यनभजत्यपि
तस्यांमृतायांभृत्योऽसौनिर्जगामयदृच्छया ४६
विलप्यबहुधातत्रप्रचेष्टोऽत्यतशोकभाक्
जगाममरणार्थायगङ्गासागरसङ्गमम् ४७
गङ्गाब्धिसङ्गमेस्नात्वातुलसीमृद्विभूषितः
कृताञ्जलिरितिप्राहप्रचेष्टोभीष्ममातरम् ४८
पवित्रेत्वज्जलेमातस्त्यजाम्यत्रकलेवरम्
सुलोचनामेकांतास्याद्यथातत्त्वंकरिष्यसि ४९
भूयोभूयोब्रुवंतंतमितितस्याश्चकिंकराः
बध्वापाशेनतंनिन्युर्निरुक्तांतत्सभांप्रति ५०
तत्रावीरवरादेशात्किंकरास्तेसुदारुणाः
कारायांस्थापयामासुः प्रचेष्टमनुविह्वलम् ५१
एतस्मिन्नेवकालेतुदृष्ट्वातत्कार्यमद्भुतम्

हाहाकारोमहानासीत्तद्राज्येद्विजसत्तम ५२
एतच्छ्रुत्वाद्भुतंकर्मसचराजागुणाकरः
आयातोऽत्यतसंतप्तोवदतीतिद्विजोत्तम ५३
निषंगिणश्चरथिनश्चर्मिणः खड्गिनस्तथा
धानुष्काश्चकौंतकाश्चकोटिकोटिसहस्रशः ५४
स्थानेस्थानेपुरेतस्मिन्राजावैशोकविह्वलः
नियोजयामासतदारक्षायैद्विजसत्तम ५५
तेनाज्ञप्तास्ततः सर्वेयोद्धारोऽमितविक्रमाः
सत्वराः पतिरक्षासुतस्थुस्तस्मिन्पुरेरुषा ५६
गीतानिगायकैः सर्वैर्नृत्यानिनर्तकैस्तथा
वाद्यानिवादकैश्चैवतत्रत्यक्तानिसाध्वसैः ५७
ततः सराजाविप्रर्षेसमाहूयस्वमंत्रिणः
किमेतदितिपप्रच्छशोकोपहतमानसः ५८
मंत्रिणऊचुः-
देवाद्भुतमिदंकर्मनदृष्टंनश्रुतंक्वचित् श्रं
एतावतांनृणांमध्येपश्यतांक्वजगामसा ५९
कोऽपिजल्पतिसालक्ष्मीःशापेनागत्यभूतले
त्वदीयंसौधमेतर्हिस्वयमंतरधीयत ६०
मायामयीसारमणीमाययात्वद्गृहेस्थिता
मायांस्वकीयांदर्शित्वागतेत्यन्येवदंतिवै ६१
केचिद्वदंति रमणीसर्वलक्षणसंयुता
आगमिष्यतिभूयोऽपिभगाङ्गोमघवायतः ६२
तन्मुखंचन्द्रवन्मत्वाविचिंत्यात्मानमात्मना
केचिद्वदंतिचन्द्रेणनीतासुप्रतिपत्तये ६३
वदंतिकेऽपिसाकन्यासद्गुणादीर्घवासना
भ्रान्त्याचन्द्रमसाग्रस्तापूर्णचंद्रनिभानना ६४
दिग्गजैर्नलिनीभ्रान्त्याप्रफुल्लकमलानना
विषदण्डप्रहस्ताचनीरजाकलिकाकुचा ६५
केचिद्वदंतिसृष्ट्वासास्रष्टुमन्यांस्त्रियंनृपं
तद्रूपादर्शनालोक्येनीतारूपगुणास्थिता ६६

केचिद्वदंतिभूपालत्वयासर्वदिशोजिताः
रूपैर्दैवांगनाजेतुंगतासात्रिदिवंप्रति ६७
अथतेमंत्रिणोऽन्योन्यमालोक्येतिमुखश्रियः
स्तब्धाइवाभवन्सर्वेनिरुत्साहाः ससाध्वसाः ६८
भूपःसुलोचनेपुत्रिक्वगतासिविहायमाम्
इत्युक्त्वासमहीपालः पृथिव्यांमूर्च्छितोऽपतत् ६९
राजानंपतितं दृष्ट्वाशोकेनमहातातततः
जज्ञेहाहारवस्तस्मिन्नगरेद्विजसत्तम ७०
तत्क्रंदनध्वनिंविप्रप्रतिश्रुत्वाचजायते
उत्प्रेक्षतेतत्रलोकेक्रंदंतिककुभो दश ७१
धूलिधूसरतांगंतुनृपतिंमुक्तकेशकम्
बिधृत्यमंत्रिणः सर्वेतरसासौधमाययुः ७२
अथविद्याधरस्तत्रश्रीविक्रमदेवजः
तस्याः पीठंसमालिङ्ग्यरुरोदकरुणस्वनैः ७३
हाप्रियेचंचलापाङ्गिसुवर्णकुसुमप्रभे
शोकाब्धौपातयित्वामांक्वगतासिवरानने ७४
ममकिंदूषणंदृष्टंत्वयानिर्दोषयाप्रिये
नददासिकथंभद्रेदर्शनंकमलानने ७५
नजीविष्याम्यंहंभद्रेक्षणमात्रंत्वयाविना
अतोमेदर्शनंदत्वाक्रियतांप्राणरक्षणम् ७६
किंधनैः किंजनैः किंमेमित्रैः किंवाधनैर्गृहैः
नाप्नोमियदिभद्रेत्वांप्राणेभ्योऽपिगरीयसीम् ७७
एतच्चान्यच्चविप्रर्षेस कृत्वाकरुणंमहत्
शोकान्मृत्युंविनिश्चिंत्यययौगङ्गाब्धिसङ्गमम् ७८
तत्रगङ्गाम्भसिस्नात्वासमुद्रजलमिश्रिते
निवेद्यभास्करायार्घंगंगानत्वाह मातरम् ७९
गंङ्गेदेविजगन्मातस्त्वज्जलेविमलेतनुम्
त्यजामितांयथाभूयःप्राप्नोमितत्करिष्यसि ८०
इतिब्रुवंतंतंविप्रतत्किंकरवरास्ततः
विधिंविनिन्युःसदृशंक्रुद्धावीरवरस्यच ८१

ततोवीरवरः प्राहकस्त्वंभोःकुतआगतः
कथमत्रतनुत्यागंकुरुषेतद्वदस्वमे ८२
तद्वाक्यमेतदाकर्ण्यततोविद्याधरोऽखिलाम्
तांकथांकथयामासशृण्वतांविस्मयप्रदाम् ८३
अथत्वंमूर्खलोकानांप्रवरोसिनसंशयः
गान्धर्वीराक्षसीवापिपन्नगीवापिकिन्नरी ८४
शापागतेवसाकन्यातस्मादन्तर्हितास्वयम्
सादेवरूपिणीकन्यादेवानांनिलयंगता ८५
कथंतयासमंभूयोदर्शनंतेभविष्यति
चकोरपेयंपीयूषंगगनेरोहिणीपतेः ८६
किंशक्नुवंतितंपापावायसाबलिनोऽपिच
यदप्राप्यंनतत्प्राप्यंप्राप्यंयत्तञ्चलभ्यते ८७
जानंतितज्ञनंकश्चिन्मोहंप्रतिनगच्छति
केनापिदीयतेकन्याकन्याकेनापिगृह्यते ८८
पूर्वजन्मनियाकन्यातांकन्यांलभतेपतिः
पुत्रप्रयोजनाभार्यापुत्राःपिण्डप्रयोजनाः ८९
कुर्वंतिदारग्रहणमतएवमनीषिणः
यथेहदीयतेनार्यातथानारीसमश्नुते ९०
क्रंदन्नजन्यामप्येषभृङ्गःकुमुदिनींसहेत्
सद्रूपोऽपिपतिःस्त्रीणांसंतोषायभवेन्नहि ९१
रवौस्थितेऽपिपद्मिन्यामधूनिभ्रमरः पिबेत्
नारीषुसततंचित्तंविष्णुभक्तिष्वनादरः ९२
शोकैःकैश्चित्तनुत्यागस्तिस्त्रःपुंसांविडंबनाः
दाराःपुत्रास्तथाभ्रातादेशाश्चबांधवास्तथा ९३
पुनर्लभ्याइमेसर्वेपुनर्लभ्यानचासवः
नमुक्तोविषयोधर्मोनचकर्मकृतंत्वया ९४
वर्तमानेगतेमूढभविष्यंजन्मदुर्ल्लभम्
ममेमातामपिताभार्याभ्राताधनंमम ९५
निष्फलंयातिवैजन्मनृणांममतयातया
एवंप्रबोधितः सम्यक्तेनधीरवरेणसः ९६

दौर्मनस्यंपरित्यज्यतस्थौतत्रैवजैमिने
ततस्तुगन्धिनीप्रीत्याहसंतीस्वगृहंगता ९७
गत्वाचमाधवंमंचेस्वपंतंसाददर्शह
गन्धिन्युवाच-
उत्तिष्ठोत्तिष्ठदुर्बुद्धेश्रमस्तेविफलोऽभवत् ९८
विवाहकालेसाकन्याबभूवांतर्हितास्वयम्
एवंतस्यावचः श्रुत्वासमुत्तस्थौसमाधवः ९९
विललापाकुलः शोकैर्महद्भिःक्ष्मातलेलुठन्
कन्यायादूषणंनास्तिनास्तिविद्याधरस्यवा १००
ममैवदूषणंसर्वंयतोहीनस्यसंगभाक्
नीचसंगेकृतेपुंसासुखंयच्छतिनोविधिः १०१
एतदेवमयाज्ञातंयतोगतिरियंमम
नप्राप्नोतिसुखंकिञ्चिन्नीचःसङ्गान्महानपि १०२
प्रेतसंगान्महादेवोनग्नोभग्नविभूषणः
प्रविश्यनीलयंनीचंस्त्रीधनादिकमीक्षते १०३
किञ्चित्प्रसङ्गमासाद्यषड्वक्त्रःसषडाननः
सतांश्रुत्वागुणंनीचः सद्यएवविषीदति १०४
दोषंसंश्रोतुमाप्नोतिशतरूपोभवेत्तदा
शुभमिच्छन्निजं प्राज्ञोनीचेभ्योनहिनिश्चयेत् १०५
क्षणमेकमपिप्राज्ञोनीचेभ्योनहिनिश्चयेत्
पादमेकमपिप्राज्ञोनीचैः सहनगच्छति १०६
विश्वासवचनंनीचः सद्यएवविषीदति
दोषंसाश्रोतुमाप्नोतिश्रोतुमायातियत्नतः १०७
ततःसमयमासाद्यप्रकाशयतिचोद्धसन्
मनस्येकंवचस्येकंकर्म्मण्येकंयतात्मनाम् १०८
मनस्यन्यद्वचस्यन्यत्कर्म्मण्यन्यद्दुरात्मनाम्
यदाकरिष्यतिकन्याविवाहंसानृपात्मजा १०९
नाभविष्यत्तदाशोकःस्वल्पोऽपिहृदयेमम
स्वर्गंगताचेत्साकन्यासर्वलक्षणसंयुता ११०
नीतानीचेनशोकोऽयहृदयेदुःसहोऽभवत्

लिखितामिवसर्वत्रतां पश्यामिवराननाम् १११
विस्मर्तुंनहिशक्नोमिजीवतानेनचात्मना
नीचक्रोडगतासाध्वीनजीविष्यतिसाद्भुणम् ११२
विद्याधरोऽपि तच्छोकैर्नजीविष्यतिदारुणैः
यथामातापितात्यक्तोदेशस्तत्प्राप्तयेमया ११३
तथैवसंप्रतिप्राणास्त्यक्तव्यानात्रसंशयः
पुनस्तत्प्राप्तयेप्राणान्गंगासागरसङ्गमे ११४
त्यक्ष्यामीतिदृढंकृत्यसगंतुमुपचक्रमे
एतस्मिन्नेवकालेतुनारदान्मुनिसत्तमात् ११५
पादलेपंमहाबुद्धिरभिगम्यसमाधवः
ययौकियद्भिर्दिवसैर्गङ्गासागरसङ्गमम् ११६
गङ्गाब्धितोयेस्नात्वाचपूजयामासचाच्युतम्
तुलसीपत्रमालाभिर्भूषितोमाधवस्तदा ११७
बद्धाञ्जलिरितिप्राहजह्नुकन्यांसरिद्वराम्
माधवउवाच-
देवित्वत्सलिलेदेहंप्राप्तशोकस्त्यजाम्यहम् ११८
भाविजन्मनितांकन्यांमह्यंदास्यसिशोभनाम्
इत्युक्त्वातांनमस्कृत्यगङ्गांत्रैलोक्यमातरम् ११९
ततस्तत्सलिलंनिम्नेप्रवेष्टुमुपचक्रमे
अथवीरवरःपृष्ठेतंविधृत्यनृपात्मजम् १२०
तत्सभांप्रतिविप्रर्षेजवेनागत्यतज्ञनैः
ततः समालोक्यनृपात्मजंतंप्रीतिंसमासाद्यअनिंद्यशोभाम् १२१
कस्त्वंत्यजस्यत्रकथंशरीरंब्रूहीतितंवीरवरंजगाद
माधवउवाच-
अहंविक्रमराजस्यपुत्रोमाधवसंज्ञकः १२२
मृगयायैवनंघोरं ससैन्योऽगममेकदा
अस्त्येकानगरोपांतेसरसीपद्मशोभना १२३
नारीमेकाकिनींरम्यामपश्यंतत्रकामुकः
साचचन्द्रकलानामभामिनीमांस्मरातुरम् १२४
सुलोचनायाःप्रस्तावंकथयामासभूतले

ततस्तुरगमारूढोविलङ्घ्यसरितांपतिम् १२५
प्रचेष्टाख्येनभृत्येनगतस्तस्याःपुरंप्रति
तस्मिन्नेवदिनेतस्याअधिवासनमुत्तमम् १२६
तथाकरार्यमयातत्रप्रेरितंसांगुलीयकम्
ममपत्रंसमालोक्यसांगुलीयकमुत्तमम्
सापितत्पृष्ठपत्रेषुयल्लिलेखतदुच्यते १२७
श्रीत्रिविक्रमदेवस्यपुत्रोविद्याधराह्वयः
पितातस्मैविवाहेनमांप्रदास्यतिसत्तम १२८
अथाधिवासनंकर्म्मश्वोविवाहोममध्रुवम्
तथाप्युपायंवक्ष्यामियेनप्राप्नोतिमांभवान् १२९
वामबाहुंसमुद्धृत्यस्थिताहंवरसंमुखी
येनमांशक्यतेनेतुंसमेभर्तानसंशयः १३०
विलिख्यपत्रंसाकन्यागंधिन्यास्तत्करेददौ
गंधिन्याचतयादत्तंतत्पत्रंमह्यमुत्तमम् १३१
तत्संकेतंप्रचेष्टेनसंश्रुत्यममसंमुखे
हयमारुह्यसानीतातत्राहंनिद्रयाजितः १३२
अनयाव्यथयातत्रपुनस्तत्प्राप्तिहेतवे
तदाद्यजागरंभद्रश्शृणुष्वात्रविधानतः १३३
इत्युक्तास्यरक्षायैनियुज्यपदगान्बहून्
विहस्यांतःपुरंगत्वासाकन्यापुरुषाकृतिः १३४
ततोविधृत्यस्त्रीवेषंनानालंकारभूषिता
स्वदासींप्रेषयामासतमानेतुंनृपात्मजम् १३५
तदाज्ञयासमागत्यततोनृपतिनंदनः
ईक्षांचक्रेचतांसाध्वींलक्ष्मींमूर्तिमतीमिव १३६
साचकन्यासमुत्थायसुवर्णासनतोद्विज
ववंदेचरणौतस्यपुलकांचितविग्रहा १३७
ततोगान्धर्वविधिनासराजतनयःसुधीः
चक्रेविवाहेतां कन्यांतत्रैवप्राप्तकौतुकः १३८
तत्प्रेमवारिधाराभिःसंसिक्तोनृपनंदनः
तत्रैवतांनिशांनिन्येकुर्वन्केलितयासह १३९

अथप्रभातेविमले सामृगीलोचनासती
आदितःसर्ववृत्तांतंकथयामासमाधवम् १४०
ततःसुलोचनासाध्वीजयंतींतांनृपात्मजाम्
माधवंचसमादायसुषेणस्यसभांययौ १४१
तांकन्यासनृपः श्रुत्वाहर्षितोमाधवायवै
सुलोचनांजयंतींचविवाहेनददौततः १४२
तस्मैतुयौतुकत्वेनसराजाधर्मतत्परः
सुप्रीतोनिजराज्यार्द्धंददौस्वर्णशतानिच १४३
ततोविचित्रमावासंनिर्मायसनृपात्मजः
तस्मिन्पुण्यतमेतीर्थेचकारवसतिंद्विज १४४
तत्रांतरे प्रचेष्टंतंकारागारनिवासिनम्
सभांसमानीयततश्चिंतयामासमाधवः १४५
अयंपापमतिःक्रूरःस्वामिविश्वासघातकः
शत्रूणांप्रवरोमूढोरक्षणीयोमयानहि १४६
पालितोऽपिमुहुर्नित्यंप्रसादधनभोजनैः
शत्रुकर्मकरोत्येवसमयंप्राप्यनिर्दयः १४७
विपत्त्यांयेनहस्तेननयेत्पादरजः खलु
शिरःकृंततितेनैवस्वामिनंप्राप्यसंपदम् १४८
नूनमेवप्रभुंघ्नंतिवशगानृपराजयः
तप्तमप्युदकंवह्निंसद्योनिर्वाणतांनयेत् १४९
इतिसंचिंत्यमनसातेनक्ष्मापतिसूनुना
प्रचेष्टोनष्टचेष्टोऽसौनिरस्तोद्विजसत्तम १५०
ताभ्यांस्त्रीभ्यांतदाविप्रसुखेनसनृपात्मजः
किञ्चित्कालंतत्रतस्थौ शोकव्याधिविवर्जितः १५१
तस्यांसुलोचनायांतुमाधवस्यमहात्मनः
शतंपुत्राजयंत्यांचद्वेशतेजज्ञिरेसुताः १५२
माधवस्यसुतास्तेऽपिशस्त्रशास्त्रविदोत्तमाः
बभूबुःसर्वलोकानांप्रीतयेधर्मतत्पराः १५३
जन्मांतरोपार्जितयाविष्णुभक्त्याचसंगतः
एकदाचिंतयामासमनसासचमाधवः १५४

कोऽहकस्मात्समायातः कस्यवाकेननिर्मितः
भूयःक्वचगमिष्यामिकुत्रवास्थास्यतेमया १५५
विषयंभुंजतोजन्मविनापुरायेनमेगतम्
तस्माद्विघ्नार्णवेमग्नंकोऽत्रमामुद्धरिष्यति १५६
संसारेऽस्मिञ्जनंप्राप्ययेननाराधितोहरिः
स्रात्मघातीसविज्ञेयः सर्वधर्मवहिष्कृतः १५७
भूयोभूयोभवेज्जन्मभूयोभूयोऽपिपंचता
संसारोऽयमतः सर्वःक्लेशदोभैरवोमहान् १५८
विष्णुभक्तिंविनानस्याज्जन्ममृत्युनिवारणम्
स्रतोऽद्यसकलंत्यक्त्वाकरिष्याम्यर्चनंहरेः १५९
एतद्विचिन्त्यमनसाविश्वस्यचमुहुर्मुहुः
विश्वकर्माणमाहूयसवाक्यमिदमब्रवीत् १६०
माधवउवाच-
विश्वकर्मन्महाबाहोमह्यंविष्णोः शिलामयीम्
प्रतिमांदेहिनिर्मायसर्वकामफलप्रदाम् १६१
तस्यादेशात्ततोविप्रशिल्पिनाविश्वकर्मणा
प्रतिमारचितातेनमहाविष्णोःशिलामयी १६२
नवीननीरदश्यामापुराडरीकनिभेन्नणा
शङ्खचक्रगदापद्मधारिणीच चतुर्भुजा १६३
लक्ष्मीसरस्वतीयुक्तावनमालाविभूषिता
समस्तलक्षणैर्युक्ताभूषितासर्वभूषणैः १६४
विचित्रमराडपेतांचसंस्थाप्यप्रतिमांहरेः
सपूजांकर्तुमारेभेकामदांचक्रपाणिनीम् १६५
तस्मिन्नेवालयेविप्रघृतदीपंद्विजोत्तम
दीपंप्रतिदिनंयच्छेदविच्छिन्नशिखंसच १६६
प्रातः स्नायीस्वयंभूत्वाकुर्यात्संमार्जनादिकम्
मार्गशोभांचविप्रर्षेतत्रोपलेपनंपुनः १६७
स्नात्वागङ्गाब्धिसलिलेकृत्वापंचमहाध्वरान्
त्रिसंध्यंपूजयेद्विष्णुमुपहारैरनुत्तमैः १६८
गंधैर्धूपैश्चनैवेद्यैस्तांबूलैर्धूपदीपकैः

गीतवाद्यैः प्रबंधैश्चस्तवपाठैः सुशोभनैः १६९
प्रदच्चिर्णैर्नमस्कारैरध्वरैश्चैवदच्चिणैः
निरामिषैर्हविष्यैश्चफलाहारैश्चसत्तम १७०
नमोनारायणायेतिजपेत्प्रणवपूर्वकम्
अष्टाच्चरंमहामंत्रंसर्वकामफलप्रदम् १७१
एवमब्दसहस्राणिमहाविष्णोःपरात्मनः
चकारपरयाभक्त्यासपूजांसर्वकामदाम् १७२
तस्याभक्त्याततस्तुष्टः सर्वदेवशिरोमणिः
आविर्बभूवभगवांस्तुलसीकुसुमप्रभः १७३
आविर्भूतंहरिंदृष्ट्वासदारोमाधवस्ततः
शिरसाभूमिमालिङ्ग्यववंदेचरणौहरेः १७४
माधवउवाच–
नमस्तेदेवदेवायनमस्तेपरमात्मने
परेशायसुरेशायनमस्तेज्ञानदायिने १७५
नमस्तेपरमानन्दपुरुषोत्तमकेशव
नमस्तेपद्मनेत्रायकमलापतये नमः १७६
नमस्तेबहुरूपायनीरूपायनमोनमः
विचिन्त्यायाविचिन्त्यायदृश्यादृश्यायवैनमः १७७
नमस्त्रैलोक्यनाथायलोकपित्रेनमोनमः
नमस्तेज्ञानगम्यायनमस्तेसर्वशाखिने १७८
कंसारयेनमस्तुभ्यनमस्तेकैटभारये
मधुहर्त्रेनमस्तुभ्यंविधात्रेचनमोनमः १७९
येनत्वयोद्धृतावेदामीनरूपधरेणवै
गंभीरांभोनिधेरम्भोऽभ्यतरात्तमहंभजे १८०
येनत्वयोद्धृतापृथ्वीसशैलवनकानना
कूर्मरूपधरेणेयंतस्मैतुभ्यंनमो नमः १८१
वाराहमूर्तिनायेनधरणीधरणीपते
उद्धृतानिजदंतेनतस्मैतुभ्यंनमोनमः १८२
नृसिंहमूर्तिनायेनत्वयादैत्योविदारितः
हिरण्यकशिपुःक्रुद्धस्तस्मैतुभ्यंनमोनमः १८३

बलियज्ञस्तथाध्वस्तोयेनवामनरूपिणा
तस्मैतुभ्यंनमोदेवकश्यपादानकारिणे १८४
पितरस्तर्पितायेनत्वयाद्क्षत्रियशोणितैः
कार्तवीर्योहतोयेनतस्मैरामायतेनमः १८५
रावणोनिहतोयेनकौशल्यासूनुनात्वया
मारीचःकुंभकर्णश्चतस्मैरामायतेनमः १८६
प्रलंबोनिहतोयेनरेवतीपतिनात्वया
कालिन्दीभेदिनेतुभ्यंतस्मैरामायतेनमः १८७
वेदाविनिंदितायेनविलोक्यपशुहिंसनम्
सकृपेनत्वयायेनतस्मैबुद्धायतेनमः १८८
म्लेच्छाश्चविहितायेनयुगांतेकल्किमूर्तिना
सर्वलोकहितार्थायतस्मैतुभ्यंनमोनमः १८९
हरे विष्णोदैत्यजिष्णोनारायणकृपामय
संसारसागरेघोरेपतितंमांसमुद्धर १९०
ततोहर्षान्माधवोऽसौप्रक्षाल्यचरणौहरेः
भुमौनिपात्यसर्वाङ्गंजगादमाधवोहरिम् १९१
माधवउवाच-
गोविन्दपरमानन्दमुकुन्दमधुसूदन
त्राहिमांपापिनंकृष्णयतस्त्वंसर्वपापहा १९२
इतिस्तोत्रंतस्यश्रुत्वाभगवान्भक्तवत्सलः
परमांप्रीतिमासाद्यतमित्याहवचःस्वयम् १९३
श्रीभगवानुवाच-
वरंवरयभोवत्समाधवक्षत्रियर्षभ
ब्रह्मत्वंवाशिवत्वंवाशक्रत्वंवाकिमिच्छसि १९४
माधवउवाच-
सर्वमेवमयाप्राप्तंजगदीशनसंशयः
दैवतैरप्यदृश्यंत्वांपश्यामिवरदंप्रभुम् १९५
भुक्तिंमुक्तिंधनैश्वर्यंदातुंसर्वंभवान्क्षमः
प्रभोनभक्तियोग्योऽस्मिभक्तिमेवप्रयच्छमे १९६
श्रीभगवानुवाच-

तवशक्त्याऽनयावत्सप्रीतोऽहनात्रसंशयः
किमस्तिवस्तुयद्दत्वातवानृणयंभजाम्यहम् १९७
सूतउवाच-
इत्युक्त्वापरमप्रीतः प्रसार्य्यचतुरोभुजान्
तमालिङ्गितवान्विष्णुःपितापुत्रमिवद्विज १९८
श्रीभगवानुवाच-
आलिङ्गनप्रभावेणतवानृणयंगतोऽस्म्यहम्
सर्वमेवशुभंभद्रंभविष्यतिनसंशयः १९९
कामिनाप्रतिमावत्सक्रियायोगेनसर्वदा
पूजितामममतेनत्वांनेष्याम्यहंतनुंप्रति २००
व्यासउवाच-
इतिदत्वावरंतस्मैचतुर्भिर्दीर्घबाहुभिः
भूयःप्राणैःसमालिङ्ग्यतत्रैवांतरधीयत २०१
ततस्तांप्रतिमांविष्णोःसदारोमाधवस्तदा
आराधयामासभक्त्याक्रियायोगैरनुत्तमैः २०२
सभुक्त्वासकलान्भोगान्पुत्रपौत्रसमन्वितः
गङ्गायांमृत्युमासाद्यसदारोमोक्षमाप्तवान् २०३
पठतिहरिचरित्रैर्युक्तमध्यायमेतत्सकलदुरितराशिध्वंसिभिःसर्वभक्त्या
इहजगतिसभुक्त्वासर्वभोगांस्ततोंऽतेव्रजति भगवतःश्रीवासुदेवस्यधाम २०४

इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेगंगासागरसंगममाहात्म्यवर्णनंनाम
षष्ठोऽध्यायः ६

सप्तमोऽध्यायः

श्रीव्यासउवाच-
भूयएवप्रवक्ष्यामिगङ्गामाहात्म्यमुत्तमम्
तच्छ्रुत्वामानवाः सर्वेसर्वान्कामानवाप्नुयुः १
येननाचरितंस्नानंगङ्गायांलोकमातरि
आलोक्यतन्मुखंसद्यः कर्त्तव्यंसूर्यदर्शनम् २
प्रभातेयः स्मरेद्भक्त्यागङ्गाइत्यक्षरद्वयम्
तस्यनश्यंतिपापानितमोवदरुणोदये ३

नदृष्टायेनसरितांप्रवराजह्नुकन्यका
तस्याग्राह्याणिसर्वाणिअन्नादिसलिलानिच ४
शरीराणिपरित्यज्यगङ्गास्नानंप्रकुर्वताम्
गात्राण्यायान्ति पापानिगङ्गास्नानमकुर्वताम् ५
अहोचित्रमहोचित्रमहोचित्रमिदंपुनः
पतंतिनरकेमूढागङ्गानाम्निस्थितेसति ६
शिरसायोवहेद्भक्त्यागङ्गाम्भःकणिकामपि
समुच्यतेमहापापैर्ब्रह्महत्यादिभिर्द्विजः ७
ललाटेदृश्यतेयस्यगङ्गासैकतमुत्तमम्
सपुण्यात्माजगत्सर्वंपुनातिनात्रसंशयः ८
गङ्गातीरात्समायांतंयः पश्येत्परमादरैः
सोऽश्वमेधसहस्राणिफलंप्राप्नोतिमानवः ९
गङ्गातीरमहंयामित्वमागच्छेतिवक्तियः
तस्यविष्णुःप्रसन्नात्मासर्वान्कामान्प्रयच्छति १०
गंगेतिनामसंस्मृत्ययस्तुकूपजलेऽपिच
करोतिमानवः स्नानंगङ्गास्नानफलं लभेत् ११
गङ्गाम्भःशीकरंयस्तुसंमितंसर्षपस्यच
प्राप्नोतिमृत्युकालेषुसगच्छेत्परमंपदम् १२
अत्रैवशृणुविप्रर्षेइतिहासंपुरातनम्
यस्यश्रवणमात्रेणगङ्गादेवीप्रसीदति १३
आसीत्त्रेतायुगेविप्रोधर्मस्वोनामधार्मिकः
शांतोदांतोदयायुक्तोवेदवेदाङ्गपारगः १४
सत्यवादीक्रोधहीनोहिंसाहीनोजितेन्द्रियः
सर्वभूतहितैषीचयोगाभ्यसरतः सदा १५
संसारसागरंतर्त्तुंसविप्रोवैष्णवोजनः
पूजयामासदेवेशंक्रियायोगेनकेशवम् १६
कदाचित्प्राप्यपुण्याहंसच विप्रर्षभोद्विज
जगामजाह्नवीतीरंमुमुक्षुःस्नानहेतवे १७
तत्रगंगांभसिस्नात्वाकृत्वाचतर्पणादिकम्
गृहंगंतुंमनश्चक्रेगंगांभः कर्त्तरींवहन् १८

तस्मिन्कालेततोविप्रवैश्योरत्नकराह्वयः
कृत्वावाणिज्यमायांतंसकलैः किंकरैर्वृतः १९
तस्यैकः किंकरोविप्रः कालकल्पइतिस्मृतः
दंडहस्तः समायातोविहिताखिलपातकः २०
अथवर्त्मश्रमश्रांतस्तस्यरत्नकरस्यच
सुष्वापैकोबलीवर्द्दःपथिब्राह्मणसत्तम २१
पथिस्वपंतंतंदृष्ट्वाकालकल्पोवृषंततः
दण्डेनताडयासबाहुधाऽत्यतनिर्द्दयः २२
तद्दण्डघातजनितक्रोधेनवृषभेनसः
विषाणाभ्यांसुतीक्ष्णाभ्यांसमुत्थायविदारितः २३
तच्छृङ्गद्वयनिभिन्नवक्षाः सगतलोचनः
तत्सन्निधिंदयायुक्तोधर्मस्तुत्वरितोययौ २४
ततःकर्णात्समादायतुलसीपत्रमुत्तमम्
गङ्गाम्भःशीकरैर्दिव्यैः सिक्तोसौतेनधीमता २५
गतप्राणंसमालोक्यसविप्रःपरमार्थवित्
विस्मितःस्वगृहंगंतुंमनश्चक्रेद्विजोत्तम २६
अथगच्छन्पथिप्राज्ञोगङ्गानामानिकीर्तयन्
यमदूतान्ददर्शाग्रेकोटिकोटिसहस्रशः २७
छिन्नैकपादाःकेचिच्चकेचिच्छिन्नैकपाणयः
केऽपिकेऽपिच्छिन्नकर्णाःकेऽप्येकनयनास्तथा २८
केचिच्चच्छिन्ननासाश्चच्छिन्नजिह्वाश्चकेचन
भग्नदंताः केऽपिकेऽपिकेऽपिदंतविवर्जिताः २९
केऽपिशोणितधाराभिर्लिप्तसर्वकलेवराः
विमुक्तकैशिकाःकेऽपिकऽएपिवक्त्रविवर्जिताः ३०
केऽपिकऽएपितथानग्नाः केऽपिनिर्भिन्नवक्षसः
केऽपिजर्जरितांगाश्चमहातीक्ष्णैः शिलीमुखैः ३१
निषिद्धांगुलिहस्ताश्चदृढपाशैस्तथापरे
क्रंदंतोव्यथयाकेऽपिपलायनपरायणाः ३२
एवंभूतान्यमप्रेष्यान्सविलोक्यद्विजोत्तमः
सकंपहृदयोभीत्याततः स्तब्धइवाभवत् ३३

अवलंब्यततोधैर्यंसविप्रोहरिभक्तिकृत्
इत्यपृच्छन्मधुरयाकिरातान्यमकिंकरान् ३४
धर्मउवाच-
केयूयंविकृताकाराःपाशमुद्गरपाणयः
दंष्ट्राकरालवदनाअंगारसदृशप्रभाः ३५
यूयंसर्वेमहावीरज्वलत्पावकलोचनाः
कृतातथापियुष्माकमियंकेनापिदुर्गतिः ३६
यमदूताऊचुः -
यमदूतावयंसर्वेयमाज्ञाहारिणःसदा
सदंडोऽयद्विजास्माकंसुमहान्कदनोदयः ३७
धर्मस्वउवाच-
अकस्मादागतायूयंमहाबलपराक्रमाः
एतावतइयंकेनकथंवादुर्गतिः कृता ३८
यमदूताऊचुः-
भयंमुंचद्विजश्रेष्ठवृत्तांतंसकलंशृणु
यथास्माकमिदंदुःखंबभूवात्यंतदुःसहम् ३९
योऽसौवृषेणशृङ्गाभ्यांकालकल्पोविदारितः
तंनेतुंधर्मराजेनप्रेरिताः किंकरावयम् ४०
तेनाज्ञप्तावयंसर्वेसमस्तायुधपाणयः
बद्ध्वातंपापिनाश्रेष्ठंनेतुमिहसमागताः ४१
अथासौप्राप्तकालश्चकालकल्पोदुराशयः
बृषेणहेतुभूतेनविषाणाभ्यांविदारितः ४२
सदयेनतथातत्रगङ्गापानीयसीकरैः
सिक्तः पातकिनांश्रेष्ठोगङ्गानामानिजल्पता ४३
गङ्गाम्भःकणिकासेकैर्गतकल्मषमप्यमुम्
बद्ध्वापाशैर्दृढंनेतुमुद्यमंप्रतिचक्रिरे ४४
नेतुंतमपिदेवेशः शरणागतपालकः
स्वदूतान्प्रेषयामासमहाबलपराक्रमान् ४५
केऽपिदूताः समागत्यततोनारायणाज्ञया
सकोपाःप्राहुरित्यस्मान्पथिब्राह्मणसत्तम ४६

विष्णुदूताऊचुः
केभवंतोमहात्मानः कथमेनंमहाशयम्
बद्धवानयथपाशेनयूयंवाकस्यकिंकराः ४७
विहायैनंमहात्मानंपलायध्वंयथासुखम्
नचेच्छिरांसियुष्माकंछेत्स्यामश्चक्रधारया ४८
तेषामेतानिवाक्यानिगर्वितानिद्विजोत्तम
संश्रुत्याच्युतदूतानांतेऽस्माभिरतिजल्पिताः ४९
दण्डपाणेर्वयंदूताः सर्वेप्राणाधिपस्यवै
नीत्वैनंपापिनांश्रेष्ठंप्रयामः शमनालयम् ५०
यूयंसर्वेमहात्मानस्तुलसीमाल्यभूषिताः
स्फुटपद्मपलाशाक्षाबलिनोगरुडध्वजाः ५१
दिव्यांबरधरायूयंमयूरगलसुंदराः
शंखचक्रगदापद्मधारणाश्चचतुर्भुजाः ५२
केयूयमीदृशाः सर्वेसर्वलक्षणसंयुताः
इमंपातकिनांश्रेष्ठंकथंवानेतुमिच्छथ ५३
विष्णुदूताऊचुः-
वयंसर्वेविष्णुदूताःपुण्यात्मानमिमंनरम्
नेतुमत्रसमायातावैकुंठंप्रतिसंप्रति ५४
इमंश्रीभगवद्भक्तंस्वजनंगतकल्मषम्
मुंचताशुयमप्रेष्यायदिजीवितुमिच्छथ ५५
भूयस्तेषामिदंवाक्यं श्रुत्वासर्वगतंद्विज
कोपाद्यदुक्तमस्माभिस्तदाकर्णयकथ्यते ५६
अयंपापीदुराचारोब्रह्महत्यासहस्रकृत्
कृतघ्नश्चैवगोघ्नश्चमित्रघ्नश्चदुराशयः ५७
मेरुप्रमाणहेमानिहृतानिसुबहूनिच
परदाराहृतानित्यमनेनातिदुरात्मना ५८
कोटिकोटिसहस्राणिजंतूनांविष्णुकिंकराः
कृताश्चबहुधाहत्याः स्त्रीहत्याचतथैवच ५९
अयंन्यासापहरणंस्वमातृगमनंतथा
गोमांसभक्षणंचैवचकारप्रतिवासरम् ६०

परहिंसाकृतानेनदाहश्चपरवेश्मनः
सभायांपरनिंदाचविधवागर्भपातनम् ६१
गृहमायांतमतिथिंधनलोभेनसत्तम
अहनन्निशितैःखड्गैर्निशायांयवनोपमः ६२
एतान्यन्यानिपापानिमहान्त्यगणितानिच
चकारनीचोमूढोऽसौनाल्पमात्रंशुभावहम् ६३
तस्मादयंमहापापीनीयतेयातनागृहम्
ज्ञेयाहिपापिनोदंड्याधर्मराजस्यसत्तमाः ६४
यूयंवैदेवदेवस्यदूताभगवतोयदि
तदाकथमिमंनेतुंपापिनांश्रेष्ठमिच्छथ ६५
विष्णुदूताऊचुः
भवद्भिःसत्यमेवोक्तंकोऽपिनास्त्यत्रसंशयः
दण्ड्याःपातकिनः सर्वेजीविताधिपतेः सदा ६६
अयंपापविनिर्मुक्तोगङ्गाशीकरसेचनात्
तस्मादेनंवयंसर्वेनेष्यामोहरिमंदिरम् ६७
तावत्तिष्ठंतिदेहेषुपातकानिशरीरिणाम्
गङ्गाम्भःशीकराया वन्नस्पृशंतिसुदुर्ल्लभम् ६८
चंद्रैककलयासर्वंतिमिरंहन्यतेयथा
गङ्गाम्भःशीकरेणापिपातकंहन्यतेतथा ६९
गंगानामानिसंस्मृत्यपापीमुच्येतपातकात्
साक्षात्तत्सलिलंदृष्ट्वामुच्यतेऽत्रकिमद्भुतम् ७०
शीतमप्युदकंगाङ्गंवह्निवत्पापकानने
यथाग्निवत्पद्मवनेशीतंतोयंचदाहकृत् ७१
तस्मादयंपुण्यकर्माद्वितीयइवकेशवः
गच्छध्वंशमनप्रेष्यायदिकल्याणमिच्छत ७२
तेषांकेशवदूतानांश्रुत्वास्माभिरिदंवचः
भूयएवनिरुक्तंयद्विहस्योच्चैः शृणुष्वतत् ७३
अहोचित्रमहोचित्रमयंकल्मषमंदिरः
गङ्गाम्भःसेचनादेवविमुक्तः सर्वपातकैः ७४
स्वहस्तोपार्जितंकर्मशुभंवायदिवाशुभम्

नाभुक्त्वामुच्यतेमर्त्यःकल्पकोटिशतैरपि ७५
यमाज्ञयानेतुमिमंवयंसर्वेसमागताः
कस्यायंवचसास्माभिस्त्यज्यतेपापिनांवरः ७६
विष्णुदूताऊचुः
यूयंपापधियोनूनंविवेकपरिवर्जिताः
युष्माभिर्जह्नुकन्यायानज्ञायंतेयतोगुणाः ७७
कार्यंवेदेनिषिद्धंयत्तत्पातकमितिस्मृतम्
यद्वेदसंमतंकार्यंतदेवधर्म्यमुच्यते ७८
देवोनारायणः साक्षात्स्वयंभूरितिशुश्रुम
यथाविष्णुस्तथागंगागंगैवसर्वपापहा ७९
अशुभंवाशुभंकर्मस्वहस्तरचितंहरिः
हरौप्रसन्नेपापानिकुत्रतिष्ठंतिदेहिनाम् ८०
जन्मान्तरार्जितैः पापैर्गतायूयमिमांगतिम्
अद्यापिपापकर्माणः किमर्थंपापमिच्छथ ८१
गङ्गानिन्दाकरायूयंविष्णुनिंदाकरास्तथा
अतोयुष्मान्हनिष्यामः पापिनश्चक्रधारया ८२
इत्युक्त्वाविष्णुदूतास्तेकोपादरुणलोचनाः
चक्रिरेसमरारंभमस्माभिःसहसत्तम ८३
जीवेशदूताहन्यंतामितिप्रोचुश्चतेरुषा
भूयोभूयोवदंतोऽस्मान्निजघ्नुश्चक्रधारया ८४
इत्युक्त्वाविष्णुदूतास्तेसंग्रामेत्यंतदारुणाः
सर्वेशंखान्समादध्मुः सहसाहृष्टमानसाः ८५
ततोऽस्माकंसिंहनाद् पयोदस्तनितैरिव
कोदंडानांचविस्तारैर्व्याप्तंविप्रजगत्त्रयम् ८६
अथवृक्षैःशिलाभिश्चतथापर्वतवृष्टिभिः
अस्माभिर्विष्णुदूतास्तेबाणैश्चविदलीकृताः ८७
ऋष्टिभिर्भिंदिपालैश्चबाणैश्चपरिघैस्तथा
कुठारैश्छुरिकाभिश्चदंडैश्चशंकुभिस्तथा ८८
खड्गैश्चशक्तिभिश्चैवनिशितैश्चशिलीमुखैः
गदाभिश्चक्रधाराभिर्नाराचैश्चसुभीषणैः ८९

एतैरन्यैश्चविषमैरस्त्रैस्तेविष्णुकिंकराः
निजघ्नुर्बहुधाकोपाद्वज्रकल्पैर्महार्णवे ९०
तदास्त्रजर्जराः सर्वेवयंभीत्यापलायिताः
निपेतुःकेऽपिसंग्रामेगतप्राणाः सहस्रशः ९१
ततोऽस्मास्तेसमालोक्य पलायनपरायणान्
मुदाकंबून्समादध्मुर्बलिनोविष्णुकिंकराः ९२
अथच्छित्त्वाद्विजश्रेष्ठकालकल्पस्यबंधनम्
विमानेतंसमारोप्यजग्मुर्भगवतः पुरम् ९३
गङ्गाशीकरसेकस्यप्रभावेनैवसत्तम
जगामहरिसालोक्यंकालकल्पोऽतिपातकी ९४
स्थित्वाकल्पशतंतत्रभुक्त्वा भोगान्मनोहरान्
ज्ञानमासाद्यतत्रैवपरमंमोक्षमाप्तवान् ९५
गङ्गाप्रभावैरस्माकमेतद्दुःखंगतंप्रभो
गच्छब्राह्मणभद्रंतेसुप्रीतोनिजमंदिरम् ९६
इत्युक्त्वायमदूतास्तेययुर्यमपुरंद्विज
भूयएवसधर्मस्वः प्रीतोगङ्गातटंययौ ९७
गंगायांस्नानमाचर्यसर्वलोकस्यमातरि
बद्धाञ्जलि सविप्रस्तांतुष्टावपरमेश्वरीम् ९८
धर्मस्वउवाच-
गंगेसमस्तजगदंबचलत्तरंगेऽनगादिचारुतरमस्तकपुष्पमाले
कंसारिचारुचरणद्वयरेणुहन्त्रिभक्त्यानमामिदुरितक्षयकारिणींत्वाम् ९९
मातः समस्तसुखदेप्रवरेनदीनांव्यासादिविप्रचयगीतगणेगुणाढ्ये
संसारभैरवमहार्णवमध्यनौकेवंदेतवांघ्रियुगलंदुरितापहारि १००
यस्यास्तवाबुकणिकामपिजह्नुकन्येसौदासनामनृपतिर्द्विजकोटिहत्याम्
संप्राप्यमुक्तिमगमत्त्रिसुरैरलभ्यांतांत्वांनमामिशिरसावरदेप्रसीद १०१
नारायणाच्युतजनार्द्दनकृष्णरामगङ्गादिनामगदतोममदेविमातः
संसारपातकनिवारिणिदेहपातस्त्वद्वारिणीहभवतुत्वदनुग्रहेण २
किंवातपोभिरखिलेश्वरिकिंजपैर्वादानैश्चकिंतुरगमेद्युमखैश्चकिंवा
त्वन्नीरशीकरमवाप्यसुरैरलभ्यांमुक्तिंव्रजंतिमनुजाअतिपापिनोऽपि ३
स्वाहात्वमेवपरमेश्वरियास्वधात्वंगीर्वाणवृंदपितृलोकसुतृप्तिहेतोः

सत्वंरजस्तमइतित्रिगुणस्वरूपांसृष्टिस्थितिप्रलयकारिणिनौमितांत्वाम् ४
धत्तेललाटफलकेतवसैकतंयः पुण्ड्रंचदेवितवतीरमृदासदैवम्
त्वन्नामसर्वरसधामवदेच्चभक्त्यात्वत्पादरेणुरखिलोस्तुममैवमूर्ध्नि ५
त्वद्रोधसित्रिपथगेवसतिंविधायपीत्वाचवारितवपातकनाशकारि
स्मृत्वाचनामतववीचिरसंचदृष्ट्वासंसारबंधनहरेमम जातुजन्म ६
नाकंशुभेसुमहदुल्लसितामनुष्याःकुर्वंतिभीतिरतिदुर्गमवर्त्ममत्वा
व्यर्थैवसाकिलयतोऽमृतदेत्वदीयंसोपानभूतमुदकंत्रिदिवप्रयाणे ७
पापानिरोगनिकराश्चशरीरदेहेतिष्ठंतितावदखिलेश्वरिभुक्तिदात्रि
कुर्वंतियावदमलेषुतवोदकेषुस्नानंनहित्रिपथगेसरितांप्रधाने ८
यस्यास्तवाच्युतविरंचिशिवादयोऽपिशक्रादिदेवनिकराव्रजितुंमहिम्नाम्
पारंपरेपरममोक्षपदप्रदात्रींतांत्वांवदंतितटिनीमितिकेऽपिमोहात् ९
गङ्गेसमस्तसुखदायिनिकिंचिदेवजानातितेपशुपतिर्भगवान्महत्त्वम्
यस्मादसौसुमनसांप्रवरोऽतिभक्त्याधत्तेसदैवशिरसाजगदीश्वरींत्वाम् ११०
गंगेदेविजगन्मातः प्रसीदपरमेश्वरि
परिपाहिनमस्तुभ्यंरक्षमांसेवकंस्वकम् ११
परब्रह्मस्वरूपांत्वांसर्वलोकैकमातरम्
शक्नोमिकिमहंस्तोतुंभ्रांतचित्तोऽत्रमोक्षदे १२
व्यासउवाच–
इतिस्तुताजगद्धात्रीतेनविप्रेणधीमता
आविर्बभूवसहसागङ्गामूर्तिमतीद्विज १३
ददर्शपुरतोगङ्गांद्विभुजांमकरासनाम्
कुन्देन्दुशङ्खधवलांसर्वालङ्कारभूषिताम् १४
तांदृष्ट्वापुरतोगङ्गांगङ्गागङ्गेतिकीर्तयन्
ववंदेचरणौतस्याः शिरसालिङ्ग्यमेदिनीम् १५
मोहयंतीस्मितालोकैःसुप्रीतापरमेश्वरी
तमुवाचततोविप्रवरंवृणिवतिजैमिने १६
धर्मस्वउवाच–
मातस्त्वत्सलिलस्पर्शाद्ब्रह्महापिचमोक्षभाक्
मयात्वंदृश्यतेसाक्षात्साध्यंकिमपरंमम ११७
तथाप्येकंवरंयाचेत्वन्नीरेपरमेश्वरि

मृत्युर्भवतुमेदेवित्वन्नामस्मरतोमम ११८
मयाकृतेनस्तोत्रेणयस्त्वांस्तौतिसदेश्वरि
सोऽपिभुक्त्वाखिलान्कामानंतेयास्यतिसद्गतिम् ११९
गङ्गोवाच-
अनयाभवतोभक्त्यासंतुष्टास्मिद्विजोत्तम
शीघ्रंतेकुशलंसर्वंभविष्यतिनसंशयः १२०
त्वयाकृतमिदंस्तोत्रंत्रिसंध्यंयःपठेन्नरः
तस्याहमपिसंतुष्टादास्यामिमुक्तिमुत्तमाम् १२१
व्यासउवाच-
इतिदत्वावरंतस्मैसादेवीभक्तवत्सला
धर्मस्वनाम्नेविप्रेन्द्रतत्रैवांतरधीयत १२२
सचविप्रोवरंप्राप्यकृतकृत्यइवाभवत्
गङ्गारोधसितत्रैवतस्थौविप्रमनोरमे १२३
ततः कालेनमहताविमलेजाह्नवीजले
सुखमृत्युंसमासाद्यजगामपदमुत्तमम् १२४
कालकल्पोऽपिपापात्मासिक्तोगङ्गाम्बुशीकरैः
प्राप्तवानुत्तमंमोक्षमन्येषांकाकथाद्विज १२५
अनिच्छयापिगाङ्गेयंजलंस्पृष्ट्वाफलान्वितम्
स्पृशतांभक्तिभावेनकिंभवेन्नहिवेद्मितत् १२६
गङ्गासमंनास्तितीर्थंभूयोभूयोमयोच्यते
यदम्बुकणिकांस्पृष्ट्वापरमंधामलभ्यते १२७
येभक्तिभावेनसरिद्वरायाः स्पृशंतियेंऽभकणिकामपीह
तेयांतिनूनंपदमच्युतस्यपापैर्विमुक्ताः सकलैर्महोग्रैः १२८
इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेगङ्गाशीकरमाहात्म्येसप्तमोऽध्यायः ७

अष्टमोऽध्यायः

व्यासउवाच-
पुनर्वक्ष्यामिविप्रेन्द्रगङ्गामाहात्म्यमुत्तमम्
गङ्गाकथासुधापानंकुरुमुक्तिंयदीच्छसि १
दानंदत्तंतेनसर्वंतेनसर्वेमखाःकृताः

तेनप्रपूजितोविष्णुर्यद्भक्तिर्भीष्ममातरि २
गङ्गायांधर्मकर्माणिक्रियंतेयानिकानिच
अक्षयानिभवंत्यस्यतानिसर्वाणिजैमिने ३
वहंतंजलमालोक्यगाङ्गेयानिजलानियः
भक्त्यागच्छेत्समुत्थायसोऽश्वमेधसहस्रकृत् ४
गङ्गाजलेष्वागतेषुयोनोतिष्ठतिभक्तितः
पशुताशाश्वतीतस्यजन्मजन्मनिजैमिने ५
गाङ्गेयंजलमासाद्ययोनगृह्णातिभक्तितः
जन्मकोट्यर्जितंपुण्यंक्षणादेवतुनश्यति ६
गङ्गातीरंजिगमिषुंयस्तुवारयतेद्विज
सकोटिकुलसंयुक्तोरौरवंनरकंव्रजेत् ७
मूत्रंवाथपुरीषंवागंगातीरेकरोतियः
नदृष्टानिष्कृतिस्तस्यकल्पकोटिशतैरपि ८
श्लेष्माणंवापिनिष्ठीवंदूषिकांवाश्रुवामलम्
गंगातीरेत्यजेद्यस्तुसनूनंनारकीभवेत् ९
उच्छिष्टंकफकंचैवगङ्गागर्भेचयस्त्यजेत्
सयातिनरकंघोरंब्रह्महत्यांचविंदति १०
गङ्गारोधसियः पापंकुरुतेमूढधीर्नरः
तदक्षयभवेन्नूनंनान्यतीर्थेषुशाम्यति ११
अन्यतीर्थेकृतंपापंगङ्गायांचविनश्यति
गङ्गायांयत्कृतंपापंतत्कुत्रापिनशाम्यते १२
तस्मात्पापंनकर्तव्यंगङ्गायांशास्त्रकोविदैः
कर्मणामनसावाचाकर्तव्योधर्मसंग्रहः १३
नतेदेशानतेशैलानचतानिवनानिच
पापविध्वंसिनीयत्रनतिष्ठेत्सुरनिम्नगा १४
गङ्गातीरंपरित्यज्यमुहूर्तमपिजैमिने
नचस्थातव्यमन्यत्रयदिकार्यशतान्यपि १५
भिक्षान्नमपिभुक्त्वाचस्थातव्यंजाह्नवीतटे
नचान्यत्रक्षणमपिप्राप्यभूपालतामपि १६
संत्यज्यदेहंगङ्गायांब्रह्महापि विमुच्यते

अन्यत्रमुक्तयेनस्यादश्वमेधसहस्रकृत् १७
गङ्गातीरेवसन्यस्तुहरिपूजापरोभवेत्
जन्मजन्मांतरेयेनकदाचिन्नार्चितोहरिः १८
भक्तिर्भवतिनैतस्यगङ्गायांलोकमातरि
श्रूयतांमानवाः सर्वेभूयोभूयोब्रवीम्यहम् १९
स्नानंविधायगङ्गायांगम्यतांपरमंपदम्
मृत्युकालेभजेद्यस्तुगङ्गागङ्गेतिमानवः २०
विमुक्तःपातकैः सर्वैर्दिविदेवयुगायुतम्
यस्यगङ्गाकथारम्भोमृत्युकालेभवेद्द्विज २१
सगच्छेद्विष्णुभवनंगलिताखिलकल्मषः
यस्तुस्मरतिवैप्राज्ञोमृत्युकालेद्विजोत्तम २२
गङ्गेतिमुक्तिदंनामतस्यतुष्टोभवेद्धरिः
मृत्युकालेभवेद्यस्तुगङ्गामृत्पुण्ड्रमुत्तमम् २३
गङ्गास्नायिनमालोक्यत्यजेद्यस्तुकलेवरम्
श्मशानेऽपिद्विजश्रेष्ठसगङ्गामरणंलभेत् २४
तिष्ठत्यस्थीनिगङ्गायांयावत्कालंशरीरिणः
तावत्कल्पसहस्राणिविष्णुलोकेमहीयते २५
यस्यमज्जन्तिगङ्गायांभस्मास्थीनिनखानिच
शिरोरुहाण्यपिप्राज्ञः सविष्णोर्भुवनंवसेत् २६
स्थितेष्वस्थिषुगङ्गायांयत्कर्मलभतेनरः
ब्रवीमितत्फलंसर्वंशृणुनान्यमनाद्विज २७
एकदाभगवाञ्छक्रोनानालंकारभूषितः
क्रीडागृहंययौकामीयुवत्यापद्मगंधया २८
पद्मगंधारसज्ञासासंप्राप्तनवयौवना
नानारसप्रदानेनचकारसुरसंप्रति २९
सपत्न्याःस्वर्णपर्यंकेतस्याः शिशुमृगीदृशः
प्रीतःपादतले जिष्णुरुवासस्मरमोहितः ३०
अथतस्यैस्वयंशक्रोनिर्मायस्वर्णवीटिकाम्
ददातिपरमप्रीतस्तद्गुणाकृष्टमानसः ३१
एतस्मिन्नेवकालेतुपौलोमीवरसुन्दरी

भूषणैर्भूषिता सर्वैःस्वयंतद्गृहमाययौ ३२
दृष्ट्वातथाविधंशक्रंसर्वदेवाधिपंप्रभुम्
भृशंचुकोपपौलोमीप्राहेतिचसुलक्षणा ३३
शच्युवाच-
देवकिंकुरुषेकांतत्वंसमस्तसुराधिप
ममदासीस्वरूपायैददासिस्वर्णवीटिकाम् ३४
स्पृशंतित्रिदशाः सर्वेशिरसाचरणौतव
त्वंकथंपद्मगन्धायादास्याः पादतलेप्रभोः ३५
याचितश्चसुगन्धित्वाद्भृंगःस्यानचतद्यशः
सुंदरीकोटिभर्त्तात्वंसमस्तरसवित्प्रभो ३६
कथमेवंविधंकर्मकरोष्यत्यंतकुत्सितम्
निर्गुणेपद्मगन्धेहेदासिदूरंपरिव्रज ३७
त्वमीश्वरीचपर्यंकेशक्रः पादतलेतव
व्यासउवाच-
तयानिर्भर्त्सितासाध्वीपौलोम्याबहुधाततः ३८
उवाचपद्मगन्धासाक्रोधादितिवरांगना
पद्मगंधोवाच-
गुणंचममदोषंचस्वयंस्वाम्येववेत्तिवै ३९
केनाधिकारेणागत्यत्वंमांनिंदसिनिर्गुणे
अन्येनेत्रद्वयेनापिपश्यंतिगुणदोषकौ ४०
सहस्रनेत्रैरप्येषनपश्येत्किंदुराशये
यथादोषोहिलोकानांप्रचरेन्नगुणंतथा ४१
आदौकलंकश्चन्द्रस्यदृश्यतेगुणवर्ज्जनैः
अनर्थभाषिणीक्रूराकुमूर्त्तिर्गुणवर्जिता ४२
यदाहंनास्मिगुणिनीभजतुत्वांतदापतिः
व्यास उवाच-
इत्युक्त्वापद्मगंधासाक्रोधात्कोकनदेक्षणा ४३
उत्तस्थौस्वर्णपर्यङ्कात्कुर्वंतीकरुणंमहत्
इन्द्रउवाच-
प्रियेप्राणेश्वरिश्रेष्ठेमांविहायक्वगच्छसि ४४

मयाकिमपराद्धंतेममतद्वदसुंदरि
कांतेदासोऽस्म्यहंनूनंदासकर्मकरोमिते ४५
दासपत्नीभवेद्दासीवाक्यंत्वंनशृणोऽषिकम्
समुत्थायततः शक्रस्तन्मोहाकुलमानसः ४६
अंकेनिवेशयामासभूयस्तांवरसुंदरीम्
शच्युवाच-
क्रौंचित्वञ्जीवनंधन्यंव्यर्थंमञ्जीवनंध्रुवम् ४७
त्वंस्वामिसुभगानित्यंदुर्भगाहंबरांगना
यावत्पुण्यक्षयंक्रौंचितत्पुण्यंयास्यतेक्षयम् ४८
क्रौंचवंशसमुत्पन्नादुःखंभूयोऽपिभोक्ष्यसि
देवेन्द्रेणसमंतावत्कुरुकेलियथासुखम् ४९
कियद्भिर्दिवसैः क्रौंचिनभवेत्तवनिर्गुणे
अत्यद्भुतंवचस्तस्याःपद्मगन्धानिशम्यसा ५०
द्वन्द्वभावंपरित्यज्यप्रणम्योवाचतांसतीम्
पद्मगंधोवाच-
पुलोमजेवरारोहेचित्रमेतत्त्वयोदितम् ५१
क्रौंचीकथमहंब्रूहिश्रोतुमिच्छामि यत्नतः
काहंकुत्रस्थिताचापिकथमत्रागतासती ५२
कालैःकियद्भिर्मत्पुण्यंक्षीणत्वंप्रतियास्यति
शच्युवाच-
पद्मगन्धेपुरात्वंहि क्रौंचीपक्षिसमुद्भवा ५३
अमेध्यमामिषंकीटान्भक्षयंतीक्षितौस्थिता
न्यग्रोधतरुरेकोऽस्तिगङ्गातीरेमनोरमे ५४
तत्रनीडंविनिर्मायभवत्यावसतिः कृता
एकदाकृष्णसर्पेणतस्मिन्न्यग्रोधपादपे ५५
नीडंप्रविश्यदष्टात्वंसहसापंचतांगता
क्रव्याणितवसर्वाणिससर्पोभक्षयत्क्रुधा ५६
स्थितानितत्रैवास्थीनिनिर्मांसानिवरानने
कदाचित्पवनैर्भग्नैर्महद्भिः सचपातितः ५७
भग्नः पपातगङ्गायांसमूलोऽपिवरांगने

गङ्गायांपतितेतस्मिन्न्यग्रोधेधरणीरुहे ५८
गङ्गाजलैःप्लावितानितान्यस्थीनितवोत्तमे
यावदस्थीनिगङ्गायांतावत्तिष्ठंतितानिच ५९
तावत्त्वंस्वामिसुभगाभविष्यसिसदैबहि
इतितेकथितंसर्वंपद्मगंधेमयाधुना ६०
येनपुण्यप्रभावेणशक्रोऽपिवशगस्तव
धन्यातुजाह्नवीदेवीक्रौंचीयस्याः प्रसादतः ६१
त्वमस्पृश्यासिचाण्डालैरंक्स्वपिषिवज्रिणः
तेनापमानितासाध्वीशक्रेणापिपुलोमजा ६२
परिम्लानमुखांभोजासाजगामयथागता
शक्रांकएवसातस्थौपद्मगन्धावरांगना ६३
तद्वाक्यंहृदयेतस्याजागरूकमिवस्थितम्
अथैकदासुराधीशः सुप्रीतस्तद्गुणैर्द्विज ६४
वरंवरयसुश्रोणिस्वयंतामित्युवाचह
पद्मगंधोवाच
त्वंसर्वदेवताधीशोनारीकोटिपतिस्थता ६५
तथाप्यसिममाधीनः स्वामिन्किमपरैर्वरैः
तथापित्वंवरंदित्सुर्यदानूनंसुरोत्तम ६६
कर्मणामनसावाचाप्रतिज्ञांकुरुमत्पुरः
इंद्रउवाच-
जीवितंचधनंचैवराज्यंचैवपरिच्छदम् ६७
आज्ञापयकिमेतद्वैतुभ्यंदास्यामिसुंदरि
सत्यंसत्यंपुनः सत्यंसंदेहोनात्रविद्यते ६८
यदीच्छसिमृगीनेत्रेतत्तेदास्याम्यहंध्रुवम्
पद्मगंधोवाच-
नूनमेवप्रसन्नोऽसियदित्वंत्रिदशेश्वर ६९
जन्ममेहस्तियोनौचभूयोदेहीतिमेवरम्
इंद्रउवाच-
कृतप्रतिज्ञःसुश्रोणिवरंतेऽहददामिवै ७०
किंतुदुःखानियातानिबहूनिहृदयेमम

त्वामदृष्ट्वावरारोहेप्रीतिर्नप्राप्यतेक्षणम् ७१
कथंतेचिरविच्छेदंसोढुंशक्नोमिदुःसहम्
यदामय्यनुकंपास्तितवपीनपयोधरे ७२
तदाकियद्दिनंतिष्ठमयासहवराङ्गने
ततोदेवाधिराजस्यवदंतीबहुसंपदम् ७३
वर्षाणामयुतंतस्थौसादेवनिलयेसती
पद्मगन्धोवाच-
आज्ञांदेहिसुराधीशसाधितुंसुमनोरथम् ७४
व्रजाम्यहंकर्मभूमिंवंदेपादद्वयंतव
इन्द्रउवाच-
त्वत्प्रेमसिंधुमानेनमयाचन्द्रनिभानने ७५
स्थित्वाकतिदिनंपश्चाद्गमिष्यसियथासुखम्
ततस्तुकौतुकागारेतेनसार्द्धमहर्निशम् ७६
क्रीडंतीपद्मगंधासातस्थौवर्षायुतत्रयम्
सुराधीशंततःसेतितदाप्राहमुदान्विता ७७
आदेशंकुरुगच्छामिपृथिवींप्रतिसंप्रति
इंद्रउवाच-
जाडचंजहीहिसुश्रोणितिष्ठात्रैवमयासह ७८
त्वांत्यक्तुंनहिशक्नोमिप्राणेभ्योऽपिगरीयसीम्
पद्मगन्धोवाच-
पुण्यक्षयेसुराधीशयदायास्याम्यहंभुवि ७९
तदाचिरंतेविच्छेदोभविष्यतिमयासह
यद्विच्छेदेमयानाथपुनर्गंतुंभुवंप्रति ८०
इच्छाम्यहंपुनर्द्यौश्चपुण्योपार्जनहेतवे
कर्मभूमिमहंगत्वायेनोपायेनवासव ८१
तत्करिष्यामिविच्छेदः कदाचित्स्यात्त्वयानमे
इन्द्रउवाच-
भद्रेत्वयायदानूनंकर्मेदंकर्तुमिच्छितम् ८२
तदागच्छपुनः शीघ्रमागमिष्यसिसुंदरि
सहनेत्राद्भिविगलद्बाष्पसिक्ततनुस्ततः ८३

दोर्भ्यामालिङ्ग्यतांशक्रोगच्छेत्याहप्रियेवदन्
तदादेशात्ततःसाध्वीकर्मभूमिंसमागता ८४
जाताचहस्तिनीयोनौभूत्वाजातिस्मराद्विज
स्मरंतीनिजवृत्तांतंसाकियद्भिर्दिनैस्ततः ८५
जगामजाह्नवीतीरंहस्तियोनिसुसंभवा
गङ्गायांस्नानमासाद्यगङ्गाकर्दमभूषिता ८६
गंगागंगेतिजल्पंतीह्रदंनिम्नंविवेशसा
तस्मिन्गंगाह्रदेगत्वाहस्तिनीपर्वताकृतिः ८७
निजांजातिंस्मरंतीसाजगामपंचतांपुनः
तस्याःसाहसमालोक्यहस्तिनींसर्वदेवताः ८८
ववर्षुःपारिजाताद्यैः कुसुमैरुत्तमैर्मुदा
तामानेतुंततःशक्रः सर्वदेवगणैर्वृतः ८९
वेगात्तच्चिरविच्छेदात्कृष्णांगींसुमनाययौ
पुष्पकेतांसमालोक्यदिव्यदेहांसुराधिपः ९०
कथयन्निजदुःखानिनिजावासंजगामह
पुलोमजाचरंभाचप्रम्लोचाचोर्वशीतथा ९१
सुंदर्योऽन्याश्चयुवतीस्तस्यास्त्यक्त्वामुदागताः
शक्रस्यहृदयोत्साहंतन्वंतीसावरांगना ९२
पुरंदरपुरेतस्थौसुभगाप्रीतिवल्लभा
यस्यास्तिष्ठंतिगङ्गायांयावदस्थीनिजैमिने ९३
कुलकोटिशतंतावत्तस्थावाससुरालये
राजानोदिविराज्येषुयेयेभूतास्तपोबलात् ९४
तेषांतेषांस्नेहभूमिर्भवत्यमरसुंदरी
गंगास्थिमज्जनादेवजैमिनेफलमीदृशम् ९५
गंगायांत्यजतोदेहंफलंवक्तुंनशक्यते
मृतंशरीरंगंगायांयावदस्थीनिजैमिने ९६
कल्पकोटिशतंतावत्तस्यावासःसुरालये
मृतंशरीरंगंगायांस्रोतोभिश्चलितंद्विज ९७
दृश्यतेदेहिनस्तस्यतत्फलंशृणुजैमिने
स्वर्गेदेवांगनात्रस्तचारुचामरवायुभिः ९८

वीजितः स्वर्णपर्यंकेसुप्तस्तिष्ठतिकौतुकी
जाह्नवीसैकतेयस्यशरीरंदृश्यतेमृतम् ९९
दिवाकरर्क्स्तप्तंकुलंतस्यवदाम्यहम्
सुगन्धैश्चंदनैर्दिव्यैर्लिप्तसर्वकलेवरः १००
दिव्याङ्गनाभिः सहितोदिविक्रीडतिसर्वदा
काकैर्गृध्रैश्चकंकैश्चशकुंतैर्भीष्ममातरि १०१
वपुर्विदलितंयस्यदृश्यतेतत्फलंशृणु
दिविदिव्यांगनापीनप्रोत्तुङ्गरुचिरस्तनैः १०२
श्लिष्टवक्षाश्चपर्यंकेनिद्रातिनित्यमेवसः
पिपीलिकाभिः कीटैश्चमक्षिकाभिश्चवेष्टितः १०३
गंगायांयस्यदृश्यंतेश्रस्थीनिपतितानिच
तस्याक्षयंफलंविप्रवदतोमेनिशामय १०४
प्रणमत्त्रिदशव्यूहशिरोमुकुटभूषणैः
हतपादरजाःस्वर्गेसचशक्रायतेचिरम् १०५
अनिच्छयापिगङ्गायांयद्देहपतनंभवेत्
सविमुक्तोऽखिलैःपापैर्नरोनारायणोभवेत् १०६
यस्यांगाराश्चदृश्यंतेगङ्गायांचलिताजलैः
अङ्गारसङ्ख्ययास्वर्गेतिष्ठेत्कल्पशताधिकम् १०७
सर्वेषामेवपुण्यानांकदाचित्क्षयमीक्षते
गङ्गायांपतितेदेहेभवेत्पुण्यक्षयोनहि १०८
बहुनात्रकिमुक्तेननिश्चितंकथ्यतेऽधुना
गङ्गायांत्यक्तदेहस्यमहिमाज्ञायतेनहि १०९
विषमदुरितराशीनाशिगाङ्गनरोयः स्पृशतिभुविकदाचिद्भावुकोभक्तिभावैः
जगदुदधिजलंविलंघ्यघोरंव्रजतिसपारमपारतुष्टिनावा ११०
इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेगङ्गामाहात्म्येऽष्टमोऽध्यायः ८

नवमोऽध्यायः

जैमिनिरुवाच-
भूयएवगुरोब्रूहिगङ्गामाहात्म्यमुत्तमम्
गङ्गाकथामृतंपातुंमाधुर्यात्पुनरिष्यते १

व्यासउवाच-
तदप्यहंब्रवीमित्वांगङ्गाभक्तोयतोभवान्
तौपादौसफलौनृणांजाह्नवीतटगामिनौ २
गङ्गाकल्लोलनिनदश्राविणौश्रवणौचतौ
साजिह्वयाचजानातिस्वादुभेदंतदंभसः ३
तेनेत्रेजाह्नवीचारुतरंगदर्शनेचते
तल्ललाटमितिप्रोक्तंगङ्गामृत्पुण्ड्रधारियत् ४
तौहस्तौजाह्नवीतीरेहरिपूजापरायणौ
शरीरंसफलंतच्चविमलेजाह्नवीजले ५
पतितंतद्द्विजश्रेष्ठचतुर्वर्गफलप्रदम्
स्वर्गस्थाःपितरःसर्वेगच्छंतोजाह्नवीतटे ६
संदृश्यहृष्टाःशंसंतिवदंतइतिजैमिने
तत्पुण्यंकृतमस्माभिः सद्गतिप्राप्तयेपुरा ७
भविष्यत्यक्षयंतच्चयतःपुत्रोऽयमीदृशः
अनेनगाङ्गैःसलिलैर्वयंसंप्रतितर्पिताः ८
यास्यामः परमंधामदुर्ल्लभंयत्सुरैरपि
गङ्गायांयानिद्रव्याणिदास्यत्यस्माकमात्मजः ९
अस्मभ्यंतानिसर्वाणिभविष्यंत्यक्षयाणिवै
नरकस्थाश्चपितरःसर्वदुःखसमन्विताः १०
वदंतीतिसुतंदृष्ट्वागच्छंतंजाह्नवीतटम्
कृतानियानिपापानिनरकक्लेशदानिवै ११
यास्यंतिसंक्षयंतानिपुत्रस्यापिप्रसादतः
विमुक्तानरकक्लेशैर्वयंसर्वेसुदुःसहैः १२
अथपुत्रप्रसादेनयास्यामः परमांगतिम्
यात्रांविधाययोमर्त्योगृहंमोहान्निवर्तते १३
निराशाः पितरस्तस्ययांतिसर्वेयथागताः
आमिषंमैथुनंचैवदोलामश्वंगजंतथा १४
उपानहंचातपत्रंगंगायात्रासुवर्जयेत्
अध्वश्रमोद्भवंदुःखंदुष्करंनहिमन्यते १५
गृहेपद्मसुखंतत्रगङ्गास्नानेस्मरेन्नच

असत्यभाषणंचैवपाखंडसंगमेवच १६
द्विर्भोजनंचकलहंगंगायात्रासुवर्जयेत्
परनिंदांचलोभंचगर्वंचक्रोधमत्सरौ १७
अत्यंतहास्यशोकंचगंगायात्रासुवर्जयेत्
मंचसुप्तमिवात्मानं चिंतयेद्भूमिशायिनम् १८
गंगानामसुनामानिवदेद्गच्छञ्जनःपथि
माहात्म्यंजाह्नवीदेव्याःसर्वपापप्रणाशनम् १९
सुखदंमोक्षदंचैवकथयन्पथिगच्छति
गङ्गेदेविजगन्मातर्देहिसंदर्शनंमम २०
वचोभिःकोमलैरेभिःकुर्याच्छ्रमनिवारणम्
हाकथंसदनंत्यक्तमागतंवाकथंमया २१
श्रमैरितिवदेद्यस्तुसंपूर्णंतत्फलंनहि
क्वपर्यंङ्कःक्वमेपत्नीक्वचमेचसुहृद्गृहम् २२
स्वपामिप्रांतरेभूमौकथंवाहंसमागतः
धनधान्यादिवस्तूनांकागतिर्वागृहेमम २३
कियद्भिर्दिवसैर्भूयोगमिष्याम्यहमालयम्
इतिचिंताकुलायेचपथिगच्छंतिमानवाः २४
गंगा स्नानफलंतेषांसंपूर्णंनभवेद्द्विज
गङ्गेगंतुंप्रतीतीरेयात्रेयंविहितातव २५
निर्विघ्नांसिद्धिमाप्नोमित्वत्प्रसादात्सरिद्वरे
इमंमंत्रंसमुच्चार्ययात्राकालेविशेषतः २६
हर्षितोनिलयाद्गच्छेद्वैष्णवैः सहजैमिने
नातिवेगेनगंतव्यंनतथाचशनैः शनैः २७
गङ्गायात्रासुकर्त्तव्यंनान्यत्कर्मविचक्षणैः
गंगातीरेप्रयागेतुवाणिज्यप्रमुखानिच २८
कार्याणिकुरुतेयस्तुतत्पुण्यार्द्धंविनश्यति
जन्मजन्मार्जितंपापंस्वल्पंवादिवाबहु २९
गंगादेवीप्रसादेनसर्वंमेयास्यतिक्षयम्
इत्युक्त्वापरमप्रीतः प्राज्ञोगङ्गातटंव्रजेत् ३०
दृष्ट्वाचमातरंगङ्गामिमंमंत्रमुदीरयेत्

अद्यमेसफलंजन्मजीवितंचसुजीवितम् ३१
साक्षाद्ब्रह्मस्वरूपांत्वामपश्यमितिचक्षुषा
देवित्वद्दर्शनादेवमहापातकिनोमम ३२
विनष्टमभवत्पापंजन्मकोटिसमुद्भवम्
इत्युक्त्वासकलंदेहंनिपात्यपृथिवीतले ३३
प्रणमेज्जाह्नवींदेवींभक्तिभावसमन्वितः
ततः स्रोतः समीपेचबद्धाञ्जलिरिमंपुनः ३४
पठेन्मंत्रंभक्तिभावैः सुप्रीतोद्विजसत्तम
गंगेदेविजगद्धात्रिपादाभ्यांसलिलंतव ३५
स्पृशामीत्यपराधंमेप्रसन्नाक्षंतुमर्हसि
स्वर्गारोहणसोपानंत्वदीयमुदकंशुभे ३६
अतःस्पृशामिपादाभ्यांगंगेदेविनमोनमः
ततस्तुमस्तकेधृत्वागांगेयंवारिभक्तितः ३७
स्नानार्थंप्रविशेत्स्रोतः प्राज्ञोगंगेतिकीर्तयन्
त्वत्कर्दमैरतिस्निग्धैःसर्वपापप्रणाशनैः ३८
मयासंलिप्यतेगात्रंमातर्मेहरपातकम्
गङ्गाकर्दमलिप्ताङ्गोगङ्गागङ्गेतिकीर्तयन् ३९
सर्वकल्मषनाशिन्यांगङ्गायांस्नानमाचरेत्
भूयःपूर्वोक्तमन्त्रेणगृहीत्वामृत्तिकांततः ४०
वक्ष्यमाणेनमन्त्रेणगृहीत्वामृत्तिकांपुनः
वक्ष्यमाणेनमंत्रेणभक्तितःस्नानमाचरेत् ४१
ब्रह्मस्वरूपेहेगङ्गेस्नानमाचर्यतेमया
त्वदीयेनिर्मलेतोयेयथोक्तफलदाभव ४२
ततोनिजेच्छयाविप्रगङ्गायांलोकमातरि
स्नानंसमाचरेत्प्राज्ञोगङ्गानारायणंस्मरन् ४३
एवंस्नात्वातुगङ्गायांगात्रंवस्त्रेणमार्जयेत्
परिधेयांबरांबूनिगङ्गास्रोतसिनत्यजेत् ४४
नदंतधावनंकुर्याद्गङ्गागर्भेविचक्षणः
कुर्याच्चेन्मोहतः पुण्यंनगङ्गास्नानजंलभेत् ४५
प्रभातेऽन्यत्रतांकृत्वादंतकाष्ठादिकक्रियाम्

रात्रिवासंपरित्यज्यगङ्गायांस्नानमाचरेत् ४६
बाह्यभूमिमगत्वायोगङ्गायांस्नानमाचरेत्
गङ्गास्नानफलंसोऽपिसंपूर्णंचलभेन्नहि ४७
स्नात्वाचगङ्गामृत्पुंड्रंस्थानेस्थानेनयेद्बुधः
ततः स्थिरमनाःकुर्याद्विधिनातर्पणाधिकम् ४८
गाङ्गेयैरुदकैर्यस्तुकुरुतेपितृतर्पणम्
पितरस्तस्यतृप्यंतिवर्षकोटिशतावधि ४९
गङ्गायांकुरुतेयस्तुपितृश्राद्धंद्विजोत्तम
पितरस्तस्यतिष्ठंतिसंतुष्टास्त्रिदशालयम् ५०
समाप्यस्नानकर्माणिगङ्गायांसमुपोषितः
दानंदेवार्चनंचैवजयोऽन्याश्चक्रियास्तथा
कृतास्तुयास्तुगङ्गायांक्षयस्तासांनविद्यते ५१
समाप्यस्नानकर्माणिगंगायांसमुपोषितः
कृतपंचमहायज्ञोगंगापूजांसमाचरेत् ५२
गंगायाःप्रतिमांदेव्याः श्रीविष्णोःप्रतिमांतथा
नालिकेरोदकैर्दिव्यैःस्नापयेद्भक्तितोबुधः ५३
जाह्नवीप्रतिमाभावान्नालिकेरोदकानिवै
निक्षिपेज्जाह्नवीतोयेजाह्नवींहृदिसंस्मरन् ५४
दिव्यैर्गंधैश्चदीपैश्चघृतपूर्णसमुज्ज्वलैः
धूपैःसुवासितैश्चैवनानापुष्पमनोहरैः ५५
नानाफलैःसुपक्वैश्चनैवेद्यैरुत्तमास्तथा
पाद्यार्घाचमनीयैश्चतांबूलैः खादिरान्वितैः ५६
अन्यैरप्युपहारैश्चविशिष्टैर्निजभक्तितः
स्तवैर्नानाचनैवेद्यैर्गङ्गांविष्णुंचपूजयेत् ५७
ततः संपूजितांदेवींविष्णुंचपरमेश्वरम्
अंगप्रदक्षिणांकुर्याद्भक्त्यावारत्रयंबुधः ५८
अथस्थित्वानिराहारोऽपरेहनिसरिद्वरे
भोक्ष्यामिजह्नुतनयेशरणंमेभवानघे ५९
एवंसंकल्प्यमतिमान्कर्मणामनसागिरा
रात्रौजागरणंकुर्याज्जितनिद्रोऽतिहर्षितः ६०

अशक्त्याचद्विजश्रेष्ठफलाहारोभवेदधः
अन्नमात्रंनभुंजीतनचकुर्याद्विभोजनम् ६१
प्रातर्गङ्गांचविष्णुंचपुनरभ्यर्च्यजैमिने
विप्रायदक्षिणांदद्याद्विभवस्यानुरूपतः ६२
अर्चनंजागरंचैवयत्कृतंपुरतस्तव
अच्छिद्रमस्तुतत्सर्वंत्वत्प्रसादात्सरिद्वरे ६३
इत्युक्त्वातांनमस्कृत्यकृतनित्यक्रियोद्विजः
ततः सबंधुभिःसार्द्धंपारणांस्वयमाचरेत् ६४
तीर्थोपवासमेवंयः कुरुतेजाह्नवीतटे
तस्यपुण्यफलंवत्सवदतोमेनिशामय ६५
जन्मांतरार्जितैःपापैर्विमुक्तोविष्णुरूपधृक्
विष्णोःपुरंसमासाद्यविष्णुनासहमोदते ६६
कल्पकोटिसहस्राणिकल्पकोटिशतानिच
स्थित्वाविष्णुपुरंसर्वंसुखंभुंक्तेसुदुर्ल्लभम् ६७
ततोनारायणादेशाद्ब्रह्मलोकंसगच्छति
ब्रह्मलोकेसुखंभुंक्तेदुर्ल्लभंयत्सुरैरपि ६८
तावत्कालंब्रह्मलोकेस्थित्वाब्रह्मक्षयात्ततः
महादेवंततोगच्छेद्रथमारुह्यशोभनम् ६९
सुखंनानाविधंतत्रभुङ्क्तेऽत्यन्तसुदुर्ल्लभम्
गाणपत्यमवाप्नोतिकिमन्यैर्बहुभाषितैः ७०
तावत्कालंशिवपुरेस्थित्वावैपुण्यवान्नरः
इन्द्रलोकंततोगच्छेद्द्वितीयइववासवः ७१
तेनपुण्यात्मनासार्द्धंवसेदेकासनेततः
तत्रभुक्त्वाखिलान्कामान्कल्पकोटिशतावधि ७२
सूर्यलोकंततोगच्छेद्द्वितीयइवचन्द्रमाः
तत्रामृतानिभुक्त्वावैचिरंचन्द्रस्यसन्निधौ ७३
पुनरागत्यपृथिवींचक्रवर्तीनृपोभवेत्
पालयित्वाचिरंपृथ्वद्यंजित्वावैसकलान्रिपून् ७४
आयुषोऽतेचगङ्गायांसुखंमृत्युमवाप्नुयात्
भूयःसएवमारुह्यविमानंसुमहायशाः ७५

पुरंभगवतोयातिदैवतैरपिदुर्ल्लभम्
तत्रभुक्त्वाखिलान्भोगान्मन्वंतरचतुष्टयम् ७६
परमंज्ञानमासाद्यदुर्ल्लभंमोक्षमाप्नुयात्
जाह्नवीतीरयात्रायांदैवाद्यस्यभवेत्पथि ७७
पंचतासोऽपिपरमंधामगच्छेन्नसंशयः
सत्यधर्मोनामराजाधार्मिकश्चप्रियंवदः ७८
त्रेताद्वापरसंधौचबभूवक्षितिमण्डले
विजयानाममहिषीतस्यभूमिपतेरभूत् ७९
सुंदरीशीलयुक्तासापतिसेवापरायणा
सप्तवर्षसहस्राणिभुक्त्वावसुमतीमिमाम् ८०
कादाचित्प्राप्तकालोऽसौसदारः पंचतांगतः
ततोयमभटैर्बद्धौदंपतीतौभयंकरौ ८१
दुःखप्रदेनमार्गेणजग्मतुर्यममंदिरम्
तौदृष्ट्वाधर्मराजोऽपिचित्रगुप्तमुवाचह ८२
एतयोःसर्वकर्माणिचित्रगुप्तविचारय
तेनाज्ञप्तश्चित्रगुप्तस्तयोःकर्माणिजैमिने ८३
मूलाद्विचारयामासप्राहचेतिकृताञ्जलि
चित्रगुप्तउवाच-
एतयोःसकलंकर्मशृणुराजन्वदाम्यहम् ८४
शुभंवाप्यशुभंकर्मयदेताभ्यां कृतंभुवि
किंचिदस्यानयोपायंवदामितदहंशृणु ८५
एकादात्रासितोव्याघ्रैः कश्चिदेकोमृगःप्रभो
वनाज्जीवनरक्षार्थमागतोऽस्यसभांप्रति ८६
तमायांतंसमालोक्यभूयोऽयप्राप्तकौतुकः
जघनेस्वयमुत्थायखड्गेनतरसामृगम् ८७
जघानहमृगंराजाशरणागतमप्यमुम्
तस्मात्सदारोभूपोऽयदंडनीयस्त्वयाप्रभो ८८
यावंतितस्यरोमाणिसंस्थितानिकलेवरे
मन्वंतरसहस्राणिमन्वंतरशतानिच ८९
कोटिकोटिकुलैर्युक्तानारकीस्यान्नसंशयः

शरणागतरक्षांयः प्राणैरपिधनैरपि ९०
कुरुतेयोनरोज्ञानीतस्यपुण्यंनिशामय
सर्वपापैर्विनिर्मुक्तोब्रह्महत्यामुखैरपि ९१
आयुषोऽन्तेव्रजेन्मोक्षंयोगिनामपिदुर्ल्लभम्
यमाज्ञयाततोदूतैः सदारोऽसौमहीपतिः ९२
असिपत्रवनेघोरेस्थापितोऽत्यतदुःखदे
असितुल्यानिपत्राणियतस्तेषांचशाखिनाम् ९३
असिपत्रवनंप्राहुरतस्तद्वैमनीषिणः
स्थित्वासिपत्रविपिनेयुगकोटिशतानिच ९४
सदारोनरकंभेजेव्याघ्रभक्ष्याह्वयंततः
निरयंतंप्रविशतिसर्वोपद्रवसंयुतम् ९५
भवेच्चभक्ष्योव्याघ्रेणव्याघ्रभक्ष्यस्ततःस्मृतः
युगकोटिसहस्राणिस्थित्वातत्रसभूपतिः ९६
सदारोऽजनिपापांतेभेकयोनिंगतः क्षितौ
जातिस्मरौततस्तौतुभेकीभेकौसुदुःखितौ ९७
तीरेतस्थतुरेकस्मिन्सततंकीटभोजिनौ
अथैकदातेनपथापुण्याहंप्राप्यमानवाः ९८
गच्छंतिजाह्नवीतीरंतांस्तौददृशतुर्द्विज
भेकउवाच–
वर्षाभ्विमोहाद्यत्सर्वंपापंकर्मकृतंमया ९९
अद्यापिकर्मणातेनदुःखमावांनमुंचति
त्यक्त्वाशरीरंगंगायांमुक्ताःस्युःपापिनोऽपिच १००
तथाप्येवंविधंदुःखमनुभूयावहेकथम्
गंगायांत्यक्तुमिच्छामिसंप्रत्येतत्कलेवरम् १०१
कायुक्तिर्ब्रूहितांकांतेतितीर्षुर्दुःखसागरम्
वर्षाभ्वीतद्वचः श्रुत्वाप्राहेतिविनयान्विता १०२
वर्षाभ्व्युवाच–
दुःखंनशक्यतेसोढुंस्वामिन्नेतद्द्रुतंकुरु
ततस्तौदंपतीविप्रस्मृत्वागंगांशुभप्रदाम् १०३
सहसाचक्रतुर्यात्रांमरणायोपहर्षितौ

अथैतौपथिगच्छंतौचिरकालंबुभुक्षितौ १०४
अपश्यत्पापकृत्क्ष्वेडःकालसर्पोभयंकरः
कालसर्प्पउवाच–
दर्दुरौपापिनौयेथाः प्राप्तकालौयुवांततः १०५
अथनूनंभक्षितव्यौक्षुधितेनमयायुवाम्
ततस्तावतिसंत्रस्तौदंपतीदुःखभागिनौ १०६
इत्यूचतुर्वचोभक्त्याकालसर्पंपुरोगतम्
नास्ति मृत्युभयंसर्पस्वल्पमप्यावयोर्हृदि १०७
अहमासंपुराराजासत्यधर्माह्वयः क्षितौ
इयंचविजयानाममहिषीसंस्थितामम १०८
मयादुरात्मनामोहान्निदृतःशरणंगतः
तेनैवकर्मणाभुक्तंचिरंदुःखंयमालये १०९
भोक्तुंस्वकर्मणःशेषंभेकयोनौस्त्रियासह
सोऽहयातोऽस्मिपापेनकृतंकर्मनमुंचति ११०
सत्यमावांजिगामिषूपरमंधामपन्नग
व्रजावोजाह्नवीतीरंशरीरत्यागहेतवे १११
त्यजाविवेकतांसर्पनरकक्लेशदायिनीम्
आवांसंखाद्यभवतोभविष्यतिसुखंकियत् ११२
आवयोर्हृदयेविष्णुस्तवापिहृदयेहरिः
अतएवत्वयासार्द्धंशत्रुताकाभुजंगम ११३
प्राणिहिंसानकर्तव्याकदापिचविचक्षणैः
क्रियतेऽपिचतद्धिंसांविदधातिस्वयंविधिः ११४
आयुःपुत्राश्चदाराश्चसंपदश्चयशांसिच
हिंसांदत्वामनुष्याणांहरेद्दुष्टोविधिःस्वयम् ११५
किंजपैःकिंतपोभिर्वाकिंदानैः किमुचाध्वरैः
हिंसेतिवर्णद्वितयंयस्यास्तिहृदयेसदा ११६
यःप्राणिहिंसकोमर्त्यःसएवहरिहिंसकः
सर्वप्राणिशरीरस्थोभगवान्कमलापतिः ११७
आत्मानंबहुधासृष्ट्वाभगवान्भूतभावनः
संसारकौतुकागारेक्रीडेच्छिशुरिवस्वयम् ११८

शरीरिणःशरीरंहिनिलयःपरमात्मनः
परमात्मास्वयंविष्णुरतोहिंसांविवर्जयेत् ११९
परप्राणविनाशेनचात्मतुष्टिर्विधीयते १२०
क्षणंस्यादात्मनस्तुष्टिरन्यस्यप्राणसंक्षयः
चरित्रमेतल्लोकानामत्यद्भुतमिवक्षितौ १२१
आत्मतृप्तिंप्रकुर्वंतिपरं हत्वातियत्नतः
धीमान्नात्मपरिज्ञानंकदाचित्कुरुतेनहि १२२
अंहविष्णुरसौविष्णुरितिचेतसिभावयेत्
परदुःखेनयोदुःखीसुखीयश्च परश्रिया १२३
संसारेऽस्मिन्सविज्ञेयःसाक्षादेवहरिः स्वयम्
धिगस्तुतत्सुखंनृणांमोहवंचितचेतसाम् १२४
परहिंसाविधानेनसुखंयत्स्याद्भुजंगम
सुखानिवापिदुःखानिदीयंतेयानिजंतवे १२५
अचिरेणैवतानिस्मलभंतेभुविमानवाः
तस्माद्धिंसांपरित्यज्यभुजंगमसुखीभव १२६
त्वयिप्रसन्नेगच्छावः पारंदुःखमहोदधेः
सर्पउवाच–
यदास्यात्परहिंसायांनूनंमेनातिपातकम् १२७
तदाकथमहोसृष्टैवेधसाभक्ष्यभक्षकौ
परहिंसानकर्तव्यासत्यमेतत्त्वयोदितम् १२८
किंतुसर्वेषुभक्ष्येषुहिंसासंभाव्यतेनहि
नारायणोविश्वरूपःसत्यमेतन्नसंशयः १२९
भक्ष्यभक्षकसंयुक्तंस्वयमेवससर्जह
सृजतिस्वयमात्मानमात्मानंरक्षतिस्वयम् १३०
आत्मानंस्वयमेवात्तिसृष्टिरेवंविधाहरेः
शक्तोऽहकिंयुवांहंतुंकालरूपीस्वयंविधिः १३१
संप्रतिप्रेषयामासकार्येस्मिन्मांस्वयंहरिः
युवांससर्जयोदेवोयश्चरक्षतिवांसदा १३२
कालरूपीसएवाद्यहंतिहेतुंविधाय माम्
व्यासउवाच–

ततस्तेनभुजंगेनभक्षितौतौचदंपती १३३
गङ्गागंगेतिजल्पंतौमहत्याक्षुधयापथि
जाह्नवीतीरयात्रायांपादेपादेजनाविमौ १३४
अश्वमेधाख्ययज्ञानांप्राप्तवंतौमहाफलम्
तस्मादेनौमहात्मानौबह्वश्वमेधधारिणौ १३५
एतयोःसदृशोनास्तिशतक्रतुरहंयतः
निजाधिकारेणैवान्यमवलंब्यपुरंदरः १३६
अर्घ्यहस्तः पादचारीवृतोदेवैः समाययौ
अथरम्भोर्वशीचैवसुंदर्योऽन्याश्चहर्षिताः १३७
अन्योन्यंकथयामासुर्निजयौवनगर्विताः
अयंपुण्यात्मनांश्रेष्ठोरसज्ञोऽत्यतसुन्दरः १३८
आयातोऽमुकरिष्यामिस्ववशंसेवितैःस्वकैः
काचित्कांचिद्वदत्येतज्ञानामिसकलांकलाम् १३९
अतएवभविष्यामिकांताहमस्यभूपतेः
काचित्कांचिदितिब्रूयात्तेशक्रोपिवशोमम १४०
किमत्रचित्रंवशगोभूपालोऽयभविष्यति १४१
भर्त्ताममायंचपतिर्ममायंस्वामीममायंममनाथएषः
इतीवसर्वाःपरमप्रमोदैर्वदंतिनार्योखिलसद्गुणज्ञाः १४२
उच्चावचंविप्रनिशम्यतासांजगादकाचिद्गुणिनीरसज्ञा
सौदास्यकांतांनृपतिःस्वयंयांभजत्ययंकिंकलहेननार्यः १४३
सुन्दर्य्यस्तास्ततःसर्वाःसंत्यज्यकलहंद्विज
आजग्मुर्हृदयोत्साहैःसर्वाभरणभूषिताः १४४
अथतंनृपतिश्रेष्ठसदारंगतकल्मषम्
पाद्याद्यैःपूजयामासुःप्राहेतिचपुरंदरः १४५
रथेनिवेशयामासपुष्पकेस्त्रीसमन्वितम्
भेरीमृदंगमधुरीडिंडिमानकनिःस्वनैः १४६
करकंकणनादैश्चकरतालस्वनैस्तथा
जयशब्दैश्चदेवानांनाकःशब्दमयोऽभवत् १४७
देवाङ्गनाचारुहस्तश्वेतचामरमारुतैः
वीजितःसरथारूढःसदारस्त्रिदिवंययौ १४८

ततःशक्रः स्वयंतस्मैसत्यधर्मायभूभुजे
दत्तवान्निजासनार्द्धंशुभोवैक्षयशंकया १४९
शक्रेणसहभूपोऽसौवसन्नेकासनेसदा
शक्रत्वमकरोत्स्वर्गेकेशवस्यानुकंपया १५०
युगकोटिसहस्राणिदिविभुक्त्वाखिलंसुखम्
रथमारुह्यवैकुंठंययौभगवदाज्ञया १५१
तत्रमन्वंतरंभुक्त्वासर्वभोगमनोरमम्
परमंज्ञानमासाद्यासदारोमोक्षमाप्तवान् १५२
जाह्नवीतीरयात्रायांशरीरंत्यजतः पथि
फलमेवंविधंविप्रमयासर्वंप्रकीर्तितम् १५३
जाह्नवीतीरगमनेमुनिभिस्तत्वदर्शिभिः
नकालनियमःप्रोक्तोनारदाद्यैर्महर्षिभिः १५४
यदायदाद्विजश्रेष्ठगङ्गायांस्नानमाचरेत्
तदातदाऽक्षयंपुण्यंलभतेमानवोध्रुवम् १५५
गंगासर्वाणिपापानिनाशयंतीतिनिश्चयः
कुर्यात्पुनःपुनःपापंनचगंगापुनातितम् १५६
पापबुद्धिंपरित्यज्यगंगायांलोकमातरि
स्नानंकुरुतहेलोकायदिसद्गतिमिच्छथ १५७
यत्पुण्यगंगास्नानात्तुमानवानांभवेद्द्विज
तत्पुण्यंप्राप्यतेविप्रकर्मभिः कैःसुदुस्तरैः १५८
आसाराणांभूमिरेणोःसंख्यांकर्तुंतुशक्यते
भागीरथीगुणास्तेनशक्यावक्तुनचद्विज १५९
विचार्यसर्वशास्त्राणित्वदीयानिमयोच्यते
गंगाभसिसकृत्स्नात्वामोक्षमाप्नोतिमानवः १६०
स्नानंकूपजलेऽपियस्तुकुरुतेगंगांविचिंत्यप्रभुंदेवानांसकलार्त्तशोकदुरितत्रासौघ-
विध्वंसिनीम्
मुक्तःसोऽपिसमस्तपातकचयैर्गोविप्रहत्यादिभिर्गच्छेद्विष्णुपुरंसमस्तसुखदं-
गंगाप्रसादाद्द्विज १६१

इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेगंगामाहात्म्येनवमोऽध्यायः ९

दशमोऽध्यायः

जैमिनिरुवाच-
माहात्म्यमेतद्गाङ्गायास्त्वत्प्रसादाच्छ्रुतंमया
इदानींश्रोतुमिच्छामिविष्णुपूजाफलंगुरो १
व्यासउवाच-
शृणुलक्ष्मीपतेर्वत्ससपर्याफलमुत्तमम्
यच्छ्रुत्वामानवाः सर्वेलभंतेज्ञानमुत्तमम् २
विप्रद्वादशमासेषुमाघादिषुसनातनः
पूजितव्योविधानैर्यैः शृणुतानिवदाम्यहम् ३
माघेमासिसमायातेसर्वमासोत्तमेशुभे
आमिषंमैथुनंचैवत्याजयेद्वैष्णवोत्तमः ४
प्रातःस्नायीभवेन्नित्यंतैलान्यपिचवर्जयेत्
द्विर्भोजनंपरान्नंचमाघेमासिपरित्यजेत् ५
प्रातः शुक्लांबरधरः कृतपंचमहाध्वरः
सपर्यामारभेद्विष्णोःस्थिरचित्तोहिमानवः ६
ईषदुष्णजलैःशुद्धैःस्नापयेद्विष्णुमव्ययम्
अतिश्लथैश्चंदनैश्चविष्णोरङ्गानिलेपयेत् ७
पूजयेज्जगदीशस्यदेवदेवस्यचक्रिणः
प्रक्षालितानिपात्राणिजलहीनानिकारयेत् ८
स्नापयित्वाजगन्नाथमीषदुष्णेनवारिणा
प्रोक्षितव्यंतच्छरीरंदिव्यवस्त्रेणयत्नतः ९
सलिलैरीषदुष्णैश्चप्रस्नापयतिकेशवम्
माघेमासिद्विजश्रेष्ठफलंतस्यमयोच्यते १०
विमुक्तःपातकैःसर्वैर्जन्मजन्मांतरार्जितैः
इहभुंक्तेसुखंसर्वंशेषेयातिहरेर्गृहम् ११
यत्नात्प्रक्षाल्यपात्राणिकृत्वाशुद्धानिवारिभिः
यःपूजयेज्जगन्नाथंतस्यपुण्यंनिशामय १२
इहभुक्त्वाखिलान्कामान्सर्वव्याधिविवर्जितः
अंतेयुगसहस्राणितिष्ठेत्केशवमंदिरम् १३
प्रभातेविश्वसंध्यायांपुरतश्चक्रपाणिनः

ज्वलंतंस्थापयेद्वह्निंनिर्द्धूमंवैष्णवोजनः १४
शीतस्यवारणार्थायसायंप्रातश्चवैष्णवः
माघेविष्णवग्रतोवह्निंज्वालयेत्तत्फलंशृणु १५
इहभुक्त्वाखिलान्कामान्पुत्रपौत्रसमन्वितः
अंतेविष्णुपुरंयातिदैवतैरपिदुर्ल्लभम् १६
यथैवात्मातथाविष्णुःसंदेहोनात्रविद्यते
स्वपंतंदेवदेवेशंपर्यंकोपरिकेशवम् १७
आत्मनःकुरुतेमर्त्योयथाशीतनिवारणम्
क्षीरेणस्नापयेद्यस्तुमाघेमासिजनार्दनम्
तस्मैदेवोत्तमोविष्णुःसंतुष्टोनददातिकिम् १८
तथाशीतक्षयंकुर्याद्दिव्यवस्त्रेणचक्रिणः १९
यःपूजयेत्सकृन्माघेस्नापयित्वाचतुर्भुजम्
नालिकेरोदकैर्दुग्धैःफलंतस्यवदाम्यहम् २०
नरकाब्धौमज्जमानान्दुस्तरेस्वेनकर्मणा
उद्धृत्यकोटिपुरुषान्सयातिचक्रिणः पदम् २१
माघेमासेचशुक्लायांपंचम्यांद्विजसत्तम
एकादश्यांचपंचम्यांहरिपूजाविशेषतः २२
दातव्योदेवदेवायसपद्मायमुरारये
पायसोधूपसहितोमाघेमासिदिनेदिने २३
सधूपपायसंयस्तुमाघेयच्छतिचक्रिणे
तस्यपुण्यफलंवच्मिशृणुवैष्णवजैमिने २४
अंतेविष्णुपुरंगत्वामन्वंतरचतुष्टयम्
भुंक्तेमनोरमान्भोगान्प्रसादाच्चक्रपाणिनः २५
पुनरागत्यधरणींचक्रवर्तीनृपोभवेत्
भुंक्तेचभोगंसुचिरंमृतोयातिहरेर्गृहम् २६
पंचम्यांवापिसप्तम्यामेकादश्यांचजैमिने
अशक्तोवैष्णवोदद्यात्परमान्नंमुरारये २७
कृष्णपक्षाद्द्विजश्रेष्ठशुक्लपक्षेविशेषतः
शुक्लपक्षेतिथिष्वेषुदद्यादन्नंमुरारये २८
एकाहमपियोमाघेविष्णवेदैत्यजिष्णवे

सपूपंपायसंदद्यान्नतस्यदुर्ल्लभोहरिः २९
यत्किञ्चिद्द्विजतुष्ट्यर्थंमाघेमासिप्रदीयते
तदक्षयंभवेत्पुंसःकोऽपिनास्त्यत्रसंशयः ३०
माघेमासिकृतंकर्मशुभंवाशुभमेववा
तस्यनास्तिक्षयंविप्रमन्वंतरशतैरपि ३१
माघेचंपकपुष्पेणयोऽर्चयेत्कमलापतिम्
सगच्छेत्परमंधामविमुक्तः सर्वपातकैः ३२
यावंतिस्वर्णपुष्पाणिदीयंतेचक्रपाणये
तावद्युगसहस्राणिस्थीयतेविष्णुमंदिरम् ३३
मेरुतुल्यसुवर्णानिदत्वाभवतियत्फलम्
एकेनस्वर्णपुष्पेणहरिंसंपूज्यतत्फलम् ३४
सुवर्णपुष्पंविप्रेन्द्रसर्वदाकेशवप्रियम्
माघेमासिविशेषेणपवित्रंकेशवप्रियम् ३५
सुवर्णकुसुमैर्दिव्यैर्येननाराधितोहरिः
रत्नैर्हीनःसुवर्णाद्यैः सभवेज्जन्मजन्मनि ३६
फलंचंपकपुष्पस्यब्रवीम्यहंविशेषतः
आकर्णयद्विजश्रेष्ठसेतिहासमनुत्तमम् ३७
सुवर्णोनामभूपालोबलवान्सर्वशास्त्रवित्
आर्यावर्तेषुसर्वेषुबभूवविप्रवर्चसा ३८
राजश्रियाविद्ययाचवयसाचसभूपतिः
अतिप्रमत्तोविप्रर्षेसदापापरतोऽभवत् ३९
पाखंडमंत्रिणांवाक्यैर्विनादोषैरपिद्विज
धनलोभात्तेनराज्ञादंडयंतेसाधवो जनाः ४०
अन्यायोपार्जितंवित्तंगीतवाद्यादिभिर्वृतः
समस्तंनाशयामासयज्ञदानविवर्जितः ४१
नज्ञातिपोषणंचक्रेनदेवद्विजभोजनम्
नचयाचकसंतुष्टिंसर्वदापापमोहितः ४२
नचकारातिथेःपूजांसदापापपरायणः
ययौचमंदिरान्नित्यंसभूपः पापमंदिरः ४३
कृतानितेनपापानियान्यन्यान्यविवेकिनाम्

अपिवर्षशतैःशक्तःसंख्यातुंजनितानिकिम् ४४
एकदासमहीपालः कामेनपरिमोहितः
जगामवेश्यानिलयं निशीथेदुरिताशयः ४५
तमायांतंततोदृष्ट्वाभूपालमुज्ज्वलाह्वया
सहसोत्थायपर्यंकेचक्रेतत्पादवंदनम् ४६
प्रक्षाल्यतत्पादयुगं भृंगारसलिलैश्चसा
मंचेनिवेशयामासदोर्भ्यामालिङ्ग्यतंनृपम् ४७
तत्प्रेमामृतधाराभिः सिक्तोऽसौपृथिवीपतिः
तस्मिन्नुवासपर्यंकेतयासहकुतूहली ४८
ततः सागणिकाप्रीत्याहसंतीनवयौवना
ददौचंपकपुष्पाणांतस्मैभूमिभुजेस्वयम् ४९
पुष्पमालापुष्पमेकंतस्माद्भूपतिहस्ततः
पपातधरणीपृष्ठेगन्धव्याप्तदिगंतरम् ५०
तच्च्युतंकुसुमंदृष्ट्वासराजाऽत्यतसंभ्रमात्
नमोनारायणायेति जगादोङ्कारपूर्वकम् ५१
नारायणायेतिवाक्यात्सर्वाणिपातकानिच
स्वर्णपुष्पप्रदानेनतस्यनष्टानिभूभुजः ५२
ग्रामीणाअथसर्वेऽपिसमागत्यातिदुर्जये
तस्यामेवनिशायांतंजघ्नुर्वेश्यागृहेस्थितम् ५३
नेतुंतमथभूपालंसर्वपातकिनांवरम्
किंकरान्प्रेषयामासक्रुद्धोवैवस्वतोभृशम् ५४
तेनाज्ञप्तास्ततोदूताः पाशमुद्गरपाणयः
अतिवेगात्समायाताःक्रोधसंरक्तलोचनाः ५५
उद्यमंचक्रिरेनेतुंयमदूताःस्वमालयम्
ततोनारायणप्रेष्याःशङ्खचक्रगदाधराः ५६
आयातागरुडारूढास्तंनेतुंपृथिवीपतिम्
पाशेनियंत्रितंदृष्ट्वातंभूपंविष्णुकिंकराः ५७
जघ्नुश्चक्रैर्गदाभिश्चयमदूतान्महाबलाः
समारोप्यरथेदिव्येशंखान्दध्मुरनुत्तमान् ५८
तथाराजारथारूढस्तुलसीमाल्यभूषितः

पीतकौशेयवासाश्चस्वर्णालंकारभूषितः ५९
स्तूयमानोमुनिगणैर्वेदवेदाङ्गपारगैः
विष्णुदूतैःपरिवृतोहरेः सालोक्यमाययौ ६०
अथोत्थायस्वयंविष्णुश्चतुर्भिर्दीर्घबाहुभिः
तमालिगितवान्भूपंप्रोक्तवांश्चद्विजोत्तम ६१
श्रीभगवानुवाच-
नृपतेकुशलंब्रूहिसर्वपुण्यात्मनांवर
किमस्तिसाध्यंभवतस्तदाज्ञापयसंप्रति ६२
नमोनारायणायेतिवारैकमपियोवदेत्
नित्यंतस्यानुपाल्योऽहसमेभ्रातासमेपिता ६३
नारायणेतिमन्नामकदाचिद्यःस्मेरन्नरः
साधयाम्यखिलंतस्यपितुःपुत्रइवेप्सितम् ६४
भक्तोऽसिनृपतिश्रेष्ठतस्मान्निजमनोरथम्
प्रकाशयाद्भुतंतातकिंतेदास्यामिचाधुना ६५
राजोवाच-
सर्वमेवदयासिन्धोत्वयादत्तंनसंशयः
पापिनापिमयाप्राप्तंतवस्थानंसुदुर्ल्लभम् ६६
तस्यानेनतुवाक्येनप्रसन्नःकमलापतिः
स्नेहान्निवेशयामासभूपालंतन्निशामय ६७
ततः सुवर्णालंकारैर्विश्वकर्मविनिर्मितैः
चकारमण्डलंतस्यस्वयमेवदयामया ६८
अथनानाविधैर्भक्ष्यैर्दिव्यैरपिसुदुर्ल्लभैः
तोषितःसमहीपालोविष्णुनातिसहिष्णुना ६९
एवंप्रतिदिनंतस्थौसराजाविष्णुमंदिरम्
मन्वन्तरसहस्राणिनववर्षशतानिच ७०
प्रजानांपालनंचक्रेसराजाधर्मतत्परः
पूजयामाससततंभक्त्यापरमयाहरिः ७१
चारुचंपकपुष्पैश्चनैवेद्यैर्विविधैश्चसः
आयुःशेषेसभूपालोमरणंजाह्नवीजले ७२
समासाद्ययौमोक्षंप्रसादाच्चक्रपाणिनः

व्यासउवाच-
विप्रचंपकपुष्पस्यप्रभावोऽयप्रकीर्तितः ७३
चपंकैर्हरिमभ्यर्च्यमुक्ताःस्युःपापिनोजनाः
स्फुटचंपकपुष्पेणपूजितोभगवान्हरिः ७४
अचिरेणैवविप्रर्षेददातिपरमंपदम्
येयजंतिपरात्मानमिच्छयावाप्यनिच्छया ७५
तेऽपियांतिपरंधामविमुक्ताः सर्वपातकैः ७६
हरौप्रसन्नेदुरितीनकोऽपियतः सराजाकृतपातकोऽपि
जगाममोक्षंकृपयामुरारेर्विश्वार्णवंनिम्नमिमंवितीर्य ७७
दिव्यैः सुगन्धैः कनकप्रसूनैर्नारायणंपद्मदलायताक्षम्
भक्त्यायजेद्यःपरमादरेणमर्त्योव्रजेत्तत्तुविहायपापम् ७८
इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेचंपकपुष्पमहिमानामदशमोऽध्यायः १०

एकादशोऽध्यायः

व्यासउवाच-
जैमिनेविधिनायेनपूजितव्योहरिःसदा
तमहंवच्मिविप्रर्षेशृणुवत्ससमाहितः १
कल्यउत्थायपर्यंकाद्गृहीत्वापात्रमंभसाम्
बहिर्देशंव्रजेत्प्राज्ञः शीर्षमाच्छाद्यवाससा २
तत्रोदीच्यांदिशिमौनीयज्ञसूत्राणिकर्णयोः
कृत्वोपविष्टःप्राज्ञस्तुमलमूत्रंविसर्जयेत् ३
देवतायतनेमार्गेगोष्ठेषुचत्वरेषुच
रथ्यायांकृष्टभूमौचदर्भमूलेतथांगणे ४
तटिनीपुलिनेचैत्त्यवृक्षमूलेतथावने
तडागवापीगर्भेषुमलमूत्रंचन त्यजेत् ५
रविंचंद्रमसंचैवद्विजान्गाश्चदिशोदश
मलमूत्रंत्यजेद्यावत्तावत्प्राज्ञोनपश्यति ६
खनितांमूषिकाद्यैश्चबिलाभ्यंतरवर्तिनीम्
फालकृष्टांमृदंचैवनगृह्णीयाच्छौचहेतवे ७
जलाञ्जलंसमानीयशौचंकुर्याद्विचक्षणः

पादंजलेषुवैदत्वानशौचंकुरुतेबुधः ८
दक्षिणाभिमुखोरात्रौकुर्यात्प्राज्ञोबहिःक्रियाम्
शिरःप्रावृत्यवस्त्रेणततः शौचंसमाचरेत् ९
मृत्तिकैकाप्रदातव्यालिंगेतिस्रस्तुवैगुदे
सप्तसव्येकरेप्राज्ञैर्हस्तयोरुभयोर्दश १०
पादयोःषट्प्रदातव्यामृत्तिकाचविचक्षणैः
कृतशौचक्रियःप्राज्ञः कुर्याद्दंतस्यधावनम् ११
जिह्वापामार्जनंचैवदशनाच्छादनादिभिः
दक्षिणाभिमुखोभूत्वापश्चिमाभिमुखस्तथा १२
नदंतधावनंकुर्यात्कुर्याच्चेन्नारकीभवेत्
मध्यमानामिकाभ्यांचवृद्धांगुष्ठेनचद्विज १३
दंतस्यधावनंकुर्यान्नतर्जन्याकदाचन
अश्वत्थवटवृक्षाणांधात्र्याकैथिकयाबुधः १४
नदंतधावनंकुर्यात्तथेंद्रस्यसुरस्यच
नित्यंक्रियाफलंतस्यसर्वमेवविनश्यति १५
यःस्नानसमयेकुर्याज्जैमिनेदंतधावनम्
निराशाःपितरोयांतितस्यदेवाःसुरर्षयः १६
दंतस्यधावनंकुर्याद्योमध्याह्नापराह्णयोः
तस्यपूजांनगृह्णंतिदेवताः पितरोजलम् १७
स्नानकालेपुष्करिण्यांयः कुर्याद्दंतधावनम्
ततोज्ञेयःसचांडालोयावद्गंगांनपश्यति १८
भगवत्युदितेसूर्येयःकुर्याद्दंतधावनम्
तद्दंतकाष्ठंपितरोभुक्त्वागच्छंतिदुःखिनः १९
उपवासदिनेविप्रपितृश्राद्धदिनेतथा
नतत्फलमवाप्नोतिदंतधावनकृन्नरः २०
प्रभातेमार्जयेद्दंतान्वाससारसनांतथा
कुर्याद्द्वादशविप्रेंद्रकल्लोलानिजलैर्बुधः २१
उपवासेपितृश्राद्धेविधिनाऽनेनजैमिने
दंतधावनकृन्मर्त्यः संपूर्णंलभतेफलम् २२
अनेनविधिनाकृत्वादीर्घदर्शीबहिः क्रियाम्

ततोनिजगृहंगत्वारात्रिवस्त्रंपरित्यजेत् २३
ततोदेवगृहद्वारेचोपविष्टोबुधःशुचिः
स्मरेन्नारायणंदेवमनंतंपरमेश्वरम् २४
रामश्यामतनोविष्णोनारायणदयामय
जनार्दनजगद्धामपापंमेहरकेशव २५
पीतांबरधरानंतपद्मनाभजगन्मय
वामनप्रणतस्येशविभोत्वंशरणंभव २६
दामोदरयदुश्रेष्ठश्रीकृष्णकरुणार्णव
कमलेक्षणदेवेंद्रवासुदेवकृपांकुरु २७
गरुडध्वजगोविंदविश्वंभरगदाधर
शंखपाणेचक्रपाणेपद्महस्तहरापदः २८
लक्ष्मीविलासवैकुंठहृषीकेशसुरोत्तम
पुरुषोत्तमकंसारेकैटभारेभयंहर २९
श्रीपतेश्रीधरविभोश्रीदश्रीकरमाधव
परंब्रह्मपरंधामशरणंमेभवाव्यय ३०
इत्थंकृत्वाद्विजश्रेष्ठश्रीविष्णुस्मरणंबुधः
वद्धांजलिरितिब्रूतेप्रविश्यनिलयंगतः ३१
ईश्वरश्रीपतेकृष्णदेवकीनंदनप्रभो
निद्रांमुंचजगन्नाथप्रभातसमयोऽभवत् ३२
अथोस्थितमिवप्राज्ञःपर्यंकेदेवकीसुतम्
निद्रांत्यक्त्वासलक्ष्मीकंचिंतयेन्निजचेतसा ३३
ततःकृतच्छदंदिव्यंपात्रंचजलपूरितम्
मुखप्रक्षालनार्थायदद्यात्कृष्णायवैष्णवः ३४
ईश्वरंवर्तनार्थायसेवतेसेवकायथा
तथैवमतिमंतोपिसेवंतेपरमेश्वरम् ३५
यस्तुसेवकरूपेणसेवतेजगदीश्वरम्
अचिरेणैवविप्रर्षेतस्यसिध्यतिवांछितम् ३६
यथेश्वरस्यसभयाःसेवांकुर्वंतिचेटकाः
प्राज्ञास्तथैवसेवंतेसर्वदैवहरिंप्रभुम् ३७
निजेच्छयानयाविष्णुंनिर्भयःपूजयेन्नरः

कुसेवकः सएवास्तितदानहिभवेदिद्वज ३८
अतएवद्विजश्रेष्ठत्वरयाकमलापतेः
कर्त्तव्यासर्वदासेवापुंसाकैवल्यमिच्छुना ३९
निर्माल्यंरात्रिवस्त्रंचगंधंपर्युषितंतथा
हरेरुत्तारयेदंगात्प्रभातेवैष्णवोजनः ४०
ततोदेवालयेतस्मिन्स्वयमेवहिमार्जयेत्
कुर्याच्छनैःशनैःप्राज्ञःसंमार्जन्यापरिष्क्रियाम् ४१
यावंतोनिलयात्तस्माद्गच्छंतिरेणवोबहिः
तावन्मन्वंतरशतंतिष्ठेद्विष्णुगृहेनरः ४२
यस्तुसंमार्जनंकुर्याद्ब्रह्महापिहरेर्गृहे
सोपियातिपरंधामकिमन्यैर्बहुभाषितैः ४३
तथोपलेपनंकुर्यादूर्णकैर्गोमयैर्द्विज
तस्मिन्विष्णुगृहेप्राज्ञःस्मरेन्नारायणंप्रभुम् ४४
यस्तूपलेपनंकुर्यात्केशवस्यचमंदिरे
तस्यपुण्यमहंवच्मिसंक्षेपाच्छृणुजैमिने ४५
रजांसितत्रयावंतिविनश्यंतिद्विजोत्तम
तावत्कल्पसहस्त्राणितिष्ठेद्विष्णुगृहेसुखी ४६
संमार्जनंविष्णुगृहेजनःकृत्वोपलेपनम्
लभतेपरमंधामकिंपूजाफलवित्प्रभोः ४७
देवराजविरोधेननशक्नोतियदास्वयम्
तदाविष्णुगृहेचापिधर्मपत्नींनियोजयेत् ४८
अथवातनयंभक्तंसुचरित्रंतथात्मनः
भ्रातरंभगिनींवापिदेवागारेनियोजयेत् ४९
हरेःसपर्यावस्तूनिसप्तधा शुद्धवारिभिः
प्रक्षालयेत्त्रिधावापिस्वयमेवातियत्नतः ५०
अम्लेनताम्रपात्राणिकांस्यपात्राणिभस्मना
वह्निनालोहपात्राणिशुध्यंतिनात्रसंशयः ५१
धनाढ्योलोहपात्रस्थैर्यःस्नापयतिवारिभिः
नारायणंजगन्नाथंतस्यतुष्टोनकेशवः ५२
अज्ञानाद्वापिचेत्तर्हिगंगास्नानेनशुद्ध्यति

संपदिब्राह्मणश्रेष्ठकर्त्तव्योनियमः सदा ५३
विपत्त्यांनियमोनास्तिशास्त्रेष्विति विनिश्चयः
यत्नात्प्रक्षालितः शङ्खोयदाभूमिंस्पृशेत्पुनः ५४
तदा सशङ्खोविप्रेंद्रशतधौतेनशुध्यति
इत्थंप्रक्षाल्ययत्नेनपूजाद्रव्याणिचक्रिणः ५५
गृहीत्वा स्नानवस्तूनिस्नानार्थंसरसींव्रजेत्
अकृत्वास्नानकर्माणिगृहमायातियः पुनः ५६
तस्मिन्दिनेपितृगणास्तस्यनाप्नोतितर्पणम्
स्नानार्थंभोजनार्थंवागच्छतोविघ्नकृद्भवेत् ५७
यस्तुमोहाद्व्रजश्रेष्ठसनूनंनारकीभवेत्
स्नानार्थंसरसींगत्वामलमूत्रंकरोतियः ५८
पितरस्तस्यविएवमूत्रभोजिनः स्युर्नसंशयः
ततः कृत्वाविधानेनस्नानंचतर्पणादिकम् ५९
स्वकीयंगृहमागच्छेत्स्मरेन्नारायणंबुधः
ततश्चप्रांगणेविप्रप्रक्षाल्यचरणद्वयम् ६०
प्रविशेद्देवतागारंशुचिर्ब्राह्मणसत्तमः
अप्रक्षालितपादोयः प्रविशेन्निलयंजनः ६१
संवत्सरकृतंपुण्यंतस्यनश्यतितत्क्षणात्
स्नानंकृत्वासमागत्यप्रांगणेषुविचक्षणः ६२
तस्मात्प्रक्षाल्यचरणौप्रविशेद्देवतागृहम्
उपविश्यपादयुग्मंबुधःसव्येनपाणिना ६३
यत्नात्प्रक्षालयेद्विप्रतथापाणिद्वयं पुनः
पादेनपादंविप्रेंद्रतथादक्षिणपाणिना ६४
यश्चप्रक्षालयेन्मूढस्तंलक्ष्मीस्त्यजतिध्रुवम्
अथोपविष्टोमतिमान्केशवार्चनमारभेत् ६५
अनन्यमानसोभूत्वासर्वकामफलप्रदम्
मृगचर्मासनेशुद्धव्याघ्रचर्मासनेऽपिवा ६६
वस्त्रासनेकेवलेचतथाकुशमयासने
पुष्पासनेचोपविष्टः पूजयेत्कमलापतिम् ६७
काष्ठासनेद्विजोविद्वान्नकुर्य्याद्विष्णुपूजनम्

विष्णुनात्वंधृतापृथ्विसर्वेलोकास्त्वयाधृताः ६८
अतः सर्वसहेदेहिवस्तुंमेस्थानमुत्तमम्
इत्युक्त्वासनमास्तीर्यवसेन्नारायणार्चकः ६९
दक्षिणाभिमुखोभूत्वानकुर्याद्विष्णुपूजनम्
शङ्खेकृत्वातुपानीयंमंत्रपूतंसुवासितम् ७०
स्नापयेत्कमलाकांतंकमलासहितंप्रभुम्
शङ्खेनस्नापयेद्यस्तुभगवंतंजनार्दनम् ७१
तत्फलंतस्यवक्ष्यामिशृणुविप्रेंद्रजैमिने
विप्रगोस्त्रीभ्रूणहत्यासुरापानादिपातकैः ७२
विमुक्तोयातिवैकुंठंभुंक्तेहिसकलंसुखम्
यदिदृष्ट्वाहृषीकेशंपूजयेन्मानवोद्विज ७३
लभतेतत्तदेवाशुप्रसादात्कमलापतेः
शंखाभावेतुविप्रेंद्रसुगंधितोयकंबुधः ७४
कृत्वाचतुलसींपात्रेस्नापयेत्केशवंबुधः
ततोदेवंस्नापयित्वासंस्थाप्यचवरासने ७५
सुगन्धैश्चंदनैस्तस्यकुर्यात्सर्वांगलेपनम्
तुलसीकाष्ठपंकेचचक्रिणोदेहपालनम् ७६
यः करोतिजनस्तस्यप्रसन्नः सततंहरिः
तुलसीपत्रमालेयंनिजगन्धसुखप्रदा ७७
दीयतेतेजगन्नाथसुप्रीतोभवसर्वदा
मंत्रेणानेनविप्रेंद्रतुलसीपत्रमालया ७८
अलंकृतोमहाविष्णुः प्रसन्नोनददातिकिम्
ततस्तुवैदिकैर्मंत्रैःकर्तव्यंस्वस्तिवाचनम् ७९
दिग्वंधनंचकर्तव्यंमंत्रैःपौराणिकैर्बुधैः
कृष्णोरक्षतुपूर्वस्यामाग्नेय्यांदेवकीसुतः ८०
याम्यांरक्षतुदैत्यारिर्नैर्ऋत्यांमधुसूदनः
विदिक्षुरक्षतुश्रीमानूर्ध्वंचश्रीधरः प्रभुः ८१
अधोरक्षतुविश्वात्माकूर्ममूर्तिः कृपामयः
येविघ्नकारकाः सर्वेपूजाकालेभवंतिह ८२
दूरंगच्छंतुतेसर्वेहरिनामास्त्रताडिताः

इत्थंदिग्बंधनंकृत्वाततः प्रह्वःकृतांजलि ८३
वक्ष्यमाणेनमंत्रेणसंकल्पंकुरुतेदृढम्
मयारब्धामिमांपूजांदेवदेवजनार्दन ८४
सिंद्धिंप्रापयनिर्विघ्नांप्रसीदपरमेश्वर
ततस्तुकृतसंकल्पोवैष्णवःसर्वतत्ववित् ८५
अंगन्यासादिकंकृत्वाध्यायेन्नारयणंहृदा
नवीनमेघसंकाशंपुंडरीकनिभेक्षणम् ८६
पीतांबरधरंदेवंस्मितचारुतराननम्
कदंबपुष्पमालाभिर्भूषितंसुमहाभुजम् ८७
बर्हिबर्हश्रेणिबद्धशिखंडधृतकुंडलम्
वंशीमधुरनादेनमोहयंतंदिशोदश ८८
आवृतंगोपनारीभिश्चारुवृंदावनेस्थितम्
एवंसंचिंत्यदेवेशंगोविंदंसर्वकामदम् ८९
ततश्चावाहनंकुर्याद्भक्तिभावेनवैष्णवः
आवाहितायकृष्णायचतुर्वर्गप्रदायिने ९०
पाद्यार्घ्याचमनीयानितत्रदद्याद्विचक्षणः
कोमलैस्तुलसीपत्रैरम्यैर्वाकुसुमैर्बुधः ९१
पूजयेत्सर्वदेवेशंश्रीकृष्णंदेवकीसुतम्
नमोमत्स्यायकूर्मायवराहायनमोनमः ९२
नमोऽस्तुहरयेतुभ्यं वामनायनमोनमः
नमोरामायरामायरामायबलिनेनमः ९३
नमोबुद्धायशुद्धायसकृपायनमोनमः
नमोस्तुकल्किनेतुभ्यंनमस्तेबहुमूर्त्तये ९४
नारायणायकृष्णायगोविंदायचशार्ङ्गिणे
दामोदरायदेवायदेवदेवायतेनमः ९५
हृषीकेशायशांतायव्योमपादायवैनमः
नमोस्तुपद्मापतयेनमस्तेपद्मचक्षुषे ९६
अनंतायनमस्तुभ्यंगदाहस्तायवैनमः
तार्क्ष्यध्वजायवैतुभ्यंनमस्तेचक्रपाणये ९७
पद्महस्तायवैतुभ्यमच्युतायनमोनमः

नमोदैत्यारयेतुभ्यंसर्वकामप्रदायिने ९८
माधवायसुरेशायविष्णवेपरमात्मने
किरीटिनेकुण्डलिनेनमोऽस्तुहरयेसदा ९९
नमोभगवतेतुभ्यंवाहनंगरुडाह्वयम्
ॐनमोगरुडायेतिमंत्रेणैवविचक्षणः १००
नमःशंखायचक्रायगदायैचनमोनमः
नमःपद्मायखड्गायनंदकायनमोनमः १०१
इतिसंपूज्यदेवेशंसदारंचसवाहनम्
सायुधंचततोमंत्रंजपेदष्टाक्षरंबुधः १०२
निजभक्त्याततोजप्त्वामंत्रमष्टाक्षरंबुधः
गोविंदायततोदद्यान्नानानैवेद्यमुत्तमम् १०३
धूपंदीपंचतांबूलंदेवदेवायविष्णवे
अन्यान्यप्युपहाराणिप्रदद्याद्वैष्णवो जनः १०४
यस्तुधूपंद्विजश्रेष्ठचंदनागरुवासितम्
दद्यान्मुरारयेतस्यद्रुतंसिध्यतिवांछितम् १०५
धूपंयच्छतियोविप्रहरयेघृतवासितम्
सगच्छेद्विष्णुभवनंविमुक्तः पापकोटिभिः १०६
नारायणाययोधूपंदद्याद्गुग्गुलुवासितम्
सयातिपरमंधामदुर्ल्लभंयत्सुरैरपि १०७
घृतेनदीपंयोदद्यात्तिलतैलेनवापुनः
निमेषात्सकलंतस्यपापंहरतिकेशवः १०८
कर्पूरवासितंयस्तुतांबूलंचक्रपाणये
दद्यात्तस्यद्विजश्रेष्ठमुक्तिर्भवतिजैमिने १०९
यस्तुयच्छतितांबूलंखदिरेणसमन्वितम्
इहभुक्त्वाखिलान्भोगानंतेयातिहरेः पदम् ११०
षष्ठीमधुरिकायुक्तंतथाजाति फलादिभिः
तांबूलंहरयेदत्वास्वर्गमाप्नोतिमानवः १११
शङ्खंकृत्वातुपानीयंकुर्याद्विष्णुप्रदक्षिणाम्
वक्ष्यमाणेनमंत्रेणजैमिनेवैष्णवोजनः ११२
जनार्दनजगद्बंधोशरणागतपालक

त्वद्दासदासदासत्वंदासस्यदेहिमेप्रभो ११३
मंत्रेणानेनयः कुर्यान्नारायणप्रदक्षिणाम्
तस्यपुण्यफलंवच्मिसंक्षेपाच्छृणुजैमिने ११४
ब्रह्महत्यादिपापानियानियानिमहांतिच
तानितानिप्रणश्यंतिप्रदक्षिण पदेपदे ११५
यावत्पादंनरोभक्त्यागच्छेद्विष्णुप्रदक्षिणे
तावत्कल्पसहस्राणिविष्णुनासहमोदते ११६
हरिप्रदक्षिणेयावत्पदंगच्छेच्छनैःशनैः
पदेपदेऽश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ११७
प्रदक्षिणीकृत्यसर्वंसंसारेयत्फलंभवेत्
हरिंप्रदक्षिणीकृत्यतस्मात्कोटिगुणंफलम् ११८
अंगंप्रदक्षिणीकृत्ययस्तुनारायणाग्रतः
सोऽपितत्फलमाप्नोतिकिमन्यैर्बहुभाषितैः ११९
नलंघयेत्सोमसूत्रंधीमाञ्शंभुप्रदक्षिणे
लंघयित्वायदाविप्रसापूजानिष्फलाभवेत् १२०
प्रदक्षिणाकारतयावारैकंयोहरिंव्रजेत्
जन्मजन्मनिविप्रेंद्रसार्वभौमोभवेद्ध्रुवम् १२१
यस्तुवारद्वयंविप्रकुर्याद्विष्णुप्रदक्षिणाम्
ऐंद्रंपदमवाप्नोतित्रिदिनेनात्रसंशयः १२२
विष्णुप्रदक्षिणंयस्तुकुर्याद्वारद्वयंजनः
विमुक्तःसकलैःपापैःप्रविशेन्माधवींतनुम् १२३
भ्रामयेत्सोदकंशङ्खंकेशवोपरिजैमिने
अंतेदेवालयंगत्वासभवेत्सुरवंदितः १२४
प्रणमेद्दंडवद्भूमौसप्तधायस्तुकेशवम्
पातकंतच्छरीरस्थंभस्मीभवतितत्क्षणात् १२५
शिरस्यंजलिमाधायप्रणमेद्योजनार्दनम्
तस्मैलक्ष्मीपतिर्विष्णुर्ददातिपरमंपदम् १२६
भूमौनिपात्यसर्वांगंहरिंप्रणमतांनृणाम्
पुण्यप्रभावंविप्रर्षेवदतोमेनिशामय १२७
यावद्भूरेणुभिर्नृणां भूषितंस्यात्कलेवरम्

तावत्कल्पसहस्राणितिष्ठंतिहरिसंनिधौ १२८
ततःकेशवनिर्माल्यंवैष्णवेभ्यःप्रदीयते
वैष्णवांस्तान्प्रवक्ष्यामिशृणुसत्तमजैमिने १२९
शुकः सूतस्तथाव्यासोनारदः कपिलोमुनिः
प्रह्लादश्चांवरीषश्चतथाक्रूरोद्धवावपि १३०
बिभीषणोहनूमांश्चतथैवान्येऽपिवैष्णवाः
निर्माल्यंवासुदेवस्यगृह्णंतुसर्वकामदम् १३१
इत्युक्त्वाविष्णुनिर्माल्यंनिक्षिपेद्भुविवैष्णवः
ततस्तुहरिनिर्माल्यंस्वयंगृह्णातिभक्तितः १३२
मस्तकेदृश्यतेयस्यहरिनिर्माल्यमुत्तमम्
सविज्ञेयोद्विजश्रेष्ठसाक्षादेवहरिः स्वयम् १३३
दुर्लभंविष्णुनैवेद्यंनिर्माल्यंपापनाशनम्
गृह्णंतित्रिदशाः सर्वेमनुष्याणांचकाकथा १३४
जैमिनेतुलसीपत्रंयस्तुजिघ्रतिवैष्णवः
तस्यदेहांतरस्थंहिसर्वपापंविनश्यति १३५
तुलसीपत्रगंधस्तुप्रविशेद्यस्यनासिकाम्
आपदस्तच्छरीरस्थाः सद्योगच्छंतिसंक्षयम् १३६
तुलसीछदनघ्राणमाघ्राययोऽभिनंदति
तस्यालयेभवेन्नित्यमानंदोद्विजसत्तम १३७
स्तवैःस्तुत्वाजगन्नाथंकमलाप्रियमच्युतम्
कृतांजलिस्ततः प्राज्ञइमंमंत्रमुदीरयेत् १३८
नारायणजगद्रूपगच्छधामजगत्पते
गच्छदेवनिजस्थानंप्रसन्नोभवसर्वदा १३९
येयंस्वशक्त्यादेवेंद्रतवपूजाकृतामया
अच्छिद्रास्तुजगन्नाथत्वत्प्रसादाज्जगन्मय १४०
ततःपादोदकंप्राज्ञोमहाविष्णोः परात्मनः
समस्तपातकध्वंसिगृह्णीयाद्भक्तिभावतः १४१
कणमात्रंवहेद्यस्तुविष्णोःपादोदकंशुभम्
सस्नातः सर्वतीर्थेषुजैमिनेसत्यमुच्यते १४२
स्पृशेत्पादोदकंविष्णोर्गंगास्नानफलंभवेत्

गांगेयंसलिलंविप्रविष्णुपादोदकंयतः १४३
अकालमरणंनास्तिनास्तिव्याधिभयंतथा
यःस्पृशेत्पादसलिलंकेशवस्यमहात्मनः १४४
पापव्याधिविनाशार्थंविष्णुपादोदकौषधम्
पापिनोऽपिनरास्तेचपिबंतुप्रतिवासरम् १४५
विष्णुपादोदकंविप्रयःपिबेद्वैष्णवोजनः
पातकंतच्छरीरस्थं क्षणादेवतुनश्यति १४६
यथौषधेनदेहस्थंहन्यतेदेहिनोभृशम्
तथैवपातकंसर्वंविष्णुपादोदकेनच १४७
विष्णुपादोदकंशुद्धंतुलसी पत्रसंयुतम्
योवहेच्छिरसाविप्रतस्यपुण्यंवदाम्यहम् १४८
ब्रह्महत्यादिभिः पापैर्विमुक्तोविष्णुरूपधृक्
अंतेविष्णुपुरंगत्वाविष्णुनासहमोदते १४९
मेरुप्रमाणहेमानिदत्वाभवतियत्फलम्
विष्णुपादोदकंस्पृष्ट्वातद्भवेदधिकंफलम् १५०
अश्वकोटिप्रदानेनतत्फलं प्राप्यतेजनैः
सप्तद्वीपांमहींदत्वाद्विजेभ्योयत्फलंलभेत् १५१
तत्फलंलभतेमर्त्योविष्णुपादोदकंस्पृशन्
अश्वमेधसहस्राणिकृत्वाभवतियत्फलम् १५२
विष्णुपादोदकंस्पृष्ट्वातद्भवेदधिकंफलम्
दीर्घिकाशतदानेनयत्पुण्यंपरिकीर्तितम् १५३
तस्मादप्यधिकंपुण्यंलभेत्पादोदकंस्पृशन्
बहुनात्रकिमुक्तेनसंक्षेपादुच्यतेमया १५४
विष्णुपादोदकस्पर्शान्मुक्तोभवतिमानवः
भूयोभूयोपिविप्रेंद्रसुदृढंकथ्यतेमया १५५
पुनर्नलभतेजन्मस्पृशन्पादोदकंहरेः
विष्णुनैवेद्यशेषंयः सर्वपापविनाशनम् १५६
योऽश्नातिभक्तिभावेनसगच्छेत्परमंपदम्
दुर्लभंविष्णुनैवेद्यभुंजतेद्विजसत्तम १५७
देहंत्यजतिपापानिब्रह्महत्यामुखान्यपि

भुंजतोहरिनैवेद्यंदासीववशगाभवेत् १५८
मुक्तिभूमिःसुरश्रेष्ठदैवतैरपिदुर्लभा
संपूज्यकमलाकांतंकिंचिन्नैवेद्यमत्यजन् १५९
अचिरेणैवतंविष्णुर्नयतिस्वांतनुंप्रति
नैवेद्यस्यमहाविष्णोर्गुणंकिंकथयाम्यहम् १६०
यद्भुंजतः केशवोऽपिस्यादधीनोद्विजप्रभो
अनेनविधिनाविप्रप्रतिमासेजनार्दनम् १६१
विधिहीनामपिश्रेष्ठांपूजांश्रीकमलापतेः
यःकुर्याद्भक्तिभावेनसोऽपिस्यात्केशवप्रियः १६२
विधिज्ञोविधिनाविष्णुमभ्यर्च्यंयत्फलंलभेत्
यथोक्तविधिनाविप्रनैवेद्यैर्बहुभिः प्रभो १६३
पूजितोऽपिनतुष्टःस्याद्यदिभक्तिर्नतिष्ठति
यस्यवैयावतीभक्तिर्देवदेवेजनार्दने १६४
तावदेवफलावाप्तिस्तस्य नास्त्यत्रसंशयः
अभक्त्यायाहरेः पूजाक्रियतेभुविमानवैः १६५
सापूजाब्राह्मणश्रेष्ठपूजाकालेभवेत्किल
ज्ञानमूलंहरेर्भक्तिर्भक्तिमूलंजगत्पतेः १६६
पूजामोक्षद्रुमोत्पत्तौमूलमाराधनंहरेः
अल्पमात्रमपिप्राज्ञश्रद्धयाकुरुतेहियत् १६७
तदक्षयंभवेत्सर्वंश्रद्धायुक्ताखिलाक्रिया
भक्त्यायःपूजयेद्विष्णुंवारिमात्रमपिद्विज १६८
संस्थानंलभतेविष्णोर्यतोभक्तवशोहरिः १६९
असारमेतद्भुवनंसमस्तंसारंहरेः पूजनमेवविप्र
तस्मान्मनुष्योनिजमंगलैषीभक्त्यायजेत्कृष्णमनंतमूर्तिम् १७०
इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेहरिपूजाविधिर्नामएकादशोऽध्यायः ११

द्वादशोऽध्यायः

व्यास उवाच-
फाल्गुनेब्राह्मणश्रेष्ठश्रीकृष्णंसुरवंदितम्
पूजयेद्भक्तिभावेनप्रत्यहंवैष्णवोजनः १

फाल्गुनेस्नापयेद्यस्तुसर्पिषादेवकीसुतम्
फलंतस्यप्रवद्दयामियतः सम्यङ्गिनशामय २
सर्वयज्ञफलंप्राप्यसर्वदानफलंतथा
अंतेयातिहरेःस्थानंसर्वपापविवर्जितः ३
युगकोटिसहस्राणिभुक्त्वाभोगंहरेर्गृहे
तत्रैवमोक्षमाप्नोतिसंप्राप्यज्ञानमुत्तमम् ४
यस्तुयच्छतिकृष्णायशिशिरेगोपमूर्तये
तिलानांमोदकंदिव्यंसगच्छेद्धरिमंदिरम् ५
योदुग्धलड्डुकान्दद्यात्केशवायमहात्मने
सपिबेदमृतंस्वर्गेमन्वंतरशतावधि ६
हरयेललितंखंडंयस्तुयच्छतिजैमिने
तस्यविष्णुःप्रसन्नात्माछिनत्तिभवबंधनम् ७
विचित्रंफलितंदिव्यंदद्याद्भगवतेद्विज
अंतेशक्रपुरंगत्वासभवेत्सुरवंदितः ८
निर्मलांशर्करायच्छेद्यस्तुकृष्णायभक्तिमान्
सकिंनलभतेविप्रवासुदेवप्रसादतः ९
सुपक्वंफाल्गुनेमासिमधुरंबदरीफलम्
यस्तुयच्छतिकृष्णायफलंतस्यनिशामय १०
इहभुङ्क्तेसुखंसर्वंपुत्रपौत्रसमन्वितः
अंतेहरेर्गृहंयातिरथमारुह्यशोभनम् ११
नदद्याद्गुडसंयुक्तंहरयेबदरीफलम्
अज्ञानाद्ब्राह्मणश्रेष्ठदद्याच्चेन्नारकीभवेत् १२
फाल्गुनेमासियोदद्याद्धरयेदाडिमीफलम्
सुपक्वंतत्फलंविप्रवदतोमेनिशामय १३
तत्रयावंतिबीजानितिष्ठंतिदाडिमीफले
तावन्मन्वंतरंविष्णोर्गृहेतिष्ठतिभाग्यवान् १४
फाल्गुनेमासियोदद्याद्धरयेगुडपिष्टकम्
सविज्ञेयोद्विजश्रेष्ठवाजिमेधसहस्रकृत् १५
चैत्रेमासिद्विजश्रेष्ठमधुनामधुसूदनम्
स्नापयेल्लभतेमर्त्यस्तद्विष्णोःपरमंपदम् १६

मधुनास्नापयेद्यस्तुनारायणमनामयम्
नचर्चाक्रियतेतस्यकदाचिद्रविसूनुना १७
चैत्रेकिंशुकपुष्पेणयोऽर्चयेत्कमलापतिम्
तन्नामचित्रगुप्तेनपंजिकायांनलिख्यते १८
चैत्रकेजगतामीशंकृष्णंतिलकपुष्पकैः
पूजतोनास्तिवैजन्मपुनरस्मिन्महीतले १९
कृष्णवंजुलपुष्पेणसर्वदेवशिरोमणिम्
पूजयन्मनुजोविप्रलभतेनापदंक्वचित् २०
वासंतीभिः सुगंधीभिर्वसंतेयस्तुपूजयेत्
भगवंतंप्रसन्नात्मासदेवैरपिपूज्यते २१
तथाकिसलयैर्दिव्यैरखण्डैर्योऽर्चयेद्धरिम्
तंवंदतेसमुत्थायस्वयंपीठासनोपिच २२
धात्रीपत्रैर्नवैर्यस्तुकोमलैर्हरिमर्चयेत्
अचिरेणैवलभतेसकलंवांछितंजनः २३
शांडिल्याखंडपत्रैश्चधत्तूरैश्चार्कपुष्पकैः
योऽर्चयेद्विष्णुमीशंचससंसाराब्धिपारगः २४
योदद्याद्विष्णवेविप्रकदलीफलमुत्तमम्
शक्राद्यास्त्रिदशाः सर्वेवंदंतेतमहर्निशम् २५
योदद्याच्चैत्रकेमासिभक्त्यागोपालरूपिणे
गोधूमपिष्टकंविप्रसर्वपापैः प्रमुच्यते २६
आयातेमाधवेमासिपवित्रेमाधव प्रिये
आमिषंमैथुनंतैलंविष्णुभक्तः परित्यजेत् २७
प्राप्तः समाचरेत्स्नानंमाधवेमासिवैष्णवः
परित्यजेत्परान्नंचनकुर्याच्चद्विभोजनम् २८
प्रभातेपूजयेद्विष्णुंपूर्वोक्तविधिनाद्विज
वैशाखेस्नापयेद्विष्णुंपुष्पवासितवारिणा २९
स्नापयेच्छीततोयेषुसंध्यापर्यंतमच्युतम्
त्रिसंध्यंपूजयेद्भक्त्यानैवेद्यैर्विविधैःप्रभुम् ३०
वैशाखेदमनस्रग्भिर्लक्ष्मीपतिरलंकृतः
नकिंददातिविप्रर्षेप्रसन्नः परमेश्वरः ३१

वैशाखेमासियोदद्याद्यवान्नंचक्रपाणये
तस्यपुरायानिसंख्यातुंकः समर्थोऽस्तिपंडितः ३२
यत्किंचिन्माधवेमासिमाधवप्रीतिहेतवे
दीयतेमाधवायैवतत्सर्वमक्षयंभवेत् ३३
यदन्यत्सुकृतंकर्मक्रियतेमासिमाधवे
माधवप्रीतयेविप्रक्षयस्तस्यनविद्यते ३४
वैशाखेमासियः कुर्यात्प्रपांमाधवतुष्टये
दिनेदिनेऽश्वमेधस्यफलमाप्नोतिमानवः ३५
वैशाखोदुर्ल्लभोमासः सर्वकर्मफलप्रदः
पूजितव्योहरिस्तत्रहित्वाकर्मशतान्यपि ३६
एकाहमपियः पूजांवैशाखेकुरुतेहरेः
पड्वर्षंहरिंपूजित्वायत्फलंलभतेसतत् ३७
वैशाखेमासियोनित्यंविष्णुमश्वत्थरूपिणम्
चतुर्वर्गफलप्राप्तिहेतवेवैष्णवोजनः ३८
गराडूषमात्रतोयेनकुर्याद्योऽश्वत्थसेवनम्
सोऽपियातिपरंस्थानंविमुक्तः कोटिपातकैः ३९
अश्वत्थमूलंविप्रर्षेयोबध्नातिशिलादिभिः
अश्वत्थरूपीभगवान्किंकिंतस्मैनयच्छति ४०
अश्वत्थद्रुममालोक्यप्रणामंकुरुतेयदि
सोऽपियातिपरंस्थान मायुर्बृद्धिर्नसंशयः ४१
यदश्वत्थतलेविप्रधर्मकर्मकरोतियः
न्यूनातिरिक्ततानस्यात्तस्मिन्कर्मणिजैमिने ४२
तत्रतीर्थानिसर्वाणित्रिस्त्रोतादीनिजैमिने
यत्राश्वत्थतरुस्तिष्ठेदेकोपिशाखिनांवरः ४३
अश्वत्थंपूजयेद्यस्तुसएवविष्णुपूजकः
अश्वत्थमूर्तिर्भगवान्स्वयमेवयतोद्विज ४४
अवज्ञानाद्द्विजश्रेष्ठयोऽश्वत्थंहंतिमूढधीः
संसारेनास्तितत्कर्मयत्कृत्वासचशुद्ध्यति ४५
अश्वत्थोवृक्षराजोऽयहरिमूर्तिः प्रकीर्तितः
तस्मादश्वत्थहंतॄणांत्राताकोऽपिनविद्यते ४६

अश्वत्थंपश्यतोविप्रस्पृशतः परतस्तथा
देहस्थंपातकंसर्वंहरेत्प्रणमतोहरिः ४७
विलोक्याश्वत्थहंतारंयः शक्तोननिवारयेत्
तन्नेत्रयुग्मंबडिशैर्यमेनोत्पाटयतेस्वयम् ४८
अश्वत्थच्छेदनंमूढोमाकुर्वितिवदेन्नयः
तस्यजिह्वांछुरिकयास्वयंकृंततिप्रेतराट् ४९
अश्वत्थशाखामेकांयःस्वल्पामपिनिहंतिवै
सकोटिब्रह्महत्यानांफलमाप्नोतिमानवः ५०
यत्पापंब्रह्महत्यायांगुरुस्त्रीगमनेनच
सुरापानेतथास्तेयेन्यासापहरणेऽपिच ५१
यत्पापंभ्रूणहत्यायांगोहत्यायांद्विजोत्तम
स्त्रीहत्यायांचयत्पापंपरस्त्रीगमनेतथा ५२
शरणागत हत्यायांहत्यायांसुहृदस्तथा
विश्वासवाक्याकथनेपतिहिंसाविधौचयत् ५३
यत्पापंपरनिंदायांहरिवासरभोजने
अश्वत्थच्छेदनाद्घोरंतत्पापंप्राप्यतेजनैः ५४
विष्णुमूर्त्तेर्जनोमोहादश्वत्थस्यनिहंतियः
तत्तुल्यः पातकीकोऽपिनश्रुतःक्षितिमंडले ५५
वदाम्यश्वत्थमाहात्म्यंसर्वपापविनाशनम्
सेतिहासंद्विजश्रेष्ठशृणुवत्ससमाहितः ५६
पूर्वंधनंजयोनामब्राह्मणोहरिभक्तिकृत्
आसीत्त्रेतायुगेविप्रसर्वप्राणिहितेरतः ५७
ज्ञातिपूजारतोनित्यंदीपदानेरतःसदा
सत्यवादीजितक्रोधोहिंसादंभविवर्जितः ५८
मुमुक्षुःसद्विजश्रेष्ठसर्वदापरमेश्वरम्
पूजयामासपरयाभक्त्यानारायणंप्रभुम् ५९
तस्यभक्तिंततोज्ञात्वामहतींसुदृढांप्रभुः
जहारसकलंवित्तंहेतुमात्रेणकेनचित् ६०
तथापिसद्विजश्रेष्ठःकेशवस्यमहात्मनः
पूजामनुदिनेचक्रेभक्त्यापरमयासुधीः ६१

दुःखेनोपार्जितंवित्तंविनष्टंसकलंद्विज
दृष्ट्वापितेनविप्रेणदुःखेनाचिंत्यचेतसा ६२
भक्षणेवर्जनंचक्रेसविप्रः परमार्थवित्
महाविष्णुसपर्यायांदृढंबद्ध्वामनोनिजम् ६३
भूयोऽपितस्यविप्रस्य भक्तिंज्ञात्वाजनार्दनः
चकारबंधुविच्छेदंसुदृढः शमदस्ततः ६४
बांधवास्तस्यविप्रस्यविष्णुमायाविमोहिताः
हिंसामारेभिरेकर्तुंसर्वदैवद्विजोत्तम ६५
ततोविप्रोहिनिर्वृत्तोनिर्बंधैः पुरुषोत्तमम्
पूजयामाससततंप्रीतः प्रचुरभक्तितः ६६
परिकल्प्यचभूदेवोधनंकेशवपूजने
माधवंचजगन्नाथंसबंधुशुचमत्यजत् ६७
भूयएवमहाविष्णुःकौतुकीतस्यजैमिने
जहारसानुकंपोऽपिपुत्रानपिदिनेदिने ६८
तथापिसद्विजश्रेष्ठःकेशवंक्लेशनाशनम्
पूर्वद्विगुणयाभक्त्यानित्यंविष्णुमपूजयत् ६९
तस्यपत्नीततोविप्रदुःखशोकातिदुःखिता
पितृगेहंगताविष्णोर्माययापरिमोहिता ७०
अथैकाकीसभूदेवोविष्णुभक्तिपरायणः
विपदंचिंतयामासनकदापिसुचेतसा ७१
एकदासद्विजश्रेष्ठविष्णुभक्तिमतांवरः
स्कंधेपरशुमादायकाष्ठार्थंविपिनेययौ ७२
वनात्काष्ठंसमादायनित्यमेवचसद्विजः
हिमागमेवस्त्रहीनः कुरुतेशीतवारणम् ७३
कदाचिद्विपिनंगंतुंनाशक्नोद्द्विजसत्तमः
जघानप्रांगणस्थस्यशाखामश्वत्थशाखिनः ७४
अत्रांतरे महाविष्णुस्तस्मादश्वत्थपादपात्
निश्चक्रामसुरश्रेष्ठोव्यथाव्यथितमानसः ७५
ददर्शविष्णुंपुरतः सविप्रश्चतुर्भुजंपद्मदलायताक्षम्
पीतांबरंकुंडलिनंसुकेशंदधानमब्जादिनिजायुधानि ७६

परिस्त्रवद्भिस्तररक्तधारासंध्यासुशोणीकृतनव्यमेघम्
विभावसुंचैवसुखंपरेशंसंदृश्यतेदेवगणैरदृश्यम्
हर्षाश्रुधारारुचिराक्षियुग्मस्तुष्टावविप्रोमृदुलैर्वचोभिः ७७
ब्राह्मणउवाच-
हरेमुरारेजगदेकनाथगोविंददामोदरमाधवेति
लक्ष्मीपतेकेशवकेशिशत्रोनारायणानंतविभोप्रसीद ७८
तवावतारंकिमहंब्रवीमित्वयाविनानास्तिभुवीहकोऽपि
किंवागुणव्याप्तसमस्तलोकंकिंवादयांमित्रपरैकतुल्याम् ७९
दत्वास्वीयांकस्यचिदीशविष्णोभक्तिंहरस्यच्युतदेहसंस्थाम्
श्रियंसमादायमुदंप्रदास्येभक्तिःप्रदत्तामहतःसुधन्या ८०
मन्येमहात्मानमनंतमूर्त्तेपापात्मनांश्रेष्ठमिवानिशंयत्
तदर्थमेवांघ्रियुगंत्वदीयंनपातकीपश्यतिदैवचिंत्यम् ८१
यद्यप्यहंदुःखवतांवरिष्ठोमन्येतथापीन्द्रमिवाद्यविष्णो
आत्मानमात्माजगतांभवंतंसाक्षात्समीक्षेयतईक्षणाभ्याम् ८२
पूजांतवाल्पामपिवेद्मिनाहंद्रव्यंकदापिनददामितुभ्यम्
तथापिचाग्रेममूर्तिमांस्त्वंदृष्टोसिमेकेशवएकपूज्यः ८३
दत्तस्त्वयायंममभक्तिवृक्षोधमार्थकामत्रयएवसोऽयम्
त्वद्दर्शनांभोमयवृष्टिसिक्तःप्रभोऽद्यकैवल्यफलंदधार ८४
मूर्धामदीयोऽखिललोकमूर्ध्नांश्रेष्ठोभवेत्केशवविश्वमूर्तेः
त्वत्पादपाथोजयुगेमनोमेसंयातिवैसंप्रतिदेवदेव ८५
व्यासउवाच-
इत्थंस्तुत्वाजगन्नाथंनारायणमनामयम्
कृतांजलिपुनःप्राहभक्त्यातमितिसद्विजः ८६
ब्राह्मणउवाच-
देवदेवजगन्नाथलोकानुग्रहकारक
कशाप्रहरणैरेतद्गात्रंतेरुधिरोक्षितम् ८७
सर्वेषामेवदैत्यानांयुधिवंशास्त्वयाहताः
त्वांहंतुंकःक्षमःपृथ्व्यांप्रभोऽद्भुतमिदंमहत् ८८
भगवानुवाच-
वत्ससत्यमिदंप्रोक्तंत्वयानास्त्यत्रसंशयः

दानवोराक्षसोवापिमांहंतुंकोऽपिनक्षमः ८९
अश्वत्थमूर्तिरेवाहंकुठारेणहतस्त्वया
अतोऽजनिशरीरेमेरक्तपातोऽधुनाद्विज ९०
व्यासउवाच-
तस्यवाक्यमिदंश्रुत्वासविप्रोभयविह्वलः
निनिंदस्वयमात्मानमात्मनाबहुधाद्विजः ९१
धिगस्तुतत्वतोभाग्यंसर्वपातकिनांवरम्
त्रैलोक्याधिपतेर्दाताहृदयेमहतींव्यथाम् ९२
सर्वपापहरोविष्णुःसमयाव्याधितः कृतः
एतत्पापंमयापारंकर्तुं नैकेनशक्यते ९३
यस्मिंस्तुष्टेपापिनोऽपिभवंतिसुरवंदिताः
मद्दत्तयासव्यथयाव्यथितोहाहतोऽस्म्यहम् ९४
प्रसादयंतियंदेवाब्रह्माद्याअतिभक्तितः
अहोमयापापवतातस्यदत्ताहृदिव्यथा ९५
किंतपोभिर्जपैःकिंवाकिंगृहैर्जीवनैश्चमे
धर्मार्थकाममोक्षाणांदातैकोऽयव्यथातुरः ९६
इत्युक्त्वासद्विजश्रेष्ठतमेवपरशुंनिजे
दातुंकंठेमनश्चक्रेविष्णुप्रीणनहेतवे ९७
तस्यभक्तिंदृढांज्ञात्वादयालुः कमलापतिः
तद्धस्तात्तत्परंनिन्येजवेनभक्तवत्सलः ९८
श्रीभगवानुवाच-
कथंत्वमेवकुरुषेवत्सकर्मातिदारुणम्
आत्महत्याकृतांपुंसांतुष्टोस्मिनकदाप्यहम् ९९
तवभक्त्यातितुष्टोऽस्मिभीतिंमाकुरुसत्तम
वरंवरयविप्रेन्द्रयत्तेमनसिवर्तते १००
ब्राह्मणउवाच-
मयाव्यथाप्रदत्तेयंमहतीपरमेश्वर
मातिष्ठतुशरीरेतेयाचेवरमिमंप्रभो १०१
श्रीभगवानुवाच-
अज्ञानाद्भवतावत्सकर्मेदंविहितंद्विज

अतोऽपराधोनेतव्योमहानपिनतेयथा १०२
नित्यंतवानुपाल्योऽस्मिभक्तश्रेष्ठोयतोभवान्
भवदीयानहंमन्येदोषान्वत्सदिनेदिने १०३
तथापिममभक्तिस्तेववृधेमहतीसदा
तस्माद्वत्सतवानृरायंगंतुमिच्छामिसंप्रति १०४
विहायसकलांभीतिंवरंवृणुममाग्रतः
ब्राह्मणउवाच-
त्वयिसर्वसुरश्रेष्ठममजन्मनिजन्मनि १०५
तिष्ठतांसुदृढाभक्तिर्हरेकिमपरैर्वरैः
व्यास उवाच-
श्रुत्वावाक्यमिदंतस्यकेशवप्रणयोदितम् १०६
निजकण्ठस्थितांमालांप्रीतस्तस्मैददौततः
समालिङ्ग्यततोविप्रंपितापुत्रमिवप्रभुः १०७
चतुर्भिर्बाहुभिर्दीर्घैरुवाचमृदुलंवचः
श्रीभगवानुवाच-
मद्भक्तोऽसियदाविप्रतथातेमत्प्रसादतः १०८
अचिरेणैवसकलंभद्रंविप्रभविष्यति
अश्वत्थरूपंमांनित्यंक्रियायोगेनसत्तम १०९
समाराधयसर्वंतेसाधयिष्यामिवांछितम्
इत्युक्त्वातंद्विजश्रेष्ठंभूयोऽप्यालिङ्ग्यकेशवः ११०
अभवत्सहसादृश्यस्तत्रैवकरुणालयः
विष्णोःकंठस्रजंप्राप्यसविप्रोवैष्णवोत्तमः १११
कृतकृत्यमिवात्मानंमत्वातस्थौनिजेगृहे
ततःकुबेरोविप्रर्षेतस्यविप्रस्यसद्मनि ११२
स्वयंववर्षवित्तानिबहूनिकेशवाज्ञया
प्रासादोरचितस्तस्यशिल्पिनाविश्वकर्मणा ११३
नारायणाज्ञयातत्रवैजयंतइवोत्तमः
दासदासीसमायुक्तोनानावस्तुविभूषितः ११४
गजाश्वकोटिसंकीर्णविबभौतस्यमन्दिरम्
बभुवुःसंगतास्तस्यनष्टाअपिचबांधवाः ११५

कृतावज्ञाचतत्पत्नीस्वयंतद्गृहमाययौ
मृतपुत्रापितत्पत्नीकेशवस्यानुकंपया ११६
स्थिरप्रजाभवद्विप्रस्वामिभक्तिपरायणा
चिरंभुक्त्वाखिलान्भोगान्पुत्रपौत्रसमन्वितः ११७
आयुषोंऽतेययौमोक्षंसदारोविप्रसत्तमः
व्यासउवाच-
साक्षादेवस्वयंविष्णुरश्वत्थोवृक्षसत्तमः ११८
तद्भक्तिंकुर्वतां पुंसांविद्यतेनाशुभंक्वचित्
अश्वत्थंसेवतेयस्तुविष्णुंध्यात्वानरोत्तम ११९
तस्यप्रसन्नोभगवान्ददातिपरमंपदम् १२०

इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेअश्वत्थमाहात्म्येद्वादशोऽध्यायः १२

त्रयोदशोऽध्यायः

व्यास उवाच-
ज्येष्ठेमासिद्विजश्रेष्ठभगवंतंजनार्दनम्
पूजयेद्भक्तिभावेनजलैःसंस्नाप्यशीतलैः १
उद्वर्तनंचदातव्यंसुगन्ध्यामलकंतथा
तैलंसुगंधंहरयेग्रीष्मकालेदिनेदिने २
सुवासितेशीतलेचमन्दिरेऽतिमनोरमे
प्रत्यहंकमलाकांतंस्थापयेज्जनमंडपे ३
नरौद्रदेशेविप्रेन्द्रसधूमेइंधनालये
नसूतिकागृहेचैवस्थापयेत्कमलापतिम् ४
चामरैर्वीजितःश्वेतैः सुदीर्घैः कमलापतिम्
ज्येष्ठेमासिद्विजश्रेष्ठसुप्रीतः किंनयच्छति ५
मयूरपुच्छव्यजनैर्निदाघैर्वीजितोहरिः
ददात्यभिमतंसर्वमचिरेणैवसत्तम ६
तालवृंतकवातेनपवित्रांबरवायुना
यैर्ग्रीष्मेवीज्यतेविष्णुस्तेसर्वेस्वर्गगामिनः ७
योगात्रलेपनंकुर्यात्सुगन्धीयैश्चकर्दमैः
ग्रीष्मेहरिंचंदनैश्चसविशेन्माधवींतनुम् ८

उष्मागमेद्विजश्रेष्ठसमुक्तोनात्रसंशयः
प्रफुल्लकुसुमोद्यानेतुलसीकाननेतथा ९
संध्यायांस्थापयेद्विष्णुंदेशेधीरसमीरणे
स्रग्भिःपाटलपुष्पाणांयेनविष्णुरलंकृतः १०
ज्येष्ठेमासिसविज्ञेयोश्वमेधसहस्रकृत्
यस्तुमुक्तावलिदद्याद्ग्रीष्मेवैश्रीपतेर्जनः ११
भूपालत्वंहरिस्तस्मैयच्छेज्जन्मनिजन्मनि
यस्तुमण्डयतिग्रीष्मेश्रीकृष्णंमणिमालया १२
तस्यपुण्यफलंविप्रवदतोमेनिशामय
यावद्ब्रह्मासृजत्येतज्जैमिनेसकलंजगत् १३
तिष्ठेद्विष्णुपुरेतावन्मणिमालाविभूषितः
सुवर्णाभरणैर्यस्तुरजताभरणैस्तथा १४
कृष्णंमंडयतिग्रीष्मेसोऽपितत्फलमाप्नुयात्
विचित्रंयस्तुपर्यंकंसगंडूकंप्रयच्छति १५
हरयेदेवदेवायनसदुःखीकदाचन
ग्रीष्मकालेनदेयानिगुरूणिवसनानिच १६
हरयेब्राह्मणश्रेष्ठदेयंतन्वंशुंकंशुचि
यस्त्वच्युतफलैर्दिव्यैःसुगंधैःपूजयेद्धरिम् १७
अंतेशक्रपुरंगत्वासपिबेदमृतंमुदा
प्रियालानांफलैर्दिव्यैर्योऽचयेत्कमलापतिम् १८
सोऽपितत्फलमाप्नोतिकिमन्यैर्बहुभाषितैः
निदाघेहरयेयस्तुयवागूमतिशीतलाम् १९
नानाव्यंजनसंयुक्तांश्रद्धयावैष्णवो जनः
आषाढेमासिविप्रेन्द्रदेवदेवंजगद्गुरुम् २०
दधिभिःस्नापयित्वाचपूजयेद्भक्तितोबुधः अं
मात्रुःपयोधरपयःपुनस्तेननपीयते २१
घनागमेघनश्यामंकदंबकुसुमैर्हरिम्
आराधयतिविप्रर्षेपराङ्गतिमवाप्नुयात् २२
कदम्बपुष्पमालाभिर्मण्डपंज्वलनोपमम्
यस्तस्यब्राह्मणश्रेष्ठवाजिमेधफलंभवेत् २३

सुगन्धैःकेतकीपुष्पैःपूजितः कमलापतिः
सर्वदुःखंहरत्येवमानवानांद्विजोत्तम २४
पनसानांफलैर्दिव्यैःसुपक्वैर्घृतमिश्रितैः
पूजितोभगवान्विष्णुर्दद्यादैश्वर्यमुत्तमम् २५
आषाढेमासिदध्यन्नंहरयेप्रतिवासरम्
श्रद्धयावैष्णवोदद्यान्मुक्तिमिच्छन्द्विजोत्तम २६
कृष्णायनवनीतंयोददातिवैष्णवोजनः
विशुद्धःसकलैःपापैर्ब्रह्मलोकंसगच्छति २७
शेफालिकाप्रसूनैश्चयूथिकाकुसुमैस्तथा
योऽचयेत्परमात्मानंसगच्छेत्परमंपदम् २८
प्रफुल्लमालतीपुष्पैःसुगन्धैर्योऽचयेद्धरिम्
तत्पुण्येनास्यतत्पुण्यंयेननोभविताद्विज २९
कंदपुष्पैश्चवकुलैर्जगद्वंधुंजनार्दनम्
अर्चयन्सकलंकामंप्राप्नोतिभुविमानवः ३०
महामहाप्रसूनैश्चतथाकुरुबकैर्हरिम्
प्रफुल्लैःपूजयेद्यस्तुतस्यतुष्टःसदाहरिः ३१
सैरीयकैश्चयोविष्णुंप्रसूपुष्पैश्चयोऽचयेत्
करवीरप्रसूनैश्चसयातिहरिसन्निधिम् ३२
श्रावणेचैवयोदद्याल्लाजान्घृतसमन्वितान्
हरयेतस्यविप्रर्षेगृहेश्रीःसर्वतोमुखी ३३
भाद्रेमासिद्विजश्रेष्ठनारायणमनामयम्
श्रद्धयापूजयेत्प्राज्ञश्चतुर्वर्गप्रदायकम् ३४
निर्मितेनूतनागारेसर्वोपद्रववर्जिते
स्थापयेत्पुण्डरीकाक्षंभगवंतंजनार्दनम् ३५
दंशैश्चमशकैश्चापिप्रकीर्णेमक्षिकादिभिः
हरिंपुरातनागारेस्थापयेन्नहिमानवः ३६
सकर्दमेपतद्द्वारेगलद्भित्तौगृहेतथा
हरिंनस्थापयेत्प्राज्ञोवर्षासुपरमेश्वरम् ३७
विष्णवाल्येद्विजश्रेष्ठप्रकुर्याद्यस्तुऽमानवः
चन्द्रातपंविचित्रंचचन्द्रलोकंसगच्छति ३८

रात्रौनानाविधैर्धूपैर्मनिन्दरेजगतीपतेः
दंशाश्चमशकाश्चैवपूजाकालेनिवारयेत् ३९
मंसारिकाभिः प्राबृत्यमंचशायिनमच्युतम्
प्रावृषिस्थापयेद्विष्णुंनिशायांदिव्यमंदिरे ४०
कह्लारपत्रैर्देवेशंसुगंधैर्नूतनस्तथा
मुमुक्षुःपूजयेन्मर्त्योभाद्रेमासि दिनेदिने ४१
नभाद्रेकेतकीपुष्पैःपूजितव्योजनार्दनः
यतोभाद्रपदेमासिकेतकीस्यात्सुरासमा ४२
पक्वैस्तालफलैर्दिव्यैर्योऽचयेद्यदुनंदनम्
गर्भवासमहादुःखंसभूयोलभतेनच ४३
संयुक्तंघृतदुग्धाभ्यांपक्वतालंमुरारये
योदद्याच्छ्रद्धयामर्त्यःसगच्छेन्मन्दिरंहरेः ४४
भाद्रेमासिद्विजश्रेष्ठहरयेतालपिष्टकम्
सघृतंवैष्णवोदद्यात्केवलप्राप्तिहेतवे ४५
मासिभाद्रपदेविप्रनकुर्याच्छाकभक्षणम्
नरात्रौभोजनंकुर्यान्मुमुक्षुर्वैष्णवोजनः ४६
आश्विनेमासिविप्रेन्द्रकेशवंक्लेशनाशनम्
यत्तोयंदीयतेविप्रपूर्वाह्णेहरयेजनैः ४७
पीयूषमिवतत्तोयंगृह्णातिकमलापतिः
मध्याह्नेदीयतेयच्चतत्तोयंचक्रपाणये ४८
तत्तोयमिववेत्तव्यंतद्गृह्णातिद्विजोत्तम
अपराह्णेचयत्तोयंगोविन्दायप्रदीयते ४९
तत्तोयंरक्ततुल्यंस्यान्नगृह्णातिततोहरिः
अतएवद्विजश्रेष्ठपूर्वाह्णेहरिमर्चयेत् ५०
समस्तंलभतेकामंकेशवस्यानुकंपया
एकवस्त्रेणविप्रेन्द्रनकुर्यात्पूजनंहरेः ५१
कुर्याद्वापितथापूजांनगृह्णातिचकेशवः
अधौतेनचवस्त्रेणयःपूजांकुरुतेहरेः ५२
विफलासाचपूजास्यान्नचविष्णुःप्रसीदति
यैस्त्वबद्धशिखैःपूजाक्रियतेचक्रिणोजनैः ५३

पूजाफलंनाप्नुवंतिबलिग्राह्याचसाभवेत्
असंस्कृतगृहेपूजाक्रियतेजगतीपतेः ५४
सापूजाब्राह्मणश्रेष्ठबलिग्राह्याभवेत्खलु
स्नानंदेवार्चनंचैवदानंचपितृपूजनम् ५५
तिलकेनविनाविप्रकुरुतेनविचक्षणः
तिलकान्यगृहीत्वायत्पुण्यकर्मविधीयते ५६
भस्मीभवतितत्सर्वंकर्ताचनारकीभवेत्
शङ्खचक्रगदापद्मैरङ्कितंयस्यदृश्यते ५७
शरीरंब्राह्मणश्रेष्ठविज्ञेयः सोऽच्युतःस्वयम्
योलिखेद्दक्षिणेबाहौशङ्खपद्मेचवैष्णवः ५८
सव्येचक्रंगदांचैवसविष्णुर्नात्रसंशयः
पङ्कजंदक्षिणेबाहौशङ्खस्योपरियोलिखेत् ५९
पातकंसकलंतस्य क्षणादेवतुनश्यति
चक्रोपरिगदांयस्तुलिखेत्सव्येभुजेद्विज ६०
तंवंदंतेद्विजश्रेष्ठशक्राद्याअपिनिर्जराः
मुरारिपादयुग्मंचस्वललाटेलिखेद्बुधः ६१
पापात्मापिचतंदृष्ट्वामुक्तोभवतिपातकात्
अष्टाक्षरंमहामंत्रंमत्स्यंकूर्मंचयोहृदि ६२
लिखेत्सवैष्णवश्रेष्ठःपुनातिभुवनत्रयम्
कृष्णायुधांकितंयस्यशरीरंस्याद्दिनेदिने ६३
तस्यकृष्णोजगन्नाथोददातिपरमंपदम्
कृष्णायुधांकिततनुर्यत्कर्मकुरुतेनरः ६४
शुभंवाप्यशुभंवापितत्सर्वमक्षयंभवेत्
दानवाराक्षसाश्चैवभूतवेतालकास्तथा ६५
पिशाचाःपन्नगाश्चापियक्षविद्याधरास्तथा
किन्नरागुह्यकाश्चैवग्रहावालग्रहास्तथा ६६
कूष्माण्डाश्चैवडाकिन्यस्तथान्येविघ्नकारकाः
सर्वेभीत्यापलायंतेदृष्ट्वाकृष्णायुधाङ्कितम् ६७
द्वीपाश्चद्वीपिनश्चैवतथान्येवनवासिनः
दृष्ट्वैवप्रपलायंतेभयात्कृष्णायुधांकितम् ६८

कामलाद्यामहारोगादेहदेहावपातिनः
कृष्णायुधांकिततनुंभक्त्यापश्यतियोजनः ६९
कृष्णदर्शनतुल्यस्यफलंप्राप्नोतिमानवः
त्रिपत्रीकृतदूर्वाभिरश्विनेयोऽर्चयेद्धरिम् ७०
दूर्वावत्संततिस्तस्यअविच्छिन्नाप्रवर्तते
आश्विनेमासियोदद्याद्धरये कर्कटीफलम् ७१
शोकोनजायतेतस्यकदाचिद्धृदयेद्विज
कार्तिकेचसमायातेसर्वमासोत्तमेशुभे ७२
दामोदरंदेवदेवंभक्त्याप्राज्ञः प्रपूजयेत्
कार्तिकेमासिविप्रेन्द्रविष्णुप्रीणनहेतवे ७३
यथोक्तविधिनाप्राज्ञःप्रातःस्नानंसमाचरेत्
आमिषंमैथुनंचैवकार्तिकेमासियस्त्यजेत् ७४
जन्मान्तरार्जितैः पापैर्मुक्तोयातिपराङ्गतिम्
तुलाराशिगतेसूर्येप्रातःस्नानंद्विजोत्तम ७५
हविष्यंब्रह्मचर्यंचमहापातकनाशनम्
आमिषंमैथुनंचैवकार्तिकेमासिसेवते ७६
जन्मजन्मनिविप्रेन्द्रसभवेद्ग्रामशूकरः
द्विभोजनंपरान्नंचतैलंचवैष्णवोजनः ७७
आयातेकार्तिकेमासियत्नादपिपरित्यजेत्
दामोदरायनभसिदीपंयस्तुप्रयच्छति ७८
फलंतस्यप्रवक्ष्यामिसमासेनशृणुद्विज
ब्रह्महत्यादिभिः पापैर्विमुक्तःक्लेशदायकैः ७९
दामोदरपुरंगत्वातिष्ठेत्कोटियुगावधि
दीपंज्वलंतंनभसित्रिदशावासवादयः ८०
विलोक्यहर्षिताः सर्वेवदंतीतिपरस्परम्
असौपुण्यात्मनांश्रेष्ठःकेशवार्चनतत्परः ८१
प्रदीपंकार्तिकेमासियतोयच्छतिचक्रिणे
कार्तिकेमासिविप्रेन्द्रतस्यतुष्टःसदाहरिः ८२
दद्यादक्षयदीपंयःकार्तिकेहरिमंदिरे
दिनेदिनेऽश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ८३

तुलसीदललक्षैर्यः कार्तिकेपूजयेद्धरिम्
लक्षैकवाजिमेधस्यमानवोलभतेफलम् ८४
बिल्वस्यदललक्षेणयोऽचयेद्विष्णुमव्ययम्
परमंमोक्षमाप्नोतिप्रसादाज्जगतीपते ८५
यत्किञ्चित्कार्तिकेमासिविष्णुमुद्दिश्यदीयते
तदक्षयंभवेत्सर्वंसत्यमेतन्मयोच्यते ८६
घृताक्तंसुरपत्रंयः कार्तिकेमासिवैष्णवे
दद्याद्दिनेदिनेविप्रतस्यविष्णोःपुरेस्थितिः ८७
प्रफुल्लपद्मपत्रेणसितेनाप्यसितेनवा
योऽचयेत्कमलाकांतंतस्यकिंभुविदुर्ल्लभम् ८८
द्विजाग्र्यःकार्तिकेमासिहरयेयेनपङ्कजम्
नदत्तंतेनकिंविप्रविष्णवेदैत्यजिष्णवे ८९
एकमेवांबुजंहृत्वाददातिकैटभारये
तस्मैकिंभगवान्विष्णुर्नददातिश्रियःपतिः ९०
कमलैःकार्तिकेमासियेननाराधितोहरिः
जन्मजन्मनितद्गेहेकमलानहितिष्ठति ९१
पद्मवीजानियोदद्यात्केशवायमहात्मने
सजायतेविप्रकुलेशुद्धेचप्रतिजन्मनि ९२
ब्राह्मणस्यकुलेजातश्चतुर्वेदसुहृद्भवेत्
धनवान्बहुपुत्रश्चकुटुंबानांचपोषकः ९३
नास्तिपद्मसमंपुष्पंजैमिनेसत्यमुच्यते
येनसंपूज्यगोविन्दंपापात्मापिचमोक्षभाक् ९४
पद्मपुष्पस्यमाहात्म्यंविशेषादुच्यतेमया
सेतिहासंद्विजश्रेष्ठसावधानंनिशामय ९५
आसीदेकःप्रजानामब्राह्मणःसर्वशास्त्रवित्
हरिपादांबुजेयस्यमनोभृङ्गसदास्थितिः ९६
देवानांब्राह्मणानांचगुरूणांचैवसर्वदा
कृतापूजाद्विजश्रेष्ठकार्याकार्यशतान्यपि ९७
परद्रव्यंविषंचैवपरस्त्रीषुस्वमातृवत्
कृतंतेनैवयच्चैवंतथामित्रेचशात्रवे ९८

आयांतमतिथिंदृष्ट्वासविप्रःपरमार्थवित्
भृशंमानंनचाप्नोतियाचकंचद्विजोत्तमम् ९९
सर्वयज्ञाःकृतास्तेनव्रतानिसकलानिच
संसारसागरंघोरमपारंचतितीर्षुणा १००
एकदासद्विजश्रेष्ठोहरिभक्तिपरायणः
स्वमृत्युंचनिजांजातिंचिंतयामासचेतसा १०१
अहंपूर्वंस्थितः कोवाकिंवाकर्मकृतंपुरा
कथंवाजन्मसंप्राप्तंगमिष्यामिक्ववापुनः १०२
इतिसंचिंत्यविप्रोऽसौनिःश्वस्यचपुनः पुनः
विज्ञातुंपूर्ववृत्तांतंशिवक्षेत्रंजगामह १०३
तत्रबद्धाञ्जलिर्विप्रोभक्त्यापरमयायुतः
तुष्टावशंकरंदेवंवाचामधुरयाशिवम् १०४
ब्राह्मणउवाच-
नमस्तुभ्यंमहादेवनमस्तेपरमेश्वर
नमस्तेशंकरेशाननमस्तेवरदप्रभो १०५
नमस्तेज्ञानरूपायनमस्तेज्ञानदायिने
नमस्तेसर्वभूतानांहृदम्बुजनिवासिने १०६
जगत्स्रष्ट्रेनमस्तुभ्यंजगत्पित्रेनमो नमः
नमःसंहराकर्त्रेचपशूनांपतयेनमः १०७
मनस्तेवह्निनेत्रायनमस्तेवह्निचक्षुषे
नमस्तेचन्द्रनेत्रायसूर्यनेत्रायवैनमः १०८
नमस्तेभस्मभूषायनमस्तेकृत्तिवाससे
नमोऽस्थिमालिनेतुभ्यंनीलकंठायवैनमः १०९
नमस्तेपंचवक्त्रायनमस्तेशूलपाणिने
कन्दर्पदर्पविध्वंसकारिणेभीममूर्तये ११०
नमस्तेदेवदेवायनमस्तेत्रिपुरारये
पार्वतीपतयेतुभ्यंनमस्तेभीममूर्तये १११
बाणभक्त्यातिसंतुष्टमानसायनमोस्तुते
बहुरूपायवैतुभ्यंविश्वरूपायवैनमः ११२
गङ्गाधरायवैतुभ्यंदक्षयज्ञविनाशिने

प्रेतानांपतयेतुभ्यंनमस्तुभ्यंपिनाकिने ११३
ईशानायनमस्तुभ्यंमनीषायनमोनमः
तुभ्यंनमोऽस्तुदृश्यायअदृश्यायनमोनमः
नमश्चिन्त्यायवैतुभ्यमचिन्त्यायनमोनमः ११४
ब्रह्मात्वमेवत्रिदशैकनाथस्त्वमेवविष्णुस्तपनस्त्वमेव
त्वमेवसोमः सकलार्त्तिहारीनमोनमस्तेपरमेश्वराय ११५
तस्यस्तवंसमाकर्ण्यशंकरो लोकशंकरः
आविर्बभूवसहसाप्रसन्नः परमेश्वरः ११६
आविर्भूतंसमालोक्यसर्वदेवनमस्कृतम्
ववंदेचरणौतस्यसविप्रोऽत्यतभक्तिमान् ११७
भूयोऽपिसद्विजश्रेष्ठोहर्षनिर्भरमानसः
कृताञ्जलिर्महादेवंतुष्टाववरदंप्रभुम् ११८
ब्राह्मणउवाच-
यंनपश्यंतिदेवेशंदेवाअपिसवासवाः
पश्यामितमहंसाक्षान्महाभाग्यमिदंमम ११९
ध्यानावस्थितचित्तेनयोऽदृश्यःपरमेश्वरः
पश्यामितमहंसाक्षान् साध्यंकिमपरंमम १२०
त्वन्नामस्मरणादेवमहापातकिनोऽपिच
गच्छंतिपरमंस्थानंसमीक्षेतमहंप्रभुम् १२१
कृतार्थोऽस्मिकृतार्थोऽस्मिकृतार्थोऽस्मिचभाग्यवान्
नमस्तुभ्यंनमस्तुभ्यंप्रसीदपरमेश्वर १२२
महादेवउवाच-
भवतोऽनेनवाक्येनतुष्टोऽस्मिद्विजसत्तम
वरंवृणुमहाभागवरंदित्सुरहंखलु १२३
ब्राह्मणउवाच-
भवंतंपरमात्मानमदृश्यंदैवतैरपि
साक्षात्पश्याम्यहंनाथकिंकार्यमपरैर्वरैः१२४
तथापित्वंमहादेववरंदित्सुःकृपामयः
पृच्छामियदहंकिंचित्तद्ब्रूहिपरमेश्वर १२५
कोऽहतस्थौपुरादेवकिंवाकार्यंकृतंपुरा

संसारसागरेनाथपतितोऽस्मिकथंप्रभो १२६
कर्मणाप्राप्यतेदेहोदेहीपापेनलिप्यते
पुनः पापप्रभावेणप्राप्यतेविषमागतिः १२७
प्रभावैःकर्मणांकेषांजन्मप्राप्तमिदंमया
नानादुःखप्रदंनाथप्रसन्नोब्रूहिशंकर १२८
पापमूलमिदंजन्मजन्मदुःखस्यकारणम्
ज्ञातुमिच्छाम्यहंतस्मात्पूर्ववृत्तांतमात्मनः १२९
स्थितोऽहजननीकुक्षौजनठरानलतापितः
मूत्रविष्ठाप्रकीर्णेचविपाकेनचकर्मणाम् १३०
गर्भवाससमंदुःखंसंसारेनहिमन्यते
कथंमयानुभूतंतत्प्रभोभक्तार्तिनाशन १३१
संसारेऽस्मिन्महाघोरेनानादुःखसमन्विते
असारेमाययाविष्णोर्मोहितेपातकाश्रये १३२
दुस्तरेबंधुहीनेचकामक्रोधादिसंयुते
शोकरोगप्रदेचैवजन्ममृत्युप्रदेतथा १३३
अपारेजगतामीशपतितोऽस्मिकथंशिव
एतत्सर्वंविभोब्रूहियदितेमय्यनुग्रहः १३४
महादेवउवाच-
यद्यप्येतद्द्विजश्रेष्ठगुह्याद्गुह्यतरंमहत्
अप्रकाश्यंतथापित्वांभक्तंप्रतिवदाम्यहम् १३५
पुरात्वंब्राह्मणःश्रेष्ठशबरान्वयसंभव
दण्डपाणिरितिख्यातः स्थितः सल्लोकदुःखुदः १३६
परलोकभयंत्यक्त्वाविवेकैः परिवर्जितः
दस्युवृत्तिंप्रपन्नार्तिपरमक्लेशदायिनीम् १३७
दस्युवृत्तिगतंदृष्ट्वाभवंतमतिनिर्दयम्
अपरेभ्रातरःसर्वेबभूवुस्तेचदस्यवः १३८
तेषांनामानिविप्रेन्द्रभातॄणांनिगदाम्यहम्
यैःसार्द्धंभवतापूर्वंभ्रातृभिर्दस्युताकृता १३९
दंडीदंडायुधश्चैवदत्तवान्दत्तभूस्तथा
सुंदडोदंडकेतुश्चभ्रातरः षट्प्रकीर्तिताः १४०

तैर्भ्रातृभिर्महाघोरैर्दयाभिः परिवर्जितः
दंडेनभवतानित्यं सर्वेव्यग्रीकृताजनाः १४१
धनलोभेनभवतादुष्टैस्तैर्भ्रातृभिः सह
अरण्येप्रांतरोविप्रहताः शतसहस्रशः १४२
हत्वाचसायकैस्तीक्ष्णैर्वनस्थेनत्वयासदा
गवांक्रव्याणिभुक्त्वाचमदिराभिः सहद्विज १४३
ततोयानविधिंसर्वेवणिजस्त्वद्भयात्तथा
तत्यजुर्विपिनेतस्मिन्ननर्थःपतितः सदा १४४
यस्यवित्तंनतद्वित्तंगृहंयस्यनतद्गृहम्
यस्यभार्यानतद्भार्यात्वयिदस्युत्वमागते १४५
एवंस्वभ्रातृभिस्तैस्तुतस्मिन्नेवमहावने
गतोवर्त्मश्रमश्रांतः स्नानार्थंसरसींप्रति १४६
तत्रस्नानंसमाचर्यक्षुधितेनद्विजोत्तम
भक्षितानिमृणालानिभ्रातृभिस्तैर्जलानिच १४७
अथत्वयाद्विजश्रेष्ठकौतुकात्तत्रसत्तम
भुक्तानिपद्मपुष्पाणिप्रफुल्लानिबहूनिच १४८
तस्मिन्नेवततः कालेब्राह्मणोविपिनेचरः
सर्ववेदाइतिख्यातस्तत्रस्नानार्थमागतः १४९
तत्रस्नात्वासधर्मात्माभगवंतंजनार्दनम्
यष्टुंत्वामकमंभोजंययाचेविनयान्वितः १५०
अथत्वयाचविप्रेन्द्रपद्ममेकंसुनिर्मलम्
दत्तंपरमयाभक्त्यापूजार्थंकमलापतेः १५१
त्वयादत्तेनपद्मेनसचप्रीतोद्विजोत्तमः
पूजयामासतत्रैवविष्णुंसकलकारकम् १५२
विष्णुपूजापरंदृष्ट्वातंविप्रंसर्ववेदसम्
त्वमपिप्रहसन्विष्णुंननन्थचसुकामदम् १५३
अथाभ्यर्च्यपरात्मानंचतुर्वर्गफलप्रदम्
यथोक्तविधिनाविप्रसजगामयथागतः १५४
तेनाम्बुजप्रदानेनप्रणामेनचसत्तम
विष्णुपूजादर्शनेननष्टंतेसर्वपातकम् १५५

ततः कियद्भिर्दिवसैस्तस्मिन्नेवमहावने
संप्राप्तकालः पंचत्वंगतोऽसित्वंद्विजोत्तम १५६
तेनैवकर्मणातुष्टोभगवान्करुणालयः
ददौतुभ्यंपरंस्थानंदेवैरपिसुदुर्ल्लभम् १५७
मन्वंतरसहस्राणिमन्वंतरशतानिच
भुक्तंनानासुखंतत्रकृपयाकमलापतेः १५८
ततःकर्मावसानेतुकर्मभूमिमिमांद्विज
आगत्यतैः पुण्यफलैर्जातोऽसिद्विजसंततौ १५९
ब्राह्मणस्यकुलेशुद्धेजन्मसंप्राप्यसत्तम
सर्वगुणाश्रयालब्धाहरिभक्तिरचंचला १६०
आराधितोमहाविष्णुःक्रियायोगैस्त्वयाप्रभुः
तुभ्यंदास्यतिविज्ञानंज्ञानान्मुक्तोभविष्यति १६१
गच्छब्राह्मणभद्रंतेसुप्रीतोनिजमंदिरम्
मद्दर्शनंत्वयाप्राप्तंमुक्तोऽसिभवबंधनात् १६२
व्यासउवाच-
इत्युक्त्वांतर्दधेविप्रतत्रैवजगदीश्वरः
कृतार्थोब्राह्मणःसोऽपिजगामभवनंस्वकम् १६३
अथसत्रिदिनंविष्णुंपद्मपुष्पैर्मनोरमैः
यत्नादाराधयामासस्तुत्यर्थंपरमेश्वरम् १६४
विष्णुंसमाराध्यचिरंप्रसुप्तः पद्मप्रसूनैर्विचित्रैः सुपुष्पैः
ज्ञानंसमासाद्यजगाममोक्षंप्रसादतः श्रीगरुडध्वजस्य १६५
अनिच्छयापिकमलंयच्छतःफलमीदृशम्
विष्णवेयच्छतोभक्त्यानजानेकिंभवेदिति १६६
सत्यंसत्यंपुनःसत्यंसत्यमेवमयोच्यते
कमलैर्हरिमभ्यर्च्यप्राप्यतेपरमंपदम् १६७
एकमेवारविंदंयः प्रददातिमुरारये
तस्यनास्तिपुनर्जन्मसंसारेषुभयावहे १६८
नारायणंयेचप्रफुल्लवारिजैर्दयामयंकामदमर्चयंति
एकाहमप्युत्कटपापयुक्तास्तेयांतिमुक्तिंप्रतिपापिनोऽपि १६९
इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेत्रयोदशोऽध्यायः १३

चतुर्दशोऽध्यायः

व्यासउवाच-
मार्गशीर्षेद्विजश्रेष्ठमहालक्ष्म्यासमन्वितम्
पूजयेदव्ययंविष्णुंभक्तिभावेनवैष्णवः १
म्लेच्छदेशेचविप्रेंद्रतथैवपतितालये
दुर्गंधैश्चपरिव्याप्तेस्थानेविष्णुंनपूज्येत् २
पाखंडानांसमीपेचमहापातकिनांतथा
असत्यभाषिणांचैवनकुर्याद्विष्णुपूजनम् ३
क्रंदतांसन्निधौचापिकलहानपि कुर्वताम्
तथोपहसतांस्थानेनकुर्यात्पूजनंहरेः ४
प्रतिग्रहरतानांचस्थानेविष्णुंनपूजयेत्
कृपणानांगृहेचैवपरवित्ताभिलाषिणाम् ५
तथाकपटवृत्तीनांनकुर्याद्विष्णुपूजनम्
नारायणार्चनेविप्रपरंभक्तिपरायणः ६
अन्यचित्तंपरित्यज्यहरिध्यानपरोभवेत्
हाहाकारंचनिश्वासंविस्मयंसद्विजोत्तम ७
पाखंडजनसंभाषंनकुर्याद्धरिपूजनम्
अनन्यमानसोभूत्वादेवदेवंजगद्गुरुम् ८
भस्मन्यपिचयत्पुष्पंदीयतेलभतेहरौ
चिंतागमशतश्रांतःशिलाचक्रेष्वपिद्विज ९
पुष्पंददातियन्मर्त्योनलभेदथतत्प्रभुः
अनन्यमानसोभूत्वाभक्त्याविष्णुंजयेद्बुधः १०
भ्रांतचित्तेनयत्कर्मक्रियतेतच्चनिष्फलम्
सर्वकर्ममनोधीनंमनोधीनंजगत्त्रयम् ११
तस्मान्मनोदृढीकृत्यपूजयेत्कमलापतिम्
पूजान्यत्रमनोऽन्यत्र भवेद्यस्यद्विजोत्तम १२
नचतस्यफलेत्कार्यंकल्पकोटिशतैरपि
यत्नाद्विहितशौचोऽपिविष्णुपूजापरोऽपिच १३
मनःशुद्धिविहीनश्चेच्चांडालइवगम्यते
अभक्त्यायत्तपस्तप्तंसुचिरंविधिनाद्विज १४

भवेन्निरर्थकंसर्वंकेवलंकायशोधनम्
मेरुप्रमाणकंस्वर्णंब्राह्मणायकुटुंबिने १५
दत्तमभ्यर्थनाशायअभक्त्याश्रेयसेऽपिच
तस्मादेकमनाभूत्वाभक्तिश्रद्धासमन्वितः १६
सवास्तुकादिशाकंचदद्यात्सदसिवैष्णवे
नारंगस्यफलंदिव्यंसुपक्वंयस्तुयच्छति १७
केशवायद्विजश्रेष्ठसोऽस्माभिरभिपूज्यते
यत्नेननूतनंवस्तुप्रियंभगवतोहरेः १८
तदेवाग्रयणेमासिभक्त्यादद्यान्मुरारये
पौषेमासिसमायातेश्रीकृष्णंवरदंप्रभुम् १९
देवमिक्षुरसैर्दिव्यैःस्नापयेद्वैष्णवोजनः
यःस्नापयतिविप्रेन्द्रविष्णुमिक्षुरसैःप्रभुम् २०
इहभुंक्तेसुखंसर्वंमृतोयातीक्षुसागरम्
योदद्यादिक्षुनैवेद्यंदेवदेवायविष्णवे २१
सोऽपितत्फलमाप्नोतिकिमन्यैर्बहुभाषितैः
सुदुग्धपृथुकंपौषेदधिभिर्वासमन्वितम् २२
दत्वामुरारयेमर्त्यः सर्वान्कामानवाप्नुयात्
सर्वैःपुरातनंवस्त्रंदूरीकृत्यमुरारये २३
शीतस्यवारणार्थायदद्याद्वस्त्रंचनूतनम्
पौषसंक्रमणेविप्रसलक्ष्मीकायविष्णवे २४
दद्यान्मुमुक्षुर्मनुजोदशवर्णंचपीठकम्
यस्तुशङ्खध्वनिंकुर्यात्संपूज्यकमलापतिम् २५
तस्यपुण्यफलंवच्मिशृणुवत्ससमाहितः
अगम्यागमनाद्यैश्चविमुक्तःसर्वपातकैः २६
अंतेविष्णुपुरंगत्वाविष्णुनासहमोदते
ञ्नतेयांकितांघंणटांयस्तुवादयतेहरेः २७
पूजाकालेद्विजश्रेष्ठतस्यपुण्यंवदाम्यहम्
अभक्ष्यभक्षणाद्यैश्चविमुक्तःसर्वपातकैः २८
प्रयातिमंदिरंविष्णोरथमारुह्यशोभनम्
तत्रभुक्त्वाखिलान्कामान्कल्पकोटिशतावधि २९

पुनरागत्यधरणींचतुर्वेदीद्विजोत्तमः
तत्रभुक्त्वाखिलान्कामान्कल्पकोटिशतावधि ३०
पुनर्विष्णुपुरंगत्वामोक्षंप्राप्नोत्यनुत्तमम्
वीणांवादयतेयस्तुपूजाकालेजगत्पतेः ३१
पंडितानामग्रणीःस्यात्समर्त्यः प्रतिजन्मनि
मृदंगवाद्यकृद्यस्तुपूजायांकैटभद्विषः ३२
तस्यप्रसन्नोभगवान्ददात्यभिमतंफलम्
डमरुंडिंडिमंचैवझर्झरींमधुरींतथा ३३
पटहंदुंदुभिंचैवकाहलंसिंधुवारकम्
कांस्यंचकरतालंचवेणुंवादयतेतुयः ३४
पूजाकालेमहाविष्णोस्तस्यपुण्यंनिशामय
स्तेयार्थैःपातकैर्मुक्तोमंदिरंयातिचक्रिणः ३५
परमंज्ञानमासाद्यतत्रैवपरिमुच्यते
कलशब्दंचयः कुर्यात्पूजाकालेजगद्गुरोः ३६
मुखवाद्यंचविप्रेन्द्रतस्यपुण्यंमयोच्यते
कोटिकोटिकुलैर्युक्तः प्रयातिमन्दिरंहरेः ३७
ज्ञानमासाद्यतत्रैवमोक्षमक्षय्यमाप्नुयात्
विष्णोरायतनेयस्तुभक्तियुक्तः प्रनृत्यति ३८
सयातिब्राह्मणश्रेष्ठतद्विष्णोःपरमंपदम्
यस्तुगायतिगीतानि भक्त्यानारायणाग्रतः ३९
सनृपत्वमवाप्नोतिगन्धर्वाणांपुरेषुच
स्तौतिस्तोत्रैर्जगन्नाथं भक्त्याचवैष्णवोजनः ४०
तस्यप्रसन्नोभगवान्सर्वान्कामान्प्रयच्छति
मासेमासेहरिंयस्तुविधिनानेनपूजयेत् ४१
अचिरेणैवविप्रर्षेप्रसादयतिसोऽच्युतः ४२
जगदुदधिमिमंयेतर्तुमिच्छंतिमर्त्याः प्रचुरतरगभीरंसर्वदुःखप्रदंच
परमपुरुषपादांभोजयुग्मंमनोज्ञंत्रिदशनिवहसेव्यंतेचसर्वेयजंतु ४३
इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेभगवत्पूजामाहात्म्यंनामचतुर्दशोऽध्यायः १४

पंचदशोऽध्यायः

व्यास उवाच-
नारायणस्यमाहात्म्यंपुनर्वच्मिशृणुद्विज
यच्छ्रुत्वासर्वपापेभ्योमुक्तोभवतिमानवः १
विष्णवंशभूतंसकलंजगदेतद्द्विजोत्तम
तस्माद्विष्णुमयंधीराःपश्यंतिपरमार्थिनः २
ब्रह्मशंकररुद्राद्याविष्णवंशाःसकलाःसुराः
तस्मात्समस्तदेवार्चाविष्णुमेकंप्रपद्यते ३
स्मरतांविष्णुनामानिसर्वपापहराणिच
येनकेनाप्युपायेनविद्यतेनाशुभंक्वचित् ४
सर्वमेवद्विजश्रेष्ठकर्मणापापमुच्यते
अनपायिइदंविष्णोःस्मरणंपापनाशनम् ५
स्वपन्भुञ्जन्वदंस्तिष्ठन्नुत्तिष्ठंश्चव्रजंस्तथा
स्मरेदविरतंविष्णुंमुमुक्षुर्वैष्णवोजनः ६
उत्तुंगैर्मुनिभिःसर्वैः स्मरणेकमलापतेः
नकालनियमः प्रोक्तःसर्वदुःखविनाशनः ७
नामप्रभावंविप्रर्षेकेशवस्यमहात्मनः
ब्रवीम्यहंसमासेनसेतिहासंनिशामय ८
आसीत्सपरशुर्नामपूर्वंकृतयुगेशुचिः
वैश्योवैश्यकुलश्रेष्ठःसमस्तगुणपारगः ९
सवैश्योदैवयोगेनप्रथमेवयसिद्विज
जगामवशतांमृत्योःकासश्वासगदार्दितः १०
जीवंतीनामतत्पत्नीसुमध्यानवयौवना
मृतेभर्तरितातस्यजगामनिलयंयतः ११
साजीवंतीद्विजश्रेष्ठनवयौवनगर्विता
गतिंचकारजारेषुबाध्यमानापिबांधवैः १२
व्रतस्यनियमंवापि गृहव्यापारमेवच
जारानुरक्तचित्तासातत्याज्यनवयौवना १३
अंधीकृतासाकामेनसुश्रोणीपीवरस्तनी
धर्ममार्गंद्विजश्रेष्ठनकदाचिद्ददर्शह १४

दुःशीलांचैवतांदृष्ट्वातत्पिताधर्मतत्परः
अपकीर्तिभयाद्भीरुरित्याहात्यंतकोपवान् १५
दुष्टेपापिनिमद्वंशेसर्वदोषविवर्जिते
आसाद्यजन्मकिमितिक्रियतेपातकंत्वया १६
यदितेपातकेचित्तंह्यदितुंनैवएहिवै
अभद्रेगच्छसदनाज्जहीहिममंदिरम् १७
तातेनेतिनिरुक्तासाक्रोधारुणितलोचना
पितुर्गेहंपरित्यज्यसाजगामयथासुखम् १८
अथसास्वेच्छयानारीभ्रमंतीजारकांक्षया
वेश्यावृत्तिंसमाश्रित्यतस्थौलज्जाविवर्जिता १९
पुलिदःशबरोवापिचाण्डालोवापितद्गृहम्
आयातितस्यास्तेनापिमुदाक्रीडतिसाऽसती २०
परलोकभयंविप्रकदाचिदपिचेतसा
नचिंतयामासचसावारनारीयथाक्रमात् २१
कदाचिद्ब्राह्मणश्रेष्ठकश्चिद्व्याधस्तदालये
शुकशावंसमादायविक्रयार्थंसमाययौ २२
सापिवाराङ्गनातंचशुकशावकमुत्तमम्
जगृहेपरमप्रीत्याधनैः संपूज्यलुब्धकम् २३
तद्योग्याहारदानेनवारस्त्रीनित्यमेवसा
शुकस्यपोषणंचक्रेतस्य जातकुतूहला २४
वारांगनानपत्यासातमेवशुकशावकम्
मत्वापुत्रमिवात्मानंचक्रेतत्प्रतिपालनम् २५
सोऽपिपक्षीद्विजश्रेष्ठनित्यमेवतदाज्ञया
ज्ञातिवच्चित्तवात्सल्यव्यवहारंकरोतिच २६
ततोऽसौलब्धभावश्चशुकोगणिकयातदा
रामेतिसततंनामपाठ्यतेसुंदराक्षरम् २७
रामनामपरंब्रह्मसर्वदेवाधिकंमहत्
समस्तपातकध्वंसिसशुकस्तुसदापठन् २८
रामोच्चारणमात्रेणतयोश्चशुकवेश्ययोः
विनष्टमभवत्पापंसर्वमेवसुदारुणम् २९

कदाचिद्वारमुख्यासाशुकोऽपिचद्विजोत्तम
उभावपिचपंचत्वमेककालेगतौततः ३०
समानेतुंततस्तौतुविहिताखिलपातकौ
किंकरान्प्रेषयामासचंडाद्यान्धर्मराट्ततः ३१
ततस्तेकिंकराःसर्वेचंडाद्याःअतिवेगिनः
यमाज्ञयासमायाताःपाशमुद्गरपाणयः ३२
आनेतुंतौसमायाताः सर्वेविष्णुपराक्रमाः
पाशबद्धौतुतौदृष्ट्वापतितौविष्णुकिंकराः ३३
ऊचुर्वाक्यमिदंक्रुद्धायमदूतान्सुरासदान् ३४
विष्णुदूताऊचुः -
अहोचित्रमिदंवाक्यंयमदूतामुखाच्छ्रुतम् ३५
भक्तावपिहरेरेतौदंडयौभास्करसूनुना
अहोचरित्रंदुष्टानांकदाचिदपिनोत्तमम् ३६
यत्नादपियतोहिंसांकुर्वंतिसततंसताम्
दुष्टानांकृतपापानांचरित्रमिदमद्भुतम् ३७
निष्पापमपिपश्यन्तिपुण्यात्मानोऽखिलंजगत्
पापिनस्तुनपश्यन्तिकृतपापमिवाखिलम् ३८
श्रुत्वापुण्यात्मनांपुण्यमभितृप्यंतिधर्मिणः
तृप्यंतिपातकंश्रुत्वापापिनांपापिनोजनाः ३९
पापचर्चांसमाकर्ण्ययथातृप्यंतिपापिनः
नतृप्यन्तियथा प्राप्यस्वर्णभारशतान्यपि ४०
अहोबलवतीमायामहाविष्णोर्महात्मनः
आत्मपीडाकरमपिपापंकुर्वंतितेद्विज ४१
व्यासउवाच-
इत्युक्त्वाविष्णुदूतास्तेविष्णुभक्तिपरायणाः
छिन्नवंतस्तयोर्विप्रबंधनंचक्रधारया ४२
ततस्तुशमनप्रेष्याः क्रुद्धास्तेवह्निसंन्निभाः
ववर्षुःसहसातत्रज्वलदंगारसंचयान् ४३
दंडउवाच-
विहितंचमयाप्येवंशुकंवेश्यांचपापिनीम्

नेतुंयूयंसमायाताइत्यद्भुतमिवाभवत् ४४
नूनमेतौयदानेतुंयूयमिच्छतसत्तमाः
तदाकुरुतसंग्राममस्माभिः सहसंप्रति ४५
इत्युक्त्वारामदूतास्तेबलिनोविधृतायुधाः
सिंहनादैर्दिशःसर्वेपूरयामासुरुद्धताः ४६
विष्णुदूतामहात्मानःसुप्रतीकादयस्तथा
शङ्खनादैःसुललितैश्चक्रुःशब्दमयंजगत् ४७
याम्यैस्ततोमहादूतैर्धनुर्मुक्तैःशिलीमुखैः
छादिताविष्णुदूतास्तेसंग्रामेऽत्यतदारुणे ४८
शूलान्यध्यक्षिपुः केचिच्छक्तिंकेचिन्महार्णवे
केचिच्छरसहस्राणिकेचिच्चक्राणितेरुषा ४९
तैर्मुक्तानिमहास्त्राणिविष्णुदूतामहामराः
बाणान्विचूर्णयामासुर्गदाप्रहरणादिभिः ५०
ततोभागवतैरेतैर्याम्यानांचक्रधारया
केषांचिच्चरणाश्छिन्नाःकेषांचिद्बाहवस्तथा ५१
केचिद्विच्छिन्नशिरसः केचिन्निर्भिन्नवक्षसः
अत्यद्भुतक्षताःकेचिद्व्यास्याः पेतुर्गतासवः ५२
छिन्नैकचरणाःकेचित्केचिच्छिन्नैकपाणयः
संत्यज्यसहसायाम्याः संग्रामाच्चप्रदुद्रुवुः ५३
तानालोक्यततोदूतान्पलायनपरायणान्
प्रविवेशरुषाचंडःसंग्रामंधृतमुद्गरः ५४
यमदूतगणश्रेष्ठश्चंडोऽत्यतप्रतापवान्
ताडयामासशतशोमुद्गरैर्विष्णुकिङ्करान् ५५
अथभागवतादूतानिशितायुधवर्षणैः
ववर्षुस्तरसाक्रुद्धास्तंचंडंचंडविक्रमम् ५६
मुद्गरेणततश्चरडोविष्णुदूतान्पृथक्पृथक्
ताडयामासविगलद्रक्तसंसिक्तविग्रहः ५७
चंडेनताडितास्तेनदूताभगवतोयुधि
त्यक्तसत्वाः पृष्टभागंसुप्रकाशस्यवैययुः ५८
सुप्रकाशस्ततःक्रुद्धोजपापुष्पनिभेक्षणः

प्रविवेशरणे युद्धंगदापाणिर्महाबलः ५९
ताडयामाससंक्रुद्धोविष्णुतुल्यपराक्रमः
मुद्गराच्चंडहस्ताच्चप्रेद्व्यजनभयप्रदात् ६०
समुत्तस्थौमहाभीष्मःसधूमः पूतिगन्धवान्
समुद्गरेणचंडेनताडितस्तस्यवेगिना ६१
स्फुलिगावर्षणंसद्योमुमोचात्यंतभीतिदम्
ततः क्रुद्धेनचंडोऽसौतेनैवमुद्गरेणच ६२
ताडयामासविप्रर्षेसुप्रकाशंमहाबलम्
सुप्रकाशस्ततोविप्रव्यथांविस्मृत्यकोपवान् ६३
गदयाताडयामासचंडंशमनकिंकरम्
तेनप्रताडितश्चंडस्तत्ररक्तः परिप्लुतः ६४
पपातमूर्च्छितोभूमौबालार्कइवजैमिने
याम्यदूतास्ततस्तेचचंडमादायमूर्च्छितम् ६५
हाहाकारंप्रकुर्वंतोयुद्धाद्भीताः प्रदुद्रुवुः
विष्णुदूतास्ततोविप्रसर्वेचातिप्रहर्षिताः ६६
अथशंखान्समादध्मुर्जैमिनेद्विजसत्तम
यमदूतास्ततस्तेचशोणितौघपरिप्लुताः ६७
यमस्यसन्निधिंजग्मुः क्रंदंतोभयविह्वलाः ६८
यमदूताऊचुः-
सूर्यपुत्रमहाबाहोतवाज्ञाकारिणोवयम्
तथापिविष्णुदूतैर्नः कृतादुर्गतिरीदृशी ६९
महापातकिनांश्रेष्ठौप्रभोयद्यपितौखलु
रामनामप्रभावेणगतौनारायणालयम् ७०
भवतादंडनीयायेदुरात्मानः कृतैनसः
तेऽपिविष्णुपुरंयांतिप्रभुत्वंतवकिंतदा ७१
नास्माकंविष्णुदूतैस्तैः कृतः परिभवस्त्वयम्
तवैवकेवलंनाथयतोवैकिंकरावयम् ७२
यमउवाच-
दूताः स्मरंतौतौरामरामनामाक्षरद्वयम्
तदानमेदंडनीयौतयोर्नारायणः प्रभुः ७३

संसारेनास्तितत्पापंयद्रामस्मरणैरपि
नयातिसंक्षयंसद्योदृढंशृणुतकिंकराः ७४
येमानवाःप्रतिदिनंमधुसूदनस्यनामानिघोरदुरितौघविनाशनानि
भक्तयास्मरंतिविबुधप्रवरार्चितस्यतेपापिनोऽपिहिभटाममनैवदंड्याः ७५
गोविन्दकेशवहरेजगदीशविष्णोनारायणप्रणतवत्सलमाधवेति
भक्तयावदंतिपुरुषाः सततंक्षितौयेदंड्यानतेममभटाश्रतिपापिनोऽपि ७६
भक्तार्तिनाशनसुरेश्वरदीनबंधोलक्ष्मीपतेसकलपापविनाशकारिन्
एतद्वदांतसततंभुवियेमनुष्यास्तेपापिनोऽपिनभटाममदंडनीयाः ७७
दामोदरेश्वरमुखामरवृन्दसेव्य श्रीवासुदेवपुरुषोत्तममाधवेति
येषांवदंतिवदनेषुसदैवशब्दा दूतानमाम्यहमपिप्रतिवासरंतान् ७८
नारायणस्यजगदेकपतेर्मुरारेश्चर्चासुचित्तमतिहार्द्दिनृणांचयेषाम्
तेषामहंचसततंसुभटाह्यधीनोयेतेप्रफुल्लकमलेक्षणरूपभाजः ७९
येविष्णुपूजनरताहरिभक्तभक्ताएकादशीव्रतरताः कपटैर्विहीनाः
येविष्णुपादसलिलंशिरसावहंतितेपापिनोऽपिनभटाममदंडनीयाः ८०
येभुञ्जतेभगवतोमधुसूदनस्यनैवेद्यशेषमखिलौघविनाशकारि
येकर्णयोश्चशिरसिच्छदनंतुलस्यानित्यंबहंतिचभटाःप्रणमाम्यहंतान् ८१
येकृष्णपादकमलार्चनतत्पराश्चयेब्राह्मणार्चनरतागुणसेविनश्च
येदीनलोकहृदयातिसुखप्रदाश्चतेषामहंसततमेवभटाश्रधीनः ८२
येसत्यवाक्यकथनेषुसदानुरक्तालोकप्रियाश्चशरणागतलोकपालाः
पश्यंतियेचसततंविषवत्परस्वंतेमानवाममभटानहिदंडनीयाः ८३
येचान्नदाननिरताः सलिलप्रदाश्चभूमिप्रदानिखिललोकहितैषिणश्च
येवृत्तिहीनजनतृप्तिकराःप्रशांतादूतानतेखलुकदापिचदंडनीयाः ८४
येज्ञातिपोषणरताः प्रियवादिनश्चयेदम्भकोपमदमत्सरहीनचित्ताः
येपापदृष्टिरहिताविजितेंद्रियाश्चतेषामहंनविदधामिकदापिचर्चाम् ८५
व्यासउवाच-
एवं प्रबोधितास्तेनयमेनयमकिंकराः
ज्ञातवंतोजगद्भर्तुःप्रभावमतुलंहरेः ८६
विष्णोर्नामानिविप्रेन्द्रसर्वदेवाधिकानिवै
तेषांमध्येतुतत्त्वज्ञारामनामवरंस्मृतम् ८७
रामेत्यक्षरयुग्मंहिसर्वमंत्राधिकंद्विज

यदुच्चारणमात्रेणपापीयातिपराङ्गतिम् ८८
रामनामप्रभावंहिसर्वदेवप्रपूजनम्
महेशएवजानातिनान्योजानातिजैमिने ८९
विष्णोर्नामसहस्राणांपठनाल्लभतेफलम्
तत्फलंलभतेमर्त्योरामनामस्मरन्नपि ९०
अहोचित्रंमनुष्याणांचरित्रमिदमुच्यते
रामेतिमुक्तिदंनामनस्मरंतिदुराशयाः ९१
वक्तुंश्रमोनचाल्पोऽपिश्रोतुमत्यंतसुन्दरम्
तथापिरामरामेतिनवदंतिदुराशयाः ९२
अत्यंतदुःखलभ्यापिमुक्तिर्जगतिमानवैः
लभ्यतेरामनाम्नैवकर्मास्तिकिमतः परम् ९३
तावत्तिष्ठंतिपापानिदेहेषुदेहिनांवर
रामरामेतियावद्वैनस्मरंतिसुखप्रदम् ९४
श्राद्धेचतर्पणेचैवबलिदानेतथोत्सवे
यज्ञेदानेव्रतेचैवदेवताराधनेऽपिच ९५
अन्येष्वपिचकार्येषुवैदिकेषुविचक्षणः
स्मरेद्यस्तत्फलप्रेप्सूरामरामेतिभक्तितः ९६
नमोरामायेतिविप्रेन्द्रमन्त्रमोङ्कारपूर्वकम्
षडक्षरंजपेद्यस्तुसायुज्यंप्राप्यते हरेः ९७
षडक्षरेणमंत्रेणहरिपूजनकृन्नरः
सर्वान्कामानवाप्नोतिप्रसादाच्चक्रपाणिनः ९८
मृत्युकालेद्विजश्रेष्ठरामरामेतियःस्मरेत्
सपापिष्ठोऽपिपरमंमोक्षमाप्नोतिमानवः ९९
रामेतिनामयात्रायांयेस्मरंतिमनीषिणः
सर्वसिद्धिर्भवेत्तेषांयात्रायांनात्रसंशयः १००
अरण्येप्रांतरेवापिश्मशानेयोभयानके
रामनामस्मरेत्तस्यविद्यंतेनापदोद्विज १०१
राजद्वारेतथादुर्गेविदेशेदस्युसंमुखे
दुःस्वप्नदर्शनेचैवग्रहपीडासुजैमिने १०२
औत्पातिकेभयेचैववातरोगभयेतथा

रामनामस्मरन्मर्त्योलभतेनाशुभंक्वचित् १०३
रामनामद्विजश्रेष्ठसर्वाशुभनिवारणम्
कामदंमोक्षदंचैवस्मर्तव्यंसततंबुधैः १०४
रामनामेतिविप्रर्षेयस्मिन्नस्मर्यतेक्षणे
क्षणःसएवव्यर्थः स्यात्सत्यमेवमयोच्यते १०५
स्मरंतोहरिनामानिनावसीदंतिमानवाः १०६
जन्मकोटिदुरितक्षयमिच्छुःसंपदंचलभतेभुविमर्त्यः
विष्णुनामसततंभुविभक्त्यामोक्षदातिमधुरंस्मरतिस्म १०७
इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेपंचदशोऽध्यायः १५

षोडशोध्यायः

व्यासउवाच–
भूयएवद्विजश्रेष्ठमहाविष्णोःपरात्मनः
ब्रवीमिशृणुमाहात्म्यंसर्वदुःखविनाशनम् १
ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशूद्राश्चान्येन्त्यजास्तथा
हरिभक्तिंप्रपन्नायेतेकृतार्थानसंशयः २
हरेरभक्तोविप्रोऽपिविज्ञेयः श्वपचाधिकः
हरिभक्तःश्वपाकोऽपिविज्ञेयोब्राह्मणाधिकः ३
सकथंब्राह्मणोयस्तुहरिभक्तिविवर्जितः
सकथंश्वपचोयस्तुभगवद्भक्तिमानसः ४
अव्याजेनयदाविष्णुःश्वपाकेनापिपूज्यते
तदापश्येत्तमप्येवंचतुर्वेदद्विजाधिकम् ५
पुरासीच्चक्रिकोनामशबरोलोककर्षकृत्
सुजातिवृत्तिहीनश्चयुगेद्वापरसंज्ञके ६
विप्रवादीजितक्रोधःपरहिंसाविवर्जितः
दयालुर्दम्भहीनश्चपितृमातृपरायणः ७
नकृतोवैष्णवोलापोमोक्षशास्त्रंनचश्रुतम्
तथापिजातातच्चित्तेहरिभक्तिरचञ्चला ८
हरेकेशवगोविन्दवासुदेवजनार्दन
इत्यादीनिस्मरन्नित्यंसचनामानिचक्रिणः ९

वन्यंफलंचयत्किञ्चित्प्राप्नोतिद्विजसत्तम
आदौददातितद्वक्त्रेनिजेशबरवंशजः १०
तन्माधुर्यंततोज्ञात्वावक्त्रान्निष्कास्यतत्पुनः
ददातिहरयेभक्त्यासुप्रीतः प्रतिवासरम् ११
उच्छिष्टंवा प्यनुच्छिष्टंद्वयमेवनवेत्तिसः
निजजातिस्वभावोहिसततंमूर्ध्निवर्तते १२
कदाचित्सद्विजश्रेष्ठकाननाभ्यंतरेभ्रमन्
फलमेकंप्राप्यपक्वंप्रियालस्येतिशाखिनः १३
अथासौहर्षितस्तस्यफलमप्राप्यचक्रिकः
ससंरंभेणज्ञात्वावैनिजवक्त्रांतरेददौ १४
सददौतत्फलंयावन्निजवक्त्रांतरेद्विज
प्रविवेशगलंतावत्तत्फलंशृणुजैमिने १५
तावत्सव्येनहस्तेनगलरन्ध्रंबबंधसः
यत्नाद्विधृत्यसव्येनपाणिनासकलंद्विज १६
चक्रिकश्चिन्तयामासहरिभक्तिपरायणः
फलमेतद्यदातस्मैनददामिमुरारये १७
नजातः कोऽपिसंसारेतदाहमिवपातकी
हरिंसंचिंत्यबहुधासचकारमतिंततः १८
तथापितत्फलंतस्यननिष्क्रांतंगलाद्द्विज
हरेरेकांतभक्तोऽसौछित्त्वापरशुनागलम् १९
आनीयतत्फलंपक्वंददौदेवायविष्णवे
तत्सन्निधिंसमायातस्तमेवहृदिचिंतयन् २०
रुधिरोक्षितसर्वाङ्गःपतितः क्षितिमण्डले
तंदृष्ट्वाभगवान्विष्णुर्गतासुंव्यथितोऽभवत् २१
एतस्यसदृशोभक्तोममकोऽपिनविद्यते
यतोनिजगलंछित्त्वाममसंतोषणंकृतम् २२
यथाभक्तिमताऽनेनसात्विकंकर्मवैकृतम्
यद्दत्वानृण्यमाप्नोतितथावस्तुकिमस्तिमे २३
धन्योऽयमतिधन्योऽयधन्योऽयनात्रसंशयः
प्राणानपिपरित्यज्यममसंतोषणंकृतम् २४

ब्रह्मत्वंवाशिवत्वंवाचक्रित्वंवापिदीयते
तदाप्यानृरायमेतस्यभक्तस्यनहिगम्यते २५
इत्युक्त्वात्यंतसंतुष्टोभगवान्गरुडध्वजः
स्वहस्तकमलेनास्यततोमस्तकमस्पृशत् २६
तद्धस्तकमलस्पर्शाच्छबरोऽसौगतव्यथः
समुत्तस्थौमहासत्वोनारायणपरायणः २७
व्यास उवाच-
ततोऽस्यभक्तश्रेष्ठस्यनिजवस्त्रेणकेशवः
पुत्रस्येवपितागात्ररजःप्रोञ्छितवान्द्विज २८
चक्रिकस्तंसमालोक्यमूर्तिमंतंजनार्दनम्
वाचामधुरयाऽस्तौषीत्प्रह्वमस्तः कृताञ्जलि २९
चक्रिकउवाच-
गोविन्दकेशवहरेजगदीशविष्णोजानामियद्यपिनतेस्तुतियोगवाक्यम्
स्तोतुंतथापिरसनाममवांछतित्वांस्वामिन्प्रसीदहरदोषमिमंप्रवृद्धम् ३०
त्यक्त्वाभवंतमखिलेश्वरचक्रपाणेअन्यंयजंतिमनुजाजगतीहयेवै
मूढास्तएवदुरितप्रकरैकधामसानुग्रहस्त्वमसिमय्यपि देवयस्मात् ३१
जानातिदेवभवतोभवनैकनाथभक्त्यैवयद्यपिनृणांभवबंधहर्त्रीम्
एकांतपापशबरान्वयलब्धजन्माविष्णोस्तथापिभगवान्मयिसुप्रसन्नः ३२
यस्यप्रभोतवमनोज्ञकरारविंदंस्पर्शंचतुर्मुखमुखाअपिदेववृन्दाः
नप्राप्नुवंतिविदितस्यमयाद्यलब्धंत्वत्तोनकोऽपिसदयोनिजसेवकेषु ३३
येनत्वयाभगवतात्रिदशाद्यवैरीकंसासुरोनिमिसुतः कृतसर्वपापः
सेन्द्रामरप्रकरमर्त्यहितायपूर्वंतस्मैनमः परममंगलदायतुभ्यम् ३४
येनत्वयातिबलिनायमलार्जुनौतोदेवोत्तमेननिहतौवसुदेवजेन
दुष्टश्चकालयवनोयुधिधेनुकश्चतस्मैनमोऽस्तुनवमेघनिभायतुभ्यम् ३५
श्रीकृष्णदामोदरभोह्यनंतयेनत्वयामरपतेरचलाविभूतिः
पूर्वंकृताभगवतापरमेश्वरेणतस्मैनमोऽस्तुयदुवंशपरायतूभ्यम् ३६
पारिजातोहृतोयेनविजितोऽखडलस्त्वया
लीलाजितमहेशायतस्मैतुभ्यंनमोनमः ३७
कृत्वावृकोदरंहेतुंजरासंधोनिपातितः
बाणासुरस्यनिहताबाहवोयेत्वयाहताः ३८

शिशुपालोहतोयेनतस्मैनित्यंनमोनमः
भूमेरपहृतोभारस्त्वयायेनमहात्मना ३९
क्षत्रियान्माययाहत्वातस्मैनित्यंनमोनमः
व्यास उवाच-
इतितेनस्तुतोविष्णुश्चक्रिकेनमहात्मना ४०
उवाचपरमप्रीतोवरंवृणिवतिजैमिने
चक्रिकउवाच-
परंब्रह्मपरंधामपरमात्मन्कृपामय ४१
पश्यामित्वामहंसाक्षाद्वरैःकिमपरैर्द्विज
नध्याताभवतोमूर्तिःपूजाचनकृतातव ४२
नैवेद्यैर्दिव्यपुष्पैश्चदिव्यधूपैःप्रदीपकैः
नतेस्मृतानिनामानिकदाचिद्भवतोमया ४३
त्वत्पादसलिलंस्वामिन्विधृतंनहिमूर्द्धनि
नभुक्तंतवनैवेद्यंत्वद्व्रतंनमयाकृतम् ४४
तथाप्यहमपश्यंत्वांकिंकरोम्यपरैर्वरै्
शबरान्वयजन्मास्मिंसर्वधर्मबहिष्कृतः ४५
तथापिपादपद्मंतेदैवतैरपिदुर्ल्लभम्
तदेवाद्यमयाप्राप्तंवरैः किमपरैर्मम ४६
तथापिकमलाकांतवरदित्सुर्यदाभवान्
त्वयितिष्ठतुमेचित्तंनमज्ञेत्त्वदनुग्रहात् ४७
श्रीभगवानुवाच-
वचनाऽमृतवर्षेणत्वदीयेनमहाशय
संप्राप्यमहतींतुष्टिंमयासेवकपापिना ४८
यदिदंवत्समेदत्तंत्वयाकमलमुत्तमम्
अनेनात्यंततुष्टोऽस्मिभक्तिंगृह्णामिहर्षितः ४९
व्यास उवाच-
इत्युक्त्वाभगवान्विष्णुर्भक्तिग्राहीदयामयः
तमालिगितवान्भक्तंचतुर्भिर्दीर्घबाहुभिः ५०
श्रीभगवानुवाच-
तुष्टोऽस्मिभवतोभक्त्यावत्सचक्रिकसत्तम

यदिदंवत्समेदत्तंह्यक्षिप्रंभवतिनिश्चितम् ५१
भूयोऽपितंमहाभक्तमालिङ्ग्यपरमेश्वरः
तत्रैवांतर्द्दधेविप्रविश्वात्माविश्वपालकः ५२
सचक्रिकोऽतिसंतुष्टोहरिभक्तिपरायणः
पुत्रदारादिकंत्यक्त्वाजगामद्वारकांपुरीम् ५३
तत्रचैवंसमासाद्यकृपयाकमलापतेः
आयुषोऽन्तेययौमोक्षंदेवानामपिदुर्ल्लभम् ५४
तस्माद्भक्तवशोदेवोभक्तिमात्रेणतुष्यति
नचस्तोत्रैर्नवित्तैश्चनतपोभिर्जपेनच ५५
फलंयद्यपिचोच्छिष्टंदत्तंतेनद्विजोत्तम
तथापितुष्टवान्विष्णुर्ज्ञात्वाभक्तिमचञ्चलाम् ५६
तस्मान्नारायणोदेवः संसारेऽस्मिन्मुमुक्षुभिः ५७
येयजंतिदृढयाकिलभक्त्यावासुदेवचरणांबुजयुग्मम्
वासवादिविबुधप्रवरेज्यंतेव्रजन्तिमनुजाःकिलमोक्षम् ५८
इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेषोडशोऽध्यायः १६

सप्तदशोऽध्यायः

जैमिनिरुवाच–
पुनरेवगुरोब्रूहिमाहात्म्यं कमलापतेः
हरेःकथामृतंपीत्वातृप्तिर्वैकस्यजायते १
श्रीव्यास उवाच–
त्वत्तुल्यःकोऽपिसंसारेसुकृतीनहिविद्यते
यतः केशवमाहात्म्यं श्रोतुमिच्छसिभक्तितः २
नारायणकथारम्यापुनात्येवंजगत्त्रयम्
श्रोतारंपृच्छकंचैववक्तारंचद्विजोत्तम ३
शृणुलक्ष्मीपतेर्वत्समाहात्म्यंपापनाशनम्
कथयामिसमासेनचतुर्वर्गफलप्रदम् ४
भक्त्यापरमयाविष्णुमेकाहमपियोऽर्चयेत्
जन्मकोटिकृतंपापंसद्यस्तस्यहरेद्धरिः ५
पुण्यात्मासकथंमर्त्योयेननाराधितोहरिः

सकथंपातकीयस्यभक्तिर्नारायणेप्रभौ ६
अस्तिसर्वपुरश्रेष्ठंपुरुषोत्तमसंज्ञकम्
पुरंसर्वगुणैर्युक्तंसर्वदेव गणाश्रयम् ७
सर्वेषामेवतीर्थानांवरिष्ठंतन्निगद्यते
यतस्तस्मिन्पुरेरम्येसाक्षाद्वसतिकेशवः ८
तत्रभद्रतनुर्नामपूर्वमेकोऽभवद्द्विजः
सुन्दरःप्रियवादीचपवित्रकुलसंभवः ९
संप्राप्तयौवनोविप्रःसुंदरः काममोहितः
परलोकभयंत्यक्त्वावारस्त्रीनिरतोऽभवत् १०
नवेदाध्ययनंचक्रेपुराणानिचसर्वशः
तत्याजोत्तमसंज्ञांचपाखंडजनसङ्गमात् ११
अयाज्यदानग्राहीचपरद्रव्यापहारकः
अभवद्धर्मनिन्दीचसविप्रःपापतत्परः १२
तत्याजब्राह्मणाचारंतथैवसत्यभावनम्
गुरूणामतिथीनांचपूजनंब्राह्मणाधमः १३
यद्यत्पापतरंकर्मतत्तदेवविधीयते
नचपुण्यतमंकर्मकदाचित्तेनजैमिने १४
एकदाकृतपापोऽसौलोकलज्जाभयान्वितः
श्राद्धंचकारविप्रोवैश्राद्धभक्तिविवर्जितः १५
वारनारीमितिप्राहगतः सनिशितद्गृहम्
ब्राह्मणउवाच-
एतद्विशालजघनेपितृश्राद्धदिनंमम १६
आयातस्त्वद्गुणैर्बद्धस्तथापिनिलयंतव
पश्यरात्रिमिमांकांतेसर्वलोकभयावहाम् १७
स्रवदंबुदसंघातंपरिव्याप्तंनभःस्थलात्
नवांबुलुप्तमार्गायांत्वद्गुणाकृष्टमानसः १८
अस्यामपिविभावर्यांतवाहंगृहमागतः
मेघविद्युत्प्रतीपेनकामेनार्थोपदेशिना १९
त्वद्गुणाध्यानविश्वासआगतोऽहनिशिप्रिये
त्वामदृष्ट्वाक्षणमपिप्रीतिर्मेनहिजायते २०

अपिदुःखेनहेतन्वित्वांद्रष्टुमहमागतः
तीर्थतोयाभिषेकेनकांतेकिंमेप्रयोजनम् २१
त्वत्प्रेमतीर्थतोयेनसिक्तःप्राप्तोऽस्म्यहंदिवि
परत्रसुखदांसेवामाराध्यममकिंफलम् २२
जीवतैवमयास्वर्गःप्राप्यतेत्वत्प्रसादतः
अपकीर्तिभयात्कांतेश्राद्धकर्मकृतंगृहे २३
अस्मिञ्छ्राद्धेममश्रद्धास्वल्पापिनहिगम्यते
त्वंमेजपस्तपस्त्वंमेत्वंमेनीतिश्चसुन्दरि २४
त्वामेकामेवसंसारेसर्वभावेनसुन्दरि
प्रपन्नोऽसिसदाऽहतेआज्ञापयकरोमिकिम् २५
सुमध्यमोवाच-
त्वयापुत्रेणतातस्तुपुत्रहीनइवाभवत्
पितृश्राद्धदिनेऽपित्वंमैथुनंकर्त्तुमिच्छसि २६
दुर्मतेमैथुनंयस्तुकुरुतेपितृवासरे
रेतोभोजिनएवस्युःपितरस्तस्यसोऽपिच २७
कुरुतेमैथुनंमूढोमोहात्पितृदिनेयदि
तच्छ्राद्धंराक्षसग्राह्यंभवेन्नास्त्यत्रसंशयः २८
मय्यद्धागदितंयत्तेयथास्नेहेनमानसम्
तथायदिभवेद्विष्णौतदाप्राप्नोतिकिंनहि २९
यमदंडांतरस्थायिजीवितंचशरीरिणाम्
तथापिपातकंमूढकुरुषेनिर्भयःसदा ३०
जलबुद्बुदवन्मूढःक्षणविध्वंसिजीवितम्
किमर्थंशाश्वतधियाकुरुषेच्छुरितंसदा ३१
ललाटेलिखितंयस्यमृत्युरित्यक्षरद्वयम्
सकथंकुरुतेपापंसमस्तक्लेशदायकम् ३२
अहोमायामहाविष्णोरेकाबलवतीक्षितौ
यतः पापंप्रकुर्वाणः सततंहर्षितोद्विज ३३
स्थानंपापायमेदेहिनिजदेहेदुराश्रये
दहत्याश्रममेधोहिवीतिहोत्रइवज्वलन् ३४
व्यासउवाच-

दैवप्रेरितपापाच्चतयेत्युक्तंसुवेश्यया
मनसाचिंतयामासब्राह्मणः कृतपातकः ३५
धिग्धिङ्मांचमहापापंमूढंपातकिनांवरम् अं
वेश्यायाएवतज्ज्ञानंतन्मेनास्तिदुरात्मनः ३६
ब्राह्मणस्यकुलेशुद्धेजन्मसंप्राप्यवैमया
आत्मघातकरंपापंनित्यमेवकृतंमहत् ३७
जातोयदाध्रुवोमृत्युर्मृतेस्वामीयदायमः
अविवेकतयापापंकथंतर्हिकरोम्यहम् ३८
जपस्तपस्तथाहोमोवेदाध्ययनमेवच
विप्राचारोऽतिथेः पूजागुरुभक्तिर्द्विजार्चनम् ३९
पितृयज्ञादिकंकर्मपूजाचकमलापतेः
मयानचक्रेकस्माद्वैभविष्यत्युत्तमागतिः ४०
मार्कंडेयंमहात्मानंसर्वधर्मविदांवरम्
तुष्टावसद्विजोवाचाप्रणम्यभुविदण्डवत् ४१
ब्राह्मणउवाच-
नमस्तुभ्यंद्विजश्रेष्ठदीर्घजीवनमोऽस्तुते
नारायणस्वरूपायनमस्तुभ्यंमहात्मने ४२
नमोमृकण्डपुत्रायसर्वलोकहितैषिणे
ज्ञानार्णवायवैतुभ्यं निर्विकारायवैनमः ४३
स्तुतस्तेनेतिविप्रेणमार्कंडेयोमहातपाः
उवाचपरमप्रीतः सर्वशास्त्रार्थपारगः ४४
मार्कंडेयउवाच-
तवभक्त्याऽतितुष्टोऽस्मिमहाभागवरंवृणु
तवाभिलषितंसद्यःसाधयिष्यामिनान्यथा ४५
ब्राह्मणउवाच-
अहंपापात्मनांश्रेष्ठोद्विजाचारविवर्जितः
परहिंसान्वितोनित्यंपरस्त्रीनिरतः सदा ४६
मयामूढेनविप्रेन्द्रसदापापंकृतंमहत्
नामुत्रापिकृतंपुण्यंकदाचिदपिसादरम् ४७
संसारसागरेघोरेदुःखदेऽत्यतभैरवे

कथंभवतिनिस्तारोमहापातकिनोमम ४८
मार्कंडेयउवाच-
कृतपापोऽपिविप्रेन्द्रत्वंहिपुरायात्मनांवरः
यतोबुद्धिरियंजातात्वयिसंसारदुर्ल्लभा ४६
पुरायात्मनांपुरायदृष्टिर्वर्धतेप्रतिवासरम्
पापात्मनांपापदृष्टिर्वर्द्धतेतुदिनेदिने ५०
पापत्मनापिभवतापापदृष्टिर्निवार्यते
अतस्तुभ्यंजगन्नाथः प्रसन्नइवलन्दयते ५१
पापंकृत्वापियोमर्त्यःपापाद्भूयोनिवर्तते
तमुत्तरंनरंप्राहुःपूर्वजन्मार्चिताच्युतम् ५२
निजभक्तंमहाविष्णुर्दृष्ट्वापापरतंप्रभुः
ददातिविपुलांबुद्धिंयथाभवतिसद्गतिः ५३
अतस्त्वंब्राह्मणश्रेष्ठंप्रतिजन्माच्युतार्चकः
अचिरेणैवभद्रंतेभविष्यतिनसंशयः ५४
यद्यत्पृष्टंत्वयाविप्रमत्तः श्रोष्यसितंनहि
यतोनित्यक्रियाकालोममसंप्रतिवर्तते ५५
दांतोनामद्विजःकश्चिदस्तिसर्वार्थतत्ववित्
कथयिष्यतितत्सर्वंसचतस्याश्रमंव्रज ५६
तेनोपदिष्टोऽसौविप्रोमार्कंडेयेनधीमता
दांताश्रमंययौ न्दिप्रंपवित्रमतिसुन्दरम् ५७
अश्वत्थैश्चंपकैश्चैवबकुलैः प्रियकैस्तथा
अन्यैश्चपुष्पितैर्वृन्दैःशोभितंसुमनोहरम् ५८
प्रफुल्लकुसुमामोदंपरिव्याप्तदिगंतरम्
गुञ्जद्भ्रमरसंघातंफलशब्दातिशब्दितम् ५६
मन्दंमन्दंवहद्वायुशीतलंचैववारिच
शतश्वापदसंकीर्णंशिष्योपशिष्यसंकुलम् ६०
तस्याश्रमंततोविप्रःप्रविश्यातिमनोहरम्
ददर्शदांततत्वज्ञंसर्वशिष्यगणैर्वृतम् ६१
स्तुत्वातंब्राह्मणश्रेष्ठदांतंनारायणात्मकम्
ववंदेचरणौतस्यशिरसासद्विजोत्तमः ६२

दांतउवाच-
कस्त्वंभद्रसमायातः किमस्त्यत्रप्रयोजनम्
ब्रूहितत्त्वंतुमांस्तौषिहेतुनाकेनसांप्रतम् ६३
भद्रतनुरुवाच-
ब्राह्मणोऽहमहाभागब्राह्मणाचारवर्जितः
नाम्नाभद्रतनुःख्यातोविहिताखिलपातकः ६४
संसारपापविच्छेदःकथंमेपापिनोभवेत्
एतन्मेकथयब्रह्मन्यतस्त्वंसर्वतत्ववित् ६५
दांतउवाच-
शृणुविप्रपरंगुह्यंतवस्नेहान्मयोच्यते
येनसंसारपाशस्यविच्छेदोभवतेनृणाम् ६६
त्यजपाखंडसंसर्गसंगंभजसतांसदा
कामंक्रोधंचमोहंचलोभंचदर्पमत्सरौ ६७
असत्यंपरहिसांचत्यजयत्नादपिद्विज
स्मरन्नामानिसततंमहाविष्णोर्महात्मनः ६८
संमार्जनंद्विजश्रेष्ठतथोपलेपनंपुनः
मार्गशोभांचदीपंचकेशवायतनेकुरु ६९
कुरुब्राह्मणसेवांचज्ञातिसेवांचसर्वदा
कुर्वन्नतोयदानंचनित्यंपंचमहाध्वरान् ७०
कथांशृणुहरेर्मंत्रंजपत्वंद्वादशाक्षरम्
कर्माण्येतानिसर्वाणिकुर्वतस्तवसत्तम ७१
भविष्यत्युत्तमंज्ञानंज्ञानान्मोक्षमवाप्स्यसि ७२
ब्राह्मणउवाच-
यान्येतानित्वयाब्रह्मन्प्रोक्तानिशुभदानिवै
तेषांविवरणंब्रूहिकिंमोहोदंभमत्सरौ ७३
किमसत्यंचकाहिंसादयाशांतिर्दमश्चकः
समदृष्टिश्चकाप्रोक्ताकापूजाकमलापतेः ७४
अहोरात्रश्चकःप्रोक्तः किंविष्णुस्मरणंतथा
केवापंचमहायज्ञाः कोमंत्रोद्वादशाक्षरः ७५
एषांविवरणंसर्वंब्रूहिब्राह्मणसत्तम

तथातवप्रसादेनप्राप्नोमिपरमंपदम् ७६
दांतउवाच-
येवेदसंमतंकार्यंत्यक्त्वान्यत्कर्मकुर्वते
निजाचारविहीनायेपाखंडास्तेप्रकीर्तिताः ७७
निजाचारग्राहिणोयेकुर्वते वेदसंमतम्
पापाभिलाषरहिताः सज्जनास्तेप्रकीर्तिताः ७८
योऽभिलाषः सदास्त्रीषुविभवोपार्जनादिषु
वर्त्ततेब्राह्मणश्रेष्ठसकामइति कथ्यते ७९
समाकर्ण्यात्मनोनिन्दांयस्तापोहृदिजायते
सक्रोधइतिविज्ञेयः सर्वधर्मावघातकः ८०
परवित्तादिकंदृष्ट्वानेतुंयोहृदिजायते
अभिलाषोद्विजश्रेष्ठसलोभइतिकीर्तितः ८१
ममभातामपितामेयंगृहिणीगृहम्
एतदन्यन्ममत्वंहिसमोहइतिकीर्तितः ८२
अहंमहात्माधनवान्नतुल्यःकोऽपिभूतले
इदंयज्जायतेचित्तेमदःप्रोक्तः सकोविदैः ८३
निंदंतिमांसदालोकाधिगस्तुममजीवनम्
इत्यात्मानंवदेद्यस्तुधिक्कारः सचमत्सरः ८४
यथार्थकथनंयच्चसर्वलोकसुखप्रदम्
तत्सत्यमितिविज्ञेयमसत्यंतद्विपर्ययम् ८५
एश्वर्यंदारपुत्राद्यायान्त्यमुष्यकदाचनयम्
इतियाजायते चित्तेसाहिंसापरिकीर्तिता ८६
यत्नादपिपरक्लेशंहर्तुंयद्धृदिजायते
इच्छाभूमिर्द्विजश्रेष्ठसादयापरिकीर्तिता ८७
यातुष्टिर्जायते चित्तेशान्तिःसागद्यतेबुधैः
कुत्सितात्कर्मणोऽन्यत्रयच्चित्ताविनिवारणम् ८८
संकीर्तितोदमःप्राज्ञैःसंमतस्तत्वदर्शिभिः
दुःखेसुखेचविप्रेन्द्रयातुष्टिर्वर्तसेसदा ८९
तथाशत्रौचमित्रेचसमदृष्टिर्हिसास्मृता
नैवेद्यगंधपुष्पाद्यैः श्रद्धयापुरुषोहरेः ९०

योऽचनंकुरुतेविप्रसापूजापरिकीर्तिता
मध्याह्नेचैवरात्रौचलंघनंयद्विधीयते ९१
तद्विज्ञेयमहोरात्रंपूर्वापरदिनाशनम्
आत्मनः केशवस्यापिद्वयोरपिचसत्तम ९२
यदेकीकरणंतच्चविष्णुस्मरणमुच्यते
ब्रह्मयज्ञोनृयज्ञश्चदेवयज्ञश्चसत्तम ९३
पितृयज्ञोभूतयज्ञः पंचयज्ञाःप्रकीर्तिताः
नमोभगवतेवासुदेवायोङ्कारपूर्वकम् ९४
महामंत्रमिमंप्राहुस्तत्वज्ञाद्वादशाक्षरम्
इतितेकथितंसर्वंपृष्टंब्राह्मणसत्तम ९५
यज्ज्ञात्वामानवाःसर्वेलभंतेज्ञानमुत्तमम्
ततः प्रतिदिनंविप्रनाम्नामष्टोत्तरंशतम् ९६
पठित्वाकमलाभर्तुर्दुर्ल्लभंमोक्षमाप्स्यसि
भद्रतनुरुवाच–
ब्रूहिलक्ष्मीपतेर्विष्णोर्नाम्नामष्टोत्तरंशतम् ९७
दांतउवाच–
शृणुविप्रप्रवक्ष्यामिनाम्नामष्टोत्तरंशतम्
सहस्रनामचाकृष्यसारंविष्णोःपरात्मनः ९८
अष्टोत्तरशतंनाम्नांमहापातकनाशनम्
पठितव्यंयथाध्यात्वा शृणुध्यानंमयोच्यते ९९
अतसीकुसुमाकारंप्रफुल्लकमलेक्षणम्
गवांचरणधूलीभिर्भूषिताखिलविग्रहम् १००
गोपुच्छवालपाशेनमंडितोत्तममस्तकम्
वंशीध्वनिपरिन्यस्तरुचिरौष्ठपुटंप्रभुम् १०१
गोगोष्ठवासिभिःस्निग्धैःशिशुभिः परिवारितम्
पीतांबरंस्मरमुखंध्यात्येकृष्णास्यमुत्तमम् १०२
ॐनमोऽस्यकृष्णाष्टोत्तरशतनाम्नांवेदव्यासऋषिरनुष्टुप्छंदः
श्रीकृष्णोदेवताश्रीकृष्णप्रीत्यर्थेजपेविनियोगः १०३
नमःकृष्णःकेशवश्चकेशिशत्रुःसनातनः
कंसारिर्धेनुकारिश्चशिशुपालरिपुःप्रभुः १०४

देवकीनन्दनः शौरिःपुराडरीकनिभेन्नणः
दामोदरोजगन्नाथोजगत्कर्ताजगन्मयः १०५
नारायणोबलिध्वंसीवामनोऽदितिनन्दनः
विष्णुर्यदुकुलश्रेष्ठोवासुदेवोवसुप्रदः १०६
अनंतः कैटभारिश्चमल्लजिन्नरकांतकः
अच्युतःश्रीधरः श्रीमाञ्छ्रीपतिः पुरुषोत्तमः १०७
गोविन्दोवनमालीचहृषीकेशोऽखिलार्तिहा
नृसिंहोदैत्यशत्रुश्चमत्स्यदेवोजगन्मयः १०८
भूमिधारीमहाकूर्मोवराहः पृथिवीपतिः
वैकुराठःपीतवासाश्चचक्रपाणिर्गदाधरः १०९
शंखभृत्पद्मपाणिश्चनन्दकीगरुडध्वजः
चतुर्भुजोमहासत्वोमहाबुद्धिर्महाभुजः ११०
महोत्सवोमहातेजामहाबाहुप्रियःप्रभुः
विष्वक्सेनश्चशार्ङ्गीचपद्मनाभोजनार्दनः १११
तुलसी वल्लभोऽपारः परेशः परमेश्वरः
परमक्लेशहारीचपरत्रसुखदः परः ११२
हृदयस्थोंऽबरस्थोयोमोहदोमोहनाशनः
समस्तपातकध्वंसीमहाबलबलांतकः ११३
रुक्मिणीरमणोरुक्मिप्रतिज्ञाखराडनोमहान्
दामबद्धः क्लेशहारीगोवर्द्धनधरोहरिः ११४
पूतनारिर्मुष्टिकारिर्यमलार्जुनभञ्जनः
उपेन्द्रोविश्वमूर्तिश्चव्योमपादःसनातनः ११५
परमात्मापरब्रह्मप्रणतार्तिविनाशनः
त्रिविक्रमोमहामायोयोगविद्विष्टरश्रवाः ११६
श्रीनिधिःश्रीनिवासश्चयज्ञभोक्तासुखप्रदः
यज्ञेश्वरोरावणारिःप्रलंबघ्नोऽन्नयोऽव्ययः ११७
सहस्रनाम्नांचैतत्तेनाम्नामष्टोत्तरंशतम्
विष्णुप्रीतिकरंसर्वंसर्वपापविनाशनम् ११८
दुःस्वप्ननाशनंचैवग्रहपीडाविनाशनम्
सर्वरोगन्नयकरंपरमैश्वर्यदंतथा ११९

सर्वोपद्रवविध्वंसिसर्वकर्मफलप्रदम्
मयाप्रोक्तंद्विजश्रेष्ठवैष्णवप्रीतिहेतवे १२०
त्रिसंध्यंयः पठेन्नित्यंभक्तितः पुरतोहरेः
शतमष्टोत्तरशतंनाम्नांतुष्टःसदाहरिः १२१
श्राद्धेचयःपठेदेतद्भक्तिमान्वैष्णवोजनः
संतुष्टाःपितरस्तस्यप्रयांतिपरमंपदम् १२२
यज्ञकालेपठेद्यस्तुदेवताराधनेतथा
दानकालेचयात्रायांसवैतत्फलमाप्नुयात् १२३
अपुत्रोलभतेपुत्रंधनार्थीलभतेधनम्
विद्यार्थीलभतेविद्यांस्तवस्यास्यप्रकीर्तनात् १२४
येपठंतिहरेर्भक्त्यानाम्नामष्टोत्तरंशतम्
नाशुभंविद्यतेतेषांकदाचिदपिभूतले १२५
दांतउवाच-
गच्छब्राह्मणभद्रंतेप्रोक्तेनविधिनामया
समाराध्यहरिंभक्त्यापरमंक्षेममाप्स्यसि १२६
एवंप्रबोधितस्तेनदांतेनपरमार्थिना
तस्मिन्क्षेत्रवरेपुण्येहरिपूजापरोऽभवत् १२७
नित्यंतुभक्त्याविप्रोऽसौपंचाहानिचजैमिने
दांतप्रोक्तेनविधिनाचकारहरिपूजनम् १२८
ज्ञात्वाभक्तिंहरिस्तस्यसुदृढांकरुणामयः
आविर्बभूवसहसाकोटिसूर्यइवांशुमान् १२९
तंदृष्ट्वाजगतामीशंकमलाप्रियमच्युतम्
ववंदेशिरसाविप्रस्तत्पादकमलद्वये १३०
अथासौब्राह्मणश्रेष्ठोहर्षनिर्भरमानसः
कृताञ्जलिर्जगन्नाथमस्तौषीत्कमलापतिम् १३१
दृष्टिंहरेदुरितगामपिमेकृपालांभक्तिंनिजांप्रतिविभोशुभदामनैषीः
तस्मादहंविहितविस्तरपातकोऽपिग्राम्यस्त्वयाकारिपुमानिवाद्य १३२
रुष्टेत्वयित्रिदशवंदितपादयुग्मेदृष्टिःप्रयातिदुरितंखलुमानवस्य
तुष्टेचयातिसुकृतंप्रतिसैवदृष्टिर्ज्ञातंमयैवपरमेश्वरकेवलंच १३३
त्वांवच्मिनाथभवतःस्मरणंप्रभावंयस्माद्व्रजामिनिखिलार्जितपातकोऽपि

स्थानंजगामपरमंत्रिदशैकलभ्यमारुह्यशुद्धकनकच्छुरितंविमानम् १३४
त्वत्पादपद्मसलिलस्यसदागुणाढ्योव्याधः सवेत्तिकनिकः कृतसर्वपापः
त्वद्वेश्ममार्जनफलंजगदेकनाथयज्ञध्वजः क्षितिपतिः सुरवंदितश्च १३५
वेश्मोपलेपनफलंभवतोमुरारेसृष्टिस्थितिप्रलयकारणईश्वरस्य
जानातिपन्नगरिपुध्वजयज्ञमालीभ्राताचतस्यकृतपापभयःसुमाली ३१६
हरिंप्रदक्षिणीकृत्यभवंतंयत्फलंभवेत्
धर्मएवसजानातिनान्यःकश्चिज्जगत्रये १३७
तवचित्तंदयांनाथगदितुंभुविकःक्षमः
त्वांविद्धवापिशरैर्व्याधोजगामपरमंपदम् १३८
निंदित्वापिजगन्नाथभवंतंत्रिदशेश्वरम्
शिशुपालोययौमोक्षंतवभक्तस्यकाकथा १३९
ब्रह्मरूपेणयेनासौत्वया सृष्टमिदंजगत्
त्वयितस्मिन्महाविष्णोरमतांममानसम् १४०
सर्वोविष्णोत्वयानेनक्रियतेजगतःक्षयः
रुद्ररूपेणसंसारेतस्मैतुभ्यंनमोऽस्तुमे १४१
यस्मादल्पतमंनास्तियस्मान्नास्तिमहत्तमम्
येनव्याप्तंजगत्सर्वंत्वयातस्मैनमोऽस्तुते १४२
नेत्राभ्यांयस्यदेवस्यसूर्योऽजनिदिवाकरः
मुखादग्निश्चजायेततवतस्मैनमोऽस्तुते १४३
यस्यश्रोत्राद्वायवोऽपिजाताःप्राणाश्चकेशव
तवतस्मैसुरश्रेष्ठनमोऽस्तुममसर्वदा १४४
लक्ष्मीर्यस्यसदाक्रोडेश्यामाङ्गस्यसुनिर्वृता
सौदामिनीवमेघस्यतवतस्मैनमोऽस्तुते १४५
गंतुंमहिम्नांसीमानंब्रह्माद्याअपिनिर्जराः
नशक्नुवंतिवैयस्यतवतस्मैनमोऽस्तुते १४६
धर्माणांस्थापनार्थायविनाशायचपापिनाम्
युगेयुगेयःप्रभवेत्तस्मैतुभ्यंनमोऽस्तुमे १४७
माययामोहितंयेनजगदेतन्महात्मना
क्षिणोतिमाययाशंभुर्यस्तस्मैतेनमोऽस्तुमे १४८
भक्तिमात्रेणयस्तुष्टोनधनैर्नस्तवैस्तथा

नदानैर्नतपोभिश्चतस्मैतुभ्यंनमोऽस्तुमे १४९
गवांचब्राह्मणानांचसाधूनांचहितंतथा
कृपांचकुरुतेयस्तुतस्मैतुभ्यंनमोऽस्तुमे १५०
अनाथानांचबंधुनांयोगिनांदुःखिनांतथा
दुःखंहरतियोदेवस्तस्मैतुभ्यंनमोऽस्तुमे १५१
मनुष्येषुचदेवेषुगजेषुसकलेषुच
वर्ततेयःसमत्वेनतस्मैतुभ्यंनमोऽस्तुमे १५२
यस्मिंस्तुष्टेपर्वतोऽपिसद्यएवतृणायते
शैलीयतेतृणंरुष्टेतस्मैतुभ्यंनमोऽस्तुमे १५३
पुण्यानांचयथापुण्येनिजेपुत्रेयथापितुः
यथापत्यौसतीनांच तथात्वयिममास्तुवै १५४
यूनांचित्तंयथास्त्रीषुलुब्धानांचयथाधने
क्षुधितानांयथाचान्नेतथात्वयिममास्तु॰ १५५
घर्मार्तानांयथाचन्द्रेशीतार्तानांरवाविति
तृषार्तानांयथातोयेतथात्वयिममास्तुवै १५६
यन्मयाबुद्धिहीनेनगुरुस्त्रीगमनंकृतम्
तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम १५७
अवध्यानांवधोयस्तुमायामोहवताकृतः
तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम १५८
अपेयपानंचमयाविहितंपरमेश्वर
तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम १५९
अप्सुयोनौतथातोयेयद्रेतः सेचनंकृतम्
तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम १६०
भ्रूणहत्याकृतायाचरेतसांसेचनंभुवि
तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम ६११
विश्वासघातकंयच्चअज्ञात्वामाययाकृतम्
तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम १६२
असत्यवचनंयच्चमयाप्रोक्तंक्षणेक्षणे
तत्पातकंक्षयंयातुभवंतंपश्यतोमम १६३
सतांनिंदाकृतायाचपरहिंसाचसर्वदा

तत्पातकंद्व्रयंयातुभवंतंपश्यतोमम १६४
श्लेष्माचकफकंचैवयद्वक्त्रेचमयाकृतम्
तत्पातकंद्व्रयंयातुभवंतंपश्यतोमम १६५
वनस्पतिगतेसोमेयत्कृतंतरुघातनम्
तत्पातकंद्व्रयंयातुभवंतंपश्यतोमम १६६
पथिदेवालयेगोष्ठेमूलमंत्रंचयत्कृतम्
तत्पातकंद्व्रयंयातुभवंतंपश्यतोमम १६७
अभक्तिर्विततायाचपितुर्मातुश्चकेशव
तत्पातकंद्व्रयंयातुभवंतंपश्यतोमम १६८
स्नानार्थंभोजनार्थंचगच्छन्यस्तुनिवारितः
तत्पातकंद्व्रयंयातुभवंतंपश्यतोमम १६९
एकादश्यांसुरश्रेष्ठयन्मयाभोजनंकृतम्
तत्पातकंद्व्रयंयातुभवंतंपश्यतोमम १७०
अतिथिर्गृहमागच्छन्पूजितोनमयाप्रभो
तत्पातकंद्व्रयंयातुभवंतंपश्यतो मम १७१
द्वादश्यांचदशम्यांचकृतंयच्चद्विभोजनम्
तत्पातकंद्व्रयंयातुभवंतंपश्यतोमम १७२
निबारणंकृतंयच्चपानार्थंधावतीगवाम्
तत्पातकंद्व्रयंयातुभवंतंपश्यतोमम १७३
असमाप्यपरित्यक्तंव्रतमारभ्ययन्मया
तत्पातकंद्व्रयंयातुभवंतंपश्यतोमम १७४
कूटसाक्ष्यंनिरुक्तंयन्मित्रवात्सल्यतोमया
तत्पातकंद्व्रयंयातुभवंतंपश्यतोमम १७५
ऋतुकालाभिगमनंनिजपत्न्यांकृतंनयत्
तत्पातकंद्व्रयंयातुभवंतंपश्यतोमम १७६
असंस्कृतेगृहेयच्चभोजनंविहितंमया
तत्पातकंद्व्रयंयातुभवंतंपश्यतोमम १७७
ग्रामयाचकवृत्तिश्चयामयानृहरेकृता
तत्पातकंद्व्रयंयातुभवंतंपश्यतोमम १७८
दण्डयमानेमयाभूपेप्रभुत्वंयत्कृतंप्रभो

तत्पातकंद्व्रयंयातुभवंतंपश्यतोमम १७९
पौराणिककथामध्येयोविघ्नोविहितोम्या
तत्पातकंद्व्रयंयातुभवंतंपश्यतोमम १८०
आदरेणमयायाचपरपाककथाश्रुता
तत्पातकंद्व्रयंयातुभवंतंपश्यतोमम १८१
अश्वत्थच्छेदनंयच्चधात्र्याश्चच्छेदनंकृतम्
तत्पातकंद्व्रयंयातुभवंतंपश्यतोमम १८२
दधिदुग्धधृतानांचविक्रयोयः कृतोमया
तत्पातकंद्व्रयंयातुभवंतंपश्यतोमम १८३
आशांदत्वापरेभ्यश्चकृतासानिष्फलामया
तत्पातकंद्व्रयंयातुभवंतंपश्यतोमम १८४
द्विजाश्चयाचकाश्चैवकोपदृष्ट्यामयेच्चिताः
तत्पातकंद्व्रयंयातुभवंतंपश्यतोमम १८५
जीवनोपायदातारः कोपान्निर्भर्त्सितामया
तत्पातकंद्व्रयंयातुभवंतंपश्यतोमम १८६
बहुनात्रकिमुक्तेनबहुजन्मार्जितानिच
द्व्रयंगतानिपापानिभवंतंपश्यतोमम १८७
कृतार्थोऽस्मिकृतार्थोऽस्मिकृतार्थोऽस्मिनसंशयः
नमस्तुभ्यंनमस्तुभ्यंनमस्तुभ्यंजगत्पते १८८
इत्युक्त्वाऽसौद्विजोभक्त्यापुलकांचितविग्रहः
पपातजैमिनेविष्णोश्चारुपादांबुजद्वये १८९
श्रीभगवानुवाच–
उत्तिष्ठोत्तिष्ठतेविप्रतुष्टोऽस्मितवभक्तितः
किंतेऽभिलषितंब्रूहितत्तेदास्याम्यहंध्रुवम् १९०
भद्रतनुरुवाच–
परमेश्वरगोविन्ददयालोपरमाच्युत
यत्संप्रतिमयाप्राप्तंतत्केनभुविलभ्यते १९१
तथाप्येकंवरंयाचेमुरारेतवसन्निधौ
जन्मजन्मनिमेभक्तिस्त्वय्यस्तुसुदृढाप्रभो १९२
मया कृतमिदंस्तोत्रंयः पठेद्भक्तितोनरः

तस्याभिलषितंसर्वंप्रसन्नस्त्वंप्रदास्यसि १९३
श्रीभगवानुवाच–
दत्तोऽयतेवरः कोऽपिविप्रनास्त्यत्रसंशयः
किंतुत्वयासहप्राज्ञसख्यंकर्तुंमयेष्यते १९४
नमेसेवकयोग्यास्तेभवानहमिहद्विज
अतः सख्यंप्रविवृतंत्वयासहमयाधुना १९५
व्यास उवाच–
ततोनारायणोदेवोदयालुर्भक्तवत्सलः
चकारजैमिनेसख्यंतेनपुण्यात्मनासह १९६
निजकण्ठगतांमालांददौतस्मैमुदाहरिः
सोऽपिविप्रोददौभक्त्याहरेस्तुलसिकास्रजम् १९७
प्रसार्यचतुरोबाहूंस्तमालिंगितवान्हरिः
सविप्रोऽपिमुदाविष्णुंतमालिंगितवान्प्रभुः १९८
इत्थंकृत्वाहरिः सख्यंतेनाग्रजन्मनासह
भक्तिग्राहीदयालुः सतत्रैवांतरधीयत १९९
ततः प्रतिदिनंतत्रक्षेत्रेचपुरुषोत्तमे
आरेभेकंदुकक्रीडांहरिस्तेनाग्रजन्मना २००
कदाचिद्दुर्बलंदृष्ट्वातंविप्रंकरुणामयः
उवाचवाचंविप्रर्षेमित्रवात्सल्यतोहरिः २०१
श्रीभगवानुवाच–
सखेकथंदुर्बलस्त्वंहृतंकेनधनं तव
हृदिकावाचतेचिन्तासखेतद्वक्तुमर्हसि २०२
भद्रतनुरुवाच–
त्वत्प्रीतयेजगन्नाथनित्यमेवमयातपः
क्रियतेतेनमेगात्रंयातिदुर्बलतांप्रभो २०३
श्रीभगवानुवाच–
यथात्वयिप्रसन्नोऽस्मिकस्मिंश्चनतथासखे
कायक्लेशंपुनः कस्मात्करोषिद्विजसत्तम २०४
दुर्बलंत्वांसमालोक्यहृदिमेजायतेव्यथा
कायक्लेशमतःसर्वंजहीहिद्विजसत्तम २०५

निजोत्तरीयैर्निजवस्त्रभूषर्सुचारुचामीकरकुड्मलाभ्याम्
स्वहस्तराजद्वलयैश्चविप्रःस्वयंसुरेशेनचमंडितोऽसौ २०६
किरीटमानीयनिजाल्ललाटात्पादाच्चपादांगदयुग्ममीशः
सुवर्णहारंनिजकंठदेशात्तस्मैददौविप्रवरायकृष्णः २०७
तैर्भूषणैः श्रीहरिणाप्रदत्तैर्विभूषितोऽयसुकृतीद्विजन्मा
क्रीडेत्सदाकंदुककेलिवेत्ताकृष्णेनकृष्णांबुजसुंदरेण २०८
तमेकदाभूषणभूषिताङ्गंतांबूलरागारुचिरोष्ठयुग्मम्
दिव्यांबरंचारुतरोत्तरीयंस्मेराननंतत्रददर्शदांतः २०९
दांतउवाच–
भद्रभद्रतनोऽद्यापिपापदृष्टिंनमुंचसि
दृष्ट्वापिभवतः कार्यंनिंदितंसकलैर्जनैः २१०
शिष्यः कृतस्त्वंयस्मान्मेसर्वमेवहिभूषणम्
अहंयुश्चापिदुःशीलोनिर्दयः पापतत्परः २११
गुरुकीर्तिविनाशीचपंचैतेशिष्यपांसुलाः
अभक्तोबहुभाषीचतथाचंचलमानसः २१२
परोक्षगुरुनिंदाकृत्प्रोक्ताः शिष्याधमाइमे
चरित्रमुत्तमंज्ञात्वाशिष्यःकार्योविचक्षणैः २१३
यतोदुर्जनगाविद्यागुरूणांचापिदुःखदा
कीर्तिदास्तैश्चयाविद्यानिरुक्तास्तत्वदर्शिभिः २१४
तावैदुर्जनगाः सद्योगुरोर्घ्नंतियशस्तरुम्
पापेभ्यःपुण्यकर्माणिनरोचंतेकदापिच २१५
नरोचतेमक्षिकाभ्यःसुगन्धिचंदनंयथा
यथामिष्टान्नपानेननहितृप्यंतिगर्दभा २१६
दुर्जनानहितृप्यंतियथाधर्मस्यचिंतया
अपकीर्तिभयाल्लक्ष्मीर्धर्मश्चसर्वकामदः २१७
कदाचिन्नभजेद्दुष्टंभजेद्वागच्छतिक्षयम्
प्रतिजन्मनियाविद्याभाग्येनलभतेपरा २१८
कदाचिल्लभतेवापितदात्वंतरतेविधिः २१९
भद्रतनुरुवाच–
सत्यंब्रवीषिविप्रर्षेनास्मिशास्त्रविशारदः

मयाशिष्येणतेक्वापिनापकीर्तिर्भविष्यति २२०
त्वत्प्रसादाद्द्विजश्रेष्ठसर्वाभिलषितंमम
सिद्धिंप्रतिगतंयस्मात्त्वमेकोभुविदुर्ल्लभः २२१
दांतउवाच-
किंतेऽभिलषितंविप्रसिद्धिंप्रतिगतंवद
अचिरेणैवतपसांकथमुद्यापनंकृतम् २२२
भद्रतनुरुवाच-
स्वल्पश्रमैरपिप्राप्तंमयासंदर्शनंहरेः
यस्याज्ञयागुरोत्यक्तंमयानित्यक्रियादिकम् २२३
निजोत्तरीयंवस्त्रंचसुवर्णकलशद्वयम्
स्वहस्तवलयंचापिस्वललाटकिरीटकम् २२४
निजपादतुलाकोटिंनिजमुक्तावलद्यंददौ
तथामेभगवान्विष्णुःसुप्रीतोद्विजसत्तम २२५
मयासहसकृत्वास्तेसख्यंसेवकदुःखहा
करोमिकंदुकाक्रीडांगुरोतेनसहानिशम् २२६
एतन्मेवचनंश्रुत्वागच्छामिनहियद्यपि
प्रतीत्याचमयाप्रोक्तंतथापितवसन्निधौ २२७
दांतउवाच-
सप्तवर्षसहस्राणिभक्त्यापरमयामया
आराधितोऽपिमेविष्णुर्दर्शनंनददौविभुः २२८
अहोविष्णुंसमाराध्यपंचाहान्येवसत्तम
त्वयासंदर्शनंप्राप्तंदैवतैरपिदुर्ल्लभम् २२९
धन्योऽसित्वंकृतार्थोऽसिसाक्षाद्देवस्त्वमुच्यते
यतस्त्वयासहस्वामीप्रेम्णासख्यंचकारह २३०
यदामायितवस्नेहोविद्यतेद्विजसत्तम
कथंकथयमेविप्रदुर्ल्लभंविष्णुदर्शनम् २३१
व्यासउवाच-
इत्युक्तोगुरुणाविप्रोविपिनेनिजमाश्रमम्
जगामविस्मितोधीमान्विष्णुभक्तिपरायणः २३२
अथान्यस्मिन्दिनेगत्वाकंदुकक्रीडनंकृतम्

उवाचेतिजगन्नाथंदयालुंविनयान्वितः २३३
भद्रतनुरुवाच-
गुरुर्हिममदेवेंद्रतवदर्शनमिच्छति
काज्ञातेतिष्ठतोब्रूहिदयालोकमलापते २३४
एकांतभक्तोविप्रोऽसौतवपद्मनिभेक्षण
अतस्तस्मैसुरश्रेष्ठदर्शनं दातुमर्हसि २३५
श्रीभगवानुवाच-
अनेकजन्मविप्रेन्द्रभक्त्यापरमयात्वया
पूजितोऽहमतोदत्तंदर्शनंतेमयाऽधुना २३६
कतिचिद्दिवसांतेनमामभ्यर्च्यद्विजःसच
मांद्रष्टुमिच्छतिप्राज्ञस्त्वदृश्यंदैवतैरपि २३७
ममसोऽपिमहाभक्तोमत्सपर्यापरायणः
ममसंदर्शनंतस्मात्कदाचिद्द्विजलप्स्यति २३८
व्यासउवाच-
इतितस्यवचः श्रुत्वासविप्रःकमलापतिम्
इत्युवाचपुनर्भक्त्याकेशवंक्लेशनाशनम् २३९
भद्रतनुरुवाच-
अनुग्रहोस्तिदेवेशयदामयिजगत्पते
तदामेसंमुखेदेहिदर्शनंभक्तवत्सल २४०
अयाचतगुरुर्देवतवदर्शनदक्षिणाम्
अहोमेगुरवेदत्वादर्शनंपाहिमांप्रभो २४१
श्रीभगवानुवाच-
यदानूनंत्वयोत्सृष्टामत्संदर्शनदक्षिणा
तदागुरुंसमानीयदर्शनंममकारय २४२
इत्याज्ञप्तस्ततस्तेनगुरोराश्रममुत्तमम्
ययौभद्रतनुःप्रीत्यापुनःस्वगुरुरागतः २४३
तस्मिन्विप्रेसमायातेदान्तेदातृवरेहरिः
आत्मानंदर्शयामाससर्वलक्षणसंयुतम् २४४
ततोहरिंसमालोक्यसविप्रोहरिभक्तिकृत्
बद्धाञ्जलिस्तमस्तौषीद्धर्षबाष्पविलोचनः २४५

दांतउवाच-
दयालोकमलाकांतशरणागतपालक
नमस्तुभ्यंनमस्तुभ्यंनमस्तुभ्यंनमोनमः २४६
अद्यमेसफलंजन्मअद्यमेसफलंतपः
अद्यमेसफलंसर्वंप्राप्तंत्वद्दर्शनंमया २४७
पूर्वमालोचितंयद्यद्वचनंश्रीपतेप्रभो
सिंधुकोटिगभीरस्यप्रसृतंपुरतस्तव २४८
स्तोत्रंतन्नास्ति संसारेवागीशस्यजगत्पतेः
येनस्तोत्रेणतेप्रीतिंजनयिष्यामिचेतसि २४९
रक्षरक्षप्रभोरक्षमांप्रसीदजगत्पते
त्वद्दासदासदासानांदासत्वेनापिमांवृणु
व्यासउवाच-
ततः प्रहस्यदेवेशोभक्तिग्राहीदयामयः
करारविंदंतन्मूर्ध्निदत्वाप्राहेतिजैमिने २५०
श्रीभगवानुवाच-
मद्भक्तोऽसिद्विजश्रेष्ठप्राप्तंमद्दर्शनंत्वया
मत्प्रसादेनभद्रंतेसर्वमेवभविष्यति २५१
व्यास उवाच-
तमालिङ्ग्यततोदांतंप्रेम्णाभद्रतनुंचतम्
तत्रैवांतर्दधेविप्रसहसापरमेश्वर २५२
तस्मिन्क्षेत्रवरेपुण्येदुर्ल्लभेपुरुषोत्तमे
क्रियायोगैर्हरिन्दृष्ट्वादांतोधामपरंययौ २५३
सोऽपिभद्रतनुर्विप्रोहरिभक्तिपरायणः
आयुषोंतेंययौमोक्षंदेवानामपिदुर्ल्लभम् २५४
एकाहमपियोभक्त्यापूजयेत्परमेश्वरम्
बहुजन्मकृतंपापंप्रीतिःसंवर्द्धतेहरौ २५५
अद्यापित्रिदशाःसर्वेब्रह्माद्याअपिजैमिने
प्रभावंनहिजानंतिहरिभक्तस्यभूतले २५६
कर्मभूमिरियंविप्रस्वर्गादपिचदुर्ल्लभा
यत्रविष्णुंसमभ्यर्च्यमर्त्याःस्युःसुरवंदिताः २५७

शक्राद्यास्त्रिदशाः सर्वेसुपुण्यक्षयभीरवः
अन्योन्यमपिजल्पंतोऽनिशंचद्विजसत्तम २५८
भूयएवगमिष्यामः कर्मभूमिंकदावयम्
कदातत्रकरिष्यामः पूजांश्रीकमलापतेः २५९
अतिधन्याइमेलोकाअस्मत्तोऽपिमहत्तराः
दुर्ल्लभेभारतेवर्षेपूजयंतिहरिंप्रभुम् २६०
अहोभारतवर्षस्यकः शक्तोगुणभाषणे
यत्राराध्यहरिंपूर्ववयंदेवत्वमागताः २६१
इत्थंदेवगणाः सर्वेवासवाद्याद्विजोत्तम
नित्यंभारतभूभागंप्रशंसंतिशुभप्रदम् २६२
तत्रजन्मसमासाद्ययेननाराधितोहरिः
तत्तुल्यः कोऽपिसंसारेकोऽपिदृष्टः श्रुतोनच २६३
सत्यंसत्यंपुनरपिगद्यतेसत्यमेवतत्
विश्वात्मानंसकृदपिमानवायेऽचयंतिच २६४
अप्यश्रांतंद्विजसुदृढयाकर्मभूमौचभक्त्या
मुक्ताः पापैः सुकररचितैर्यांतिकैवल्यमाशु २६५
इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेपुरुषोत्तमक्षेत्रेभद्रतनुवरप्रदानं
नामसप्तदशोऽध्यायः १७

अष्टादशोऽध्यायः

जैमिनिरुवाच-
तीर्थश्रेष्ठमितिप्रोक्तंयत्त्वयापुरुषोत्तमम्
तन्माहात्म्यंगुरोब्रूहियदितेमय्यनुग्रहः १
व्यासउवाच-
पुरुषोत्तमस्यमाहात्म्यंसमासेनशृणुद्विज
सम्यग्वक्तुंजगत्यस्मिन्कः शक्तोविष्णुनाविना २
लवणांभोनिधेस्तीरंपुरुषोत्तमसंज्ञितम्
पुरंतद्ब्राह्मणश्रेष्ठस्वर्गादपिचदुर्ल्लभम् ३
स्वयमस्तिपुरेतस्मिन्यतः श्रीपुरुषोत्तमः
पुरुषोत्तममित्युक्तंतस्मात्तन्नामकोविदैः ४

क्षेत्रंतद्दुर्ल्लभंविप्रसमंताद्दशयोजनम्
तत्रस्थदेहिनोदेवैर्दृश्यंतेचचतुर्भुजाः ५
प्रविशन्वैतुतत्क्षेत्रंसर्वेस्युर्विष्णुमूर्तयः
तस्माद्विचारणातत्रनकर्त्तव्याविचक्षणैः ६
चाण्डालेनापिसंस्पृष्टंग्राह्यंतत्रान्नमग्रजैः
साक्षाद्विष्णुर्यतस्तत्रचाण्डालोद्विजसत्तम ७
तत्रान्नपाचिकालक्ष्मीःस्वयंभोक्ताजनार्द्दनः
तस्मात्तत्रौदनंविप्रदेवतैरपिदुर्ल्लभम् ८
हरिभुक्तावशिष्टंयत्पवित्रंभुविदुर्ल्लभम्
अन्नंयेभुञ्जतेलोकास्तेषांमुक्तिर्नदुर्ल्लभा ९
ब्रह्माद्यास्त्रिदशाः सर्वेतदन्नमतिदुर्ल्लभम्
भुञ्जतेनित्यमागत्यमानुषाणांचकाकथा १०
नयस्यरमतेचित्तंतस्मिन्नन्नेसुदुर्ल्लभे
तमेवविष्णुद्वेष्टारंप्राहुःसर्वमहर्षयः ११
पवित्रंभुविसर्वत्रयथागङ्गाजलंद्विज
तथापवित्रंसर्वत्रतदन्नंपापनाशनम् १२
तदन्नंकोमलंदिव्यंयद्यपिद्विजसत्तम
कृकचस्योदरप्रायंतथाप्यघविदारणे १३
पूर्वार्जितानिपापानिक्षयंयास्यंतियस्यवै
भक्तिःप्रवर्ततेयस्यतस्मिन्नन्नेसुदुर्ल्लभे १४
बहुजन्मार्जितंपुण्यंयस्ययास्यतिसंक्षयम्
तस्मिन्नन्नेद्विजश्रेष्ठतस्यभक्तिर्नजायते १५
इन्द्रद्युम्नस्यसरसिमार्कंडेयह्रदेतथा
रोहिण्यांचसमुद्रेचश्वेतगङ्गाजलेषुच १६
स्नानंयेकुर्वतेमर्त्याभक्तिभावसमन्विताः
तेषांनविद्यतेजन्मपुनरस्मिन्महीतले १७
लवणांभोनिधेस्तोयैःपितरस्तर्पिताद्विज
सर्वदुःखविनिर्मुक्ताव्रजंतिहरिमंदिरम् १८
तीर्थराजःसमुद्रोऽसौकीर्तितस्तत्वदर्शिभिः
तस्मात्तत्रकृतंकर्मसर्वमेवाक्षयंभवेत् १९

पित्रर्चनंतथादानंभगवच्चरणार्चनम्
जपयज्ञंतथान्यच्चतस्मिन्क्षेत्रेमनोरमे २०
यत्कर्मकुरुतेमर्त्योविष्णुप्रीणनहेतवे
सर्वमेवाक्षयंतच्चभवेन्नास्त्यत्रसंशयः २१
बलभद्रंसुभद्रांचकृष्णंचकमलेक्षणम्
येमानवाःप्रपश्यंतितेषांकिंचिन्नदुर्ल्लभम् २२
अदृष्ट्वाश्रीजगन्नाथंसुभद्रांचबलंतथा
मोक्षंनलभतेमर्त्यःकुर्वन्पुण्यशतान्यपि २३
तत्रवेत्रप्रहारेणशरीरंयस्यलोहितम्
तंवंदंतेद्विजश्रेष्ठदेवाः शक्रादयोऽखिलाः २४
स्थित्वांतरिक्षेशक्राद्याःसर्वदेवगणाद्विज
विमानचारिणोऽन्योन्यंप्रवदंतीतिहर्षिताः २५अं
कदामानुष्यमस्मभ्यंदास्यतेकमलापतिः
मनुष्यइवगच्छामस्तदाद्रष्टुंहरिंप्रभुम् २६
कदावेत्रप्रहारेणक्षेत्रेश्रीपुरुषोत्तमे
भविष्यंत्यस्मदीयानिलोहितानिवपूंषिच २७
वासवाद्याःसुराःसर्वेतस्मिन्क्षेत्रेवरप्रदे
सदावेत्रप्रहारांश्चवांछंतिद्विजसत्तम २८
तत्राक्षयवटंयेतुभक्त्यापश्यंतिमानवाः
कोटिजन्मार्जितैः पापैर्मुक्तायांतिपरांगतिम् २९
सुभद्रांबलभद्रंचजगन्नाथमनामयम्
श्वेतंमाधवदेवेशंमार्कंडेयह्रदंतथा ३०
ज्यामेश्वरंहनूमंतंतत्राक्षय्यंवटंद्विज
पश्यंतिभक्त्यायेमर्त्यास्तेषांमुक्तिर्हिशाश्वती ३१
दोलायमानंगोविन्दंफाल्गुनेमासितत्रये
पश्यंतिमानवाभक्त्यातेषांपुण्यंनिशामय ३२
विमुक्ताः सकलैःपापैरंतेयांतिहरेर्गृहम्
ज्ञानंसंप्राप्यतत्रैवमोक्षंयांतिसुदुर्ल्लभम् ३३
चेत्रकेमासिवारुण्यांयोजगन्नाथमीक्षते
समृतःप्रविशेद्देहंजगन्नाथस्यजैमिने ३४

वैशाखेचैवशुक्लायामेकादश्यांजगत्पतिम्
तृतीयायांचयः पश्येन्मुक्तएवसमानवः ३५
प्रविशेद्यस्तुमनुजोमहास्नानंजगत्पतेः
तस्यसिद्ध्यंतिविप्रर्षेसर्वएवमनोरथाः ३६
ब्रह्माद्यास्त्रिदशाः सर्वेस्थित्वाकाशेजगत्पतेः
महास्नानंप्रपश्यंतिभक्तिभावसमन्विताः ३७
महाज्येष्ठ्यांचविप्रर्षेजगन्नाथमनामयम्
आलोक्यलभतेमर्त्योविष्णोस्तत्परमंपदम् ३८
गुंडिकामण्डपंयांतमाषाढेकमलापतिम्
बलभद्रंचयःपश्येत्समुक्तोनात्रसंशयः ३९
यः पश्यतिजगन्नाथंरथस्थंकमलेक्षणम्
तस्यनास्तिपुनर्जन्मसंसारेसर्वदुःखदे ४०
रथारूढांसुभद्रांचभक्त्यापश्यंतिमानवाः
छिनत्तिभगवांस्तस्य दुःखदंभवबंधनम् ४१
अपुत्रामृतपुत्राचयासुभद्रांप्रपश्यति
बह्वपत्याजीववत्सासानारीभवतिद्विज ४२
दुर्भगाकाकवंध्यावासुभद्रांयाप्रपश्यति
सास्वामिसुभगानारीबह्वपत्याभवेत्खलु ४३
गुंडिकामंडपस्थंचकृष्णंपश्यतियः पुमान्
बलभद्रंसुभद्रांचसयातिपरमंपदम् ४४
रोगीदुःखीचयः पश्येद्गुण्डिकामंडपेहरिम्
रोगाच्छोकाच्चसहसाजैमिनेसप्रमुच्यते ४५
यस्त्वपुत्रोजगन्नाथंगुंडिकामण्डपेस्थितम्
पश्येत्सचद्विजश्रेष्ठपुत्रंप्राप्नोतिवैष्णवम् ४६
विद्यार्थीलभतेविद्यांधनार्थीलभतेधनम्
दारार्थीलभतेदारान्मोक्षार्थीमोक्षमाप्नुयात् ४७
भ्रष्टराज्योनृपोयस्तुहरिंपश्यतिभक्तितः
गुंडिकामंडपेविप्रनिजराज्यंलभेतसः ४८
शत्रुभिर्वर्जितोयस्तुगुंडिकामंडपेहरिम्
भक्त्यापश्यतिविप्रर्षेतस्यनश्यंतिशत्रवः ४९

गुंडिकामंडपेपश्येद्योराजपीडितोभृशम्
ससद्यएवराजानंस्वकीयंवशमानयेत् ५०
सर्वासामेवयात्राणांगुंडिकाप्रवरामता
तस्मात्समानवैः कार्यात्यक्त्वाकार्यशतान्यपि ५१
शयनेचतथोत्थानेतस्मिन्क्षेत्रेमनोरमे
हरिंपश्यतियोमर्त्यःसदेवैरपिपूज्यते ५२
पुरुषोत्तममाहात्म्यवक्तुंशक्नोतिकःक्षितौ
यस्यप्रवेशमात्रेणनरोनारायणोभवेत् ५३
बहुनात्रकिमुक्तेनसंक्षेपादुच्यतेमया
सर्वेषामेवतीर्थानांवरिष्ठंपुरुषोत्तमम् ५४
संसारसिन्धुमतिनिम्नमिमंतितीर्षुः क्लेशप्रदंविषमपापगणाश्रयंयः
क्षेत्रेसमस्तसुखदेपुरुषोत्तमाख्येपश्येदमुंसुरवरंपुरुषोत्तमंच ५५
इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेपुरुषोत्तममाहत्म्यंनामअष्टादशोऽध्यायः १८

एकोनविंशोऽध्यायः

व्यासउवाच-
नारायणप्रपन्नायेनराभक्तिसमन्विताः
कदाचिदशुभंतेषांविद्यतेनद्विजोत्तम १
पुनरेवप्रवक्ष्यामिमाहात्म्यंकमलापतेः
यच्छ्रुत्वामानवाः सर्वेलभंतेपरमंपदम् २
वासुदेवस्यमाहात्म्यंश्रुत्वातृप्यंतिवैष्णवाः
पाखण्डानहितृप्यंतिनरकेक्लेशभागिनः ३
पाखण्डानांसमीपेतुविष्णुमाहात्म्यमुत्तमम्
नवक्तव्यंद्विजश्रेष्ठवक्तव्यंवैष्णवाग्रतः ४
पूर्वं त्रेतायुगेविप्रउर्वीशुर्नामजैमिने
आसीत्पापरतोनित्यंधर्मनिंदापरायणः ५
ब्रह्मस्वहारीविप्रेन्द्रपरस्त्रीगमनोद्यतः
गोमांसाशीसुरापीचवेश्याविभ्रमलोलुपः ६
शरणागतहंताचपरनिंदाकरःसदा
विश्वासघातीमित्रघ्नोज्ञातिपीडाकरस्तथा ७

असत्यभाषीक्रूरश्चपाखंडजनसङ्गभाक्
वृत्तिच्छेदीद्विजातीनांन्यासापहारकस्तथा ८
तादृशंतंसमालोक्यदुष्टंपापपरायणम्
आजग्मुर्ज्ञातयः सर्वेक्रुद्धास्तस्यनिजंगृहम् ९
ज्ञातयऊचुः -
प्रतिष्ठोपार्जितापूर्वैरस्माकंविमलेकुले
साप्रतिष्ठात्वयामूढविनाशंप्रतिनीयते १०
धर्ममार्गंपरित्यज्यकुरुषेपातकंसदा
मद्वंशकीर्तिहननंजातोऽसिज्ञातिदुःखदः ११
अतिविस्मयदासृष्टिर्विधातुर्मन्यतेत्वयि
यस्मिन्सिंधौशशीजातस्तत्रद्वेडोद्भवोऽपिच १२
अहोशक्तिःकुपुत्राणांसंख्यातुंनचशक्यते
अनेकैःपुरुषैः कीर्तिंसंचितांहंतितत्क्षणात् १३
जातेपुत्रोत्तमेवंशःश्रेष्ठःस्यादधमोऽपिच
पुत्रेधमेतुश्रेष्ठोऽपिवंशोगच्छतिहीनताम् १४
व्यासउवाच-
इत्युक्त्वाज्ञातयस्तेचतंसर्वेपापिनांवरम्
अपकीर्तिभयात्क्रुद्धास्तत्यजुःसहसाद्विज १५
ज्ञातिभिःसपरित्यक्तोजनैः सर्वैश्चधिक्कृतः
प्रपेदेदस्युतांदुःखीविभ्रष्टाखिलवैभवः १६
तंदस्युकर्मकुर्वंतंनिर्दयंपरहिंसकम्
धृत्वाजनपदाः सर्वेभूपालायन्यवेदयन् १७
तेनभूमिभुजातस्यपितृस्नेहाद्द्विजोत्तम
नहतोऽसौदुराचारोनिजदेशाद्बहिष्कृतः १८
ततोऽसौवनमाश्रित्य दस्युभिःसहनिर्दयः
पांथस्वहरणार्थायतस्थौबहुभिरुद्धतैः १९
कदाचित्तटिनीतीरंदस्युभिः सहजैमिने
वनपर्यटनेश्रांतोजगामस्नानहेतवे २०
तस्यांतटिन्यांभगवत्परिचर्यापरायणान्
असौददर्शदुष्टात्माब्राह्मणाकृतिनोबहून् २१

अथतेब्राह्मणाःसर्वेसमाराध्यजनार्दनम्
अन्योन्यंकथयामासुर्विहिताअतिकौतुकात् २२
अद्यचंपकपुष्पाणिमयात्यक्तानितानिवै
कश्चिद्ददतितांबूलंमयादत्तंमुरारये २३
न खादितव्यंतांबूलंकदाचिदपिजन्मनि
मयाद्यहरयेदत्तंकदलीफलमुत्तमम् २४
जन्मजन्मानिचमयाभक्ष्यंचकदलीफलम्
कोऽपिवक्तिमयादत्तंहरयेदाडिमीफलम् २५
कोऽपिवक्तिमयादत्तंरसालफलमुत्तमम्
अन्योऽन्यमेतद्वदतांतेषांश्रुत्वावचांसिच २६
उर्वीशुश्चिन्तयामासकिंप्रदास्यामि विष्णवे
संसारेयानिवस्तूनिभक्ष्याणिसंतितान्यहम् २७
नहिशक्नोमिसंत्यक्तुंकिंदास्यामिमुरारये
नित्यंवनांतरस्थोऽहचौरोराजभया कुलः २८
शकटारोहणेनास्तिह्यधिकारः कदापिमे
व्यासउवाच-
इत्युक्त्वादस्युनातेनभूयोभूयोद्विजोत्तम २९
शकटंहरयेदत्तंचतुर्वर्गप्रदायिने
अथतेब्राह्मणाःसर्वेजग्मुर्विप्रयथागताः ३०
सोऽपिदस्युर्दस्युभिश्चजगामनिजमाश्रयम्
एकदागुडकंडोलंतेनैवखलुवर्त्मना ३१
गृहीत्वापथिकः कश्चित्काकीमंडलमागतः
ततोऽसौसहसादस्युर्निर्भयः परहिंसकः ३२
जहारगुडकंडोलमध्वनीनस्यतस्यच
अथतेदस्यवश्चक्रुर्गुडकंडोलभंजनम् ३३
उर्वीशुश्चापतद्भागेशकटंगुडनिर्मितम्
उर्वीशुःशकटंगौडंसमासाद्यद्विजोत्तम ३४
मनसाचिंतयामासवचःस्मरणपूर्वकम्
अनोमयापुरादत्तंस्वयमेवमुरारये ३५
तस्मादनोनमेग्राह्यंकदाचिदिहजन्मनि

विचिन्त्येतिहृदादातुंतदनोगुडनिर्मितम् ३६
दत्तंविप्रायकस्मैचिन्माधवप्रीतिहेतवे
तांभक्तिंतस्यविज्ञायमहापातकिनोद्विज ३७
जहारसकलंपापंसद्यःप्रीतोजनार्दनः
तस्मिन्नेवदिनेविप्रप्रविश्यचमहावनम् ३८
हतःपौरजनैःसर्वैरथक्रुद्धैःसउर्विशुः
भगवानथतंनेतुंविमानंस्वर्णनिर्मितम् ३९
दूतांश्चप्रेषयामासनानाभरण भूषितान्
अथतेभगवद्दूतास्तमुर्वीशुंगतैनसम् ४०
समारोप्यविमानेतंसद्योजग्मुःपुरंहरेः
ततौऽसौहरिसान्निध्यंप्राप्यपुण्यात्मनांवरः ४१
पुनर्मन्वंतरशतंस्थित्वाकेशवसन्निधिम्
परमंज्ञानमासाद्यसविवेशतनुंहरेः ४२
व्यासउवाच-
येनकेनाप्युपायेनहरिभक्तिकरोनरः
संसारजलधेःपारंराजहंसइवव्रजन् ४३
क्षणमेवहरेर्भक्तिर्वर्ततियस्यचेतसि
तत्पदंपरमंयातिसपापात्मापिगच्छति ४४
एकमप्युत्तमंवस्तुदत्वाऽसौतन्मुरारये
स्वयमेवहिभोक्तव्यंपश्चात्पापोपशांतये ४५
यद्वस्तुहरयेदत्तंतच्चदद्याद्विजातये
किंचिच्छेषंनभोक्तव्यंतस्यावश्यंस्वयं बुधैः ४६
वस्तूनिब्राह्मणश्रेष्ठमिष्टानियानिकानिच
अदत्वाविष्णवेतानिनभोक्तव्यानिवैष्णवैः ४७
विष्णुनैवेद्यमाहात्म्यंसर्वपापप्रणाशनम्
सेतिहासंपुनर्वच्मिशृणुविप्रसमाहितः ४८
आसीत्सर्वजनिर्नामब्राह्मणःशुद्धवंशजः
शांतोदांतोदयायुक्तोगुरुब्राह्मणपूजकः ४९
हरेःपूजापरश्चैवहरिस्मरणतत्परः
प्रपन्नक्लेशविध्वंसीसत्यवादीजितेन्द्रियः ५०

प्रातःस्नायीनिजाचारग्राहीहिंसाविवर्जितः
एकादशीव्रतरतोज्ञातिपूजापरायणः ५१
कदाचित्सद्द्विजश्रेष्ठःस्वप्नेऽपश्यच्चकेशवम्
श्यामंविरजपद्माक्षंस्मेरास्यंपीतवाससम् ५२
स्वर्णकुण्डलमञ्जीरकिरीटोज्ज्वलविग्रहम्
कौस्तुभोद्भासितोरस्कंवनमालाविभूषितम् ५३
चतुर्बाहुंशङ्खचक्रगदापद्मधरंप्रभुम्
समस्तैर्लक्षणैर्युक्तंस्वर्णयज्ञोपवीतिनम् ५४
संप्राप्यदर्शनंस्वप्नेसविप्रोजगतीपतेः
कृताञ्जलिस्तमस्तौषीद्रोमांचिततनुर्मुदा ५५
तुभ्यंनमोऽस्तुजगतःसकलस्यभर्त्रेसल्लोकशोकभयरोगविनाशनाय
नारायणायकमलाहृदयप्रियायधर्मार्थकामपरमामृतदायतुभ्यम् ५६
पापानिचैवसकलानिमया कृतानिमत्तेनमोहवशगेनसदामुरारे
तस्माद्बिभेमिजगदंबुनिधेर्गभीरान्मामुद्धरस्वनिजभक्तितरींप्रदाय ५७
जानामियद्यपिहरेदुरितंमनुष्योव्यामोहमाशुचलभेभुविकैटभारे
पापंतथापिचमुदासततंकरोमितस्मान्नकोऽप्यहमिवास्तिजनोविमूढः ५८
पुण्यद्रुमःसुखफलंसहसैवधत्तेकिंवेद्मिनेतिनृहरेकृतपातकोऽहम्
पुष्पद्रुमार्पणविधौनममास्तिवित्तंनाथप्रसीदभगवन्किमहंकरोमि ५९
त्वत्पादपद्मयुगलंपरमामृतस्यस्थानंविहायममचित्तमधुव्रतोऽयम्
नारीमुखंव्रजतिदेवमृतिप्रदंयच्छ्लेष्मप्रकीर्णमनिशंकमलभ्रमेण ६०
पाणिःप्रदानरहितोऽनृतभाषिवक्त्रंकर्णौचपापश्रवणायसदैवदक्षौ
दोषानिमान्ममहरेहरसेवकस्ययस्मान्नुनाथशरणागतदोषहंता ६१
संसारघोरजलधौनृहरेकदाचित्त्वद्भक्तिनौरिहमयासुदृढाचलब्धा
तत्रापिदैववशगोऽहमहोदुरात्मावर्ततएवसततंममदुःखकालः ६२
संसारपारगमनायलसत्पथोऽस्तिकिंसर्वदुःखरहितः सदयःप्रसन्नः
अंधीकृतस्यममोहमहत्तमिस्रैर्दृष्टिस्त्वयीहनकदापिचयातिविष्णो ६३
पापात्मनोऽपिममचित्तमिदंमुरारेनष्टंविनष्टजनकष्टविनष्टिकारि
यस्त्वांसमस्तसुरवंदितपादपद्मस्वप्नेऽपिकेशिमथनाद्यविभोसमीक्षे ६४
व्यासउवाच-
इति तेनस्तुतोदेवोभगवान्कमलापतिः

उवाचवाक्यंवाक्यज्ञः संसारार्णवतारकः ६५
श्रीभगवानुवाच-
भक्तिभिस्तवविप्रेंद्रतुष्टोऽहनित्यमेव च
तस्मात्तवाचिरेणैवसर्वंभद्रंभविष्यति ६६
पापिनोऽपितवोद्धारोमयापूर्वंकृतोद्विज
अधुनाममभक्तोऽसिनविपत्तिर्भविष्यति ६७
ब्राह्मणउवाच
कोऽहतस्थौपुराविष्णोकिंवापापंमयाकृतम्
पापिनोऽपिममोद्धारः कथंपूर्वंत्वयाकृतः ६८
संसारेऽस्मिन्कथंजातोजनितोऽहकथंत्वया
एतत्सर्वंविभोब्रूहियतस्त्वंसदयः सदा ६९
श्रीभगवानुवाच-
अप्रकाश्यमिदंगुह्यंयद्यपिद्विजसत्तम
तथापितववात्सल्यान्निगदामिनिशामय ७०
पुरात्वंब्राह्मणश्रेष्ठपक्षिवंशसमुद्भवः
भूतोऽसिभूमिभागेषुनिजकर्मविपाकतः ७१
क्षुधयातृषयावापिसततंव्याकुलोभवान्
बभ्रामभक्षयन्कीटान्निर्झरोष्णोदकंतथा ७२
नानादुःखंसदाभुंजन्पक्षियोनौसमुद्भवः
चतुर्वर्षसहस्राणिस्थितोऽसित्वंपुराक्षितौ ७३
एकदाकुलभद्राख्योब्राह्मणःसर्वतत्ववित्
पूजयामासमांभक्तयानैवेद्याद्यैर्नदीतटे ७४
समभ्यर्च्यसविप्रेंद्रोममनैवेद्यतंदुलम्
ययौतत्रैवनिक्षिप्यभूयएवनिजंगृहम् ७५
ततोवृक्षात्समागत्यक्षुधिनापक्षिणात्वया
ममनैवेद्यसंबंधिभक्षितंसर्वतंदुलम् ७६
भुक्त्वैवसद्योमुक्तोऽसिपातकैरतिदारुणैः
कदाचित्प्राप्तकालस्त्वंकालधर्मगतोद्विज ७७
त्वामानेतुंमयादूताःप्रेषिताः सर्वथानिजाः
ततोरथेसमारोप्यभवंतंनष्टकल्मषम् ७८

सद्योदूतगणाः सर्वेसमायाताः परंपदम्
युगकोटिसहस्त्राणिस्थितोऽसिममसन्निधौ ७९
भुंजन्सुखानिसर्वाणिदुर्ल्लभानिसुरैरपि
ततोयातोऽसिविप्रेन्द्रविशुद्धेब्राह्मणान्वये ८०
तत्रापिमयिभक्तिस्तेजातातिसुदृढापुनः
क्रियायोगेनमांनित्यंसमाराध्यद्विजोत्तम ८१अं
आयुषोंतेमत्प्रसादान्मामकंपदमाप्स्यसि
यदातुष्टोऽस्म्यहंविप्रसपापात्मापिमुक्तिभाक् ८२
कदाचिद्यस्यरुष्टोस्मिपुण्यात्मापिचपापभाक्
तस्माद्ब्राह्मणभद्रंतेभक्तोऽसिममसुव्रत ८३
दास्यामितेपरंस्थानंयदलभ्यंसुरैरपि
ब्राह्मणउवाच-
त्वत्प्रसादाच्छ्रुतंनाथपूर्ववृत्तांतमात्मनः ८४
इदानींश्रोतुमिच्छामियत्किञ्चिद्ब्रूहितत्प्रभो
कस्यतुष्टोऽसिदेवेन्द्रकस्यरुष्टोऽसिवाप्रभो ८५
महत्याकृपयासर्वमेतन्मेवक्तुमर्हसि
श्रीभगवानुवाच-
कर्मणायेनविप्रेन्द्रतुष्टिर्मेहृदिजायते ८६
क्रोधश्चतत्समस्तंचकथयामिसमासतः
योदयावान्द्विजश्रेष्ठसर्वभूतेषु सर्वदा ८७
अहंकारविहीनश्चतस्यतुष्टोऽस्म्यहंसदा
कर्मकुर्यान्मदर्थंयोधर्मभक्तिसमन्वितः ८८
ब्रूतेमदर्थंयःशांतंतस्यतुष्टोऽस्म्यहंसदा
मिष्टंवस्तुसमासाद्यदत्वामेयश्चमानवः ८९
मानापमानेसदृशस्तस्यतुष्टोऽस्म्यहंसदा
सर्वभूतशरीरस्थंयोमांजानातिमानवः ९०
परहिंसाविहीनोयस्तस्यतुष्टोऽस्म्यहंसदा
कर्माणिकुरुतेयस्तुसुविचार्यपुनः पुनः ९१
गोब्राह्मणहितैषीयस्तस्यतुष्टोऽस्म्यहंसदा
स्वयंनिरुक्तंवचनं यत्नाद्यःपरिपालयेत् ९२

प्रपन्नंयातियन्नाद्यस्तस्यतुष्टोऽस्म्यहंसदा
ददात्यनुपकारिभ्योदानानिद्विजसत्तम ९३
मयिचित्तंसदायस्यतस्यतुष्टोऽस्म्यहंसदा
कर्मणायेनतुष्टोऽस्मिनिरुक्तंतत्समासतः ९४
रुष्टोऽस्मिकर्मणायेनविप्रवच्मिशृणुष्वतम्
परहिंसारतोयस्तुनिर्दयःसर्वजंतुषु ९५
अहंयुःसर्वदाक्रुद्धः समांनयतिशत्रुताम्
असत्यभाषीक्रूरश्चपरनिंदापरस्तुयः ९६
कविवर्तनविध्वंसीसमांनयतिशत्रुताम्
अदृष्टदोषौपितरौस्त्रीभ्रातृभगिनीतथा ९७
मोहात्त्यजतियोमूढःसमांनयतिशत्रुताम्
पितृभिर्भर्त्सनंयस्तुकुरुतेमूढधीर्नरः ९८
गुर्ववज्ञाकरोविप्रसमांनयतिशत्रुताम्
आरामच्छेदिनोयेचजलाशयविलायिनः ९९
ग्रामनाशकरायेचतेमांनयंतिशत्रुताम्
परस्त्रियंसमालोक्यविषादंयान्तियेजनाः १००
शृणवंतिपापचर्चांचतेषांरुष्टोस्म्यहंसदा
द्विषंतिनाथंयेमूढाअनाथस्वंहरंतिये १०१
विश्वासघातिनोयेचतेषांरुष्टोऽस्म्यहंसदा
येचगोवीर्यहंतारोवृषलीपतयश्चये १०२
अश्वत्थघातिनोयेचतेषांरुष्टोऽस्म्यहंसदा
ब्रह्मविष्णुमहेशानांमध्येयेभेदकारिणः १०३
परदारातिरक्तायेतेषांरुष्टोऽस्म्यहंसदा
एकादश्यांभुंजतेयेलोभात्पापधियोनराः १०४
वेदनिंदाकरायेचतेषांरुष्टोऽस्म्यहंसदा
पापबुद्धिरतायेचमित्रद्रोहरतास्तथा १०५
धात्रीतरुंचयेघ्नंतितेषांरुष्टोऽस्म्यहंसदा
दिवसेमैथुनंयेचकुर्वंतेकाममोहिताः १०६
रजस्वलास्त्रियांचैवतेषांरुष्टोऽस्म्यहंसदा
येचादृष्टार्तवांनारींमोहाद्गच्छंतिसत्तम १०७

व्रतस्थांचसदाजाल्मास्तेमांनयंतिशत्रुताम्
अमावास्यातिथौयेचकुर्वंतेनिशिभोजनम् १०८
भोजनद्वयमेवार्केतेषांरुष्टोऽस्म्यहंसदा
आमिषंमैथुनं तैलममावास्यादिनेद्विजाः १०९
नयेत्यजंतिविप्रेन्द्रतेषांरुष्टोऽस्म्यहंसदा
बहुनात्रकिमुक्तेनसंक्षेपात्तेवदाम्यहम् ११०
निंदंतिवैष्णवान्येचतेषांरुष्टोस्म्यहंसदा
व्यास उवाच-
इत्युक्त्वाभगवान्विष्णुरदृश्यः सहसाऽभवत् १११
सचविप्रःसमुत्तस्थौत्यक्तनिद्रस्तुमंचतः
केशवोक्तेनवाक्येनसविप्रोहरिभक्तिकृत् ११२
संत्यज्यसकलंकार्यंक्रियायोगरतोऽभवत्
नारायणस्यनैवेद्यंभुंजतोऽपिफलंत्विदम् ११३
हरिपूजाकृतांपुंसांनजानेकिंभवेदिति
समासेनब्रवीमित्वांशृणुसत्तमजैमिने ११४
सकृत्कृत्वाहरेः पूजांप्राप्यतेपरमंपदम्
मानुष्यंदुर्ल्लभंलोकेपूजातत्रापिचक्रिणः ११५
भक्तिस्तत्रापिविप्रेन्द्रदुर्ल्लभापरिकीर्तिता ११६
संसाराब्धिंसर्वदुःखप्रपूर्णंतर्तुंवांछायस्यचित्तेस्तिपुंसः
भक्त्यानित्यंवासुदेवस्यपूजांकुर्यादार्यःकर्मणांसोऽखिलानाम् ११७
इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारे एकोनविंशतितमोऽध्यायः १९

विंशतितमोऽध्यायः

व्यास उवाच-
विष्णुपूजाफलंविप्रसंक्षेपात्कथितंमया
इदानींवच्मिदानानिनिशामयसमाहितः १
दानंतपोद्वयोर्मध्येदानमेकंपरंस्मृतम्
तपसापापमित्युक्तंनपापोदानकर्मणि २
तपःकृतयुगेश्रेष्ठंत्रेतायांध्यानमेवच
सपर्याद्वापरेश्रेष्ठादानंश्रेष्ठंकलौयुगे ३

तस्मात्कलियुगेदानंप्रीतयेकमलापतेः
कर्तव्यंसततंप्राज्ञैर्रिच्छद्भिःपरमंपदम् ४
कलयाकलयाचन्द्रकलांसंवर्द्धतेतथा
दानस्यसागतिः प्रोक्तातपसश्चमनीषिभिः ५
पलादपिद्विजश्रेष्ठकर्तव्योवित्तसंग्रहः
संचितं तुधनंप्राज्ञोदानकर्मणिसंक्षिपेत् ६
धनेस्थितोपियोमर्त्योनाश्नातिनददातियः
दरिद्रःसचविज्ञेयोदानभोगविवर्जितः ७
वित्तंकेनसहायातियातितेनतुकोद्विज
आयातितत्पुरादत्तमिहपंचत्वमागते ८
दत्वादत्वासदादानंमानवायेदरिद्रति
नतेदरिद्राविज्ञेयाः परलोकेमहेश्वराः ९
धनंरक्षंतिकार्पण्याद्येतेज्ञेयाःसुदुःखिताः
अंतेत्यक्त्वाचतत्सर्वंनिराशायांतिजैमिने १०
परलोकेद्विजश्रेष्ठःसाधुसद्बलवर्जितः
निर्द्धनेबंधुहीनेचनादत्तमुपतिष्ठते ११
स्तोकंस्तोकंचविप्रेन्द्रभक्तिश्रद्धासमन्वितः
नित्यंदेयानिदानानिवैष्णवैर्निजभक्तितः १२
सर्वेषामेवदानानामन्नदानंद्विजोत्तम
जलदानंचतत्वज्ञैरतिश्रेष्ठंप्रकीर्तितम् १३
विनान्नेननतिष्ठंतिप्राणादेहेषुदेहिनाम्
अन्नदःप्राणदोज्ञेयःप्राणदःसकलप्रदः १४
तस्मात्समस्तदानानामन्नदोलभतेफलम्
अन्नदानसमंदानंजलदानंचजैमिने १५
विनातोयेननान्नंस्यादतस्तोयंप्रदीयते
क्षुधातृषापिविप्रेन्द्रद्वेतुल्येतुप्रकीर्तिते १६
तस्माद्दत्वाचतोयंचश्रेष्ठंप्रोक्तंमनीषिभिः
जीवनंजीवनंनृणांजीवनंनचजीवनम् १७
अतोजीवनरक्षार्थंजीवनंप्राज्ञउत्सृजेत्
अन्नंतोयंचविप्रेन्द्रदत्तंयेनमहीतले १८

तेनसर्वाणिदानानिकृतानिनात्रसंशयः
अन्नदानस्यमाहात्म्यंजलदानस्यवैशृणु १९
बभूवहास्तिनपुरेकुबेरइववित्तवान्
तस्मिन्नेवपुरेवेश्याबभूवसुरसुंदरी २०
ख्यातारतिविदग्धेतिसर्वलक्षणसंयुता
तत्रक्षेमंकरीनामब्राह्मणीश्रेष्ठवंशजा २१
समस्तगुणसम्पन्नाविधवासीद्द्विजात्मजा
साब्राह्मणीद्विजश्रेष्ठजारानुरक्तमानसा २२
निषिद्धंकर्मकुर्वंतीत्यक्त्वायात्यविवेकताम्
तयासंनिहिताविप्रवेश्यापिबाह्मणीचसा २३
चकारसख्यंस्नेहेनवेश्यावृत्तिमुपेत्यसा
सावेश्याब्राह्मणीचापिद्वेऽप्येकत्रदिनेदिने २४
पापानिचक्रतुःप्रीत्याअसंख्यातानिजैमिने
ततोरतिविदग्धासावृद्धभावमुपागता २५
ब्राह्मणीचापिविप्रेन्द्रदुःशीलात्यंतपापिनी
कदाचिद्वारमुख्यासाजरंतीतांनिजांसखीम् २६
प्राहेतिविस्मिताविप्रवचनंविनयान्विता
रतिविदग्धोवाच -
सखित्वयासहानेकंदारुणंपातकंकृतम् २७
अद्यापिपातकेदृष्टिर्महतीवर्तेतेमम
सौन्दर्यंचबलंचैवसर्वंमेजरयाहृतम् २८
इत्थमस्वास्थ्यकृन्नित्यमाशांत्यक्तुंनशक्यते
स्थावरंसुमहत्प्राप्तंकृतपातकयामया २९
समागतमिवैतर्हिसमीक्ष्यमरणंगतम्
उपार्जितेनपापेनयानिवित्तानिवैमया ३०
रक्षिष्यंत्यनपत्यायांमृतायांमयितानिके
तस्मात्सर्वाणिवित्तानिअन्यायोपार्जितानिच ३१
दातुमिच्छामिविप्रेभ्योयदित्वंमन्यसेसखि
ब्राह्मण्युवाच-
मयायावन्तिवित्तानिपश्येतिसंचितानिच ३२

असत्पात्रेषुदत्तानितानिसर्वाणिनित्यशः
तस्मादहंधनैर्हीनाकिंदास्यामिद्विजातये ३३
अस्तिचेद्यदिवित्तंतेदानमाशुतदाकुरु
तस्याएवंवचः श्रुत्वासावेश्यात्यंतहर्षिता ३४
वित्तेनसकलेनैवअन्नदानंचकारह
हरिशर्माचविप्रेन्द्रोधनवानतिभक्तितः ३५
पूजयामाससततंभगवंतंजनार्दनम्
जितेन्द्रियोजितक्रोधोहिंसादम्भविवर्जितः ३६
प्रीतयेकमलाभर्तुः सतेपेसुमहत्तपः
गंधपुष्पैश्चबलिभिर्घृतधूपैःप्रदीपकैः ३७
पूजयामासदेवेशंनित्यमेवजनार्दनम्
धनवानपिविप्रोऽसौवित्तस्यक्षयशंकितः ३८
पिपीलिकामूषिकाश्चतथान्येऽपिचजंतवः
कृपणस्यद्विजश्रेष्ठगृहेनित्यंबुभुक्षिताः ३९
उपार्जितंधनंसर्वंस्वयमेवदिनेदिने
बुभुजेब्राह्मणश्रेष्ठदानकर्मविवर्जितः ४०
सुहृदांब्राह्मणानांचबांधवानांकदापिसः
चकारनचसंभाषामर्थप्रार्थनशंकया ४१
विगणय्यस्ववित्तानिसुबहूनिनिजालये
मत्वाश्रेष्ठमिवात्मानंमोदतेऽसौद्विजोत्तम ४२
कदाचित्प्राप्तकालोऽसौब्राह्मणोऽत्यतवित्तवान्
गणिकाब्राह्मणीसाचएककालेमृताद्विज ४३
अथदूताःसमायातास्तान्नेतुमतिभीषणाः
धर्मराजस्यदेवस्यपाशमुद्गरपाणयः ४४
तेचचण्डादयोदूतास्तान्समादायजैमिने
ययुर्धर्मपुरंसद्योदुर्गमेनपथाततः ४५
चण्डउवाच–
आनीतोहरिशर्माचवेश्याचब्राह्मणीचसा
तवाज्ञयाजीवितेशपश्यैतान्पुरतः स्थितान् ४६
तान्समालोक्यजीवेशःप्रहस्यद्विजसत्तम

चित्रगुप्तमितिप्राहसर्वकार्यविचक्षणम् ४७
यमउवाच-
एतेषांसर्वकार्याणिशुभदान्यशुभानिच
मूलाद्विचारयप्राज्ञचित्रगुप्तमहामते ४८
यमादेशात्ततस्तेषांचित्रगुप्तोविचक्षणः
सर्वंविचारयामासशुभकर्माशुभंतथा ४९
चित्रगुप्तउवाच-
देवाकर्णयवक्ष्यामिपुण्यंचपातकंतथा
इयंवेश्याब्राह्मणीचहरिशर्माचकारयत् ५०
एषारतिविदग्धाख्यागणिकातिदुराशया
चकारयानिपापानिवक्तुंतानिनशक्यते ५१
अन्यायोपार्जितैर्वित्तैरखिलैरेवसूर्यज
अन्नदानंचकारेयंगणिकागतयौवना ५२
अन्नदानप्रभावेणयातनागृहवासदैः
त्यक्तेयंपातकैःसर्वैः कोटिजन्मार्जितैरपि ५३
अन्नदानंमहाराजयेकुर्वंतिजनाःक्षितौ
तेपापिनोऽपिगच्छंतितद्विष्णोःपरमंपदम् ५४
यावन्त्यन्नानियच्छंतिमानवाः क्षितिमण्डले
तावंत्योब्रह्महत्याश्चतस्यनश्यंत्यसंशयः ५५
अन्नानियच्छतांत्यक्त्वाशरीराणिचपातकम्
गृह्णतामेवपात्राणिसहसायातिसूर्यज ५६
तस्मात्पापिनामन्नानिनगृह्णंतिविचक्षणाः
मोहाद्गृह्णंतियेमूढास्तएवपापभागिनः ५७
शुभकर्माशुभंवापिवेश्यायाः कथितंप्रभो
ब्राह्मण्याःशृणुकर्माणिशुभानिचाशुभानिच ५८
इयंक्षेमंकरीनामब्राह्मणीशुद्धवंशजा
भद्रकीर्तिप्रियासर्वंचकारदुरितंप्रभो ५९
त्यक्त्वानिजाश्रमाचारंनिजयौवनगर्विता अं
बभूवात्यंतपापिष्ठाजारसंगमलोलुपा ६०
कदाचिच्छैशवेराजन्खेलंतीशिशुभिःसह

रथ्यायांखननंचक्रेचतुष्कोणसमन्वितम् ६१
तस्मिन्नेवदिनेमेघउदकानिववर्षच
पूरितंतज्जलैःखातंतयाविनिर्मितंप्रभो ६२
ततोमध्याह्नसमयेगौरैकस्तृषितोनृप
अपिबत्तत्रपानीयंतापितस्तपनातपैः ६३
तेनैवसर्वपापानिविनष्टानिमहांतिवै
तस्याः सूर्यसुतप्राज्ञजलदानप्रभावतः ६४
विमुक्ताः सकलैःपापैर्व्रजेन्नारायणालयम्
कृतपापाहिदेवेशब्राह्मणीयंदुराशया ६५
विमुक्तासकलैः पापैर्जलदानप्रभावतः
अयंविप्रोमहाभक्तोदेवदेवस्यचक्रिणः ६६
ततोऽस्योपरिजीवेशप्रभुरेकोऽच्युतः स्मृतः
व्यासउवाच-
चित्रगुप्तस्यतद्वाक्यंसमाकर्ण्यसदंडभृत् ६७
तांवेश्यांब्राह्मणींचापिववंदेब्राह्मणंचतम्
दिव्यैःसुवर्णालंकारैर्वस्त्रैर्नानाविधैस्तथा ६८
तेषांपूजांयमः श्रुत्वाकुटुंबिनांचजैमिने
उवाचप्रहसन्वाक्यंसुप्रीतोमृदुलाक्षरम् ८९
यमउवाच-
यूयंसर्वे महात्मानोविनष्टाखिलपातकाः
समस्तसुखदंस्थानंगच्छतश्रीपतेःप्रभोः ७०
तानारोप्यततोदिव्येयमः कांचननिर्मिते
राजहंसयुतेस्थानेप्रेषयामासचक्रिणः ७१
ततोदिव्यरथारूढाःसर्वाभरणभूषिताः
पुरंभगवतोजग्मुस्तेसर्वेगतपातकाः ७२
गणिकाब्राह्मणीसाचविनष्टाखिलकल्मषा
सान्निध्यंप्राप्यदेवस्यतस्थौविप्रचिरंसुखम् ७३
हरिशर्माणमालोक्यसमायांतंजनार्द्दनः
ददौवरासनंतस्मैस्नेहात्कनकनिर्मितम् ७४
पाद्यार्घ्याचमनीयैश्चतमभ्यर्चद्द्विजोत्तमम्

वरासनोपविष्टंचपप्रच्छेतिमुदाहरिः ७५
श्रीभगवानुवाच-
द्विजन्मकुशलंब्रूहिमद्भक्तप्रवरोऽसियत्
चिरंमेमंदिरंतिष्ठसर्वोपद्रववर्जिते ७६
ब्राह्मणउवाच-
त्वांस्मृत्वापीक्षितोदेवलभतेकुशलंप्रभो
त्वत्सान्निध्यंमया प्राप्तंकुशलंकिमतः परम् ७७
व्यासउवाच-
एतस्यवचनंश्रुत्वाभगवान्प्रणयोदितम्
दत्तवान्निजसारूप्यंप्रीतस्तस्मैद्विजन्मने ७८
ददौतस्मैसुखंसर्वंदुर्ल्लभंकमलापतिः
आहारमात्रंनददौतत्कार्पण्यंस्मरन्प्रभुः ७९
दिनद्वयांतरेविप्रोनिराहारः क्षुधाकुलः
प्रोवाचविष्णुंदेवेशंविनयावनतःस्थितः ८०
ब्राह्मणउवाच-
प्रभोप्राप्तंतवस्थानमनेकतपसांफलैः
अत्रापिक्षुधयानित्यंविफलोऽस्मिकथंप्रभो ८१
देवकन्या गणैर्दिव्यैःसंप्राप्तनवयौवनैः
श्वेतचामरवातेनमंचेष्वपिनिवीजितः ८२
सुगंधानांप्रसूनानांमहास्रग्भिरलंकृतः
चंदनैर्लिप्तसर्वांगोराजश्रेष्ठइवप्रभो ८३
चार्वङ्गीभिःकामिनीभिर्नित्यंमत्पुरतः प्रभो
गीतेननृत्यतेचापिनारायणतवाज्ञया ८४
वासवाद्याःसुराःसर्वेरजांसिममपादयोः
शिरःकिरीटशोभीनिनित्यमेववहंतिवै ८५
देवदेवर्षयश्चापिमुनयश्चजगत्पते
स्तुवंतिमांस्तवैर्नित्यंकिंकराइवसर्वदा ८६
चतुर्बाहुरहंश्यामः शङ्खचक्रगदाब्जभृत्
प्रफुल्लपुण्डरीकाक्षःपीतवासाःसुकुण्डलः ८७
स्वर्णयज्ञोपवीतीचकिरीटीकुण्डलीतथा

दृश्येत्वमिवदेवाद्यैर्द्वितीयोगरुडध्वजः ८८
सुखान्येतानिदत्तानिदुर्ल्लभानित्वयाप्रभो
ददासिकथमाहारंनमह्यंपरमेश्वर ८९
क्षुधाग्निनाचसुमहच्छरीरंममदह्यते
यथैवज्वलितोवृक्षःकोटरस्थेनवह्निना ९०
सुखमेतत्त्वयादत्तंहरेमह्यंनरोचते
प्रज्वलज्जठराग्नौतुविह्वलाङ्गायकेशव ९१
कर्मणामनसावाचात्वांविनाजगदीश्वरम्
नपूजितोमयाकश्चिद्देवदेवगणार्चितः ९२
स्वप्नेनापिजगन्नाथतस्यभक्तिःकृतानहि
आहारंकेनदोषेणददासिनहिमेप्रभो ९३
व्यासउवाच–
अथासौभगवान्विष्णुःकौतुकीसमुवाचतम्
गच्छब्राह्मणभद्रंतेब्रह्माणंप्रतिसत्वरम् ९४
इतिश्रुत्वावचोविप्रःशीघ्रंब्रह्माणमाययौ
ब्रह्मातंप्रतिप्रोवाचकार्पण्यंतस्यदर्शयन् ९५
ब्रह्मोवाच–
दुःखादुपार्जितंकर्मदीयतेयन्नभूसुरे
स्वयंनभुंजतेतच्चनष्टमेवनसंशयः ९६
कारणंतवदुःखस्यसर्वमेवमयोदितम्
गच्छब्राह्मणभद्रंतेनिःसंदेहोयमागतः ९७
ब्राह्मणउवाच–
निजकर्मविपाकोऽयत्वत्प्रसादाच्छ्रुतोऽखिलः
इदानींब्रूहिदानानिकानिदेयानिमानवैः ९८
ब्रह्मोवाच–
बहूनिसंतिदानानितानिवक्तुंनशक्यते
संक्षेपात्कथ्यतेविप्रनिशामयसमाहितः ९९
भूमिदानंद्विजश्रेष्ठसर्वदानोत्तमोत्तमम्
कृतंपुण्यात्मनायेनसज्ज्ञेयःसर्वदानकृत् १००
गोचर्ममात्रंभूमिंयोददातिद्विजसत्तम

सगच्छेत्परमंस्थानंविमुक्तःसर्वपातकैः १०१
भूमिंसस्यसमेतांयोदरिद्रायद्विजातये
ददातिब्राह्मणश्रेष्ठतस्यपुण्यंनिशामय १०२
सर्वपापविनिर्मुक्तोनारायणपुरंव्रजेत्
तत्रभुंक्तेसुखंसर्वंयावदिंद्राश्चतुर्दश १०३
भूयोभूमिंसमासाद्यसार्वभौमोनृपोभवेत्
चिरंभुक्त्वामहींकृत्स्नांनरोनारायणोभवेत् १०४
यस्माद्भूमिर्द्विजैर्ग्राह्यात्यक्त्वादानशतान्यपि
भूमिदोभूमिनेताचद्वावपिस्वर्गगामिनौ १०५
मंदबुद्धिर्द्विजोयस्तुभूमिदानंपरित्यजेत्
प्रतिजन्मनिविप्रेन्द्रसभवेदतिदुःखितः १०६
अन्येभ्योऽपिसमादायभूमिदानंयआचरेत्
तस्यविष्णुरतिप्रीतोददातिपरमंपदम् १०७
ग्रामंयच्छतियोविप्रदरिद्रायद्विजातये
दापयत्यपिवातस्यपुण्यंवापिनिशामय १०८
यावंतोरेणवोभूमौयावंतोवृष्टिबिंदवः
मन्वंतराणितावंतिविष्णुलोकेवसेत्सुधीः १०९
धेनुंपयस्विनींयस्तुसवत्सां यच्छतिद्विज
तस्यब्रवीम्यहंपुण्यमाकर्णयमहात्मनः ११०
सप्तद्वीपांमहींदत्वाससस्यांयत्फलंलभेत्
तत्फलंलभतेमर्त्योधेनुंयच्छन्द्विजातये १११
ददातिवृषभंयस्तुब्राह्मणायकुटुंबिने
विमुक्तःपातकैरुद्रैरुद्रलोकंसगच्छति ११२
तस्ययावंतिरोमाणिशरीरेवृषभस्यच
तावत्कल्पसहस्राणिरुद्रेणसहमोदते ११३
यस्तुवेदविदेधेनुंदद्यादुभयतोमुखीम्
नतस्यपुनरावृत्तीरुद्रलोकात्कदाचन ११४
वृषंतिलसमायुक्तं कृष्णंयस्तुप्रयच्छति
सरुद्रभवनेतिष्ठेद्विजेन्द्रतिलसंख्यया ११५
तिलप्रमाणमपिचस्वर्णंदद्याद्द्विजातये

सयातिविष्णुभवनंकुलकोटिसमन्वितः ११६
योभक्त्यारजतंयच्छेद्दरिद्रायद्विजातये
चंद्रलोकंसमासाद्यसुधापानंकरोतिसः ११७
हीरकंमौक्तिकंचापिप्रवालंचमणिंतथा
योददातिद्विजश्रेष्ठशक्रलोकंसगच्छति ११८
अश्वदानंद्विजश्रेष्ठयः करोतिमहाशयः
गन्धर्वराजराजत्वंसप्राप्नोतिनसंशयः ११९
ददातिवारणंयस्तुयुवानंदोषवर्जितम्
देवराज्येविभागीसभवेदिन्द्रइवद्विज १२०
नरदोलांचयोदद्याद्ब्राह्मणायसदक्षिणाम्
सोऽपीन्द्रपदमासाद्यवसेत्कल्पचतुष्टयम् १२१
शालिग्रामशिलादानंयोददातिद्विजातये
तस्यपुण्यंप्रवक्ष्यामिसमासेनशृणुद्विज १२२
सप्तद्वीपांमहींदत्वासशैलवनकाननाम्
यत्फलंतच्चलभतेशालग्रामशिलाप्रदः १२३
तुलापुरुषदानेनयत्फलंप्राप्यतेनरैः
शालग्रामशिलांयच्छंस्तस्मात्कोटिगुणंलभेत् १२४
शालग्रामशिलायेनप्रदत्ताद्विजसत्तम्
नूनंतेनप्रदत्तानिभुवनानिचतुर्दश १२५
तुलापुरुषदानंयःप्रकरोतिनरोत्तम
दिविदिव्यांबरधरश्चिरंसचमहीपतिः १२६
जननीजठरेभूयस्तस्यजन्मनविद्यते
ददातियस्तुवैकन्यांसालंकारांनरोत्तमः १२७
सगच्छेद्विष्णुभवनंपुनरावृत्तिवर्जितः
यःकन्याविक्रयंमूढोमोहात्प्रकुरुतेनरः १२८
सगच्छेन्नरकंघोरंपुरीषह्रदसंज्ञकम्
विक्रीतायाश्चकन्यायायः पुत्रोजायते द्विज १२९
सचांडालइवज्ञेयः सर्वधर्मबहिष्कृतः
कन्याविक्रयिणः पुंसोमुखंपश्येन्नशास्त्रवित् १३०
पश्येदज्ञानतोवापिकुर्याद्भास्करदर्शनम्

यत्किंचित्क्रियतेकर्मकन्याविक्रयिणः पुरः १३१
शुभंतत्सकलंकर्मगच्छेद्विफलतांद्विज
कन्याविक्रयिणोनास्तिनरकान्निष्कृतिःपुनः १३२
कन्यादानकृतोनास्तिस्वर्गादागमनंपुनः
बहुनात्रकिमुक्तेनसंक्षेपेणब्रवीमिते १३३
हीरकक्षितिकन्यानांफलंस्याच्चशताधिकम्
उपानहंचातपत्रंयस्तुयच्छतिभूतले १३४
शृणुतस्यतुवैपुण्यंसंक्षेपेणब्रवीमिते
इहवर्षशतंजीवेत्सर्वसंपत्समन्वितः १३५
मृतःशक्रपुरंप्राप्यशतकल्पचतुष्टयम्
ददातिनूतनंवस्त्रंसयातिपरमांगतिम् १३६
वस्त्रंपुरातनंयच्छेद्धेनुंचरजतींतथा
कन्यांरजस्वलांयस्तुसदानरकंव्रजेत् १३७
फलदोमानवोविप्रगच्छतित्रिदशालयम्
भुंक्तेकल्पसहस्राणिफलंतत्रामृतोपमम् १३८
शाकप्रदोयातिविप्रशंभोर्भगवतःपदम्
तत्रकल्पद्वयं भुंक्तेपायसंदुर्ल्लभंसुरैः १३९
दुग्धदोदधिदश्चैवघृतदस्तक्रदस्तथा
प्राप्नोतिवैसुधापानंपुरोभगवतोहरेः १४०
पुष्पदोमनुजोविप्रगन्धदश्चसुरालयम्
तिष्ठेद्युगसहस्राणिपुष्पगन्धविभूषितः १४१
शय्यादानंद्विजश्रेष्ठयः करोतिद्विजोत्तम
सब्रह्मलोकमागत्यपर्यंकशयनश्चिरम् १४२
दीपदःपीठदश्चैवसर्वपापविवर्जितः
दिव्यसिंहासनस्थश्चजलदीपावलीवृतः १४३
तांबूलदोनरोराजन्भुविभुंक्तेऽखिलंशुभम्
दिविदेवाङ्गनाक्रोडेसुप्तस्तांबूलमत्तिवै १४४
विद्यादानंद्विजश्रेष्ठयःकरोतिनरोत्तम
संप्राप्यसंनिधिंविष्णोस्तिष्ठेद्युगशतद्वयम् १४५
ततोज्ञानंसमासाद्यतत्रैवद्विजसत्तम

प्राप्नोतिदुर्ल्लभंमोक्षंप्रसादात्कमलापतेः १४६
अनाथंब्राह्मणंयस्तुपाठयत्यतिदुःखितम्
सयातिविष्णुभवनंपुनरावृत्तिदुर्ल्लभम् १४७
कुलीनोऽपिद्विजश्रेष्ठोनभातिविद्ययाविना
तस्माद्द्विजंपाठयंतःप्रयांतिपरमंपदम् १४८
भुविप्रत्यक्षदेवोऽपिब्राह्मणोदेवताश्रयः
सर्ववर्णगुरुर्नैवविद्याहीनोविराजते १४९
संसारेयानिदानानिसंतिहेमादिकानिच
तानितेनप्रदत्तानिब्राह्मणोयेनपाठितः १५०
कुर्यात्पुस्तकदानंयोनरोभक्तिसमन्वितः
तस्यपुण्यंद्विजश्रेष्ठसंक्षेपात्तेवदाम्यहम् १५१
तत्राक्षराणियावंतिपत्रेपत्रेचपुस्तके
प्रत्यक्षरेलभेत्पुण्यंकपिलाकोटिदानजम् १५२
यावद्दिनंपुस्तकंतत्प्रपठंतिद्विजातयः
तावन्मन्वंतरंतिष्ठेद्वैकुंठेपुस्तकप्रदः १५३
एवमादीन्यनेकानिसंतिदानानिभूसुर
सम्यग्वक्तुंजगत्यस्मिन्कःशक्तोद्विशतैरपि १५४
ब्रह्महत्यादिपापानिक्रियंतेयानिमानवैः
हन्यंतेतानिपापानितस्माद्दानंसमाचरेत् १५५
आत्मपुण्येनयद्दानंदीयतेचत्रिभिर्जनैः
यावद्द्रव्यंफलंतस्मात्तस्यदानस्यलभ्यते १५६
प्रीतयेकमलाभर्तुर्यद्दानंदीयतेजनैः
तस्यकोटिगुणंपुण्यंलभतेनात्रसंशयः १५७
तस्मान्नारायणप्रीतिहेतवेमतिमान्नरः
दानंसमाचरेद्विप्रभक्तिकर्मसमन्वितः १५८
तपसोऽपिपरंदानंनिरुक्तंतत्वदर्शिभिः
अतोयत्नादपिप्राज्ञोदानकर्मसमाचरेत् १५९
दानंतपोद्वेअपियः प्रकरोतिनरोत्तमः
तस्यतुल्योजगत्यस्मिन्विद्यतेनहिभूसुर १६०
इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेसर्वदानमाहात्म्यंनामविंशोऽध्यायः २०

एकविंशोऽध्यायः

व्यास उवाच-
ब्रह्मणोवचनंश्रुत्वाहरिशर्माद्विजोत्तमः
भूयोऽपितंनमस्कृत्यभक्त्याप्राहेतिजैमिने १
हरिशर्मोवाच-
प्रोक्तानियानिदानानिसुखहूनित्वयाप्रभो
कस्मैदेयानिदानानितन्मेगदितुमर्हसि २
ब्रह्मोवाच-
सर्वेषामेववर्णानांब्राह्मणः परमोगुरुः
तस्मैदेयानिदानानिभक्तिश्रद्धासमन्वितैः ३
सर्वदेवाश्रयोविप्रःप्रत्यक्षस्त्रिदशोभुवि
सतारयतिदातारंदुस्तरेविश्वसागरे ४
ब्राह्मणउवाच-
सर्ववर्णगुरुर्विप्रस्त्वयप्रोक्तः सुरोत्तम
तेषांमध्येतुकः श्रेष्ठःकस्मैदानंप्रदीयते ५
ब्रह्मोवाच-
सर्वेऽपिब्राह्मणाःश्रेष्ठाःपूजनीयाः सदैवहि
स्तेयादिदोषतप्तायेब्राह्मणाब्राह्मणोत्तम ६
अस्माकंद्वेषिणस्तेचपरेभ्य्नकदाचन
अनाचाराद्विजाः पूज्यानचशूद्राजितेन्द्रियाः
अभक्ष्यभक्षकागावोलोकानांमातरःस्मृताः ७
माहात्म्यंभूमिदेवानांविशेषादुच्यतेमया
तवस्नेहाद्द्विजश्रेष्ठनिशामयसमाहितः ८
क्षत्रियाणांचव्श्यानांशूद्राणांगुरवोद्विजाः
अन्योन्यंगुरवोविप्राःपूजनीयाश्चभूसुराः ९
ब्राह्मणंपूजयेद्यस्तुविष्णुबुद्ध्यानरोत्तम
आयुःपुत्रश्चकीर्तिश्चसंपत्तिस्तस्यवर्द्धते १०
संचिनोतिद्विजंयस्तुमूढधीर्मानवोभुवि
सुदर्शनेनतच्छीर्षंहंतुमिच्छतिकेशवः ११
पुष्पहस्तंपयोहस्तंदेवहस्तंचजैमिने

ननमेद्ब्राह्मणंप्राज्ञस्तैलाभ्यंगिकतवग्रहम् १२
जलस्थंदेववेश्मस्थंध्यानमज्ञितचेतसम्
देवपूजांप्रकुर्वंतंननमेद्ब्राह्मणंबुधः १३
बहिष्क्रियांप्रकुर्वंतंभुंजानंचद्विजोत्तम
तथासामानिगायंतंननमेद्ब्राह्मणंबुधः १४
ब्राह्मणायत्रतिष्ठंतिबहबोद्विजसत्तम
प्रत्येकंतुनमस्कारस्तत्रकार्योनधीमता १५
कृताभिवादनंविप्रंभक्त्यायोनाभिवादयेत्
सचाराडालसमोज्ञेयोनाभिवाद्यः कदाचन १६
कृतप्रणामंतनयंनमेतांपितरौनच
कृतप्रणामाः सर्वेऽपिनमस्कार्याद्विजैर्द्विजाः १७
कृतदोषान्द्विजान्गाश्चनद्विषन्तिविचक्षणाः
द्विषंतिवापिमोहेनतेषांरुष्टःसदाहरिः १८
याचकान्ब्राह्मणान्यस्तुकोपदृष्ट्याप्रपश्यति
सूचीप्ररोपणंतस्यनेत्रयोःकुरुतेयमः १९
विप्रनिर्भर्त्सनंमूढायेनवक्त्रेणकुर्वते
तस्मिन्वक्त्रेयमस्तप्तंलोहदंडंददातिवै २०
ब्राह्मणोयद्गृहंभुंक्तेतद्गृहेकेशवः स्वयम् श्रं
देवताः सकलायेचपितरश्चसुरर्षयः २१
विप्रपादोदकंयस्तुकणमात्रंवहेद्वुधः
देहस्थंपातकंतस्यसर्वमेवाशुनश्यति २२
कोटिब्रह्माराडमध्येषुसंतितीर्थानियानिवै
तीर्थानितानिसर्वाणिविप्रपादे तुदक्षिणे २३
विप्रपादोदकैर्नित्यंसिक्तंस्याद्यस्यमस्तकम्
सस्नातः सर्वतीर्थेषुसर्वयज्ञेषुदीक्षितः २४
सर्वपापानिघोराणिब्रह्महत्यादिकानिच
सद्यस्तस्यविनश्यंतिविप्रपादांबुधारणात् २५
क्षयाद्याव्याधयः सर्वाः परमक्लेशदायिकाः
गच्छंतिविलयंसद्योविप्रपादांबुधारणात् २६
पित्रर्थंयानितोयानिदीयंतेविप्रपादयोः

तैस्तृप्ताः पितरः स्वर्गेतिष्ठंत्याचंद्रतारकम् २७
प्रक्षाल्यविप्रचरणौदूर्वाभिर्योऽचयेद्बुधः
तेनार्चितोजगत्स्वामीविष्णुः सर्वसुरोत्तमः २८
विप्राणांपादनिर्माल्यंयोमर्त्यः शिरसावहेत्
सत्यंसत्यमहंवच्मितस्यमुक्तिर्हिशाश्वती २९
विप्रंप्रदक्षिणीकृत्यैवंदतेयोनरोत्तमः
प्रदक्षिणीकृतातेनसप्तद्वीपावसुन्धरा ३०
योदद्यात्फलतांबूलंविप्राणांपादसेचनात्
रोगीरोगात्प्रमुच्येतपापीमुच्यतपातकात् ३१
मुच्यतेबन्धनाद्बद्धोविप्राणांपादसेचने
अनपत्याश्चयानार्योमृतापत्याश्चयाः स्त्रियः ३२
बह्वपत्याजीववत्साविप्रपादस्यसेचनात्
माहात्म्यं शृणुविप्रेन्द्रसर्वपापप्रणाशनम् ३३
द्विजांघ्रिसेचनस्याहंसमासेनब्रवीमिते
पूर्वंभद्रक्रियोनामपवित्रकुलसंभवः ३४
बभूवब्राह्मणोविष्णोः परिचर्यापरायणः
वेदवित्सदयःशांतः पितृभक्तिपरायणः ३५
अतिथीनांकृतापूजाज्ञातिपूजाकरस्तथा
एकदासद्विजश्रेष्ठस्तैलाभ्यंगितविग्रहः ३६
जगामसरसींस्नातुंगृहीतस्नानवस्त्रकः
कृतस्नानः सविप्रेन्द्रोविधिनातर्पणादिकम् ३७
चकारसर्वशास्त्रज्ञःसर्वलोकहितेरतः
समाप्यस्नानकर्माणिहरिनामानिकीर्तयन् ३८
आजगामस्वकेगेहेहरिपूजापरोऽभवत्
पादौप्रक्षालयामासपानीयैरतिशीतलैः ३९
प्रक्षालितांघ्रिहस्तोऽसौब्राह्मणोब्राह्मणार्चकः
स्थापयामाससर्वाणिस्नानोपकरणानिच ४०
द्वारदेशेद्विजश्रेष्ठनिदाघतपनातपैः
तापितोभषकः कश्चिदग्निकल्पैः समागतः ४१
विप्रपादोदकेतस्मिन्प्रसुप्तोत्यंतशीतले

विप्रपादोदकस्पर्शाद्भषक्तोऽत्यतपातकी ४२
विमुक्तःपातकैः सर्वैःकोटिजन्मकृतैरपि
ससुप्तोमन्दिरद्वारिभषकोविकलस्तृषा ४३
पानीयंयाचयामासताडितोद्विजकिंकरैः
जगामपंचतांसद्यस्तत्रैवभषकोद्विजः ४४
द्विजाङ्घ्रिसेचनस्पर्शाद्भषकोवीतकल्मषः
तमालोक्यमहात्मानंमूर्तिमंतमिवेश्वरम् ४५
विनयावनतः प्राहब्राह्मणोऽसौतपोधनः
ब्राह्मणउवाच-
कस्त्वंब्रूहिमहाभागकेनदुःखीतुकर्मणा
भषकस्यकुलेजातोनानादुःखसमाकुले ४६
ब्रह्मोवाच-
वचनंतस्यविप्रर्षेः समाकर्ण्यमहायशाः
कथयामासवृत्तांतंमूलतः सर्वमात्मनः ४७
अहमासंसर्वभौमःशङ्खनामामहाबलः
चतुर्वर्षसहस्त्राणिमहींकृत्स्नामपालयम् ४८
मयाज्ञयाकृताःसर्वेजिताश्चरिपवोयुधि
दत्तानिसर्वदानानिपालिताज्ञातयोनिजाः ४९
एकदाऽहमहाभागसंधितः स्मरसायकैः
बलाज्ञनवधूंकांचिज्ञहारभृशसुंदरीम् ५०
तेनपापप्रभावेणममश्रीःसंशयंगता
ततस्समस्तैर्लोकैश्चनिरस्तोऽहमहाबलः ५१
ततस्तुभ्रष्टराज्योऽहकाननाभ्यंतरेस्थितः
क्षुधातृषापरिश्रांतःकदाचित्पंचतांगतः ५२
अंतकस्यपुरंगत्वादुःखंभुक्तंमयाचिरम्
तदाकर्ण्यविप्रेन्द्रशृणवतांचित्तदुःखदम् ५३
संतप्तलोहशस्त्रायांतप्ताताम्रमयींमहीम्
संरेमेप्रज्वलद्वह्निशिखातिसुभीषणाम् ५४
ततस्तुशमनादेशाल्लोहस्तंभंसुभीषणम्
ज्वलतावह्निनातप्तंसमालिङ्ग्यस्थितोऽस्म्यहम् ५५

शीतेह्नुरांबुधाराभिःसिक्तोऽहयमकिङ्करैः
दुःखमन्यच्चसुमहद्भुक्तंतत्रयमालये ५६
ततोनरकशेषेचजन्मासाद्यमुहुर्मुहुः
पापयोनौमयादुःखमनुभूतंचिरंमहत् ५७
त्वत्पादजलसंसर्गान्मुक्तोऽहपापरज्जुना
गच्छामिपरमंधामदुर्ल्लभंयोगिनामपि ५८
त्वंमेगुरुर्द्विजश्रेष्ठनमस्तेऽस्तुमहात्मने
त्वत्प्रसादाद्विमुक्तोऽहपापैर्यामिपुरंहरेः ५९
भद्रक्रियउवाच–
पूर्वजन्मकथाराजन्मनुष्योनकदाचन
अतस्तुतनयंत्यक्त्वासर्वदानीतिमाचरेत् ६०
नीतिग्राहीनृपोयस्तुविपत्तिर्नास्तितस्यवै
चिरंभुनक्तिपृथिवींकंटकैः परिवर्जिताम् ६१
यस्मैनरोचतेनीतिर्भूपालायदुरात्मने
भ्रष्टश्रीरचिरेणापिसभवेन्नात्रसंशयः ६२
आयुर्बलंयशोमित्रंविजयंसुखमिच्छता
मंत्रिणः पंडिताराज्ञानियोज्याः सर्वदैवहि ६३
अवज्ञायमहीभर्तुस्त्यजंतेसादरंबुधाः
सभायांबुधहीनायांनीतिर्बलवतीनहि ६४
ततोनीतौविनष्टायांसहसाधरणीपतेः
राजश्रियोविनश्यंतिसकोशबलवाहनाः ६५
ब्राह्मणान्गणकांश्चैववैद्यांश्चबांधवांस्तथा
नृपाःकल्याणमिच्छंतिनद्विषंतिकदाचन ६६
गतश्रीर्गणकद्वेष्टावैद्यद्वेष्टायुवर्जितः
ज्ञातिद्वेष्टानिष्कुलःस्याद्द्विजद्वेष्टाखिलार्तिभाक् ६७
राजानः पितरः प्रोक्ताः पुत्राजानपदास्तथा
ततोभूपाःपालयंतिप्रजाःपुत्रमिवौरसान् ६८
पौरलोकेतथाकुर्याद्यथास्नेहोनिजात्मजे
प्रजापीडाकरायेचभूपालाअतिपापिनः ६९
शिरःस्थाविपदस्तेषांविज्ञेयादीर्घदर्शिभिः

विवेकिनोमहीपालाः पालयंतियथाप्रजाः ७०
तथातानपिदेवेशः पालयत्यनिशंहरिः
प्रजानांपालनंदंडंद्वेऽपिराज्ञेशुभावहे ७१
द्वाभ्यांविवर्जिताभूपास्तेविज्ञेयानृपाधमाः
दुष्टानांशासनंचैवशिष्टानांप्रतिपालनम् ७२
प्रकुर्वंतोमहीपालाश्चिरंनंदंतिभूतले
न्यायेनोपार्जितंवित्तंयत्नाद्रक्षेन्महीपतिः ७३
दुर्वृत्तोहि महीपालोविपत्तौनहिविस्तरेत्
नृपाः कल्याणमिच्छंतोनिजराज्यंशुभाशुभम् ७४
पश्यंतिनित्यंविप्रेन्द्रसत्वराश्चारचक्षुषा
परचक्रभयंयावन्नायाति चिंतयेद्भयम् ७५
आगतेतुभयेभूपआचरेन्निर्भयोऽपिच
ज्ञातौवापिचमित्रेवापुत्रेवापिचमंत्रिणि ७६
कुर्यान्मुखेनगांभीर्यंमनसाप्रेमकेवलम्
मंत्रिणोज्ञातयःपुत्राःप्रजाश्चभ्रातरस्तथा ७७
गांभीर्यहीनंभूपालंमन्यंतेनहिभूपवत्
तिष्ठंतिप्रथमंदूरेनसंतिपुरतस्तथा ७८
लोकाश्रयंनहीच्छन्तित्यक्तगांभीर्यभूपतेः
एकश्चमंत्रीराजावैचिरंराज्यत्वमिच्छता ७९
कर्तव्यःसकलेराज्येवृद्धयेनहिभूसुर
अत्यंतबुद्धिवृत्तीनांभृत्यानांसपदंहरेत् ८०
तस्मात्संसदिभूपालोभृत्यमन्यंनियोजयेत्
मूर्खस्त्रीविजितोराजागीतवाद्यरतःसदा ८१
तुरंगवाहनैर्हीनः सहसाविपदंव्रजेत्
आचारग्रहणंसत्यंस्ववाक्यप्रतिपालनम् ८२
गांभीर्यंचेतिभूपानांलक्षणानिद्विजोत्तम
सकथंनृपतिर्यस्तुप्रतापेनविवर्जितः ८३
सकथंनृपतिर्येनाऽनिर्जितापरमेदिनी
जितायांपरमेदिन्यांयावत्पादंव्रजेन्नृपः ८४
प्रतिपादेऽश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिचाक्षयम्

परभूमिजयाकांक्षीहतोनृपतिभिर्युधि ८५
तदागच्छेत्परंस्थानंविमुक्तःसर्वपातकैः
युधिप्राप्तजयोराजाप्राप्नोतिपरमंपदम् ८६
संग्रामेप्राप्तमृत्युर्वादिवीन्द्रसंपदंलभेत्
त्यक्तशस्त्रंत्यक्तसत्वंपलायनपरायणम् ८७
योद्धारंयदियोहंतिसभूपोयात्यधोगतिम्
पलायनपरोयुद्धेतद्धंताचद्विजोत्तम ८८
तावुभावपितिष्ठेतांनरकेऽत्यतदुःसहे
युद्ध्येत्साहसवान्योद्धातद्धंताचद्विजोत्तम ८९
तिष्ठेतांतावपिस्वर्गेयावच्चन्द्रदिवाकरौ
बहुनात्रकिमुक्तेनसंक्षेपादुच्यतेमया ९०
प्रजापालनकृद्राजाकदाचिन्नावसीदति
ब्रह्मोवाच-
इतिब्रुवतिभूपालेतस्मिन्गलितकल्मषे ९१
पुष्पवृष्टिरभूत्तस्मिन्महतीगगनाद्द्विज
अथदूताःसमायाताःकेशवस्यमहात्मनः ९२
राजहंसयुतंदिव्यंरथमादायसुन्दरम्
रथंसतंसमारुह्यदिव्यंकनकनिर्मितम् ९३
जगामविष्णुभवनंसराजागतकल्मषः
विप्रपादोदकस्यैतन्माहात्म्यंतेप्रकीर्तितम् ९४
तच्छ्रुत्वाभक्तिभावेननरोनिर्वाणमाप्नुयात्
इतितेकथितंसर्वंश्रोतुंयद्वांछितंत्वया ९५
गच्छब्राह्मणभद्रंतेचक्रिणोनिलयंप्रति
हरिशर्मोवाच-
क्षुधानलेनमहताशरीरंममदह्यते ९६
केनोपायेनभगवन्क्षुधाशांतिर्भवेन्मम
एतन्मेवददेवेशभक्तस्त्वंभक्तवत्सलः ९७
प्राप्नोमिसुमहद्दुःखंनित्यंदग्धक्षुधानलैः
ब्रह्मोवाच-
यच्छरीरंत्वयापुष्टंसततंभोजनैःकृतम् ९८

भुंक्ष्वतस्यशरीरस्यमांसानिद्विजसत्तम
ग्रात्मतृप्तिंप्रकुर्वन्तिभोजनेनपरस्यये
मांसानिस्वशरीराणांभुंजतेतेपरत्रहि ९९
व्यासउवाच-
ब्रह्मणोवचनंश्रुत्वानिष्ठुरंद्विजसत्तमः
पुनस्तुष्टावतंदेवंवचनैः कोमलाक्षरैः १००
ब्राह्मणउवाच-
प्रसीददेवदेवेशशरणागतपालक
क्षमस्वसकलंदोषंसुरश्रेष्ठनमोऽस्तुते १०१
मलमूलप्रकीर्णानिवपूंषिवहतांनृणाम्
सर्वएवप्रभोदोषाः संतिकेचिद्गुणानच १०२
कृतंमयामोहवतादूषणंक्षंतुमर्हसि
शरणापन्नलोकानांसद्भिर्दोषोनचेक्ष्यते १०३
ग्रात्मदेहस्यमांसानिभोक्तुंब्रह्मन्नशक्यते
देहिनांवदयद्योग्यंसंतुष्टिर्जायतेयतः १०४
इत्येवमुक्तंवचनंभक्त्यातेनाग्रजन्मना
उवाचसदयोब्रह्मासर्वज्ञोब्राह्मणप्रियः १०५
ब्रह्मोवाच-
शोकंमाकुरुविप्रेन्द्रश्रृणुमेवचनंशुभम्
ग्राहारोलभतेयेनप्रकारेणात्रसंप्रति १०६
ग्रात्मनोजायतेपुत्रोयथैवात्मातथासुतः
तस्मात्पुत्रकृतंकर्मलभंतेपितरःखलु १०७
चिरंतिष्ठसिदेवस्यभवनेऽत्यतशोभने
एवमुक्तस्ततस्तेनसविप्रः क्षुधयाकुलः १०८
स्वप्नेसंदर्शनंदत्वापुत्रंवचनमब्रवीत्
ब्राह्मणउवाच-
दीक्षितोऽसिसुतश्रेष्ठतथास्तुपरमांशिवम् १०९
तवास्मिजनकःसौम्यममदुःखंनिशामय
तपःप्रभावैःपरमंधामप्राप्तंमयासुत ११०
क्षुधानलेनसंतप्तस्तत्रसीदाम्यहंसदा

यदामयिपितृस्नेहस्तवास्तिसुतसंप्रति १११
तदान्नमुदकंचापिमदर्थंदीयतांद्विज
यत्किंचिद्दीयतेपुत्रैःपित्रर्थंक्षितिमंडले ११२
लभंतेपितरस्तच्चयत्पुत्राःपितृदेहजाः
पुरापरमयाभक्त्यापूजितोभगवान्मया ११३
गीतैर्वाद्यैश्चनृत्यैश्चस्तवपाठैश्चशोभनैः
गंधैर्धूपैश्चनैवेद्यैर्घृतपूर्णप्रदीपकैः ११४
पाद्यार्घ्याचमनीयैश्चध्यानैरावाहनादिभिः
नदत्तंजगदीशायकृपणेनमयात्मज ११५
अन्नमत्रमपिक्वापिनैवेद्यंपापहारिणे
अतिथेर्नकृतापूजातोयैरन्यैः कदाचन ११६
ज्ञातीनांयाचकानांचसंतुष्टिर्नकृतामया
तेनैवकर्मणापुत्रनारायणगृहेऽपिच ११७
क्षुधानलेनसंतप्तः सीदामिप्रतिवासरे
अतोऽन्नतोयदानानिदरिद्रायद्विजातये ११८
दत्वाक्षिप्रंसुरश्रेष्ठप्राणरक्षांकुरुष्वभोः
अथवानकरोषित्वंनिष्ठुरत्वाद्यदाभवान् ११९
स्वमांसान्येवभोक्ष्यामितदावैविष्णुमंदिरे
अथाऽसौक्षुधितोविप्रःशुष्ककंठोष्ठतालुकः १२०
इत्युक्त्वादीक्षितंपुत्रमदृश्यःसहसाऽभवत्
ततः प्रभातेविमलेप्रादुर्भूतेदिवाकरे १२१
स्वप्नेयदुक्तंपित्रातुचिंतयामासदीक्षितः
आत्मनः कर्मदोषेणपरलोकेऽपिमत्पिता १२२
क्षुधयादग्धसर्वाङ्गःसीदतिप्रतिवासरम्
धिगस्तुमांमंदधियंकृपणप्रवरञ्जनम् १२३
मयापिपितृपुण्येननकिञ्चिदपिदीयते
इतिसंचिंत्यबहुधादीक्षितोऽपिद्विजोत्तम १२४
ददौदानानिविप्रेभ्यः श्रद्धाभक्तिसमन्वितः
तेनपुण्यप्रभावेणतृषयारहितःक्षुधा १२५
तस्थौनारायणागारेयावत्कालंशृणुष्वतत्

चतुर्युगसहस्राणिब्रह्मणोऽहप्रकीर्तितम् १२६
भवंतितस्मिन्नेवाह्निमनवश्चचतुर्दश
इंद्राश्चतुर्द्दशप्रोक्तास्तस्मिन्नेवदिनेचते १२७
भुंजतेब्राह्मणःश्रेष्ठविषयान्स्वान्पृथक्पृथक्
एकस्मिन्ब्रह्मदिवसे भुक्त्वास्वान्विषयाञ्छुभान् १२८
इन्द्राश्चमनवश्चैवविनश्यंतिचतुर्दश
विष्णुलोकेस्थितेतस्मिन्हरिशर्मातिभास्वरे १२९
समस्तसुखदेरम्येब्रह्मणोदिवसोगतः
तत्रासौकालमेतावद्भुक्त्वाभोगान्मनोरमान् १३०
परमंज्ञानमासाद्यप्रविवेशहरेस्तनुम्
व्यासउवाच-
अन्नतोयसमंदानंसंसारेनास्तिजैमिने १३१
सर्वदानफलान्येवअन्नतोयप्रदानतः
नचपात्रपरीक्षाचनकालनियमः क्वचित् २३२
अन्नतोयप्रदानेषुनिरुक्तस्तत्वदर्शिभिः
अन्नतोयप्रदानानिकर्तव्यानिसदैवहि १३३
एतत्पठंतिमनुजाः परमादरेणमाहात्म्यमन्नजलयोश्चतथाद्विजानाम्
तेप्राप्यचान्नजलदानफलंततोंऽतेनारायणस्यनिलयंसुखदंप्रयांति १३४
इतिश्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेअन्नदानजलदानमाहात्म्यंनाम
एकविंशतितमोऽध्यायः २१

द्वाविंशोऽध्यायः

जैमिनिरुवाच-
गङ्गायाःशुभमाहात्म्यंविष्णुपूजाफलंतथा
अन्नदानस्यमाहात्म्यंजलदानस्यचोत्तमम् १
विप्रपादोदकस्यापिमाहात्म्यंपापनाशनम्
त्वत्प्रसादाच्छ्रुतंसर्वंसेतिहासंगुरोमया २
इदानींमुनिशार्दूलश्रोतुमिच्छामिसादरम्
एकादश्याःफलंसर्वंसर्वपातकनाशनम् ३
कस्मादेकादशीश्रेष्ठातस्याः कोवाविधिःस्मृतः

कदाचित्क्रियते किंवा फलं तस्या वदस्व मे ४
कावा पूज्यतमा तत्र देवता सद्गुणार्णव
अकुर्वतः स्यात्को दोषस्तन्मे वक्तुमिहार्हसि ५
व्यास उवाच-
एकादश्याः फलं सर्वं वक्तुं नारायणादृते
शक्नोति नान्यो विप्रर्षे तस्माद्वच्मि समासतः ६
सृष्ट्वादौ पुरुषश्रेष्ठः संसारं सचराचरम्
सर्वेषां दमनार्थाय सृष्टवान्पापपूरुषम् ७
द्विजातिहत्यामूर्द्धानं मदिरापानलोचनम्
स्वर्णस्तेयं च वदनं गुरुतल्पगतिः श्रुतिः ८
स्त्रीहत्या नासिकं चैव गोहत्यादोषबाहुकम्
न्यासापहारणग्रीवं भ्रूणहत्यागलं तथा ९
परस्त्रीगतवुक्काग्रं सुहृल्लोकवधोदरम्
शरणापन्नहत्यादिनाभिगर्तावधिं कटिम् १०
गुरुनिंदासक्थिभागं कन्याविक्रयशेफसम्
विश्वासवाक्यकथनं पायुं प्रीतिवधांघ्रिकम् ११
उपपातकरोमाणं महाकायं भयंकरम्
कृष्णवर्णं पिंगनेत्रं स्वाश्रयात्यंतदुःखदम् १२
तं दृष्ट्वा पापपुरुषमत्युग्रं पुरुषोत्तमम्
सदयश्चिंतयामास प्रजाक्लेशहरः प्रभुः १३
सृष्टोऽयदुर्जनः क्रूरः स्वाश्रयक्लेशदायकः
प्रजानां दमनार्थाय सृजाम्येतस्य कारणम् १४
अथासौ भगवान्विष्णुर्बभूव स्वयमंतकः
ससर्ज रौरवादींश्च निरयान्पापिदुःखदान् १५
पापं यः सेवते मूढो न याति परमं पदम्
यमाज्ञया व्रजेत्तत्र नरकं रौरवादिकम् १६
एकदा भगवान्विष्णुः प्रजानां दुःखनाशनः
वैनतेयं समारुह्य जगाम यममंदिरम् १७
तं दृष्ट्वा जगतामीशं नारायणमनामयम्
धूपाद्यैः पूजयामास भास्करिस्तुष्टमानसः १८

यमेनाभ्यर्चितोविष्णुःसर्वलोकैकनायकः
उवासद्विजशार्दूलपीठेकनकनिर्मिते १९
तत्रोपविष्टोभगवान्यमेनसहदैत्यहा
शुश्रावक्रंदनंध्यानंदक्षिणस्यांदिशिप्रभो २०
अथासौकमलाकांतोविस्मयाविष्टमानसः
उवाचेतियमंतेषांकुतोऽयक्रंदनध्वनिः २१
यमउवाच–
देवपातकिनोमर्त्यानिरयेऽत्यतदुःखदे
स्वहस्तार्जितदोषेणसीदंतिचममालये २२
पापवृक्षफलंविष्णोभोक्तुमत्यंतदुःखदम्
रुदंतिपापिनस्तस्मात्तेषांध्वनिरसौमहान् २३
इत्युक्तःसूर्यपुत्रेणकृष्णः कमललोचनः
जगामसहसातत्रपापवंतोरुदंतिते २४
तान्दृष्ट्वापापिनोमर्त्यान्नौरवादिषुसंस्थितान्
भगवांश्चिंतयामासहृदिजातदयःप्रभुः २५
मयासृष्टाः प्रजाः सर्वादोषेणनिजकर्मणाम्
मयिस्थितेऽपिनरकेसीदंत्येकांतदुःखदे २६
एतच्चान्यच्चविप्रेन्द्रविचिंत्यकरुणामयः
बभूवसहसातत्रस्वयमेकादशीतिथिः २७
ततस्तान्पापिनःसर्वान्कारयामासतच्छ्रुतम्
तेचसर्वेपरंधामययुर्गलितकल्मषाः २८
तस्मादेकादशींविष्णोमूर्तिंविद्धिपरात्मनः
समस्तदुष्कृतिश्रेष्ठंव्रतानांव्रतमुत्तमम् २९
एकादशींतिथिंकृत्वापावयंतींजगत्त्रयम्
शंकितःपापपुरुषो विष्णुंस्तोतुमुपाययौ ३०
ततोबद्धाञ्जलिर्भक्त्यासपापपुरुषोद्विज
तुष्टावकमलाकांतंभगवंतंजनार्दनम् ३१
तस्यस्तवंसमाकर्ण्यप्रसन्नःपरमेश्वरः
उवाचाहंप्रसन्नोऽस्मिकिंतेऽभिमतमुच्यताम् ३२
पापपुरुषउवाच–

सृष्टोभगवताविष्णोनिजानुग्रहदुःखदः
एकदश्याःप्रभावेणक्षयंप्राप्नोमिसांप्रतम् ३३
मृतेमयिजगत्यस्मिन्सर्वेतेचशरीरिणः
भविष्यंतिविनिर्मुक्ताभवबंधैःशरीरिणः ३४
सर्वेषुचविमुक्तेषुदेहिश्रेष्ठेषुपूरुषम्
संसारकौतुकागारेकैस्त्वंक्रीडिष्यसेप्रभो ३५
क्रीडितुंयदितेवांछाजगत्कौतुकमंदिरे
एकादशीतिथिभयात्तदामांत्राहिकेशव ३६
अन्यैःपुण्यसहस्रैस्तुमांहंतुंनहिशक्यते
शक्नोत्येकादशीपुण्यामांहंतुंवरदोभव ३७
मनुष्यपशुकीटेषुतथाऽन्येषुचजंतुषु
पर्वतेषुचवृक्षेषुस्थानेषुचजलेषुच ३८
नदीषुचसमुद्रेषुवनेषुप्रांतरेषुच
स्वर्गेमर्त्येचपातालेदेवगंधर्वपक्षिषु ३९
एकादशीतिथिभयाद्भूयान्विष्णोपलायितः
कुत्रापिनिर्भयस्थानंनचतेनचकुत्रचित् ४०
कोटिब्रह्माण्डमध्येषुदेवदेवसनातन
एकादश्यांतिथौस्थातुंमयास्थानंनलभ्यते ४१
एकादश्यामहंकुत्रवत्स्यामिनिर्भयः प्रभो
तन्मेकथयदेवेशत्वयासृष्टोऽस्म्यहेतुकः ४२
व्यासउवाच-
इत्युक्त्वा पापपुरुषः क्लेशनाशनमच्युतम्
भूमौनिपत्यचक्रंदस्रवद्बाष्पविलोचनः ४३
ततः प्रहस्यभगवान्मधुकैटभमर्दनः
एकादशीभयात्त्रस्तमुवाचपापपूरुषम् ४४
श्रीभगवानुवाच-
उत्तिष्ठपापपुरुषत्यजशोकंमुदंकुरु
एकादश्यांतिथौयत्रतवस्थानंवदामिते ४५
एकादश्यांसमायांत्यांप्रपुनन्त्यांजगत्त्रयम्
स्थातव्यमन्नमाश्रित्यभवतापापपूरुषः ४६

अन्नमाश्रित्यतिष्ठंतंभवंतंपापपूरुषम्
नहनिष्यतिमन्मूर्तिरियमेकादशीतिथिः ४७
तत्देवोऽपिविप्रर्षेतत्रैवांतर्हितोऽभवत्
कृतार्थःपापपुरुषोययौचसयथागतः ४८
तस्मादन्नंनभोक्तव्यंकदाचिदपिसत्तमैः
आत्मनोहितमिच्छद्भिःसंप्राप्तेहरिवासरे ४९
संसारेयानिपापानितान्येवैकादशीदिने
अन्नमाश्रित्यतिष्ठंतिश्रीमन्नारायणाज्ञया ५०
कुर्वतांसर्वपापानिनरकान्निष्कृतिर्भवेत्
येचान्नंभुञ्जतेऽत्रापितेज्ञेयाः पापिनांवराः ५१
भूयोभूयोदृढंवच्मिश्रूयतांश्रूयतांजनाः
नभोक्तव्यंनभोक्तव्यंनभोक्तव्यंकदाचन ५२
ब्रह्मक्षत्रियविट्शूद्रैरन्यैश्चद्विजसत्तम
सर्वैरेकादशीकार्याचतुर्वर्गफलप्रदा ५३
अष्टादशनिमेषास्तुकाष्ठाप्रोक्तामनीषिभिः
त्रिंशत्काष्ठाभिरुक्ताचकलासर्वार्थदर्शिभिः ५४
क्षणंत्रिंशत्कलाभिःस्यान्मुहूर्तोद्वादशक्षणैः
त्रिंशन्मुहूर्तालोकानामहोरात्रःप्रकीर्तितः ५५
तैःपंञ्चदशभिःपक्षोविज्ञेयोद्विजसत्तम
पक्षाभ्यांशुक्लकृष्णाभ्यांमासस्तुपरिकल्पितः ५६
तस्मिन्मासेद्विजश्रेष्ठपक्षयोःशुक्लकृष्णयोः
महापातकयुक्तोऽपिकरोत्येकादशींयदि ५७
सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकमवाप्नुयात्
मातानप्रोच्यतेमातामाताह्येकादशीतिथिः ५८
इहैवपालयेन्मातासर्वत्रैकादशीतिथिः
एकादशीव्रतंत्यक्त्वाव्रतमन्यत्करोतियः ५९
स्वकरस्थंमणिंत्यक्त्वालोष्ठंगृह्णातिमूढधीः
एकादशीव्रतंयैस्तुकृतंभक्तिसमन्वितैः ६०
तैस्तुयज्ञाकृताःसर्वेव्रतानिसकलानिच
एकादश्यांचभुञ्जन्तियेमोहात्पापिनोनराः ६१

शुक्लायांवापिकृष्णायांतेषांरुष्टःसदाहरिः
तेनधर्माःकृताःसर्वेलङ्घितायेनसातिथिः ६२
यथासमस्तदेवानांश्रेष्ठोविष्णुःप्रकीर्तितः
तथासर्वव्रतानांचश्रेष्ठमेकादशीव्रतम् ६३
आदित्यानांयथासूर्योनक्षत्राणांयथाशशी
तथासर्वव्रतश्रेष्ठंप्रोक्तमेकादशीव्रतम् ६४
वृक्षाणांचयथाश्वत्थोवेदानांसामकीर्तितम्
तथासर्वव्रतश्रेष्ठंप्रोक्तमेकादशीव्रतम् ६५
कवीनामुशनाश्रेष्ठोवर्णानांब्राह्मणोयथा
तथासर्वव्रतश्रेष्ठंप्रोक्तमेकादशीव्रतम् ६६
व्यासःश्रेष्ठोमुनीनांचदेवर्षीणांचनारदः
तथाव्रतानांसर्वेषांश्रेष्ठमेकादशीव्रतम् ६७
यथासमस्तदानानामन्नदानंवरंस्मृतम्
तथासर्वव्रतश्रेष्ठंप्रोक्तमेकादशीव्रतम् ६८
यथापुण्यसमंमित्रंनास्तिशास्त्रसमोगुरुः
तथैवैकादशीतुल्यंव्रतंनास्तिजगत्त्रये ६९
इन्द्रियाणांयथाश्रेष्ठंमनःप्रोक्तंमनीषिभिः
मासानांकार्तिकः श्रेष्ठःपाण्डवानांयथार्जुनः ७०
यथासमस्तशास्त्राणांश्रेष्ठावेदाः प्रकीर्तिताः
तथाव्रतानांप्रवरंस्मृतमेकादशीव्रतम् ७१
वेदागमपुराणेषुशास्त्रेष्वन्येषुच द्विज
कुत्राप्येकादशीतुल्यंव्रतंप्रोक्तंनकोविदैः ७२
निर्भयामानवाः सर्वेतिष्ठंतिक्षितिमण्डले
एकादशीव्रतंकृत्वाकिंकरिष्यतिभास्करिः ७३
एकामेकादशींसम्यक्कुर्वतांकिंकरोयमः
एकादशीव्रतंतस्मात्कर्तव्यंहिशुभप्रदम् ७४
एकादशीव्रतविधिंसंक्षेपात्कथयाम्यहम्
समाहितमनाभूत्वाशृणुसत्तमजैमिने ७५
दशम्यांप्रातरुत्थायकर्तव्यंदंतधावनम्
ततस्तैलादृतेस्नानंकर्तव्यमन्नवर्जनैः ७६

ततोविष्णुंसमभ्यर्च्यपाद्याद्यैर्जगदीश्वरम्
हरिध्यानपरोभूत्वाएकभोजनमाचरेत् ७७
आमिषंलवणंचैवतथामांसंमसूरकम्
बृहन्माषंतथाशाकंदशम्यांपरिवर्जयेत् ७८
द्विर्भोजनंपरान्नंचमधूनिमैथुनंतथा
भोजनंकांस्यपात्रेषुदशम्यांपरिवर्जयेत् ७९
निम्बपत्रंचवृंताकंदग्धंजंबीरमेवच
घृतहीनंतथागव्यंदशम्यांपरिवर्जयेत् ८०
अत्यन्तभोजनंचैव अत्यन्ताशनभोजनम्
तांबूलभक्षणंचैवदशम्यांपरिवर्जयेत् ८१
दशम्यांयानिवस्तूनिनिषिद्धानिद्विजोत्तम
द्वादश्यामपितान्येवनिषिद्धानिनसंशयः ८२
दशम्यांविप्रशार्दूलद्वादश्यामपिवैष्णवः
सम्यग्व्रतफलप्रेप्सुर्नकुर्यान्निशिभोजनम् ८३
अतोहविष्यंकृत्वातुदशम्यांसत्वरोव्रती
अपराह्णेपुनः कुर्याद्विधिनादंतधावनम् ८४
सायंदेवालयंगत्वागृहीत्वाकुसुमाञ्जलिम्
केशवंमनसा ध्मायन्मंत्रमेतमुदीरयेत् ८५
एतद्गृहीतंगोविंदमयात्वत्पुरतोव्रतम्
सिद्धिंगच्छतुनिर्विघ्नंतवपादानुकंपया ८६
अतिचंचलचित्तोऽहलोभमोहमयोनरः
शक्नोम्येतद्व्रतंकर्तुंकिंतवानुग्रहादृते ८७
इमौमंत्रौपठित्वातुतमेवकुसुमांजलिम्
दत्वानारायणायाथदंडवत्प्रणमेद्भुवि ८८
तस्मिन्नेवगृहेविष्णोर्विष्णुस्मरणतत्परः
कुशेनशय्यामास्तीर्यभूमौशयनमाचरेत् ८९
ततः प्रभातेविमलेनकुर्याद्दंतधावनम्
कल्लोलैर्मुखशुद्धिंतुकुर्याद्द्वादशभिर्बुधः ९०
नित्यक्रियांप्रकुर्वीतविष्णुपूजादिकक्रियाम्
ततोनिशायांविप्रेन्द्रसकलैर्व्रतिभिर्जनैः ९१

एकत्रजागरंकुर्यात्पुरतोजगतांपतेः
समातृकःसभार्यश्चसभ्रातासपितातथा ९२
तथासपुत्रमित्रश्चकुरुतेजागरंहरेः
सतिष्ठेद्विष्णुभवनेचिरंव्रतकरोद्विज ९३
शङ्खचक्रादिकंचित्रंयोलिखेद्विष्णुमंदिरे
बहुजन्मकृतंपापंहरेत्तस्यजनार्दनः ९४
तंडूलचूर्णपंकेनविष्णोरायतनेषुच
अन्यैर्वन्यैश्चवाचित्रंलिखेत्तस्यफलंशृणु ९५
पुत्रपौत्रप्रपौत्रैश्चभुङ्क्तेचसकलंशुभम्
शेषेविष्णुपुरंगत्वातत्रमोक्षमवाप्नुयात् ९६
वासरेकमलाभर्तुर्ध्वजारो पणकृन्नरः
उद्धृत्यकोटिपुरुषान्नारायणपुरंव्रजेत् ९७
पताकावल्लिभिर्युक्तंविष्णोरायतनंजनः
मण्डयत्यवनीपालःसलभेत्प्रतिजन्मनि ९८
पताकाप्रचलंतीचयावद्भवतिवायुना
तत्कर्तुःपातकंसर्वंतावदेवविनश्यति ९९
पताकावलयाःप्राज्ञैर्नानावर्णाहरेर्गृहे
स्थापितव्याः परंस्थानमिच्छद्भिर्हरिवासरे १००
विष्णोःशिरसियच्छत्रंधत्तेचारुतरंजनः
प्रतिजन्मनिविप्रर्षेक्षत्रीभवतिसन्नितौ १०१
वासरेवासुदेवस्यपुष्पमंडपकृन्नरः
प्रतिपुष्पंलभेत्पुण्यंवाजिमेधशतोत्तरम् १०२
वासुदेवदिनेपुष्पैःसुंगधैर्मंडयन्बुधः
यत्नादपिचकर्तव्यंचतुर्वर्गफलाप्तये १०३
योवस्त्रगृहनिर्माणंकुरुतेहरिवासरे
ससौधवासीविप्रर्षेभवतित्रिदशालये १०४
निर्मायवस्त्रभवनंतत्रबध्नातिमानवः
श्वेतंवालोहितंवापिकृष्णंवासोऽच्युतप्रियः १०५
शालिग्रामशिलांतत्रप्रतिमांवाश्रियःपतेः
पञ्चामृतेनसंस्नाप्यस्थापयेद्भक्तितो व्रती १०६

आदौस्वस्त्ययनंकुर्यात्संकल्पंचतथाबुधः
यत्नादपिचकर्तव्यंचतुर्वर्गफलाप्तये १०७
भूतशुद्धिंनिजांविप्रविधानंशास्त्रभाषितैः
ततश्चैकमनाभूत्वागृहीत्वापुष्पमुत्तमम् १०८
ध्यायन्नारायणंदेवंहृदयांभोजवासिनम्
आसीनंहेमपीठेचतथामणिमयेऽपिच १०९
आसीनंहेमपीठेमणिमयज्वलनालंकृतंक्रीडवेशंबिभ्रल्ले
खोज्ज्वलाभ्रद्युतिरुचिरतनुंदीर्घदोर्भिश्चतुर्भिः
नित्यंविभ्राजमानंसकलकरलयैःसायुधैः पद्मनेत्रैः पश्यंतंश्रीमुखंतच्छ्रमनुद-
मनिशंतंभजेऽपाङ्गदृष्ट्या ११०
आगच्छभगवन्देवसहितः श्रीपतेःप्रिय
कर्तव्याहिमयाभक्त्यासपर्यास्मिन्व्रतेतव १११
सर्वलक्षणसंपन्नलक्ष्म्यासहजगद्गुरो
अस्मिन्वरासनेतिष्ठयावत्पूजांकरोमिते ११२
समस्तलोकविख्यातकीर्तेनारायणप्रभो
कच्चित्तेकुशलंसर्वंसर्वंवदसुरार्चित ११३
पाद्यंगृहाणदेवेशनारायणसुवासितम्
पादद्वयरजोहारिपवित्रमतिशीतलम् ११४
अर्घ्यंददामितेविष्णोदूर्वापल्लवसंयुतम्
अखंडतंडुलोपेतंपुंडरीकनिभेक्षण ११५
इदमाचमनीयंतेसुपवित्रंददाम्यहम्
गृहाणपरमानंदपरमानंदवर्द्धनम् ११६
मयादत्तेनगंधेनजरासंधविनाशन
तवास्तुभूषितंगात्रंलक्ष्मीनाथसुगंधिना ११७
ददाम्यहंपवित्रार्थंजगतामादिकारकम्
इदमाचमनंदेवतद्गृहाणसुरेश्वर ११८
सृष्टोऽयविधिनापूर्वंदेवानांतुष्टिवृद्धये
अतस्तुभ्यंसुरश्रेष्ठधूपोऽयदीयतेमया ११९
तमसः स्तोमसंहर्ताघृतपूर्णोजनार्दन
तवास्तुप्रीतयेदेवएषदीपोजनार्दन १२०

सोत्तरीयमिदंवस्त्रंबस्तिश्रोणिसुशोभनम्
ददाम्यहंतेदेवेशसोपवीतंजगद्गुरो १२१
अन्नंचतुर्विधंस्वादुरसैः षडिंभसमन्वितम्
मयानिवेदितंभक्त्यागृहाण परमेश्वर १२२
मुखदुर्गन्धहरणंकर्पूरखदिरान्वितम्
गृहाणविष्णोतांबूलंकैवल्यदमहामते १२३
विधिनानेनगोविन्दमुपहारैरनुत्तमैः
पूजयेत्संवृतोभक्त्याप्रहरेषुचतुर्ष्वपि १२४
नानोपहारान्हरयेयोयच्छेद्धरिवासरे
वित्तशाठ्यंनकर्तव्यं कर्मणांफलमिच्छता १२५
ततस्तुव्रतिभिः सर्वैर्नारायणपरायणैः
निशिजागरणंकार्य्यंनृत्यगीतस्तवादिभिः १२६
प्रदक्षिणंद्विजश्रेष्ठनामानिकमलापतेः
सर्वपापविनाशीनिस्मर्तव्यानिव्रतेरतैः १२७
स्फुरंतंप्रतिवक्त्रेभ्योहरिनामध्वनिंजनाः
शृणवंतितेविमुक्ताःस्युर्महद्भिः पापसंचयैः १२८
नपाखंडजनालापः कर्तव्योहरिवासरे
पाखंडालापमात्रेणसर्वधर्मोविनश्यति १२९
नारायणयशोगीतंप्रतिकंठंविनिःसृतम्
श्रुत्वामूढानतृप्यंतिश्वानोवीणाक्वणंयथा १३०
संतोहर्षंसमायांतिश्रुत्वागीतंजगत्पतेः
समस्तपापविध्वंसिवीणाक्वाणंयथामृगाः १३१
गायंतंहरिगीतानिनृत्यंतिनृत्यमुत्तमम्
तृप्यंतिव्रतिनोदृष्ट्वातृप्यंतिकमलापतेः १३२
व्रतिनोयेनतृप्यंतिविष्णोरायतनेद्विज
प्रतिजन्मनिवैतेषांपशुताशाश्वतीभवेत् १३३
नयेगीतानिगायंतिव्रतिनोहरिवासरे
विहीनावचनैस्तेचभ्रमंतिप्रतिजन्मनि १३४
मृदंगादीनिवाद्यानिकर्तत्यानिहरेःपुरः
यतोवाद्यैर्भवेत्तुष्टोभगवान्मधुसूदनः १३५

कुर्वंतिजागरंविष्णोर्वेदाध्ययनमुत्तमम्
पुराणपठनंवापिकर्तव्यंवैष्णवैर्जनैः १३६
रामायणंभागवतंभारतंव्यासभाषितम्
अन्यानिचपुराणानिपाठ्यानिहरिवासरे १३७

येपठंतिपुरोविष्णोर्येशृण्वन्तिहरेर्दिने
प्रत्यक्षरेलभंतेतेकपिलादानजंफलम् १३८
निशिजागरणंकुर्यात्सानंदोवैष्णवोजनः
जितनिद्रोभवेत्सम्यग्ध्यायतेकेशवंहृदा १३९
प्रदक्षिणाकारतयाभूयोभूयोहरेर्दिने
निपत्यदण्डवद्भूमौप्रणमेच्चजनार्दनम् १४०
ततःप्रभातेविमलेकृतपंचमहाध्वरः
हरिंसंस्नाप्यदुग्धेनपूजयेद्भक्तिमान्व्रती १४१
व्रतस्यदक्षिणांदद्यान्निजशक्त्याद्विजन्मने
ततस्तुद्वादशीमध्येव्रतीपारणमाचरेत् १४२
पारणंकुरुतेयस्तुविलंघ्यद्वादशीतिथिम्
जन्मकोट्यर्जितंपुण्यंतस्यचैवविनश्यति १४३
द्वादशीतिथिमध्येतुकर्तव्यंपारणंबुधैः
नकदाचित्त्रयोदश्यांव्रतस्यफलमिच्छुभिः १४४
उपवासदिनेविप्रनिशायामपिवैष्णवः
उपवासफलप्रेप्सुर्यत्नात्स्वापंविवर्जयेत् १४५
विनाजागरणंनूनमुपवासोनिरर्थकः
अतोजागरणंकार्य्यमुभयोरपिपक्षयोः १४६
एकादशीव्रतंयेनविधिनानेनकुर्वते
सत्यंसत्यंद्विजश्रेष्ठसर्वेतेमोक्षगामिनः १४७
जन्ममृत्युहरणैकनिदानंसेंद्रदेवनिकरैरपिकार्यम्
वासुदेवदिवसव्रतसारंजैमिनेत्वमनिशंकुरुयत्नात् १४८
इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेएकादशीमाहात्म्येद्वाविंशोऽध्यायः २२

त्रिविंशोऽध्यायः

व्यास उवाच-
पूर्वंकोचरशोनामराजाऽभूत्क्षितिमंडले
शांतःपरमधर्मज्ञोराजनीतिविदांवरः १
सत्यवादीजितक्रोधोजितवैरिसमुच्चयः
नारायणार्चनपरोहरिसेवा रतःपरः २
सुप्रज्ञानाममहिषीतस्यासीत्प्रियवादिनी
सर्वलक्षणसंपन्नापतिसेवापरायणा ३
एकादशीव्रतरतासर्वप्राणिहितैषिणी
जातिस्मरामहाभागासुशीलावरवर्णिनी ४
सराजादशमींकृत्वासदारः परमार्थवित्
एकादशींनिशीथिन्यांजागरंकर्तुमुद्यतः ५
तत्रांतरेद्विजः कश्चिच्छौरिर्नाममहीपतेः
आजगाममहातेजास्तस्यजागरमण्डपम् ६
तमायांतंसभूपालोनारायणपरायणः
पाद्याद्यैःपूजयामाससदारोऽत्यतहर्षितः ७
तेषांमध्येसूपविष्टःसविप्रोऽखिलतत्ववित्
विष्णुपूजापरांस्तत्रददर्शव्रतिनोबहून् ८
पूजयंतिहरिंकेचिन्नानापुष्पैर्मनोरमैः
गंधैर्धूपैस्तथादीपैरुपहारैरनुत्तमैः ९
गङ्गामृद्भूषिताकेचित्तुलसीपत्रमालया
अलंकृताहरेरग्रेनृत्यंतिव्रतिनोमुदा १०
केचिद्गायंतिगीतानिललितानिहरेःपुनः
करतालंसमादायव्रतिनोभगवत्प्रियाः ११
स्तवैरनुत्तमैःकेचिन्नारायणमनामयम्
स्तुवंतिजगतामीशंदिव्यार्थैःकोमलाक्षरैः १२
श्वेतचामरवातेनशीतलेनजगत्पतेः
वीजयंतिहरेःप्रीतिंकेचिच्चमहतींतथा १३
केचिद्वीणादिकंवाद्यंललितंशुचिमंगलम्
वादयंतोमहात्मानः केचिद्गायंतिकेशवम् १४

सराजाराजमहिषीद्वावप्यत्यंतहर्षितौ
गायतांललितंगीतंनृत्यतांनृत्यमुत्तमम् १५
तौदंपतीमहात्मानौनृत्यगीतादिकारिणौ
वाचामधुरयाप्राहसशौरिर्ब्राह्मणोत्तमः १६
शौरिरुवाच-
धन्योऽसित्वंमहीपालधन्याचमहिषीतव
चरित्रंयुवयोरेतन्मङ्गलंभुविदुर्ल्लभम् १७
त्वांवच्यामियतः कश्चिन्नदृष्टोवैष्णवोत्तमः
त्वयाभूमिभुजापृथ्वीधन्येयंनात्रसंशयः १८
एकादशीव्रतमिदंपवित्रंभगवत्प्रियम्
सदारःकुरुषेभूपतस्मात्त्वंवैष्णवाग्रणीः १९
सप्तद्वीपैकनाथश्चसदारस्त्वंनृपोत्तम
नारायणाग्रतः प्रीत्यायतोनृत्यसिगायसि २०
चरित्रंयुवयोरेतद्दंपत्योर्दृष्टमद्भुतम्
कस्माद्बुद्धिरियंजातायुवयोरतिनिर्मला २१
व्यासउवाच-
तस्येदंवाक्यमाकर्ण्यशौरिनाम्नोद्विजन्मनः
ईषद्धास्यमुखीप्राह सुप्राज्ञातमथोद्विजम् २२
सुप्राज्ञोवाच-
एकादशीप्रभावेनपूर्वमावांद्विजोत्तम
अतिपातकिनौमुक्तौसूर्यजेनमहात्मना २३
जातिस्मृतिप्रभावेणदिव्यमेकादशीव्रतम्
कुर्वःसंप्रतिविप्रेन्द्रपरमस्थानकाङ्क्षया २४
शौरिरुवाच-
यदिनूनंवरारोहेपूर्वांजातिंत्वमात्मनः
वेत्सिमेब्रूहितांश्रोतुंजायतेकौतुकंहृदि २५
पूर्वंस्थिताकाभवतीपतिर्वाकः स्थितस्तव
कथंभास्करिणात्यक्तौयुवांपातकिनावपि २६
सुप्राज्ञोवाच-
अप्रकाश्यमिदंवाक्यंयद्यपिद्विजसत्तम

स्थितास्मिवारमुख्याऽहरतिशास्त्रविशारदा २७
तस्मिञ्जन्मनिपापानिघोराणिसुबहूनिच
मयाकृतानिविप्रेन्द्रनरकक्लेशदानिवै २८
अयंनित्योदयोनामशूद्रःस्वाचारवर्जितः
परदारहरःक्रूरःपरद्रव्यापहारकः २९
सुरापोमित्रहंताचभ्रूणहापरहिंसकः
अत्यहंकारयुक्तश्चधर्मनिंदाकरः सदा ३०
एकदाज्ञातिभिःसर्वैःपरित्यक्तोहिसद्व्रतैः
आजगाममामागारंवेश्याविभ्रमलोलुपः ३१
युवानंसुंदरंदृष्ट्वातमेनंद्विजसत्तम
मयापिप्रीतिमासाद्यसंतुष्टः सुरतैरपि ३२
ततोऽनुभूयसुरतंमयासहतपोधन
अयमाहचमांप्रेम्णाविनयावनतोवचः ३३
अहंसुरतशास्त्रज्ञः परित्यक्तः स्वबंधुभिः
यदित्वंमन्यसेतस्मिंस्तिष्ठाम्यत्रत्वयासह ३४
विनयावनतंवाक्यमिदंशुश्रावतद्द्विज
दंपतीभावमासाद्यसहानेनस्थितास्म्यहम् ३५
कदाचिद्द्विजशार्दूलएकादश्यांतिथौहरेः
महद्भिःपीडिताहंचदेहदेहावघातकैः ३६
तस्मिन्नेवद्विजश्रेष्ठज्वरजर्जरदेहया
नपीतमुदकंनान्नंभुक्तंचपरयाभिया ३७
ममस्नेहोदयोऽयचतस्मिन्नेवदिनेहरेः
तत्याजान्नंचतोयं चविषण्णइवजन्मना ३८
अथरात्रौद्विजश्रेष्ठदीपंप्रज्वाल्यसर्पिषा
मयाकृतंजागरणंज्वरापहतचेतसा ३९
नारायणहरेकृष्णरक्षमामितिजल्पता
मुहुर्मुहुरनेनापिकृतंजागरणंनिशि ४०
उपवासप्रभावेणकेशवोच्चारणेनच
आवयोःसकलंपापंविनष्टमभवद्द्विज ४१
ततः प्रभातेविमले भगवत्युदितेरवौ

ज्वरार्दिताहंपंचत्वंगताब्राह्मणसत्तम ४२
संप्राप्तपंचतांदृष्ट्वामामयंचततःशुचिः
सहत्यामरणंभेजेनिंदितःसकलैर्जनैः ४३
सूर्य्यजस्यततःप्रेष्यैर्ज्वलदग्निनिभेक्षणैः
बद्धवादृढेनपाशेननीतौदुर्गमवर्त्मना ४४
शुभकर्माशुभंवापिचित्रगुप्तोयमाज्ञया
सर्वंविचारयामासमूलात्सतुविचक्षणः ४५
चित्रगुप्तउवाच-
यद्यप्येतौमहाबाहोमहापातकिनांवरौ
तथापिपातकैर्मुक्तौह्येकादश्यामुपोषणात् ४६
अनिच्छयापियःकुर्यात्पुण्यमेकादशीव्रतम्
सोऽपिगच्छेत्परंस्थानंसर्वपापविवर्जितः ४७
इत्युक्तश्चित्रगुप्तेनधर्मराजोमहायशाः
आसनात्सहसोत्थायववंदेताममुंचसः ४८
सुगंधैश्चंदनैर्दिव्यैर्धूपैःपुष्पैश्चमृत्युना
सुवर्णाभरणैरेवमंडितौपापवर्जितौ ४९
फलैर्नानाविधैस्तत्रमधुरैरमृतोपमैः
भास्करिःकारयामासप्रीत्याभोजनमावयोः ५०
अथस्तुत्वास्तवैर्दिव्यैः स्वयमावांयमः प्रभुः
समारोप्यरथेदिव्येप्रोवाचेतिकृताञ्जलि ५१
यमउवाच-
युवांपुण्यवतांश्रेष्ठौसर्वपापविवर्जितौ
यत्रास्तेभगवान्विष्णुर्गच्छेतांतत्रसंप्रति ५२
इत्युक्तौधर्मराजेनविनयावनतेनवै
अथैतदुक्तमावाभ्यांनत्वातत्पादपङ्कजे ५३
गंतव्यंनान्यथादेवतद्विष्णोःपरमंपदम्
किंत्वस्तिनरकंद्रष्टुंत्वद्गृहस्थंस्पृहावयोः ५४
यमाज्ञयाततोविप्ररथमारुह्यशोभनम्
दुष्प्रेक्ष्यानिरयादृष्टाआवाभ्यांतत्रविस्तराः ५५
ब्राह्मणउवाच-

तत्रावस्थापापवतांयायादृष्टाःपतिव्रते
विस्तरेणसमाख्यातुंतास्ताः सर्वास्त्वमर्हसि ५६
पुण्यात्मानः पथायेनव्रजन्तियममंदिरम्
पापात्मानश्चसुश्रोणितन्मेकथयविस्तरात् ५७
पुण्यात्माकीदृशंपश्येत्तत्रवैवस्वतंप्रभुम्
पुण्यात्मनांपापिनांचपंथानंसुखदुःखदम् ५८
सुप्राज्ञोवाच-
आदौब्रवीमिपंथानंनृणांपुण्यवतामहम्
शृणुष्वद्विजशार्दूलशृण्वतांप्रीतिवर्द्धनम् ५९
प्रस्तरैर्विस्तरैर्बद्धोदिव्यवस्त्रैःसमावृतः
भातिपुण्यवतांपंथाःसर्वोपद्रववर्जितः ६०
क्वचिद्गंधर्वकन्याभिर्गीयतेगानमद्भुतम्
क्वचिन्मञ्जुशरीराभिरप्सरोभिश्चनृत्यते ६१
क्वचिद्वीणाक्वणंनानावाद्यंचक्रुर्मनोरमम्
क्वचित्कुसुमवृष्टिश्चक्वचिद्वायुश्चशीतलः ६२
क्वचित्प्रपाशीततोयाक्वचिच्चभुक्तिशालिकाः
क्वचिद्देवाश्चगंधर्वाःपठंतिस्तवमुत्तमम् ६३
क्वचित्क्वचिद्दीर्घिकाश्चफुल्लपद्माःसुशोभनाः
सुच्छायाःपादपाः क्वापिपुष्पितावंजुलादयः ६४
ततस्तुसुखसम्पन्नाः पथिगच्छंतिमानवाः
पुण्यात्मानोद्विजश्रेष्ठसुखमृत्युमवाप्यच ६५
केचित्तुरंगमारूढानानालंकारभूषिताः
उद्दण्डधवलच्छत्रैर्गच्छंत्यावृत्यमस्तकम् ६६
केचिद्यांतिगजारूढारथारूढाश्चकेचन
यानारूढाजनाःकेचित्सुखेनयममंदिरम् ६७
केचिद्देवाङ्गनाहस्तन्यस्तचामरवायुभिः
गच्छंतिवीजितामर्त्याःस्तूयमानाःसुरर्षिभिः ६८
केचिद्दिव्यायुधधराःस्त्रक्चन्दनविभूषिताः
भुंजंतोयांतितांबूलंपुण्यात्मानोयमालयम् ६९
निजगात्रत्विषाकेचिज्ज्वालयंतोदिशोदश

व्रजंतिशमनागारंजलग्रहनिवासिनः ७०
केचिच्चपायसंदिव्यंभुंजतोयांतिसत्तम
सुभक्षणंप्रकुर्वंतःपथियांतः सुखेनच ७१
केचिद्दुग्धंपिबंतश्चकेचिदिक्षुरसंतथा
केचित्तक्रंपिबंतश्चगच्छंतियममंदिरम् ७२
केचिद्दधीनिभक्षंतः केचिन्नानाफलानिच
केचिन्मधुपिबंतश्चपुण्यवंतोव्रजंतिवै ७३
तानागतांस्ततोदृष्ट्वाबहून्धर्मपरायणान्
भास्करींप्रीतिमासाद्यस्वयंनारायणोभवेत् ७४
चतुर्बाहुःश्यामवर्णःप्रफुल्लकमलेक्षणः
शङ्खचक्रगदापद्मधारीगरुडवाहनः ७५
स्वर्णयज्ञोपवीतीचस्मरचारुमहाननः
किरीटीकुण्डलीचैववनमालाविभूषितः ७६
चित्रगुप्तोमहाप्राज्ञश्चंडाद्यायमकिंकराः
सर्वेनारायणाकाराबभूवुर्मधुरोक्तयः ७७
ततःस्वयंधर्मराजस्तान्सर्वान्मनुजोत्तमान्
परमांप्रीतिमासाद्यमित्रवच्चार्चयेद्द्विज ७८
दिव्यरत्नैःफलैश्चैवतेषांपुण्यवतांनृणाम्
भोजनंकारयित्वितुतानुवाचाथभास्करिः ७९
यमउवाच-
यूयंसर्वेमहात्मानोनरकक्लेशभीरवः
निजकर्माभावेणगम्यतांपरमंपदम् ८०
संसारेजन्मसंप्राप्यपुण्यंयः कुरुतेनरः
समेपितासमेभ्रातासमेबंधुसमःसुहृत् ८१
इत्युक्ताधर्मराजेनतेसर्वेद्विजसत्तम
दिव्यंरथंसमारुह्यनारायणपुरंगताः ८२
पुण्यात्मनांगतिःप्रोक्तासमासेनद्विजोत्तम
पापात्मनांशृणुगतिंविस्तरेणवदाम्यहम् ८३
षडशीतिसहस्राणियोजनानिदुरात्मनाम्
प्रोक्तोमार्गस्यविस्तारः सर्वदुःखान्वितःसच ८४

कुत्रचिद्वह्निवृष्टिश्चकुत्रचिच्चाश्मवर्षणम्
क्वचित्क्वचिद्द्विजश्रेष्ठसंतप्तंतप्तवालुकम् ८५
क्वचित्क्वचित्तीक्ष्णशिलाःक्वचित्तप्तशिलास्तथा
क्वचित्क्वचिच्छस्त्रवृष्टिःक्वचिदंगारवर्षणम् ८६
क्वचिदग्निरिवातीवसंतप्तावांतिमारुताः
गंभीरांधकराःक्वापितृणावर्तमुखाद्विज ८७
क्वचित्कंटकवृष्टिश्चनाराचमयकंटकैः
पाषाणश्रेणयःक्वापिदुःखरोहाः सपन्नगाः ८८
गच्छंतिपापिनस्तत्रशुष्ककंठोष्ठतालुकाः
एवंबहुविधक्लेशेछायाजलविवर्जिते ८९
तस्मिन्मार्गेद्विजश्रेष्ठपापिनोयांतिदुःखिताः
नाम्नाविमुक्तकेशाश्चप्रेताकाराभयंकराः ९०
रुधिरौघप्लुताःकेचित्केचित्कर्दमभूषिताः
केचित्केचिच्चकृष्णांगाः पथिगच्छंतिपापिनः ९१
क्रंदंतोव्यथयाकेचित्स्रवद्बाष्पाकुले क्षणाः
शोचंतःस्वानिकर्माणिकेचिद्गच्छंतिपापिनः ९२
कस्यचिच्चर्मपाशस्यबंधनंपापिनांगले
कंकालेकस्यचिद्बद्धाःकस्यचिच्चपदद्वये ९३
गलेसूचीसमुत्कीर्णपाशंदत्वादृढंरुषा
आकृष्यंतेयमप्रेष्याः केषांचिच्चकृतैनसाम् ९४
वर्त्मस्थान्गुरुपाषाणान्वहंतः कर्णरन्ध्रकैः
अयोभारांश्चशीर्षाग्रैर्व्रजंतिपथिपापिनः ९५
कांश्चिद्ध्रुजेषुपाशेषुनयंतियमकिंकराः
ग्रीवासुपापिनः केचित्करप्रहरणैर्दृढैः ९६
क्षिप्तक्षिप्तायमप्रेष्यानयंतियमकिंकराः
यांत्यधःशिरसःकेचिदूर्ध्वपादास्तथापरे ९७
गच्छंतिबाहुभिः केचिदेकपादाश्चकेचन
इत्येवंविकृताकाराआर्तरावविरावणाः ९८
यमदूतैस्ताडयमानाःपापिनोयांतितत्पथे
तेष्वागतेषुसर्वेषुपापात्मासुरुषायमः ९९

दिव्यांमूर्तिंपरित्यज्यबभूवात्यंतभैरवः
त्रिंशद्योजनदीर्घांगोवापीसदृशलोचनः १००
धूम्रवर्णोमहातेजाःप्रलंबोघर्घरध्वनिः
सुदीर्घदशनश्रेणिःशूर्पोपमनखावलि १०१
प्रचण्डमहिषारूढःसंदष्टदशनच्छदः
दंडहस्तश्चर्मपाशोभ्रुकुटीकुटिलाननः १०२
चित्रगुप्तोमहामायःक्रोधारुणितलोचनः
अट्टाट्टहासंकुर्वाणः समवर्तीविराजते १०३
चंडाद्याः किंकराःसर्वेपाशमुद्गरपाणयः
बभूवुर्भैरवाःक्रुद्धागर्जंतोजलदा इव १०४
जहिजह्याशुपापिष्ठान्भिन्धिच्छिंदयविंधय
समंतादेवधावंतोवल्गंतियमकिंकराः १०५
तानाहपततःसर्वान्पापिनोधर्मराट्प्रभुः
तर्जयेत्कालदंडेनत्यजन्हुंकारनिःस्वनम् १०६
यमउवाच-
रेरेपापादुराचारायुष्माभिरविवेकिभिः
अहोकृतानिपापानिआत्मपीडाकराण्यपि १०७
मस्तकोपरितिष्ठंतंनेक्षध्वंसमवर्तिनम्
ज्ञात्वापिमांजीवितेशंयुष्माभिः पातकंकृतम् १०८
पुण्यात्मनामहंबंधुरहंपापात्मनांरिपुः
इतिकुत्रापियुष्माभिर्नश्रुतंश्रवणैःस्वकैः १०९
निरयादुःसहाःसंतिनानादुःखसमन्विताः
पापिनोभुंजतेतांश्चयुष्माभिर्नेतिविश्रुतम् ११०
मत्वामिथ्यैवयुष्माभिश्चर्चाममदुराशयाः
अद्यसैवस्वकैर्नेत्रैर्दृश्यतांकृतपातकाः १११
वित्तांध्येनवचोमत्तायूयंसर्वेसदैवहि
चक्रिरेपापजालानियुष्माभिःसततंयथा ११२
तथापापफलंदुष्टाभुंजतांक्रंदनेनकिम्
सुप्राज्ञोवाच-
इत्युक्त्वाभास्करिर्देवश्चित्रगुप्तमुवाचह ११३

एतेषांपापकर्माणिमहाभागविचारय
धर्मराजवचः श्रुत्वाचित्रगुप्तोमहत्तदा ११४
तेषांयावंतिपापानितावंतिप्राहचोदितः
ततस्तेपापिनः सर्वेक्रंदंतिद्विजसत्तम ११५
इत्यूचुःशमनंभीताश्चर्मपाशेनियंत्रिताः
पापिनऊचुः
अस्माभिर्यानिपापानिकृतानिभास्करात्मज ११६
के स्थिताः साक्षिणस्तत्रकेवायूयंनिवेदिताः
अशुभंवाशुभंवापियतोऽस्माभिःकृतंपुरा ११७
तथाचदृष्टंकेनात्रपुरोऽस्माकंनिगद्यताम्
ततःप्रहस्य भगवान्कोपेनमहताद्विज ११८
आहूयसाक्षिणः सर्वानिदंवचनमब्रवीत्
यमउवाच-
यूयंसर्वेयथावृत्तंसंनिधौसाक्षिणस्तथा ११९
आकाशंपृथिवींचैवजलंचतिथयस्तथा
दिनंरात्रिरुभेसंध्येधर्मश्चैतेतुसाक्षिणः १२०
तेषांपापात्मनामूचुः सर्वंकर्मशुभाशुभम्
यस्ययस्यचवेलायांकर्मयद्यदिकारितम् १२१
सससाक्षीतस्यतस्यजगादयमसन्निधौ
तच्छ्रुत्वापापिनः सर्वेसाध्वसाकृष्टमानसाः १२२
सकंपहृदयास्तस्थुर्मेघंदृष्ट्वामृगाइव
ततस्तुदंतावलिभिः कुर्वन्कडकडध्वनिम् १२३
धर्मराट्कालदंडेनताञ्जघानपृथक्पृथक्
ताडिताधर्मराजेनतेसर्वेकृतपातकाः १२४
क्रंदंतिनिजकर्माणिशोचंतःप्राप्तसाध्वसाः
ततस्तान्पापिनः सर्वान्दूताश्चंडादयोरुषा १२५
नरकेषुयमादेशाद्रौरवादिषुचिक्षिपुः
तपनेचिक्षिपुःकांश्चिदवीचौकृतपातकान् १२६
संघातेकालसूत्रेचमहारौरवकेतथा
संतप्तेवालुकाकुंडेकुंभीपाकेतथापरान् १२७

निरुच्छ्वासेमहाघोरेचिच्चिपुश्चप्रमर्द्दने
असिपत्रवनेघोरेनानाभत्तेषुपापिनः १२८
वैतरण्यांतथाकेऽपिचिच्चिपुर्यमकिंकराः
घोरेविष्ठाह्रदेकांश्चित्तुषांगारास्थिकंटकैः १२९
पूर्णेनितांतसंतप्तेचिच्चिपुर्यमकिंकराः
पुरीषलेपनेचैवपुरीषभोजनेतथा १३०
स्वमांसभोजनेचैवस्थापितायमकिंकरैः
श्लेष्माणंभुंजतेकेचित्केचिद्वीर्यंचभुंजते १३१
पिबंतिकेचिन्मूत्राणिकेचिद्रक्तानिपापिनः
केषांचिद्वदनेष्वेवजलौकाःपन्नगोपमाः १३२
पूर्यंतेपन्नगाश्चैवयमदूतैर्भयंकरैः
उत्पाद्यंतेऽतिसंतप्तैर्जिह्वाश्चद्विजसत्तम १३३
केषांचित्कर्णरंध्रेषुमुखेषुचकृतैनसाम्
तप्ततैलानिपूर्यंतेनिर्द्दयैर्यमकिंकरैः १३४
केषांचित्खड्गधाराभिर्बाहुंचचरणंतथा
कर्णादिनासिकाश्चैवच्छिंदंतिचदुरात्मनाम् १३५
शयनंकुर्वतेकेचिज्ज्वलदंगारसंचये
केचिन्नाराचतुल्येषुशयनंकंटकेषुच १३६
कर्दमेषुचतप्तेषुकांश्चिच्छमनकिंकराः
पातयंतिद्विजश्रेष्ठकेशेष्वाकृष्यपापिनः १३७
वमनेषुचकेषांचिन्नखसंधिषुपापिनाम्
तप्तसूचीसहस्राणिप्रक्षिपंतिमुहुर्मुहुः १३८
संतप्तलोहशूलाग्रेकांश्चिदारोपयंतिवै
क्रंदंतिकंटकैस्तीक्ष्णैः केषांचिन्मस्तकानिवै १३९
गृहीत्वाहस्तपादेषुशाल्मलिद्रुमकंटकैः
निष्कुर्षंतिरुषाकांश्चिदार्त्तरावविराविणः १४०
बद्ध्वागलेषुपाषाणंकांश्चिच्छमनकिंकराः
रक्तगर्तेपयोगर्तेपातयंतिपुनःपुनः १४१
याम्यैर्दूतैरुद्गिरंतिशिरांसिपापिनांनृणाम्
चूर्णयंत्युपलैर्याम्यामुहुर्मुहुरतिक्रुधा १४२

वक्षोमध्येषुकेषांचिल्लोहकीलकसंचयान्
आरोपयंतिलोकानांक्रंदतांदुरितात्मनाम् १४३
चक्षूंषिबडिशैःकेषामुत्पाटयंतेकृतैनसाम्
केषांचिन्नासिकाएवपूर्य्यंतेवृश्चिकैर्द्विज १४४
केषांचिद्वृक्षशाखायांबद्ध्वापादांश्चपाशकैः
ज्वालयंतितलेवह्निंसधूमंयमकिंकराः १४५
धूमपानंप्रकुर्वन्तितेतत्रकृतकिल्विषाः अं
अधोमुखाऊर्ध्वपादास्तस्थुराचन्द्रतारकम् १४६
मुसलैर्मुद्गरैः केचित्ताड्यमानाःपुनः पुनः
याम्यैर्दूतैरुद्गिरन्तिशोणितानिव्यथाकुलाः १४७
अन्धकारमयेगेहेपूतिगन्धवतिद्विज
दंशैश्चमशकैश्चैवकेचित्सीदंति पापिनः १४८
भस्मानिभुञ्जतेकेचित्कृमीन्केचिच्चभुञ्जते
केचिद्दुर्गन्धमांसानिकेचिच्चपूतिमृत्तिकाम् १४९
श्वभिर्व्याघ्रैःशृगालैश्चवज्रदन्तनखैस्तथा
गृध्रैःकेचिद्भक्ष्यमाणाः क्रंदन्तिरुधिराप्लुताः १५०
नितांतोग्रविषैः सर्पैर्भक्ष्यमाणास्तथापरे
अन्येमहिषशृंगाग्रनिर्भिन्नवक्षसोद्विज १५१
पतन्तिमूर्च्छिताः पृथ्व्यांसिंचंतोरुधिरैर्महीम्
यमदूतधनुर्मुक्तैर्घोरैराशीविषोपमैः १५२
जर्जराखिलदेहाश्चलुठंत्यन्येमहीतले
तप्तायः पिण्डनिलयंतप्तपाषाणमेवच १५३
दंशशस्त्रेणकेषांचित्कुष्णंतिवदनेषुच
नासारन्ध्रेषुकेषांचिद्यमदूतामुखेषुच १५४
श्वासानिलनिरोधार्थंनासारन्ध्रंवयंतिवै
केषांचित्तीक्ष्णधाराभिर्यमशाक्तिभिरुद्धतैः १५५
उत्पाटयंतेंगचर्माणियमदूतैर्महाबलैः
कांश्चिद्गृहीत्वाकेशेषुनिपात्यपृथिवीतले १५६
कीलैः पादादिभिर्घातैस्ताडयंतिसदैवहि
केचित्क्षारांबुधाराभिः संतप्ताः कृतपातकाः १५७

क्षारांबुपानंकुर्बंतिक्रंदंतोवहुधाद्विज
पित्तपानंमहाभागकेचित्कुर्वन्तिपापिनः १५८
स्नुहीक्षीराणिकेचिच्चपिबंतिपापिनांवराः
केषांचित्स्वपतांभूमौवक्षःसुयमकिंकरैः १५९
दीयंतेगुरुपाषाणाः संतप्ताः पर्वतोपमाः
काष्ठखंडद्वयंदत्वाग्रीवायांचगलेतथा १६०
उदग्रमुखंबध्नन्तिकेषांचिदृढपाशकैः
आरोप्यवृक्षशाखायांकांश्चिद्भूमौक्षिपंतिच १६१
उत्थापयंतिभूमौचप्रक्षिपंतिपुनः पुनः
एवंतेपापिनःसर्वेक्षुधितास्तृषितास्तथा १६२
त्राहित्राहीतिजल्पंतोरुदंतियातनागृहे
युगकल्पांतपर्यंतंभुक्त्वानिरययातनाम् १६३
नातिभुक्त्वापापशेषेजायंतेपापयोनिषु
पापयोनौसमुत्पन्नाभवंतिव्याधिपीडिताः १६४
हीनांगाअधिकांगाश्चदुःखिनः पापसेवकाः
अपुत्राअतिमूर्खाश्चपरहिंसापरायणाः १६५
अल्पायुषोऽल्पमतयः कुभार्यापतयस्तथा
नित्यंपापानिकर्माणिकर्मणामनसागिरा १६६
पुनःपापप्रभावेननिरयंयांतिपूर्ववत्
तस्मात्पापंनकर्तव्यंकदाचिदपिसत्तमैः १६७
नराणांकृतपापानांनरकान्नास्तिनिष्कृतिः
संक्षेपात्पापिनांदुःखंनिरुक्तंद्विजसत्तम १६८
सम्यग्वक्तुंकः क्षमोस्तिवर्षायुतशतैरपि
दुर्गतीनांततोदृष्ट्वामनुजानांकृतैनसाम् १६९
आवांविमानमारुह्यनारायणपुरंगतौ
कल्पकोटिसहस्राणिभुक्त्वाभोगान्हरेर्गृहे १७०
जातौवैराजवंशेऽस्मिन्विशुद्धेद्विजसत्तम
अत्रभुक्त्वाखिलान्भोगान्सर्वसंपत्समन्वितान् १७१
सुखमृत्युंसमासाद्यगंतव्यंपरमंपदम्
एकादशीव्रतसमंव्रतंनास्तिजगत्त्रये १७२

अनिच्छयापियत्कृत्वागतिरेवंविधाऽवयोः
एकादशीव्रतंयेतुभक्तिभावेनकुर्वते १७३
नजानेकिंभवेत्तेषांवासुदेवानुकम्पया
इतितेकथितंसर्वंपृष्टंब्राह्मणसत्तम १७४
विष्णोर्दिवसमाहात्म्यंकिमन्यच्छ्रोतुमर्हसि
व्यास उवाच-
तस्यैतद्वचनंश्रुत्वासविप्रः परमार्थवित् १७५
एकादशीव्रतेचित्तंचकारसुदृढंनिजम्
सराजाराजमहिषीचिरंभुक्त्वा वसुंधराम् १७६
अंतेविष्णुपुरंगत्वाप्राप्तवंतौपरंपदम्
व्रतराजस्यमाहात्म्यंयेशृणवंतिपठंतिच १७७
पापजालैर्विनिर्मुक्तालभंतेहरिसन्निधौ १७८
इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेएकादशीमाहात्म्येत्रयोविंशतितमोऽध्यायः २३

चतुर्विंशोऽध्यायः

सूत उवाच-
एकादश्याःफलंश्रुत्वासुप्रीतोजैमिनिस्ततः
कृताञ्जलिरुवाचेदंकृष्णद्वैपायनंप्रभुम् १
जैमिनिरुवाच-
विष्णोर्देवस्यमाहात्म्यंत्वत्प्रसादाच्छ्रुतंमया
तुलस्याब्रूहिमाहात्म्यं शृणवतांपापनाशनम् २
व्यासउवाच-
इन्द्राद्यैर्दैवतैः सर्वैस्तुलसीभगवत्यसौ
संसेव्यासर्वदाविप्रचतुर्वर्गफलप्रदा ३
स्वर्गेमर्त्येचपातालेतुलसीदुर्ल्लभासताम्
चतुर्वर्गफलप्राप्तिस्तस्यांभक्तिःकरोतिवै ४
यत्रैकस्तुलसीवृक्षस्तिष्ठत्यपिचसत्तम
तत्रैवत्रिदशाःसर्वेब्रह्मविष्णुशिवादयः ५
केशवः पत्रमध्येचपत्राग्रेचप्रजापतिः
पत्रवृंतेशिवस्तिष्ठेत्तुलस्याःसर्वदैवहि ६

लक्ष्मीसरस्वतीचैवगायत्रीचंडिकातथा
सर्वाश्चान्यादेवपत्न्यस्तत्पत्रेषुवंसतिच ७
इन्द्रोऽग्नि शमनश्चैवनैर्ऋतिर्वरुणस्तथा
पवनश्चकुबेरश्चतच्छाखायांवसंत्यमी ८
आदित्यादिग्रहाः सर्वेविश्वेदेवाश्चसर्वदा
वसवोमुनयश्चैवतथादेवर्षयोऽखिलाः ९
कोटिब्रह्माण्डमध्येषुयानितीर्थानिभूतले
तुलसीदलमाश्रित्यतान्येव निवसंतिवै १०
तुलसींसेवतेयस्तुभक्तिभावसमन्वितः
सेवितास्तेनतीर्थाश्चदेवाब्रह्मादयस्तथा ११
छिन्दंतितृणजालानितुलसीमूलजानिये
तद्देहस्थांब्रह्महत्यांक्षिणत्तितत्क्षणाद्धरिः १२
ग्रीष्मकालेद्विजश्रेष्ठसुगंधैः शीतलैर्जलैः
तुलसीसेचनंकृत्वानरोनिर्वाणमाप्नुयात् १३
चन्द्रातपंवाछत्रंवातस्यैयस्तुप्रयच्छति
विशेषतोनिदाघेषुसमुक्तः सर्वपातकैः १४
वैशाखेऽक्षतधाराभिरद्भिर्यस्तुलसींजनः
सिंचयेत्सोऽश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिनित्यशः १५
प्रसृतोदकमात्रेणतुलसींयस्यसेचयेत्
सोऽपिस्वर्गमवाप्नोतिसर्वपापविवर्जितः १६
कदाचित्तुलसींदुग्धैःसेचयेद्योनरोत्तमः
तस्यवेश्मनिविप्रर्षेलक्ष्मीर्भवतिनिश्चला १७
गोमयैस्तुलसीमूलंयःकुर्यादुपलेपनम्
संमार्जनंचविप्रर्षेतस्यपुण्यफलंशृणु १८
रजांसितत्रयावंतिदूरीभूतानिजैमिने
तावत्कल्पसहस्राणिमोदतेविष्णुनासह १९
प्रदीपंयस्तुसंध्यायांस्थापयेत्तुलसीतले
सयातिमंदिरंविष्णोःकुलकोटिसमन्वितः २०
गोभ्यःश्वभ्यःखरेभ्यश्चमनुष्येभ्यश्चरक्षति
शिशुभ्यस्तुलसींयस्तुतंरक्षेत्केशवः सदा २१

तुलस्यारोपणंयस्तुभक्तितः कुरुतेनरः
समृतः परमंमोक्षंप्राप्नोत्येवनसंशयः २२
प्रभातेतुलसींपश्येद्भक्तिमान्योनरोत्तमः
सविष्णुदर्शनस्यैवफलंप्राप्नोतिचाक्षयम् २३
तुलसींप्रणमेद्यस्तुनरोभक्तिसमन्वितः
आयुर्बलंयशोवित्तंसंततिस्तस्यवर्द्धते २४
तुलसीस्मरणेनैवसर्वपापंविनश्यति
तुलसीस्पर्शनेनैवनश्यंतिव्याधयोनृणाम् २५
योऽश्नातितुलसीपत्रंसर्वपापहरंशुभम्
तच्छरीरांतरस्थायिपापंनश्यतितत्क्षणात् २६
तुलसीकाष्ठसंभूतांमालांवहति योनरः
तद्देहेपातकंनास्तिसत्यमेतन्मयोच्यते २७
तुलसीपत्रगलितंयस्तोयंशिरसावहेत्
गंगायाःस्नानजंपुण्यंलभतेनात्रसंशयः २८
दूर्वाभिरक्षतैः पुष्पैर्नैवेद्यैस्तुलसींशुभाम्
समाराध्यनरोभक्त्याविष्णुपूजाफलंलभेत् २९
येनार्चिताभगवतीतुलसीकदाचिन्नैवेद्यपुष्पवरधूपघृतप्रदीपैः
धर्मार्थकामपरमामृतदायिविप्राः किंतस्यविष्णुचरणापचितिप्रयोगैः ३०
स्थानेषुदोषरहितेषुसुरौघसेव्यामारोपयंतितुलसींहरितुष्टिकर्त्रीम्
तुष्टोहरिस्त्रिजगतामधिपोऽमुरारिस्तेभ्योददातिपरमंपदमाशुविप्र ३१
यज्ञंव्रतंचपितृपूजनमच्युतार्चांदानंयदन्यदपिकर्मशुभंमनुष्याः
कुर्वंतिदोषरहितेतुलसीतलेचतान्यक्षयाणिसकलानिभवंतिनूनम् ३२
यद्धर्मकर्मकुरुतेमनुजः पृथिव्यांनारायणप्रियतमांतुलसींविनाच
तत्सर्वमेवविफलं भवतिद्विजेन्द्रपद्मेक्षणोऽपिनहितुष्यतिदेवदेवः ३३
यात्रासुपश्यतिशुभांतुलसींपवित्रांयोभक्तिभावसहितोमनुजोहिनूनम्
यात्राफलंसकलमेवहरिप्रसादात्तस्याशुसिद्ध्यतिवचःसुदृढंममैतत् ३४
त्यक्त्वासुगन्धिकुसुमंभुवनैकनाथोमंदारकुन्दनलिनादिकमप्यनंतः
गृह्णातिसद्गुणमयींतुलसींप्रमोदैःशुष्कामपिप्रचुरपापविनाशदक्षाम् ३५
उत्पाटयचैवतुलसींभुविनिक्षिपंतिपापाशयाऽमृतलताभनिदानभूताम्
अज्ञानतोनरहरिस्तुलसीप्रियोऽसौतेषांश्रियंहरतिसंततमेवसत्यम् ३६

मूत्रंपुरीषंतुलसीतलेषुकुर्वंतियेऽपिचमलंसततंमनुष्याः
देवाश्रयेसंचितपातकानांतेषांहरत्याशुहरिर्धनानि ३७
नारायणस्यपूजार्थंचिनोमित्वांनमोस्तुते
कुसुमैःपारिजाताद्यैर्गंधाद्यैरपिकेशवः ३८
त्वयाविनानैतितृप्तिंचिनोमित्वामतः शुभे
त्वयाविनामहाभागेसमस्तंकर्मनिष्फलम् ३९
अतस्तुतुलसीदेविचिनोमिवरदाभव
चयनोद्भवदुःखंतेयद्देविहृदिजायते ४०
तत्क्षमस्वजगन्नाथेतुलसित्वांनमाम्यहम्
कृताञ्जलिरिमान्मन्त्रान्पठित्वावैष्णवोजनः ४१
करतालद्वयंदत्वाचिनोतितुलसीदलम्
यथानकंपतेशाखातुलस्याद्विजसत्तम ४२
पत्रस्यचयनेदेवीभग्नशाखायदाभवेत्
तदाहृदिव्यथाविष्णोर्जायतेतुलसीपतेः ४३
शाखाग्रात्पतितंभूमौपत्रंपत्रंपुरातनम्
तेनापिपूज्योगोविन्दोमधुकैटभमर्द्दनः ४४
कोमलैस्तुलसीपत्रैर्योऽर्चयेदच्युतंप्रभुम्
सर्वंसलभतेशीघ्रंयद्यदिच्छतिचेतसा ४५
जैमिनिरुवाच-
तुलसीवृक्षसदृशः कोवृक्षोऽस्तिद्विजर्षभ
तमहंज्ञातुमिच्छामिब्रूहिसत्यवतीसुत ४६
व्यासउवाच-
यथाप्रियतमाविष्णोस्तुलसीसततंद्विज
तथाप्रियतमाधात्रीसर्वपापप्रणाशिनी ४७
तुलसीवृक्षमासाद्ययायास्तिष्ठंतिदेवताः
आमलक्यास्तलेतास्तानिवसंतिद्विजोत्तम ४८
गंगादीनिचतीर्थानितत्रैवद्विजसत्तम
विष्णुप्रियतमाधात्रीपवित्रायत्रतिष्ठति ४९
अशुभंवाशुभंवापियत्कर्मामलकीतले
क्रियतेमानवैर्विप्रभवेत्तत्सत्यमक्षयम् ५०

पवित्रैर्नूतनेःपत्रैर्धात्र्यायःपूजयेद्धरिम्
समुक्तःपापजालेनसायुज्यंलभतेहरेः ५१
धात्रीचतुलसीदेवीनतिष्ठेद्यत्रजैमिने
स्थानंतदपवित्रंस्यान्नचक्रियाफलंलभेत् ५२
नतिष्ठत्याश्रमेयस्यधात्रीचतुलसीशुभा
तेनकर्मकृतंसर्वंनूनं गच्छतिनिष्फलम् ५३
धात्र्यातुलस्याहीनंचनिलयंयस्यभूसुर
अलक्ष्मीःपातकंसर्वंकलिश्चतेनतोषितः ५४
स्थानेतस्मिन्द्विजश्रेष्ठनधात्रीतुलसीनच
श्मशानतुल्यंस्थानंतद्विज्ञेयंतत्वदर्शिभिः ५५
धात्रीचतुलसीयत्रतिष्ठेत्तत्राखिलाः सुराः
नधात्रीतुलसीपत्रंतत्रैवाखिलपातकम् ५६
धात्रीफलस्रजंयस्तुपापहर्त्रींवहेद्बुधः
तस्याश्रित्यतनुंविष्णुः सदातिष्ठेच्छ्रियासह ५७
धात्रीकाष्ठस्यमालांचयोवहेन्मतिमान्नरः
तस्य देहंसमाश्रित्यतिष्ठंतिसर्वदेवताः ५८
धात्रीफलस्रजंगृह्णन्यत्कर्मकुरुतेनरः
तत्सर्वमक्षयंप्रोक्तंशुभंवायदिवाशुभम् ५९
यस्तुधात्रीफलंभुंक्तेमानवोऽखिलतत्ववित्
तद्देहाभ्यंतरस्थायिसर्वंपापंविनश्यति ६०
धात्रीफलमयींमालांयोवहेद्द्विजसत्तम
ब्रवीमिशृणुमाहात्म्यंसर्वपापहरंपरम् ६१
श्मशानेऽपियदामृत्युस्तस्यस्याद्दैवयोगतः
गङ्गामरणजंपुण्यंसंप्राप्नोतिनसंशयः ६२
तंदृष्ट्वापापिनः सर्वेपापजालैः सुदारुणैः
सद्यएवप्रमुच्यंतेजन्मकोटिशतैरपि ६३
नित्यंगृह्णातिविप्रेंद्रयोधात्रीफलकर्दमम्
दिने दिनेलभेत्पुण्यंसंप्राप्नोतिनसंशयः ६४
धात्रीतरुंचयो हंतिसर्वदेवगणाश्रयम्
सददातिहरेरंगेघातंनास्त्यत्रसंशयः ६५

सर्वदेवमयीधात्रीविशेषात्केशवप्रिया
सम्यग्वक्तुंगुणंतस्याब्रह्मणापिनशक्यते ६६
धात्र्यास्तुलस्याविदधातिभक्तिंयोमानवोज्ञातसमस्ततत्वः
भुक्त्वाचभोगान्सकलांस्ततोंऽतेसमुक्तिमाप्नोतिहरेःप्रसादात् ६७
इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेतुलसीमाहात्म्यंनामचतुर्विंशोऽध्यायः २४

पञ्चविंशोऽध्यायः

जैमिनिरुवाच-
भूयएवमहाभागतुलस्याः पापनाशनम्
अतिथेः पूजनस्यापिमाहात्म्यंब्रूहिविस्तरात् १
सूतउवाच-
ततोव्यासोमहातेजास्तुलस्याद्विजसत्तम
माहात्म्यं वक्तुमारेभेशृणवतांपापनाशनम् २
व्यासउवाच-
इयंसाक्षान्महालक्ष्मीस्तुलसीभवगत्प्रिया
तस्मादिमांनपश्यंतिवृक्षज्ञानेनजैमिने ३
सदैवतुलसींमर्त्योयथैवभुविसेवते
तथैवसेन्द्राविबुधाःसेवंतेतंसुरालये ४
परब्रह्मस्वरूपेयंतुलसीयत्रतिष्ठति
तत्रैवकुशलंसर्वंसुदृढंप्रोच्यतेमया ५
प्राप्नोतिमृत्युकालेयस्तोयंपातकवानपि
तुलसीपत्रगलितंसयातिहरिसन्निधिम् ६
तुलसीमृत्तिकापुण्ड्रंयोमृत्युसमयेवहेत्
समुक्तःसकलैः पापैः पुरंगच्छतिचक्रिणः ७
यस्यस्यात्तुलसीपत्रंमुखेशिरसिकर्णयोः
मृत्युकालेद्विजश्रेष्ठतस्यस्वामीनभास्करिः ८
पवित्रनामासुमतिर्बभूवपरमार्थवित्
बभूवब्राह्मणीतस्यबहुलानामधारिणी ९
सद्वंशप्रभवासाध्वीपतिसेवापरायणा
अनपत्यपतिर्नामतत्रैकोस्तिद्विजोत्तमः १०

सख्यंतेनपवित्रोऽसौचकारद्विजसेविना
ततोऽनपत्यपतिनाकथालोभेनसत्तमः ११
उपविष्टःपवित्रोऽसौस्नेहादेकवरासने
तत्रांतरेमहातेजालोमशोनामसद्विजः १२
कथयंतौकथाश्चित्राःसमागत्यददर्शतौ
अथतंलोमशंविप्रंविप्रावुत्थायपीठतः १३
पाद्यार्घ्याचमनीयाद्यैः पूजयामासतुश्चतौ
सुप्रीतोलोमशस्ताभ्यांनारायणपरायणः १४
उवासब्राह्मणश्रेष्ठआसनेकीर्तयन्हरिम्
आसनस्थंमहात्मानंलोमशंतंकृताञ्जलिम् १५
पवित्रानापत्यमुनीभक्तयाप्राहतुर्लोमशम्
भगवन्सर्वधर्मज्ञत्वत्पादयुगलैर्नृभिः १६
सद्भिर्ग्राह्यैराश्रमोऽयपूतोऽभून्नूनमावयोः
कृतानियानिपापानिआवाभ्यांमोहतः पुरा १७
तानिसर्वाणिनष्टानित्वत्पादयुगदर्शनात्
भवान्नारायणः साक्षात्पूजनीयोऽमरैरपि १८
सम्यक्तेपूजनंकर्तुंकिमावांमानुषौक्षमौ
अतिथेर्याकृतापूजातेऽस्माभिर्निजशक्तितः १९
अनयाभवसुप्रीतः क्षमस्वदोषमावयोः
इत्युक्त्वातौमहात्मानौतस्यागंतोः पदद्वये
निपेततुर्द्विजश्रेष्ठवयस्यौगृहमेधिनौ २०
व्यासउवाच-
ततोभक्त्यासुसंतुष्टोलोमशोविदुषांवरः
युवांविनयिनांश्रेष्ठौद्विजाग्र्यौधर्मतत्परौ २१
आप्यायितोऽस्मिसुतरांयुवयोर्विनयोक्तिभिः
साक्षाद्ब्रह्माशिवो विष्णुरतिथिःप्रोच्यतेबुधैः २२
तस्मिन्नेतावतीभक्तिर्युवयोरस्तुमङ्गलम्
आराधितोऽस्म्यहंसम्यगतिथिर्भूरिभोजनैः २३
व्यासउवाच-
ततउत्थायतौविप्रौतत्पादकमलद्वये

भूयोऽपितंनमस्कृत्यप्राहतुर्लोमशंमुनिम् २४
ब्राह्मणावूचतुः
ब्रह्मन्नतिथिपूजायामाहात्म्यंवक्तुमर्हसि
यांकृत्वाप्राप्यतेमुक्तिर्दुःखलभ्यापिमानवैः २५
कोऽतिथिःप्रोच्यतेलोकेतस्यपूजाचकीदृशी
आतिथेयोऽतिथिश्चेमौलभेतेकामुभौगतिम् २६
लोमशउवाच-
वानप्रस्थोब्रह्मचारीभिक्षुश्चैषांप्रपूजनात्
निरुच्यतेगृहंश्रेष्ठमाश्रमेषुचतुर्ष्वपि २७
चतुराश्रममध्येषुप्रधानागृहिणोमताः
तैश्चातिथीनांकर्तव्यापूजाभक्तिसमन्वितैः २८
गृहिणांपरमोधर्मः प्रोक्तश्चातिथिपूजनम्
आश्रमाचारतोऽभ्रष्टास्ततस्तेगृहिणोमताः २९
वंहत्यतिथिपूजायांदक्षतांगृहिणोयदि
तदाप्रयोजनंतेषांकिमन्यैःपुण्यकर्मभिः ३०
यस्यनश्रूयतेनामनचगोत्रंनचस्थितिः
अकस्माद्गृहमागच्छेत्सोऽतिथिःप्रोच्यतेबुधैः ३१
ब्राह्मणाःक्षत्रियावापिवैश्यावावृषलास्तथा
गृहागताःपूजिताश्चविष्णुवत्तत्त्वदर्शिभिः ३२
चाण्डालप्रमुखायेऽन्येहीनवर्णसमुद्भवाः
विष्णुवत्पूजितव्यास्तेपाद्यार्घ्यैर्भूरिभोजनैः ३३
समागतेष्वतिथिषुप्रयाणंकुरुतेगृही
अपिसत्वरयादद्यात्पाद्यार्घ्यादीनिचद्विजः ३४
कुर्याच्चकुशलंप्रश्नंवचनैः कोमलाक्षरैः
कारयेद्भोजनंवापिदिव्यरत्नैर्मुदागृही ३५
सुखदेमन्दिरेतस्यशयनंकारयेद्बुधः
प्रातर्जिगमिषुंदृष्ट्वातमायांतंविवर्जयेत् ३६
यदिकर्मविपाकेनगृहीभवतिवित्तवान्
अतिथ्येनातिथिःपूज्यस्तदहंवच्मिसत्तमौ ३७
समागतेष्वतिथिषुभक्त्यादद्यात्तृणादिकम्

तृणाभावेनवैब्रूयाद्भूभौतिष्ठेतिभक्तितः ३८
पादप्रक्षालनार्थंतुदद्यादुदकमुत्तमम्
अतोमधुरयावाचापृच्छेच्चकुशलादिकम् ३९
फलादिकंततोदद्याद्भक्त्याभोजनहेतवे
तदभावेनमतिमान्मुदाविप्रप्रकाशयेत् ४०
वदेच्चाहंमहापापीदरिद्रप्रवरोऽतिथे
कर्त्तुमिच्छामिभक्तिंतेदैवतंत्रंविरोधकम् ४१
अनेनविधिनादीनःसत्यक्त्वातिथिपूजनम्
स्वाचारपतितोनान्योयथोक्तंफलमाप्नुयात् ४२
अनर्चितोऽतिथिर्यस्यगच्छेद्वैगृहिणोगृहात्
जन्मकोट्यर्जितंपुण्यंतस्यगच्छतिसंक्षयम् ४३
एकएवातिथिर्येनभक्तिभावेनपूज्यते
हरेत्तस्यहरिःसद्योपातकंकोटिजन्मजम् ४४
सत्यंवच्मिहितंवच्मिदृढंवच्मिप्रयत्नतः
विनातिथिसपर्याभिर्गृहिणोनास्तिवागतिः ४५
सत्यंसत्यंपुनःसत्यमागंतुपूजयाविना
गतिर्नास्त्येवनास्त्येवनास्त्येवगृहिधर्मिणाम् ४६
ज्ञातिधर्मइतिख्यातोवल्लभोद्वापरेयुगे
बभूवसर्वधर्मज्ञस्तस्य श्रीवल्लभाह्वया ४७
तेनसर्वाणिकर्माणिकृतानिज्ञातिसेविना
सौराष्ट्रेवसतिंचक्रेतयासहसभार्यया ४८
तत्रदुर्ग्रहसंचाराद्द्वादशाब्दंचवासवः
नववर्षांबुतेनासीद्दुर्भिक्षंसुमहद्द्विजौ ४९
तस्मिन्महतिदुर्भिक्षेलोकास्तद्देशवासिनः
बभूवुर्दुःखिताःसर्वेमर्यादामपितत्यजुः ५०
ज्ञानभद्रोमहायोगीयुगेद्वापर संज्ञके
दुर्भिक्षहृतसंपत्तिर्बभूवात्यन्तदुःखितः ५१
क्षुधाकुलान्सुतान्दृष्ट्वादारांश्चद्विजसंमतौ
फलमूलादनार्थायजगामोत्पत्यकांगिरेः ५२
गिरेरुपत्यकाप्रांतेचिरायुःसबुभुक्षितः

कूष्माराडफलमेकंचलेभेब्राह्मराणसत्तमौ ५३
समादायफलंतच्चहर्षितोऽसौनिजालयम्
जवैर्जगामविप्रेन्द्रोज्ञानभद्रोमहायशाः ५४
एतस्मिन्नन्तरेविप्रमेघैर्न्नीलपदैरिव
आवृतेगगनेवृष्टिर्महासारैर्बभूवह ५५
समुनिश्चतयावृष्ट्याप्लाविताखिलविग्रह
वनाद्वनचरः कश्चिच्छीतार्तश्चाययौगृहम् ५६
दृष्ट्वातिथिंतुशीतार्तंववंदेशिरसाततः
ददौतृणासनंभक्त्यातस्मैपाद्यादिकंततः ५७
ततोमधुरयावाचातेनैवातिथिनासह
तस्थौस्वस्थेनमनसाप्रज्ञालापंप्रकुर्वता ५८
गृहिरायासहगोपेनस्वामिसेवासुदक्षया
ततः कूष्मारडकंनव्यंपक्वमत्यंतयत्नतः ५९
संप्राप्यहर्षितासाध्वीददौभागंविधायसा
अथासौदुर्बलोगोपोदिनविंशमुपोषणात् ६०
आतिथेयोमहाभागंददौचातिथयेमुदा
ततस्तद्गृहिणीसाध्वीस्वामिभक्तिपरायणा ६१
ददौसापतितंभागंतस्मैचातिथयेमुदा
अथातिथेस्तयोस्तत्रदंपत्योःसुमहात्मनोः ६२
अभूद्भागद्वयंभुक्त्वासुप्रीतोद्विजसत्तम
विष्णुवत्पूजितस्ताभ्यांसोऽतिथिर्दृढभक्तितः ६३
विश्रामंरात्रौतत्रैवप्रातःस्नात्वाचिरंययौ
गतैवमुपवासेनदिनानामेकविंशतिः ६४
दंपतीतौमहात्मानौपंचतांययतुस्ततः
तेनपुरायप्रभावेरादंपतीतौमहाशयौ ६५
प्रापतुर्विष्णुसायुज्यंदुर्ल्लभंयोगिनामपि
तयोःपुरायप्रभावेराविहितातिथिपूजया ६६
तस्मिन्राज्येतुदुर्भिक्षंविनष्टमभवत्ततः
अत्यंतसुखिनोलोकाः शोकव्याधिविवर्जिताः ६७
धनधान्यादिसम्पन्नाबभूवुर्धर्मतत्पराः

विनष्टादस्यवस्तत्रनृपोऽभूल्लोकपालकः ६८
निजाचाररतालोकाजलदाःकामवर्षिणः
पूर्वजाःकोटिपुरुषास्तथैवापरजास्तयोः ६९
तेनैवकर्मणामुक्तिंजग्मुःपापविवर्जिताः
निर्दोषाधनसंपन्नाःसर्वलोकैकपूजिताः ७०
शोकव्याधिविहीनाचववृधेसंततिस्तयोः
लोमश उवाच-
आगंतुपूजामाहात्म्यंसेतिहासंमयोदितम् ७१
युवयोः प्रीतयोर्विप्रौकिमन्यच्छ्रोतुमिच्छथ
व्यासउवाच-
इतिब्रुवतिवैतस्मिँल्लोमशेतपसांधने ७२
कालग्रस्तः कृष्णआखुस्तत्रोत्तस्थौबिलान्निजात्
तमुत्थितंबिलात्कृष्णमूषकंक्रोधविह्वलः ७३
पवित्रस्तत्रचोत्तस्थौवदन्नितिमुहुर्मुहुः
अयंपापाशयोदुष्टोमूषकोनिशिचाश्रमम् ७४
खनतेतीक्ष्णदंतौघैर्गृहद्रव्यंचकृंतति
सर्वेषामेववर्णानांकृपाश्रेष्ठाप्रकीर्तिता ७५
साचसर्वेषुकर्तव्यानचदुष्टेषुजंतुषु
इत्युक्त्वासौमूषिकंतंद्विजश्रेष्ठकृतैनसम् ७६
नाराचेनातितीक्ष्णेनप्राप्तकालंजघानह
स्रवच्छोणितधाराभिःप्लाविताङ्गःसमूषकः ७७
पपातभूमौविप्रर्षेव्यथयाहतचेतनः
आखौनिपतितेतस्मिन्दयालुर्द्विजसत्तमः ७८
हाहाकारंततःकृत्वासमुत्तस्थौजवेनसः
निजकर्णात्समानीयतुलसीपत्रमुत्तमम् ७९
तस्याखोर्वदनेशीर्षेकर्णयोश्चप्रदत्तवान्
मातस्तुतुलसीदेविगोगिन्दह्लादकारिणि ८०
अस्याखोःकृतपापस्यकुरुत्वंगतिमुत्तमाम्
इत्युक्त्वासद्विजश्रेष्ठसर्वलोकोपकारकः ८१
हरेनारायणानन्तइत्युच्चैरकरोद्ध्वनिम्

तुलसीपत्रसंस्पर्शान्मूषकोवीतकल्मषः ८२
श्रवणाद्धरिनाम्नश्चमुक्तोऽभूद्भवबंधनात्
ततोदूतामहाविष्णोः सर्वलक्षणसंयुताः ८३
आजग्मुःसुरथैः शीघ्रंनेतुंतंगतकल्मषम्
समारुह्यरथंदिव्यंविष्णुदूतगणैर्वृताः ८४
जगामपरमंस्थानंमूषकोद्विजसत्तम
युगकोटिसहस्राणिस्थित्वानारायणाश्रमे ८५
ज्ञानमासाद्यतत्रैवमोक्षमाखुर्जगामसः
व्यासउवाच-
माहात्म्यंतुलसीदेव्याः कथितंतेद्विजोत्तम ८६
इदानींब्रूहिकिंश्रोतुंमहाभागत्वमिच्छसि ८७
इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेपंचविंशोऽध्यायः २५

षडिवंशोऽध्यायः

जैमिनिरुवाच-
कलौयुगेमहाभागसमायातेसुदारुणे
भविष्यंतिजनाःसर्वेकीदृशास्तद्वदस्वमे १
व्यासउवाच-
आद्यंसत्ययुगंप्राहुस्तत्रविप्रादयोजनाः
नारायणार्चनपराः शोकव्याधिविवर्जिताः २
सत्योक्तिभाषिणः सर्वेसदयादीर्घजीविनः
धनधान्यादिसम्पन्नाहिंसादंभविवर्जिताः ३
परोपकरणाश्चैवसर्वशास्त्रविदस्तथा
एवंविधाःसत्ययुगेसर्वेलोका द्विजोत्तम ४
राजधर्मग्राहिणश्चभूपालाजनपालनाः
अहोसत्ययुगस्यास्तिकोव्याख्यातुंगुणंयशः ५
अधर्मोच्चारणंयत्रजनाःकेऽपिनकुर्वते
त्रेतायुगेसमायातेधर्मः पादोनकंगतः ६
अल्पशोकान्वितालोकाःकेचित्केचिदघाश्रयाः
विष्णुध्यानरतालोकायज्ञदानपरायणाः ७

वर्णाश्रमाचाररताःसुखिनः स्वस्थचेतसः
क्षेत्रभूमिकृतःशूद्राःसर्वेब्राह्मणसेविनः ८
ब्राह्मणाश्चमहात्मानोवेदवेदाङ्गपारगाः
प्रतिग्रहनिवृत्ताश्चसत्यसन्धाजितेन्द्रियाः ९
तपोव्रतरतानित्यंदातारोविष्णुसेविनः
त्रेतायुगस्यावसानेद्वापरेयुगआगते १०
द्विपादहीनोधर्मःस्यात्सुखदुःखान्वितानराः
केचित्केचित्पापरताः केचित्केचिच्चधर्मिणः ११
केचित्केचिद्गुणैर्हीनाःकेचित्केचिन्महागुणाः
अत्यन्तदुःखिनःकेचित्केचिच्चसुखिनस्तथा १२
प्रतिग्रहेब्राह्मणश्चकदाचित्कुरुतेस्पृहाम्
भूभुजैर्धनलोभेनकदाचित्पीडयतेप्रजा १३
विष्णुपूजापराविप्राः शूद्राश्चद्विजसेविनः
यदायुगेयुगेधर्मःपादोनतांगतोद्विज १४
तदाव्यासोविष्णुरूपीवेदभागंचकारह
कलौयुगेचविप्रेन्द्रसर्वपापैकर्मंदिरे १५
एकपादोभवेद्धर्मः सर्वेपापरताजनाः
ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशूद्राःपापपरायणाः १६
अत्यंतकामिनःक्रूराभविष्यंतिकलौयुगे
वेदनिंदाकराश्चैवद्यूतचौर्यकरास्तथा १७
विधवासंगमग्नाश्चभविष्यंतिकलौयुगे
वृत्त्यर्थब्राह्मणाःकेचिन्महाकपटधर्मिणः १८
सर्वेस्त्रैणाभविष्यंतिमादकद्रव्यसेविनः
सदा स्त्रीयोनिनिरताःपरद्रव्यंहरंतिच १९
परान्नलोलुपानित्यंतपोव्रतपराङ्मुखाः
पाखण्डसङ्गबद्धाश्चभविष्यंतिकलौयुगे २०
रक्ताम्बराभविष्यंतिब्राह्मणाः शूद्रधर्मिणः
कलौयास्यंतिनिर्वृत्ताउत्तमाअतिनीचताम् २१
नीचाश्चधनसम्पन्नायास्यंत्युच्चपदंप्रति
प्रदास्यंत्युपकारिभ्योदानानिसकलाजनाः २२

यत्नादपिचनेष्यंतिवृषलाविप्रवर्त्तनम्
मित्रस्नेहाद्वदिष्यंतिकूटसाक्ष्यंकलौजनाः २३
अधर्मबुद्धिलपनाधर्मबुद्धिविलापिनः
परोक्षनिंदकाःक्रूराः संमुखेप्रियवादिनः २४
साध्वीवादंवदिष्यंतिभर्तारंपुंश्चलीस्त्रियः
परस्त्रीहिंसकाश्चैवगोत्रविक्रयिणोद्विजाः २५
कन्याविक्रयिणश्चैवभविष्यंतिकलौयुगे
स्त्रीजिताः पुरुषाःसर्वेस्त्रियोऽप्यत्यंतचञ्चलाः २६
कलौयुगेभविष्यंतिकलौमर्त्यादुराशयाः
अल्पसस्यावसुमतीमेघाःस्वल्पोदकास्तथा २७
अकालवर्षिणश्चापिभविष्यंतिकलौयुगे
कलौविड्भोजिनोगावः स्वल्पक्षीराश्चजैमिने २८
घृतहीनंचतत्क्षीरंभविष्यंतिनसंशयः
आत्मस्तुतिपरालोकाः परनिंदापरायणाः २९
भविष्यंतिचखर्वाङ्गाबालाबह्वन्नभोजनाः
पितृयज्ञंकरिष्यंतिदंभार्थंब्राह्मणाःकलौ ३०
सर्वेवचःस्नेहिनःस्युर्यावत्कार्यंनसिद्ध्यति
नरान्धर्मपरान्दृष्ट्वासर्वेचोपहसंतिवै ३१
वर्धंत्यधर्मतोलोकास्तस्मात्पापरताजनाः
दशद्वादशवर्षेचसमूलोऽप्येतिसंक्षयम् ३२
जलस्येवभविष्यंतियथावर्षासुवृद्धयः
ततो लोकाभविष्यंतिकलौगलितयौवनाः ३३
पंचमेवापिषष्ठेवावर्षेस्त्रीगर्भधारिणी
बह्वपत्याश्चपुरुषाभविष्यंत्यतिदुःखिनः ३४
नेतुकामाश्चसर्वेऽपिदातुकामानकेऽपिच
कलौम्लेच्छाभविष्यंतिराजानः पापतत्पराः ३५
एकवर्णाभविष्यंतिविषयार्थंकलौजनाः
कलेःप्रथमसंध्यायांहरिंनिंदंतिमानवाः ३६
कलेर्मध्येनपश्यंतिहरेर्नामानिकेवले
ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्यावृषलाश्चकलौयुगे ३७

एकवर्णाभविष्यंतिवर्णाश्चत्वारएवच
यदायदाद्विजश्रेष्ठहानिः सुकृतिनांभवेत् ३८
वृद्धिश्चपापिनांनृणांज्ञेयावृद्धिस्तदाकलौ
यद्यप्ययंकलिर्घोरोमयाप्रोक्तोद्विजोत्तम ३९
तथाप्यस्तिमहानस्यगुणोगुणवतांवर
सत्येद्वादशभिर्वर्षैर्भवेत्पुण्यस्यसाधनम् ४०
तदर्धेनचत्रेतायांमासेनद्वापरेभवेत्
अहोरात्रेणैवविप्रभवेत्तच्चकलौयुगे ४१
तस्मात्कलियुगेनृणांमर्त्यैनैवोत्तमागतिः
द्वादशाब्दैर्युगेऽन्यस्मिन्हरिमभ्यर्च्यंयत्फलम् ४२
तत्फलंलभतेमर्त्योहरिमुच्चार्यवैकलौ
हरेर्नामैकमप्यत्रकलौवदतियोनरः ४३
कलिर्नबाधतेतंचसत्यंसत्यंनसंशयः
जैमिनिरुवाच-
मनःशुद्धिविहीनत्वात्समस्तंकर्मनिष्फलम् ४४
इतिपूर्वंत्वयाप्रोक्तंमनोविस्मयदंमम
कलौसर्वेभविष्यंतिमनःशुद्धिविवर्जिताः ४५
तेषांयथाभवेत्कर्मसकलंब्रूहितद्गुरो
व्यास उवाच-
यत्किंचित्कुरुतेकर्ममर्त्योधर्मंकलौयुगे ४६
तदर्पयेन्महाविष्णौभक्तिभावसमन्वितः
विष्णौसमर्पितंकर्मसर्वमेवाक्षयंभवेत् ४७
व्यासउवाच-
इतितेकथितंसर्ववृत्तंब्राह्मणसत्तम
यच्छ्रुत्वाभक्तिभावेननरोमोक्षमवाप्नुयात् ४८
सूतउवाच-
एवंप्रबोधितस्तेनजैमिनिः परमात्मना
क्रियायोगरतोभूत्वाजगामपरमंपदम् ४९
इमंक्रियायोगसारंव्यासेनोक्तंमहात्मना
येपठंतिजनाभक्त्याशृण्वंतिचमुमुक्षवः ५०

तेसर्वेपातकैर्घोरैर्बहुजन्मार्जितैरपि
विमुक्ताःपरमांमुक्तिंलभंतेनात्रसंशयः ५१
यद्यदिष्टंपठंत्येतच्छृरावन्तिचमुमुन्नवः
लभंतेतत्तदेवाशुप्रसादात्कमलापतेः ५२
श्लोकार्द्धंश्लोकमेकंवाश्लोकपादमथापिवा
नरःपठित्वा श्रुत्वाचलभतेवांछितंफलम् ५३
लिखित्वालेखयित्वावायः शास्त्रमिदमर्चयेत्
सविष्णुपूजनस्यैवफलंप्राप्नोतिमानवः ५४
इदमतिशयगुह्यंनिःसृतंव्यासवक्त्राद्द्रुद्रिर्चिरतरपुराणंप्रीतिदंवैष्णवानाम्
चिरममरवराद्यैर्वंदितांघ्रेर्मुरारेःसकलभुवनभर्त्तुश्चक्रिणः प्रीतयेऽस्तु ५५
इति श्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारखराडेव्यासजैमिनिसंवादेयुगधर्मनिरूपण
पूर्वकंपुराणमाहात्म्यवर्णननामषड्विंशतितमोऽध्यायः २६